

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
6 B
61

TRACTATUS
DE
IVRE, ET PRIVILEGIIS HONESTATIS

IN DVODEVIGINTI ARTICVLOS distributus, quibus vniuersim honesti ius, ac quod ad singulos personarum status pertin et, explicatur.

Opus vtriusque iuris studioso Lectori, ac tam in scholis in foro versantibus haud iucundum, nec infructuosum.

Authore Benedicto Ægidio, Lusitano, patria Pace Iulia.

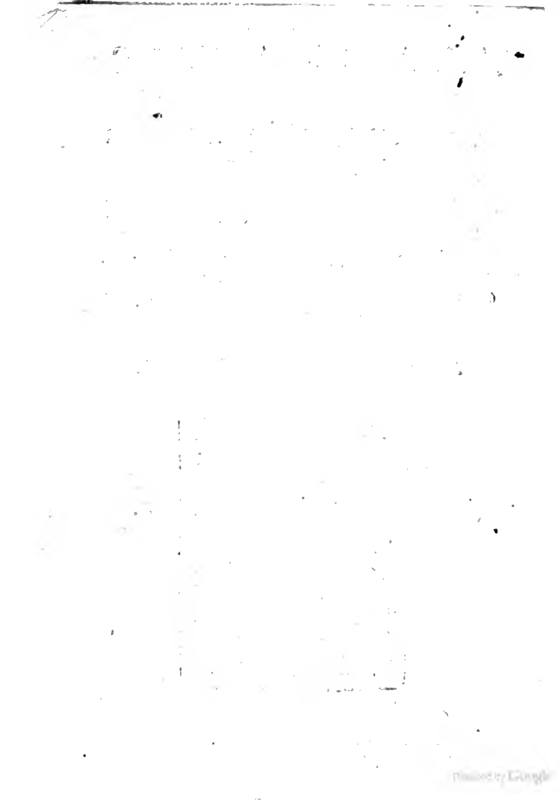

Cum facultate S. Inquisitionis, Ordinarij, & Regis.

Vlysipone, Typis Petri Craesbeeck. Anno 1618.

LICENCIAS.

LIBRI huius de Iure & priuilegijs honestatis inscripti argumentum honestum est, vt ex ipso titulo cõstat. Est etiam delectabile, quia varias materias in iuris pelago dispersas sub vnum veluti aspectum congerit: eritque subinde iuris Professoribus vtile, quæ sunt tria bonitatis genera in quæ, teste Philosopho, boni amplitudo secatur. Illius doctrina veritatibus iuris videtur consona, à veritate catholica, bonisq; moribus dissonum nihil cõtinet. Et ideo vt typis mandetur opus valde dignum iudico. Vlyssipone in Collegio S.P. August. anno Dñi 1617. die 15. Septembris. *Doctor Fr. Antonius Vieira.*

TRactatum hunc de Iure & priuilegijs honestatis, in duodeviginti articulos distributũ, vidi, & diligenter legi, nihilq; in eo inueni quod fidei, & bonis moribus contradicat: quin potiùs affirmo, opus esse mira eruditione, pietate, ac vtilitate refertum, ac propterea censeo dignissimum esse, vt prælo mandetur, & in omnium manus perueniat. In Monasterio Diui Bernardi, 10. Ianuarij 1618.

Fr. Melchior de Abreu.

VIstas as informaçoẽs podese imprimir este liuro, & tratado de Iure & priuilegijs honestatis, & depois de impresso torne à este Conselho para se conferir com o original, & se dar licença para correr, & sem ella não correrá.

Bertolameu da Fonsequa. *Antonio Diaz Cardoso.*
Francisco Aluarez Brandão. *Gaspar Pereira.*
D. Francisco de Bragança.

POdese imprimir este liuro chamado Priuilegium honestatis, aos 15, de Ianeiro de 1618.

Damião Viegas.

DAõ licença ao supplicante Bento Gil, para poder mandar imprimir este tratado de Priuilegijs honestatis, visto a que tem do Sancto Officio, & do Ordinario, & depois de impresso tornarà a mesa para se taixar. A xvj. de Ianeiro de 618.

Monis. *L. Machado.*

TAxão este lliuro dos Priuilegios da honestidade, em duzentos reis em papel. A xxj. de Agosto de 618.

Monis. *L. Machado.*

AD BEATISSIMAM VIRGINEM MARIAM.

Dedicatoria oratio.

ONESTVM ſanè, & iuſtum erat, tractatum de iure, & priuilegijs honeſtatis, illi offerri, quæ ſingularibus honeſtatis prȩrogatiuis inter omnes excellit, omnium honeſtiſsima fœminarum, honeſtarum decus, & decor honeſtatis; quæ lucidum virginum ſpeculum, pudicitiæ viuum exemplar, honeſtatis præclarum incitamentum eſt; quæ flos virginitatis, lilium caſtitatis, & roſa puritatis eſt; quæ honeſtatis maxima cultrix, aſsidua è cȩlo fautrix, vberrima in terris eſt germinatrix; quȩ caſta ſemper mente & corpore, honeſta decoro vultu, honeſto vultu pulcherrima eſt. Cui ergo potiús quàm tibi, ô ſingularis Virgo, præſens de honeſtate opuſculum dicari debuit, quæ tot, ac multò pluribus honeſtatis nominibus decorata es, tot inſignita prærogatiuis, tot exaltata præconijs? Accipe munuſculum, Beatiſsima MARIA, ampliſsimæ honeſtati tuæ dicatum, vt, qui maiora illius attollere præconia, non valeo, pro tenuitate mea, quaſi præconio hoc vno exili meo laudare inceſſanter videar, quam plenius lau-

dare ſemper, optarem, plenè verò laudare, nemo ſufficit. Exiguum eſt opus, opuſculum ſanè; ſed cuius de honeſtate nomen & inſcriptio eſt, ſub honeſtiſsimo, auſpicatiſsimoquè tuo nomine honeſtum opus apparebit. Enim verò, nomen tuum ſanctiſsimum in capite libelli iſtius ſcriptum, & opus ipſum cohoneſtat, & pium lectorem illius ad honeſtatis ſtudiũ excitat, & ipſum honeſtatis ius omnibus cõmendat. Operarium verò vbere nimis ac copioſa laboris ſui mercede, ô Domina pijſsima, condonabis, ſi Benedictum tuum tanto quidem munere indignum, qui hoc tibi opus dicat, tu pro benignitate clementiaquè tua, in qua confidens dicat, bene aliquando de te ſcripſiſſe, dicis. Dic, Domina, & voto huic meo, quaſi mei erga te, ſanctiſsimamquè tuam ac ſingularem honeſtatem deſideratiſsimi obſequij perpetuo pignori, ac monumento annue fauſtè, fęlix ac ſacra Virgo MARIA.

PRO-

PROLOGVS
AD LECTOREM.

VM plurimi sint iuris tractatus ab eiusdem iuris Professoribus luculenter elaborati, nullus (quem sciam) praeclaro honestatis nomine ac titulo insignitus reperitur. Nec id *quidem sic euenisse arbitror, quòd de honestate agere, fastidiosum cuique sit, cùm & eos qui inhonestè agunt, de honestate agere, eloqui, & audire, non possit non delectare; quia honestum omne, delectabile est, & ex se, vt delectabile, desiderabile, Angelico Doctore teste.* D. Tho. 1. quaest. 5. art. 6. *Fortasis, honestas sterilis reputata est à Nostris, ita vt, cùm in se illa honestissima quidem sit, honestum ex se partum, id est, iusti voluminis materiam foecundi ingenij viris suppeditare, sufficiens non videretur; idcircòquè peculari hac de re tractatui operam nauare, foecundo ingenio par esse, non existimauerunt. Cùm tamen, si, ijs quae speciali quodam honestatis fauore ac priuilegio iure traduntur, iungantur illa quae contra inhonestè agentes legibus statuta sunt, non ita sterilis iure nostro honestatis materia appareat. Quarè, his & illis praesens tractatus compositus, & coadunatus est, vt subiectus infra ad singulos eius articulos elenchus demonstrabit. Quòd si & adhuc exile videatur opus, benignus Lector, non vt opus, sed quasi opusculum accipiat; quod cùm ideo magis haud oscitans totum citò perlegat, acceptum fortè, atque acceptabile etiam sibi foret, vtpote, qui in opusculo paruo non pauca in vtroque foro, atque in scholis etiam versantibus profutura, nouèquè aliqua acta, & excussa deprehendet; quibus alia superaddere, ingenioso cuique atque erudito viro facile erit; vt ita, quod paruum nunc opusculum apparet, in magnum aliquando exeat de honestate opus, honestum, inquam, exeat opus nomini suo conueniens, iuxta illud Hesiodanum,*

Adde parum paruo, paruo superaddem pusillum, Hesiod. lib. 1. de operib. & diab.
Fiet & hoc magnum.

Omittendum tamen non est, libros non tam secundùm voluminis molem, quàm secundùm operis emolumentum aestimari debere; emolumentum verò, non à mole, sed à molimento est. VALE.

Elenchus, ſeu compendioſa ſumma, & argumenta eorum quæ in ſingulis præſentis tractatus capitibus continentur.

Initij argumentum.

HONESTAS *vnde dicatur, traditur; quid ſignificet ſecundùm latam verbi ſignificationem, & ſecundùm ſtrictam, cum diffinitione illius. Aſsignatur differentia inter honeſtatem, & caſtitatem, ad conditionem,* ſi caſtê vixerit, *&*, ſi honeſtè vixerit. *Iuris præceptum, quod eſt,* honeſtè viuere, *declaratur ad intellectum l. iuſtitia §. 1. ff. de iuſtit. & iur. & §. iuris præcepta, inſtit. eod. titul. Agitur de principali legis requiſito, quod in morum honeſtate conſiſtit, & de intellectu tex. c. erit autem lex 4. diſt. Et de illa iuris regula,* Non omne quod licet, honeſtum eſt; *item de lege præceptiua, & permiſsiua. Explicantur tex. in l. in cauſa 2. §. idem Pomponius ff. de minorib. & in l. item ſi pretio §. final. ff. locat. Denique, quòd maior in fœminis, quàm in maſculis requiratur honeſtas, & caſtitas, in fine ſubditur ad ſequentium continuationem articulorum.*

Articul. prim.

Q*Vòd honeſtatis ius ab omni ſuperioritate ſit exceptum, præmittitur, ideoquè ſubditæ ad tripudium à principe vocatæ ire non tenentur. Traditur, fœminarum tripudia, ex ſe honeſta eſſe, per accidens tamen ex circunſtantia aliqua aliquando dehoneſtari; quodquè in publicis ſpectaculis, & hiſtrionum theatris honeſtas ſemper ſeruari debeat, & publicæ etiam lætitiæ præferenda ſit, cum intellectu tex. l. vnic. C. de maium. lib. 11.*

Articul. ſecund.

M*Vlier iudicandi munere fungi non poteſt, nec arbitrix eſſe, nec valet compromiſſum in illam factum etiam adhibito iuramento. Nec lege ſtatui poteſt, vt mulieres in iudices eligi poſsint, quanuis priuilegij cauſa certa alicui id tribui poßit. Reginæ tamen, & quæ ſuperiorem in comitatu ſuo non recognoſcunt, poſſunt in illo iudicandi munus per ſe in ſubditos exercere. Quæ verò ſuperiorem recognoſcunt exercere id munus in comitatu ſuo non poſſunt, niſi conſuetudine extante, idquè propter earum excellentiam;*

cellentiam; quod in alijs consuetudo inducere non valet tanquàm bonis natura moribus contraria. Iuxta quod intelliguntur tex. in l. cùm prator §. final. ff. de iudic. & in l. final. C de arbitr. & in c. dilecti, eod. titul. Arbitratrix verò, potest esse mulier. Postulare pro alijs nequit, nec procuratoris munus exercere; sed potest in camera consulere, quod regulare est in postulare prohibitis. Item, ad iudicem ire testimonij ferendi causa, cogenda non est, sed in domo sua interrogari debet. Nec admittitur ad publici criminis accusationem, aut denuntiationem. Denique per procuratores accusare mulieres possunt in causis criminalibus ad illas spectantibus; quod alijs non licet. Cuius rei ratio expenditur ad leg. Regiam Lusitania nostra lib. 5. titul. 124. §. 15. qua commnnem in hoc secuta est sententiam.

Articul. tert.

TRaditur, mulierem in publicum carcerem mitti non debere priuilegio honestatis, intellecto tex in Auth. vt null. iudic. §. necessarium, collat. 9. Quod priuilegium cùm honestarum sit, coniugatis competit, & si honestè non viuant. Explicatur, quando priuilegio hoc mulier frui non debeat quia honesta non est. Et contra fiscum priuilegio locus est. Et agitur, an locum habeat in causa delicti, & pro debito ex delicto descendente, ac denique, pro tutelari debito, quando mulier Velleiano, & omni iuris auxilio, atque etiam priuilegio huic expressim renuntiauit.

Articul. quart.

VIrgines in cœlo laureolam portant; &, quid laureola sit, aliàs, aureola, & vnde dicatur, traditur cum alijs virginitatis prærogatiuis & laudibus. Fori priuilegio vtuntur, quod viduis honestis competit. Eodem vtuntur honesta mulieres non nupta, tametsi aliquãdo inhonestè vixissent, non tamen meretricio more. Item moniales, quanuis monasterium diues sit. Agitur de interpretatione ord. lib. 3. titul. 5. §. 5. Traditurquè, viduam à vidua conuentam curia præsidem eligere posse; nec priuilegio huic posse renuntiari. Denique, concluditur articulus cum prærogatiua virginum in loco, & incessu & virginalis status excellentia.

Articul. quint.

AGitur de viduis, & viduitatis laus præmittitur: traditurquè, priuilegium alicui, & suis descendentibus masculis, & fœminis datum, etiam filiabus viduis competere. Nobilitatis priuilegia qua vidua competunt

ex per-

ex persona mariti defuncti; quaquè eidem, ipsius viduitatis causa competunt, propter inhonestam vita conuersationem etiam non admisso stupro amittit. Subiungitur disputatio de vidua relictis in testamento mariti, atque etiam de in vita donatis, & de lucris alijs constante matrimonio intuitu mariti acquisitis, & de propria ipsius dote, an, & quatenus propter stuprum hac amittat: negatiuaquè sententia in his omnibus, prater relicta in testamento, probatur. Qua sententia declaratur circà proprietatem bonorum liberis reseruandam, vt euenit, quando mulier ad secundas nuptias conuolauit. Et de tutela filiorum amissione propter luxuriosam vitam, & secundas nuptias consequenter tractatur. Et an amissam recuperet à mala vita resipiscens, & secundi matrimonij vidua facta differentia inter vtrũque casum constituta. Ac denique, traditur, mulierem inhonesta conuersatione vtentem, qua tamen casto corpore viuit, adeptam iam filiorum tutelam non amittere; ad illam verò non dum adeptam eiuscemodi mulierem admitti non debere, intellecta Regia ord. lib. 4. titul. 102. §. 3. in princ.

Articul. sext.

QVamuis nuptia casta sint & honesta; quia castitas simpliciter nominata etiam coniugalem coitum excludit, contra receptam sententiam probatur, conditionem vidua adiectam, donec castè vixerit, *aut,* donec honestè vixerit, *castam & honestam viduitatem importare, siue à marito, siue ab alio scripta sit. Matrimonij verò impeditiua non est, cùm ijs personis in testamento adijcitur qua nunquam matrimonium contraxerunt: secus in contractu. Larga deinde subnectitur disputatio de coniuge adultera tam ad ciuilem bonorum & alimentorum etiam, ac diuortij pœnam, quàm ad criminalem accusationem: & de compensatione paris adulterij: aequaliquè vtriusque coniugis causa cùm ciuiliter agitur, ac de exceptione maritalis adulterij, & lenocinij ipsius. Denique, ad legem adulteros occidere propria authoritate permittentem subinfertur, & de iustitia illius ad vtrumque forum discutitur.*

Articul. septim.

AGitur de filia irrequisitis parentibus nubente ante vigesimum quintum atatis annum, latiorquè de illa qua in corpus suum peccat disputatio intexitur ad pœnam exharedationis, quam incurrit, si dum minor est peccat, tam communi, quàm Regio Lusitania iure. Differentia tamen inter hoc, & illud ius notatur, quòd secundùm Casareum, vt filia exharedari

dari posit, requiritur, quòd luxuriosè viuat, secundùm Regium verò, semel peccasse sufficit. Aliquando verò, & si post vigesimum quintum ætatis annũ in corpus suum peccet, eandem patitur pœnam, videlicet cùm iustis à parente nuptijs illi conquisitis assentire nolens, turpiter viuere elegit. Idem est, si homini non libero quandocunque nupsit. Et intelligitur tex. in Auth. vt cùm de appellat. cognoscit. § aliud quoque capitulum, versic. Causas, prope fin. & in Auth. sed si post C de inofficios. testam. & Lusitana ord. lib. 4. titul. 88. §. 1 Quòd mater meretrix non posit exhæredare filiam eadem labe affectam, posit verò pater meretricator, traditur, subiectis ad vtrumque parentem limitationibus. Agitur postea, an ob prædictam causam alimentis filia priuanda sit, & negatiuè resoluitur, quando aliunde non habet vnde alatur. Item de alimentis ingrato filio præstandis distinctione adhibita inter contrarias opiniones. Ac deinique, an ingratitudinis causa per pœnitentiam tollatur, filiaquè subinde à turpi vita resipiscens, ex quo pœnam exhæredationis incurrerat, à patre dotanda sit.

Articul. octau.

Concubinatus absque animi in eum affectione non intelligitur, nec sinè carnali vtriusque commixtione, & ad id alia requiruntur. Naturali, diuino, & Pontificio iure prohibetur, de ciuili controuersia est. Et secundùm locorum statuta punitur, vt apud nos cùm in curia exercetur, iuxta ord. lib. 5. titul 27. quæ explicatur. Traditur deinde, concubinarios turpium personarum numero censeri, vt ita si quis omisso fratre, aut sorore simili non affectis labe, concubinam, aut concubinarium instituat hæredem, sub inofficiosi testamenti querela maneat institutio. Quod in manifestis concubinarijs, de quibus intelliguntur leges de concubinarijs simpliciter loquentes, vt securius traditur. Et an tales, item ille qui duas simul concubinas retinet, aut vnam cùm vxoratus sit, infamiæ nota sint aspersi, exquiritur, negatiuèquè tenetur. Possunt autem concubinarij regulariter sibi inuicem in testamento quoquo titulo relinquere, vel inter viuos donare. Lusitano verò iure nostra, si vxoratus concubinæ suæ aliquid donet, vxor in solidum sibi repetit cum libera eius administratione, ex ord. lib. 4. titul. 66. Cuius lata subtexitur explicatio cum ampliationibus, & limitationibus ad eiusdem legis Regiæ ornatum. Annectitur deinde disputatio de largitionibus militum, tam per actum inter viuos, quàm per vltimæ voluntatis dispositionem in concubinas suas: concluditurquè, non semper in hoc procedere argumentum de milite armato ad cœlestem, & literatum.

Articul.

Articul. non.

MEretrix, quæ sit, traditur, cum verbi etymologia: item, vnde lupanaria dicantur, & quòd ad maiora mala euitanda, in ciuitatibus permittũtur. Subditur statim quæstio, an, qui talibus domos locant nõ ignari turpis earum vsus in domo conducta, peccent. Item de expulsione meretricis aut mulieris inhonestè viuentis, è vicinia. Et de remissione pensionis pro residuo tempore expulso inquilino propter malum rei vsum. Et quod etiam è domo propria expelli poßit dominus inhonestè viuens, honestatis causa, traditur. Et quando coniugata illam ob causam expelli poßit. Meretrices, infames, & turpes personas esse, subditur: & de alijs ad illas spectantibus, remissiuè. Et quòd habeant testamenti factionem actiuam, & paßiuam. Cogi non posse, vt certum portent habitum aut signum, contra Bald. probatur, intellecta l. mima C. de Episcop audient Denique, ad coitum inuitam compelli impunè non posse, nec quæ in lupanario publico constituta est, traditur, intellecta Lusitana ord lib. 5. titul. 18. in princ.

Articul. decimi argumentum.

DOminæ coitus cum proprio seruo, vt detestabilis capitali supplicio in vtroque punitur, illo igni comburendo: filij quoque inde suscepti infames sunt, & matri insuccesibiles iuxta l. vnic. C de mulierib quæ se propr. seru iunxer. cuius ratio aßignatur. Domini verò cum ancilla sua coitus impunibilis est, tametsi ex hoc aliquando ad venditionem illius cogi dominus ipse poßit. Et, si vsque ad mortem in concubinatu illius permanserit, & de ancilla, & liberis, si quos ex ea suscepisset, nihil disposuit, liberi omnes manent ex l final C. commun. de manumißion Quæ l variè ampliatur, & declaratur ad ornatum illius: tandemquè limitatur in ancilla quæ, domino ignorante, cum alio fornicata est, vt ex hoc beneficio legis non fruatur ipsa absque liberorum præiudicio.

Articul. vndecim.

CLericorum dignitas, & excellentia status commendatur cum verbi etymologia, iuxta quam summa in illis desideratur honestas: vnde nec cum propinquis mulieribus, si aliàs suspectæ sint, cohabitare illis licet. Nec solum cum sola loqui, nec sanctimonialium monasteria frequentare. Matrimonium contrahere prohibitum omnino est clericis. Et quid circà hoc in Orientalibus statutum iure Pontificio sit, explicatur. Fornicatio illorum etiam simplex arbitrio iudicis punibilis est: nec alia secum crimina inuoluit, præter

præter

præter sacrilegium. Concubinatus verò grauiter, ac variè punitur secundùm antiquos canones, & Concil. Trident. sess. 25. cap 14. de reformat. De cuius explicatione agitur aliquot subiectis quæstionibus. De incestu clerici disputatio deinde sequitur, & de illo qui committitur cum filia spirituali. Et de pœna clerici adulteri. Et de presbyterorum filijs, quos spurios esse, traditur, inspecta verbi etymologia; & à patribus alendi sunt etiam ex præbendarum reditibus si aliunde ali nequeant. Denique, etiam ex soluta muliere suscepti, ex damnato & punibili coitu suscepti traduntur: ex quo succedere matribus non valent.

Articul. duodecim.

Agitur de publicis ministris mulieres coram illis muneris causa comparentes carnaliter cognoscentibus: quos leges puniunt, quanuis sponte volentem cognoscant, & talis mulier sit, quæ alijs se præbere consueuerit: intellecta sic, & ampliata Regia ord. lib. 5. titul. 20. Intelligitur item l. final. ff. de concubin. Subditurquè de custode carceris captam apud se mulierem cognoscente; & de pœna tutoris pupillam suam cognoscentis, intellecta l. vnic. C. si quis eam cuius tutor fuer. corruper.

Articul. decim. tert.

De nobilium, & illustrium personarum, in quibus maior exigitur castitas, filijs illegitimè susceptis ad parentum successionem lata intexitur disputatio. Primòquè de spurijs fœminæ illustris, cui tales non succedunt legitima sobole extante; illa verò non existente, spurius fœminæ illustris filius matri succedit, dummodò ex punibili coitu susceptus non sit; quo casu maternæ successionis incapax est. In propositum adducitur noua Imperatoris constitutio l. si qua illustris C. ad senat. consult. Orfician. varijs ad intellectum, & ornatum illius quæstionibus subiectis de successione spurij in bonis matris illustris, & maternorum auorum. Atque etiam de reciproca spurij cum transuersalibus suis successione, tam abintestatò, quàm ex testamento, latè agitur. Item, de spurio ad paternorum auorum successionem. Et de nepote legitimo ex filio spurio habito. Postea de naturali filio ad successionem matris illustris cui legitima extat proles, tam communi, quàm Regio Lusitaniæ iure tractatur. Hinc ad idem ius Regium longa disputatio inseritur pro successione filij naturalis, & eius qui ex seruili suscipitur consortio, constituta differentia inter illud, & commune, varijsquè subtextis quæstionibus ad intellectum, & ornatum

Regiæ

Regia ord. lib. 4. titul. 92. Et è conuersò de parentum succesſione in bonis liberorum. Poſtremò, de reciproca naturalium cum collateralibus succesſione.

Articul. decim. quart.

Honeſtatis cauſa vidua in domo hæredum mariti alimenta percipere non tenetur, quando cum illis habitare honeſtè non poteſt, quanuis relicta illi ſint eo addito, vt in domo hæredum præſtentur. Et hoſpitij onere exempta eſt mulier, etiam quæ aliàs inhoneſtè viuit. Et etiam cum maſculo impubere ſecura non eſt fœmina ſub eodem tecto pernoctatio; cùm & impuberes etiam aliquando nutrices ſuas grauidas effeciſſe, hiſtorijs tradatur. Huius rei gratia nocturna ſacrificia apud veteres Romanos mulieribus inhibita erant; & in Eccleſia antiquarum vigiliarum loco ſacra ieiunia ſubrogata ſunt. Denique, & in templis ex more antiquo, ne quodnis honeſtas periculum pateretur, diſcretum à maribus fœminæ locum occupant.

Articul. decim. quint.

De honeſto præſumendo annectitur articulus ſequens; ad quem pertinet legitimæ filiationis præſumptio, quæ etiam præualet aduerſùs contrariam ipſius quæ genuit aſſertionem. Ad eundem item pertinet articulum præſumptio acquiſitorum ab vxore, vt de bonis mariti acquiſita præſumantur, ne aliàs turpis quæſtus ſuſpicio ſuboriretur. Idem in acquiſitis per viduam intra annum luctus: & per filiam conſtitutam ſub cura, & adminiſtratione parentum, de quorum bonis acquiſiuiſſe præſumitur, quæ interim acquirit. In filio maſculo quia diuerſa eſt ratio diuerſimodè reſpondetur. Circà acquiſita per concubinam, an ab amaſio proueniſſe, præſumantur, contrariæ referuntur opiniones negatiua probata, intellecto cum Alc. tex. in l. 1. §. ipſas C. de natural. liber. Denique, pro honeſtate mulieris præſumptio in dubio ſemper eſt, tam ad legis, quàm ad hominis diſpoſitionem: quam tamen allegari coram iudice debere, vltimò traditur, ex communi regula ac concluſione, id ita probante in qualibet iuris præſumptione.

Articul. decim. ſext.

De honeſto præferendo ſubiungitur articulus; quo primò traditur, in legato pauperibus mulieribus diſtribuendo, aut pro maritandis virginibus

nibus relicto, inter pauperes, honestas non honestis preferri debere. Et inter honestas virgines, Diui Nicolai exemplo edocetur, illas potiùs fore assumendas, quæ honestate ipsa magis periclitantur. Ad eandem honestatis prælationem adducitur exemplum de legato monasterio simpliciter relicto, cùm vnum virginum, & alterum conuersarum mulierum concurrunt. Item de locatione communis domus, quam vnus ex socijs persona honesta, alter inhonesta locare vult. Longa deinde sequitur disputatio de illegitimè natis ad ecclesiastica emphyteusis successionem: atque etiam ad successionem priuatæ, pro iure Regio Lusitano in ord. lib 4 titul. 36. §. 4. nonnullis subinde quæstionibus excitatis. Ac tandem clauditur articulus subiecta ancipite quæstione, An illegitimè natus, ad doctoratus, magisteriiuè gradum euehi possit, cum resolutione illius pro parte affirmatiua.

Articul. decim. septim.

Impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, quid sit, traditur ex communi cum D. Thom. sententia; & in quibus ius antiquum sacri Tridentini Concilij decreto corrigatur. Cuius correctio quia in sponsalibus de futuro tantùm locum habet secundùm Pontificiam Pij Quinti Bullam, tractatur quæstio in matrimonio clandestinè contracto quod irritum est ob prætermissam Concilij formam, an ex illo impedimentum iustitiæ publicæ honestatis oriatur, & affirmatiuè resoluitur.

Articuli decimi octaui & vltimi argumentum.

Vltimum in hoc opere locum sortitus est articulus, cui præ materiæ suæ præstantia & nobilitate primus debebatur; & pro amplitudine sua, non tantùm vnam operis partem, sed totum, & alia maiora multò integra exposcebat. Sed hoc aliorum est qui sacris literis apprimè eruditi, de re illa, integra magnaquè, & adamussim elaborata volumina ediderunt. Nobis pro tenuitate nostra satis fuit, summis (vt aiunt) labris attingere præconia quædam, seu prærogatiuas de honestate, castitate, & virginitate beatissimæ Virginis Mariæ, qui est articuli scopus, quo, quasi vino optimo ad calcem seruato, & pius Lector, si quod præcedentium lectio creauit fastidium, suauissima istius recreetur ab eo, & à nobis in fine operis, prout moris est, laus Deo detur pro toto in Deipara ipsa Virgine, cui & opus ipsum totum dicatum iri, in fronte apparet.

†

Regia ord. lib. 4. titul. 92. Et è conuersò de parentum successione in bonis liberorum. Postremò, de reciproca naturalium cum collateralibus successione.

Articul. decim. quart.

Honestatis causa vidua in domo haeredum mariti alimenta percipere non tenetur, quando cum illis habitare honestè non potest, quanuis relicta illi sint eo addito, vt in domo haeredum praestentur. Et hospitij onere exempta est mulier, etiam quae aliàs inhonestè viuit. Et etiam cum masculo impubere secura non est foeminae sub eodem tecto pernoctatio; cùm & impuberes etiam aliquando nutrices suas grauidas effecisse, historijs tradatur. Huius rei gratia nocturna sacrificia apud veteres Romanos mulieribus inhibita erant; & in Ecclesia antiquarum vigiliarum loco sacra ieiunia subrogata sunt. Denique, & in templis ex more antiquo, ne quodvis honestas periculum pateretur, discretum à maribus foeminae locum occupant.

Articul. decim. quint.

De honesto praesumendo annectitur articulus sequens; ad quem pertinet legitimae filiationis praesumptio, quae etiam praeualet aduersùs contrariam ipsius quae genuit assertionem. Ad eundem item pertinet articulum praesumptio acquisitorum ab vxore, vt de bonis mariti acquisita praesumantur, ne aliàs turpis quaestus suspicio suboriretur. Idem in acquisitis per viduam intra annum luctus: & per filiam constitutam sub cura, & administratione parentum, de quorum bonis acquisiuisse praesumitur, quae interim acquirit. In filio masculo quia diuersa est ratio diuersimodè respondetur. Circà acquisita per concubinam, an ab amasio prouenisse, praesumantur, contrariae referuntur opiniones negatiua probata, intellecto cum Alc. tex. in l. 1. §. ipsas C. de natural. liber. Denique, pro honestate mulieris praesumptio in dubio semper est, tam ad legis, quàm ad hominis dispositionem: quam tamen allegari coram iudice debere, vltimò traditur, ex communi regula ac conclusione, id ita probante in qualibet iuris praesumptione.

Articul. decim. sext.

De honesto praeferendo subiungitur articulus; quo primò traditur, in legato pauperibus mulieribus distribuendo, aut pro maritandis virginibus

nibus relicto, inter pauperes, honestas non honestis praeferri debere. Et inter honestas virgines, Diui Nicolai exemplo edocetur, illas potiùs fore assumendas, quae honestate ipsa magis periclitantur. Ad eandem honestatis praelationem adducitur exemplum de legato monasterio simpliciter relicto, cùm vnum virginum, & alterum conuersarum mulierum concurrunt. Item de locatione communis domus, quam vnus ex socijs personae honestae, alter inhonestae locare vult. Longa deinde sequitur disputatio de illegitimè natis ad ecclesiastica emphyteusis successionem: atque etiam ad successionem priuatae, pro iure Regio Lusitano in ord. lib 4 titul. 36. §. 4. nonnullis subinde quaestionibus excitatis. Ac tandem clauditur articulus subiecta ancipite quaestione, An illegitimè natus, ad doctoratus, magisterijuè gradum euehi possit, cum resolutione illius pro parte affirmatiua.

Articul. decim. septim.

IMpedimentum iustitiae publicae honestatis, quid sit, traditur ex communi cum D. Thom. sententia; & in quibus ius antiquum sacri Tridentini Concilij decreto corrigatur. Cuius correctio quia in sponsalibus de futuro tantùm locum habet secundùm Pontificiam Pij Quinti Bullam, tractatur quaestio in matrimonio clandestinè contracto quod irritum est ob praetermissam Concilij formam, an ex illo impedimentum iustitiae publicae honestatis oriatur, & affirmatiuè resoluitur.

Articuli decimi octaui & vltimi argumentum.

VLtimum in hoc opere locum sortitus est articulus, cui prae materiae suae praestantia & nobilitate primus debebatur; & pro amplitudine sua, non tantùm vnam operis partem, sed totum, & alia maiora multò integra exposcebat. Sed hoc aliorum est qui sacris literis apprimè eruditi, de re illa, integra magnaquè, & adamussim elaborata volumina ediderunt. Nobis pro tenuitate nostra satis fuit, summis (vt aiunt) labris attingere praeconia quaedam, seu praerogatiuas de honestate, castitate, & virginitate beatissimae Virginis Mariae, qui est articuli scopus, quo, quasi vino optimo ad calcem seruato, & pius Lector, si quod praecedentium lectio creauit fastidium, suauissima istius recreetur ab eo, & à nobis in fine operis, prout moris est, laus Deo detur pro toto in Deipara ipsa Virgine, cui & opus ipsum totum dicatum iri, in fronte apparet.

†

SVMMARIA INITII.

1. *Honestatis etymologia, & lata significatio, ac secundùm eam eiusdẽ dissinitio assignatur.*
2. *Honestas in praesenti tractatu non accipitur in lata significatione, secundùm quam intelligitur de honorabili quouis statu, sed accipitur prout est virtus pertinens ad castitatem; in qua significatione dissinitur.*
3. *Honestatis dissinitio explicatur, & traditur, honestatem etiam de cõiugatis praedicari, prout de ijs qui caelibem vitam agunt. Et traditur differentia inter honestatẽ, & castitatem, ad conditionem,* si castè vixerit, *aut, si honestè vixerit.*
4. *Declaratur iuris praeceptum honestè viuendi, ad intellectũm l. iustitia §. 1. ff. de iustit. & iur. & §. iuris praecepta, instit. eod. titul.*
5. *Explicatur c. erit autẽ lex 4. distinct. & traditur, morum honestatem legi inesse, vt principale requisitum illius. Et nu. 12. versicul. Atque ita.*
6. *Honestatis excellentia notatur; &, non omne quod licet, honestum est, cùm omne honestum, semper licitum sit, & bonum.*
7. *Mouetur difficultas cõtra regulam iuris quae dicit, Non omne quod licet, honestum est.*
8. *Soluitur difficultas adhibita distinctione inter ius praeceptiuum, & ius permissiuum, secundùm quam concordatur re-*

gula quæ dicit, Non omne quod licet, honestum est, cum illo iuris principio, quod est, honestè viuere.

9. *Explicantur text. in l. in causæ 2. §. idem Põponius ff. de minorib. & in l item si pretio §. final. ff. locat. quatenus inquiunt, licere contrahentibus se circunuenire in pretio venditionis, & locationis; & intelligitur de eo quod licet ex iuris permissione.*

10. *Intelligũtur tex. ijdem in verbo,* naturaliter, *de quo ibi, & num.* 11.

12. *Lex permissiua, & si de malo sit, mala tamen ipsa non est aut iniusta, nec materia illius.*

Maior honestas, & castitas requiritur in mulieribus, quàm in masculis, ibid. in fine.

TRACTA-

IESV Duce, & Auſpice IESV.

TRACTATVS DE IVRE, ET PRIVILEGIIS HONESTATIS.

Initium, de honeſtatis etymologia, diffinitione, & excellentia.

HOneſtatis cauſa ſpecialia multa iure noſtro conſtituta ſunt, quæ quia in vaſto ipſius iuris corpore ſparſa ſunt, nec ita obuia, opus honeſtum, ac ſtudioſis gratum me facturum putaui, ſi hinc inde collecta, & ſuis ſingula quæſtionibus accumulata in vnũ redigerem tractatũ. Deus adiuuet me, & B. Virgo, quæ honeſtatis tutiſsima fautrix eſt, honeſtatis iura tractanti patrocinio ſuo aſſiſtat, vt ita qui de honeſtate tractatus eſt, à ſuo nomine non degeneret.

1. Ante omnia præmitti oportet, vnde dicatur, *honeſtas*, & quid ſit. Quod ad primum attinet, *honeſtas*, dicitur á verbo, *honor*, ſeu, *honos*, quaſi, honoris ſtatus, ſecundum Iſid. lib. 10. Et hic, & Archid. in c. erit autem lex 4. diſt. Bald. in rubric. de vita, & honeſtat. cleric. num. 8. vbi ait, quòd honeſtas dicitur quaſi honoris ſeruans ſtatum, & allegat Ioan. Andr. in rubr. eod. titul. lib. 6. vtrumque refert Gregor. in l. 7. titul. 6. part. 1. gloſſ. 1. vnde, honeſtus dicitur, qui honorabilis eſt, & honeſto loco natus, apud Ciceron. & alios, qui bonis & honora-

bilibus ortus est parentibus; & diuites etiam, quia vulgo hominibus in honore sunt, honesti quãdoque appellantur, vt testatur Asconius in verrinę tertię cõmentarijs, probat Vlpian. in l. cùm hi §. si in annos, & ibi Bart. ff. de transaction. & in l. si quis vxori §. cùm Titio ff. de furt. *Cum Titio,* inquit, *honesto viro pecuniam credere vellem, subiecisti mihi alium Titium egenum, quasi ille esset locuples, &c.* Iuxta quam verbi etymologiam, ac significationem, ab aliquibus diffinitur honestas, vt sit, *honor perpetuus, ad aliquem secundo populi rumore delatus*, vt apud Lactant. Firmian. diuinar. institut. lib. 3. videre licet.

2. Cæterùm in præsenti tractatu, secundùm hanc latam verbi significationẽ, honestatem non accipimus, nec enim de iure, & priuilegijs honorabilium virorum, & qui dignitate aliqua, seu publico munere sunt insigniti, hìc agimus, de quo iam alij ex Nostris luculentos edidere tractatus, de nobilitate, nũcupatos; sed honestatem hìc presśiùs accipimus, prout est moralis virtus libidini opposita, & ijs quæ ad eam quoquo modo pertinent; in qua etiam significatione honestas ad eandem pertinet verbi etymologiam ac significationem, ad quam lata eius præcedẽs significatio, qua comprehenditur & continetur, sicut species sub genere suo. Quinimò, cùm honestatem simpliciter dicimus, attento communi vsu loquendi, de virtute hac intelligimus, & de illa intelligimus, cùm honestũ aliquem, honestamuè aliquam dicimus; quasi per excellentiam honestas de virtute illa intelligatur, quæ excellentiorem prædicat honoris statum, vnde honestas dicitur, quám diuitiæ multæ, personæ dignitas, aut parentum nobilitas. Iuxta hanc verò significationẽ, doctrinæ gratia pro præsenti tractatu, honestatem diffinimus sic: *Honestas, est virtus castitatis,*

tam absolutæ, quàm coniugalis, externis moribus probata.

3. Dicitur in diffinitione, *castitatis virtus, tam absolutæ*, quàm coniugalis, quia absoluta castitas omnem coitum excludit tam licitum, quám illicitum, idcircò, quanuis castitas dicatur, cum propria coniuge concubitus, vt in c. Nicena synodus 31. distinct. 7. tamen castitas simpliciter, & absolutè intellecta, de coniugatis non prædicatur; quod saltem ex eo ostenditur, quia, si quis castitatis votum simpliciter fecerit, matrimonium contrahere impeditur, &, si de facto contrahat, quod tenet in voto simplici, debitum exigere non potest propter castitatis votum, quanuis reddere teneatur, vt est concors omniū sententia; cùm tamen, si coniugalem vouerit castitatē, matrimonium contrahere, & debitum exigere liberè posśit. Honestas verò simpliciter, & absolutè sumpta in sensu prædicto, vt in præsenti accipimus, ad coniugatos æquè pertinet, vt ad cælibes; nam mulierem coniugatam, tam propriè ac verè honestam dicere possumus, quàm illam quæ viro copulata nō est, & honestè viuit. Vnde in quæstione illa, an legatū viduæ relictum donec honesté, ac castè viueret, extinguatur, illa ad secundas nuptias cōuolante, de qua fusè inferiùs agemus, distinguit Angel. in l. iustitia, §. iuris præcepta, num. 1. ff. de iust. & iur. inter hæc, *donec honestè vixerit*, &, *donec castè vixerit.* Verba illa quæ in diffinitione sequūtur, *externis moribus probata*, significant, honestatem interiori hominis, mulierisuè mente non contineri, sed foràs prodire; in quo á castitate absolutè sumpta secernitur, potest enim quis, castus & castisśimus esse mente, & corpore, absque eo quòd hominibus talis appareat; imò, castus esse potest, & non honestus simul, vt apparet in virgine, aut casta aliàs matrona, meretricia veste induta, de

qua loquitur tex. in l. item apud Labeonem §. si quis virgines. ff. de iniur. vnde conditionem, *si honestè vixerit*, non implet qui castus corpore viuit, inhonesta tamen conuersatione gaudet, vt tradit Mantic. cum relatis ab eo de coniectur. vltimar. volunt. lib. 11. titul. 19. num. 34. & aliud agens scripsi ego in relect. mea l. Titiæ, 3. part. num. 8. ff. de condition. & demonstrat. Per contrarium verò, qui verè honestus est, non potest non esse castus, ac talis foris apparere debet habitu, conuersatione, & morum probitate; honestas enim, virtus moralis est, non abscondita, ac mente retenta, iuxta illud Sapiēt. 7. *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est. Quam sinè fictione didici, & sinè inuidia communico, & honestatem illius non abscondo.* Et ad Rom. 13. *Sicut in die honestè ambulemus*, ait Apostolus, id est, conuersatione, & habitu coram hominibus simus honesti, cōcinit ad Thessalonic. 4. *Et vt honestè ambuletis ad eos qui foris sunt.* Nec enim honestatis virtus ex illis est, quas Dominus, in abscondito fieri, præcepit, Matt. 6.

4. Denique, vnum ex capitalibus iuris præceptis, honestè viuere, est, l. iustitia. §. 1. ff. de iustit. & iur. quod ad vitam contemplatiuam non pertinet, quam Iurisconsulti, ac veteres ciuilis iuris conditores non cognouerunt, sed ad actiuam, quā bonis moribus astruere curauerunt: vnde, præceptum illud honestè viuendi, in se ipso vnusquisque implet, & circá mores versatur, vt obseruauit gloss. in d. §. 1. & in §. iuris præcepta, instit. de iust. & iur. & pertinet ad honestatē de qua est præsens tractatus, vt constat ex ijs quæ occasione præcepti illius tractant Angel. & Paul. in d. §. 1. Dec. in l. semper in coniūctionibus

num. 1.

num.1.cum sequẽtib. ff. de reg.iur. atque ita generale illud iuris præceptũ, quod est, *honestè viuere*, est intelligendum de honestate secundùm mores, quã seruare in se vnusquisque debet,iuxta gloss.ibi,& communiter Doctores.

5. Ad eandem honestatis speciem,ac rationẽ pertinet tex. in c. erit autẽ lex 4. dist. vbi dicitur, quòd lex debet esse honesta;quæ legis honestas, ad mores hominum refertur, quia propria & absoluta legis appellatio est, quæ ad mores pertinet, vt tradit pater Suar.de legib.lib.1. c. 1. num.5. Vnde in legis diffinitione ab eo ibid. tradita habetur, quòd sit mensura quædam actuum moralium. Adeò verò moralis hæc honestas legi inesse debet,vt dixerit gloss. 1. in d.c.erit autem lex,quòd in iure non tam desideratur iustitia, quàm honestas,& allegat tex.in c.porrò 35.quæst. 3. cuius quidẽ rei non inciuile præstat argumentum tex. ille in d. c.erit autem lex, vbi ante alia legis requisita ibi scripta,honestas ponitur, *Erit autem lex*,inquit,*honesta, iusta,&c.* & frequens ac receptum in iure est argumentum ab ordine scripturæ l. quoties, vbi gloss. notat,& concordant. allegat ff. de vsufruct. Simile argumentum præstat tex. in d.l. iustitia §.1.& d.§. iuris præcepta, nam è tribus illis generalibus ac capitalibus iuris præceptis de quibus ibi, primum in ordine scripturæ est, *honestè viuere*.

6. Quod pro magna honestatis excellentia notãdũ est,quæ inter iuris præcepta, & inter legis requisita,primum semper sortita est locum; quæ item in eo excellens apparet,quia, quod licitũ est,excedit, ac supergreditur; siquidẽ nõ omne quod licet, honestũ est,vt dicit iuris regula, in l.non omne ff. de reg. iur. l. semper in coniunctionibus, aliás, in conuentionibus,eod.titul. cui concinit illud Apostoli 1.ad Corint.

cap.6. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt*; è contra verò, omne quod honestum est, licitum est, quia non potest non esse licitũ, quod bonum est, & honestum omne, bonũ est, adeò vt dicat Senec. nullum bonũ, nisi honestũ. & summũ bonum stoici Philosophi in honestate constituebát; & D. Ambros. lib. 2. de offic. *Tantus est*, inquit, *splẽdor honestatis, vt vitam beatam efficiat tranquillitas conscientiæ, & securitas innocentiæ.*

7. Sed contra hoc oritur difficultas ex illo iuris præcepto, de quo in d. § Iuris præcepta, & ex d. c. erit autem lex; si enim, iuris præceptum est, honestè viuere, &, si lex honesta esse debet; videtur, quod omne quod licet, honestum est; quod probatur, quia si licet, secundùm iùs est, si secundùm ius est, honestum est; antecedens probatur, quia nemini licitũ esse potest, quod illi iure non cõpetit; atque ideo, quod licitum est, secundũ ius est; porrò, si secundùm ius est, contra id quod honestum est, esse non potest, cùm secundum Tull. offic. 1. nihil honestũ esse posit, quod iustitia vacet, & iuris præceptum sit, honestè viuere, & lex honesta esse debeat. Atque ita difficilis apparet præcitata iuris regula quæ dicit, nõ omne quod licet, honestum est.

8. Sed vt difficultas cesset, quod attinet ad d. §. iuris præcepta, distinguendũ est inter ius præceptiuũ, & ius permissiuũ; præceptiuum enim, absque eo quod honestũ est, nõ cõsistit; nec enim ius vnquã inhonestũ aliquod præcipere potest; & de hoc clarè loquitur, & intelligitur tex. in d. l. iustitia §. 1. & d § iuris præcepta; permissiuũ verò ius intelligendo de humano, & positiuo (nã naturale, & diuinũ nulla mala permittit, nec malũ aliquod impunitũ Deus relinquit) aliquãdo ex causa mala aliqua permittit, & impunita relinquit, vt patet in permissione meretricũ, & deceptionis intra dimidiam iusti

pretij,

pretij,&alijs,quę,cùm mala ex se sint,legibus permittuntur,de quibus fusè Tiraq in l.9 connubial.nu.2. cum sequentib. quãquam etiam & de bono permissiuæ leges sint, vt explicat doctissim. Francisc. Suar. primarius apud Conimbricenses nostros sacræ Theologiæ professor, de legib.d.lib.1.c. 15. versicul. Vt autem magis,num.9 & sequenti,vbi ex n.5. versic. Tertia difficultas, de lege permissiua,seu permittẽte, luculenter egit. Iuxta quã distinctionem concordanda ẽst regula iuris ciuilis, de qua sup cum iuris principio, quod præcepit, honestè viuere, intelligendo principium istud, de iure præcipiente, & regulam illam, quæ dicit, non omne quod licet, honestum est, de eo quod licet iure permittente. Exemplum sit in concubinatu, qui cũ honestus non sit, sed turpis valde, tamen iure ciuili licitus erat, permissiuè quidem vt maiora euitarẽtur mala.

9. Simile est, quod eodẽ iure scriptum legimus, licere cõtrahentibus in pretio venditionis, & locationis se circũuenire l.in causæ 2.§.Idem Pomponius ff. de minorib.l.item si pretio §.final.ff.locat. quod intelligendum est de iure permittente, vt explicãt Bald. & Alberic. in d. §. Idem Pomponius, post alios ibi, Pinel.in l.2.1.part. c.1. nu. 35.C. de rescind. vendit. Matien.in l.1.titul.11. gloss. 1.nu.1.& 2.lib.5.recopilat. & insinuat tex.ipse in d.§. final.vbi quod dicit Pompon.in d.§. Idẽ Põponius, per verbum, *licere*, Paul.Iurisconsult. interpretatur per verbum, *concessum est*, quod idẽ importat, quod, *permissum est*. Atque ita, deceptio illa quæ inter contrahentes licita dicitur (quod de deceptione intra dimidiã est intelligẽdũ, saltem hodie post cõstitutionem d.l.2. quã nouum ius antea nõ cognitũ, ab Imperatoribus inductum fuisse, contra communẽ latè cõtendit Pinel.ibi d.c.1.num. 3.cum

3. cum sequentib. sequitur Matien. d. gloss. 1. num. 57.) permittentis iuris est, & nō præcipientis, secundùm quod, nemini licet, alterū lædere, & ius suum cuique est tribuendum; hæc enim duo, capitalia ac maxima iuris præcepta sunt, æquè ac illud, *honestè viuere*, d. l. iustitia §. 1. d. §. iuris præcepta.

10. Maior autem illorum iurium difficultas consistit in verbo, *naturaliter*, quo vterque Iurisconsult. vsus fuit; & à Scribentibus variè exponitur, vt constat ex adductis per Padill. d. l. 2. C. de rescind. vendit. num. 10. & sequenti, Pinel. d. c. 1. num. 37. cum sequentib: vbi, alijs interpretationibus confutatis, verbum illud, pro iure gentium intelligit cum gloss. ad quam, ait, quòd nemo aduertit, in d. §. idem Pomponius, sequitur Matien. d. gloss. 1. num. 3. cum duob. sequentib. Barbos. verò in rubr. ff. solut. matrim. 4. part. nu. 27. illa magis placuit interpretatio, quam retulit Pinel. nu. 38. vt verbum, *naturaliter*, non intelligatur de natura quæ secundùm rationem est, sed de illa quæ à sensualitate prouenit, quasi dicere voluissent Iurisconsulti, naturalis inclinationis esse, vt se inuicem contrahentes in pretio decipiant, iuxta illud quod Mimus quidam aiebat, vt refert D. Aug. lib. 13. de Trinitat. c. 3. commune esse mortalium desideriū, vili emere, & magno vendere; quod etiam probat tex. in l. si voluntate C. de rescindend. vēdit. Sed hæc interpretatio insignis Barbos. displicere ex eo potest, quia verbum, *concessū*, quo Iurisconsult. vtitur in d. l. item si pretio §. final. non propriè prædicatur de eo quod quisquam à se habet, & natura ipsa illi inest, prout est naturalis instinctus, seu sensualis natura. Gloss. verò interpretatio, quam Pinel. & Matien. sequuntur, ex eo displicet, quia naturalis ratio, qua constat ius gentium, non permittit, alterum cum alterius

terius iactura locupletari l. nam hoc natura ff. de condict. indebit. & omnis, ac quæuis circunuentio, seu pretij læsio repugnat æquo & bono, quo ius ipsum gẽtium consistit l. iure succursum, in fin. ff. de iure dot.

11. Quarè, his, & alijs omissis, verbum, *naturaliter*, de quo in illis iuribus, ad ipsam naturam contractus est referendum, non tamẽ sic, vt importet, è natura contractus esse, vt alter alterum circunueniat in pretio, sed importat, circunuentionem, de qua ibi, ac pretij læsionem, illæsa cõtractus natura permissibilem esse; nec enim natura contractus, id est, substantia illius violatur, propterea quod alter alterum in pretio circunueniat; quæ tamẽ in bonę fidei conuẽtionibus violatur, cùm dolus dat causam contractui, secundùm gloss. communiter receptam in l. & eleganter ff. de dol. Quod ergo dicitur, naturaliter licere contrahentibus, seu naturaliter concessum illis esse, in pretio se circunuenire d. l. in causæ §. idem Pomponius d. l. item si pretio §. final. de lege permissiua intelligi debet, cuius permissio naturaliter fieri dicitur, quia illa non violatur contractus natura, quæ talis est, tametsi bonæ fidei contractus sit, vt stante læsione illa, seu deceptione, quæ contractui causam non dedit, contractus ipse suis viribus subsistat.

12. Sciendum verò est, quòd, & si lex permissiua de malo sit, qualis est illa, quæ pretij deceptionem permittit citra dimidiam iusti, ex quo talis permissio legis, securitatem non præstat in foro conscientiæ, vt tradunt Tiraq. l. 9. connubial. num. 8. 9. & 11. Pinel. d. c. 1. num. 35. versicul. ex quo scribunt, Matiens. d. l. 1. gloss. 1. num. 6. Barbos. d. 4. part. rub. num. 26. versicul. cùm igitur, qui alios referunt, & est concors Theologorum, & Iuristarum sententia, quam commu-

communem, & verissimã opinionem dicit Couarr. & latè comprobat lib. 2. variar. c. 4. num. 11. idquè non solùm vbi scienter deceptio fit, sed etiam vbi ignoranter re ipsa læsio pretij interuenit, ibid. per eũ, & Matien. d. nu. 6. vbi ita tradit cum cõmuni Theologorum ex Nauar. in cap. qualitas, de pœnitent. dist. 5. nu. 42. quanuis, inquam, lex permissiua de malo sit, non tamen lex, seu materia eius, mala, aut non iusta dici potest, si enim talis esset, legis virtutem non haberet, nec legis nomen promereret, ad quã requiritur, quòd iusta sit c. erit autem lex 4. dist. quia in eo quod malum aliquod permittit, malum aliud maius euitare, & prohibere intẽdit, in quo vera legis permissiuæ materia consistit, quæ honesta, & iusta est, vt per se patet. Atque ita, quod dicitur in d. cap. erit autem lex, quòd lex debet esse honesta, vel est intelligendum de lege præcipiẽte, iuxta supra dicta ad præceptum illud iuris, *honestè viuere*, vel, si de permittente etiam malum aliquod, & inhonestum, intelligi debeat, respondendum est, in illa mali seu inhonesti permissione deterius aliud cohiberi, quo lex ipsa, eiusquè materia cohonestatur. Atque hæc satis nunc sint pro etymologia verbi, *honestas*, significatione, & diffinitione illius. Nunc ad singularia honestatis iura, & priuilegia veniamus, ab illis incipiendo quæ competunt mulieribus, quia in illis magis, quàm in masculis honestas desideratur, & maior in illis exigitur castitas secundùm mores hominum, vt notauit gloss. 1. in l. palam §. quæ in adulterio ff. de rit. nuptiar. & præcipuum muliebre ornamentum, honestas est, non aurum, non smaragdus, non vestimentorum nitor, vt ex Plutarch. & alijs tradit Tiraq. de legib. connubial. l. 3. num. 9.

ARTI-

ARTIC. PRIMI
Summaria.

1. *Subditæ à principe ad tripudium vocatæ ire non tenentur, propter honestatis ius, quod ab omni superioritate est exceptum.*
2. *Tripudia fœminarum honesta ex se sunt; aliquando tamen circunstantia aliqua dehonestantur.*
3. *Honestatis ius Imperiali, & Regia maiestate antiquius est, & in Paradiso terrestri capit cum primis Parentibus.*
4. *Explicatur tex. in l. vnic. C. de maiuma lib. 11. & quòd honestatis ius etiam publicæ lætitiæ sit præferendum, & in publicis spectaculis seruandum.*

ARTIC. I.

Quòd honestatis ius ab omni superiorirate sit exceptum.

1. PRo primo, ac principali priuilegio honestatis ponitur, quòd ius illius ab omni superioritate est exceptum, vt notanter scripsit Bald. in l. quod ex liberta C. de oper. libert. & ideo secundùm eum ibi, subditæ á principe ad tripudium vocatæ ire non tenentur, propter honestatis ius, quod illo offenderetur; sequitur Dec. in l. semper in coniunctionibus, aliàs semper in conuentionibus num. 2. & 3. ff. de regul. iur. Cagnol. in l. 2. versic. Et cùm placuisset, nu. 72. ff. de origin. iur. Gregor. Tholosan. in syntag. iur. lib. 6. c. 20. num. 11. & pro regula ex Tell. l. 30. Taur. num. 7. ponit Matien. in l. 2. titul. 5. gloss. 11. nu. 2. lib. 5. recopilat. Quam limitat Martin. Laudens. tract. de princip. conclus. 16. in casu quo subditæ vocarentur associandi consortem causa, quia tunc, inquit, honestatis periculum cessat. Quæ quidem limitatio, si Bald. sensit, & qui eum sequuntur, ius honestatis tripudio ipso offendi, secura non videtur; consors enim ad euitandum

communem, & verissimā opinionem dicit Couarr. & latè comprobat lib. 2. variar. c. 4. num. 11. idquè non solùm vbi scienter deceptio fit, sed etiam vbi ignoranter re ipsa læsio pretij interuenit, ibid. per eū, & Matien. d. nu. 6. vbi ita tradit cum cōmuni Theologorum ex Nauar. in cap. qualitas, de pœnitent. dist. 5. nu. 42. quanuis, inquam, lex permissiua de malo sit, non tamen lex, seu materia eius, mala, aut non iusta dici potest, si enim talis esset, legis virtutem non haberet, nec legis nomen promereret, ad quā requiritur, quòd iusta sit c. erit autem lex 4. dist. quia in eo quod malum aliquod permittit, malum aliud maius euitare, & prohibere intēdit, in quo vera legis permissiuæ materia consistit, quæ honestā, & iusta est, vt per se patet. Atque ita, quod dicitur in d. cap. erit autem lex, quòd lex debet esse honesta, vel est intelligendum de lege præcipiēte, iuxta supra dicta ad præceptum illud iuris, *honestè viuere*, vel, si de permittente etiam malum aliquod, & inhonestum, intelligi debeat, respondendum est, in illa mali seu inhonesti permissione deterius aliud cohiberi, quo lex ipsa, eiusquè materia cohonestatur. Atque hæc satis nunc sint pro etymologia verbi, *honestas*, significatione, & diffinitione illius. Nunc ad singularia honestatis iura, & priuilegia veniamus, ab illis incipiendo quæ competunt mulieribus, quia in illis magis, quàm in masculis honestas desideratur, & maior in illis exigitur castitas secundùm mores hominum, vt notauit gloss. 1. in l. palam §. quæ in adulterio ff. de rit. nuptiar. & præcipuum muliebre ornamentum, honestas est, non aurum, non smaragdus, non vestimentorum nitor, vt ex Plutarch. & alijs tradit Tiraq. de legib. connubial. l. 3. num. 9.

ARTI-

ARTIC. PRIMI
Summaria.

1. *Subditæ à principe ad tripudium vocatæ ire non tenentur, propter honestatis ius, quod ab omni superioritate est exceptum.*
2. *Tripudia fœminarum honesta ex se sunt; aliquando tamen circunstantia aliqua dehonestantur.*
3. *Honestatis ius Imperiali, & Regia maiestate antiquius est, & in Paradiso terrestri cœpit cum primis Parentibus.*
4. *Explicatur tex. in l. vnic. C. de maiuma lib. 11. & quòd honestatis ius etiam publicæ lætitiæ sit præferendum, & in publicis spectaculis seruandum.*

ARTIC. I.

Quòd honestatis ius ab omni superiorirate sit exceptum.

1. PRo primo, ac principali priuilegio honestatis ponitur, quòd ius illius ab omni superioritate est exceptum, vt notanter scripsit Bald. in l. quod ex liberta C. de oper. libert. & ideo secundùm eum ibi, subditæ á principe ad tripudium vocatæ ire non tenentur, propter honestatis ius, quod illo offenderetur; sequitur Dec. in l. semper in coniunctionibus, aliàs semper in conuentionibus num. 2. & 3. ff. de regul. iur. Cagnol. in l. 2. versic. Et cùm placuisset, nu. 72. ff. de origin. iur. Gregor. Tholosan. in syntag. iur. lib. 6. c. 20. num. 11. & pro regula ex Tell. l. 30. Taur. num. 7. ponit Matien. in l. 2. titul. 5. gloss. 11. nu. 2. lib. 5. recopilat. Quam limitat Martin. Laudens. tract. de princip. conclus. 16. in casu quo subditæ vocarentur associandi consortem causa, quia tunc, inquit, honestatis periculum cessat. Quæ quidem limitatio, si Bald. sensit, & qui eum sequuntur, ius honestatis tripudio ipso offendi, secura non videtur; consors enim ad euitandum

uitandum castitatis periculum prodesse potest, sed non ad euitandum honestatis detrimentum, quod ipsa mulieris saltatione coram hominibus venit, siue sola saltet, siue cum consorte eiusdem sexus, nam si masculus saltantem mulierem associat, periculum maius vertitur, & maius honestatis offendiculum.

2. Cæterùm, si sic prædictam opinionem accipimus, vt, tripudio ipso muliebris honestatis decorem minui, dicamus, non leue aduersum nos iurgium excitabunt saltatrices mulieres, quod eo magis corroborabunt, quòd tripudia fæminarum non in priuatis solummodò ac profanis festis, sed & in solennibus, ac sacratis, publicè apud nos sunt in vsu; quæ sanè, saltem in sacris ædibus, & festis in honorem Dei, ac Sanctorum eius celebratis non admitterētur, si quodvis honestatis detrimentū secum ferrent. Denique, antiquum hoc est, atque vt laudabile sacris literis legimus, nam, vt omittamus Mariam illam prophetissam Aaron, & Moysis sororem, quam in exitu Israel de Ægypto Israelitæ omnes cum tympanis & choris secutæ sunt, Deo psallentes, Exod. 15. quod & cum tripudijs festiuoquè saltatu pro maiori gaudio, feruentioriquè gratiarum actione in communi totius populi lætitia, in castris virorum, illæso honestatis iure fecisse, non est dubitādum, vt fecit Dauid Rex coram Arca Domini maiestate Regia in hoc non offensa 2. Reg. 6. saltem illæ, quarum est carmen illud, *Percussit Saul mille, & Dauid decem millia*, saltantes canebant; ait enim Scriptura, quòd choros ducebant, & præcinebant ludētes 1. Reg. 18.

Pro resolutione dicendum est, choreas fæminarum & tripudia, licita & honesta ex se esse, aliquando verò, per accidens dehonestari, vt si masculus tripudiantem associet, vel, etiā si sola tripudiet, si corporis

poris motu gestuquè ita se habeat, vt intuentium libidinem excitet. Iuxta quod intelligendum est, quod de subdita ad tripudium vocata Bald. & alij post eũ tradiderunt, vt procedat quando cum masculo cõsorte tripudium sit agitandum; vel etiam quando eo aliàs honestatis ius lædi existimetur opinione bonorum prudentumquè virorum; qui semper pro pudica ac verecũda puella, & quæ ad solos hominum pauet aspectus arbitrabuntur.

3. Quod verò honestatis ius illæsum semper seruari debeat, & ab omni superioritate sit exemptum, vt verissimum tenendum est, tum, quia id ad bonos mores pertinet, non ciuiles tantùm, sed & naturales; tum, quia ius honestatis imperio ipso ac regia dignitate antiquius est; quod cum Protoplastis incæpit in paradiso terrestri, vbi, quia statim post peccatũ nudos se cognouerunt, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata, quibus honestatis causa in pudendis cooperirentur, Genes. 3. quod eleganter explicat D. August. lib. 14. de ciuitat. Dei c. 17. & ibi ad fin. capit. ait, quòd ex hoc omnes gentes, quoniã ab illa stirpe procreatæ sunt, vsque adeò tenent in vsu, pudenda velare, vt quidam barbari illas corporis partes, nec in balneis nudas habeãt, sed cum earum tegumentis lauant per opacas quoque in die solitudines.

4. Ad eandem etiã certissimam conclusionẽ pertinet text. in l. vnic. C. de maiuma li. 11. vbi ab Imperatorib. traditum extat, maiumam ita celebrari debere, vt honestas seruetur. Erat autem maiuma, ludi quodam genus, qui publicæ lætitiæ causa agebatur, & quia mense Maio celebrabatur, maiuma vocabatur; atque ita, iuxta tex. ibi, in publicis spectaculis publicæ lætitiæ causa celebrandis seruanda est honestas. Ex quo ad histrionum

trionum nostri temporis theatra inferendum est, quæ ita demum in republica bene instituta sunt admittenda, vt nullum illis honestas periculũ subeat; subit autem non leue, ac probabilem etiam, ne dicã certam, ruinam, si mulieres illis intersint personatum gerentes, præsertim cùm de amatorijs fabulis sunt; quod ciuitatum decuriones ac rectores præcauere maxime deberent, argum. tex. in d. l. vnic. C. de maium.

Fortaßis verò á maiumis illis apud nos procedit mos puerularum, quæ prima die mensis Maij, atque alijs deinceps eiusdẽ mensis festiuis diebus, in plateis comptæ & ornatæ strato sedent, *maias*, vulgus vocat, alijs astantibus, ac cũ tympanis canentibus. Oportet verò, vt illæ infantilis, aut parũ vltra, ætatis sint, ne, si pubertatis annos ascendant, hominum aspectibus, quibus comptæ se præbent, honestatis ius, quod publicæ etiam lætitiæ est præferendum, vt in d. l. vnic. violari contingat, iuxta illud, *Auerte faciẽ tuã à muliere compta, & ne circũspicias speciem alienam; propter speciem mulieris multi perierunt; & ex hoc concupiscẽtia quasi ignis exardescit*, Ecclesiastic 9.

ARTIC. SECVNDI summaria.

1. *MVlier honestatis causa non potest esse iudex, neque arbiter etiam post arbitriũ susceptum.*
2. *Traditur, mulierem honestatis causa quæ secundùm bonos mores naturales est, iudicandi munere prohiberi, intellecta l. final. C. de arbitr. contra Barbos.*
3. *Intelligitur l. cùm præter §. final. ff. de iud. & concordatur cum d. l. final. C. de arbitr.*
4. *Honestatis ius bonis naturæ moribus inductum, contraria consuetudine tolli non potest, secundùm Abb. contra alios.*
5. *Princeps non potest generalem*

lem legem condere, qua statuat, mulieres indicandi munere fungi posse; potest verò priuilegium alicui mulieri concedere ex causa, vt iudex esse posit, num. sequenti.

7. *Non valet compromissum in mulierem factum etiam adbibito iuramento, secundum commnem, quæ defenditur contra Barbos.*

8. *Communis sententia refertur, secundùm quam, mulier succedens in comitatu, aut dignitate cui iurisdictio inest, iudicandi munus in subditos per se exercere potest.*

9. *Reginæ, & quæ superiorem non recognoscunt, iudicandi munus in subditos exercere per se possunt etiam nō extante consuetudine. Aliæ verò dominæ quæ in comitatibus suis superiorem recognoscunt, non possunt inter subditos iudicare, nisi vbi consuetudo de hoc extat: & sic declaratur, & tenetur communis sententia.*

10. *Intelligitur tex. in c. dilecti, de arbitr.*

11. *Mulier, quamuis non posit esse arbitrix, potest tamen esse arbitratrix, iuxta communem.*

12. *Mulier pro alijs postulare in iudicio non potest honestatis causa, & si bona, & casta aliàs fœmina sit. Nec item procuratrix ad iudicia esse potest, præterquàm in aliquibus casibus qui remissiuè traduntur. num. 13.*

14. *In camera tamen consulere non prohibetur; & generale est, vt postulare prohibitus, consulere in camera prohibitus non censeatur.*

15. *Mulier propter honestatis causam, testimonij ferendi causa ad iudicem ire non est compellenda, sed in domo sua est interroganda. Limita vt ibid. in fine.*

16. *Mulier non potest publica crimina accusare quandò suam aut suorum iniuriam secum non trahunt, præterquàm in aliquibus casibus qui remissiuè traduntur.*

17. *An mulier, & quiuis alius coram iudice denuntiare*

possit delictum, quod accusare nequit.

18. *Mulier in causis criminalibus per procuratorem accusare potest. Et assignatur ratio ad communem sententiã, quã secuta est Regia ord. lib. 5. titul. 124. §. 16. secundùm quam non potest quisquis per procuratorem accusare etiam pœna talionis sublata.*

ARTIC. II.

De honestatis iure, & priuilegio in ijs quæ ad iudicium pertinent.

1. SEcundum muliebris honestatis priuilegium in ijs versatur quæ ad iudiciũ pertinent, & in multis consistit. Primò enim, honestatis causa, mulieres in iudices dari non possunt. l. cùm prætor, versicul. Moribus ff. de iudic. l. fæminæ ff. de regul. iur. c. mulierem 33. quæst. 5. Nec si in illas á partibus cõpromittatur, & quanuis susceperint arbitrium l. final. C. de arbitr. c. dilecti, eod. tit. tradit Marc. Anton. Blanc. tract. de cõpromiss. quæst. 2. n. 34. Cuius prohibitionis ratio, honestas est quæ in mulieribus requiritur, vt tradit Abb. in c. dilecti n. 3. de arbitr. Azeued. l. 7. tit. 9. n. 19. & sequẽti lib. 3. nouæ recopilat. quæ lex Regni Castellæ hãc expresse approbat rationẽ, & meliorẽ dixit Azeued. ibi d. n. 19. quã quæ scribitur in l. 4. tit. 4. part. 3. putat enim Azeued. rationẽ ibi scriptã, ob quã mulier iudicãdi munere fungi nequeat, ad defectũ intellectus pertinere; quæ ratio expresse dãnatur in d. l. cũ prætor, versi. Moribus; nec illã quidem approbat d. l. part. sed eã potiùs quæ ad fæminarũ pertinet honestatẽ, vt deprehẽditur in versic. Nin muger, ibi, *porq̃ no seria cosa guisada, que estuuiesse entre la muchedũbre de los hõbres, librãdo los pleitos*; simile enim est, aut sanè idẽ, quod pro ratione scribitur d. l. 7. tit. 9. lib. 3. in versic. Otro si, los sabios, ibi, *Porq̃ seria deshonesto,*

honesto, y sin razon, que estuuiesse en el ajuntamiento de los hõbres, librãdo los pleitos. Atque ita apparet, quod eadem vtrobique prohibitionis ratio scripta est, honestatis, scilicet, ratio, quia honestum non est, vt mulieres iudicandę alienę litis obtentu conuentibus virorum, vel iudicijs interesse præsumant l. maritum C. de procurator. l. 2. §. fœminas, versicul. Sed & eas C. de his qui ven. ætat. impetrau. c. mulieres, in princ. de iud. lib. 6. quæ est ratio d. l. final. C. de recept. arbitr.

2. Barbos. verò in d. l. cùm prætor §. final. num. 265. honestatis causam, propter quam mulier á iudicandi munere repellitur, de honestate ciuili intelligit, id est, quæ bonos mores ciuiles respicit solũmodò, & nõ naturales; & sic intelligit text. illum in d. l. final. expendens ad id tex. ibi d. l. cùm prætor §. final. dum dicit, quosdam prohiberi natura, esse iudices, quosdã verò moribus, è quibus est mulier, vt ibi; atque ita infert, mulierem natura non prohiberi, iudicare, & consequẽter, honestatem de qua in d. l. final non esse naturalẽ, sed ciuilẽ. Quæ sanè interpretatio, nec in se vera est, quia fœminarũ honestas ad bonos mores naturales pertinet; & nõ dubiè repugnat literæ text. in d. l. final. in princ. ibi, *Sua pudicitia memores, & operum quæ eis natura permisit, & à quibus eas iussit abstinere*; quæ verba, iunct. quæ sequuntur, expresse probant, mulierem honestatis causa quæ secũdùm naturam est, ab omni iudiciali examine abstinere, debere.

3. Nec obstat tex. in d. l. cũ pretor §. final. qui, quatenus ibi mulier nõ numeratur inter eos qui natura impediũtur, ne iudices sint sed inter eos qui moribus, pugnare videtur cũ d. l. final. in eo quod dicit, iudicãdi opus esse è numero eorũ, à quibus mulieres abstinere, natura iubet. Sed pro vero intellectu, & concordia

vtriusque tex. dicendũ est, quòd verbum, *natura*, aliquando refertur ad ea quæ homini naturaliter insunt, & eueniũt, cuiusmodi sunt morbus, minor ætas, & iudicij defectus; aliquãdo ad mores qui homini conueniũt prout est animal politicũ secundũ naturã agens; primo modo accipitur in d.l. cùm prætor. §. final. vt glos.ibi interpretatur verb. natura, & exẽpla in tex. adducta satis ostendunt, quæ sunt de surdo, muto, furioso, & impubere, de quibus ibi dicitur, quòd natura impediuntur, ne iudices sint, quia iudicio carent; quo quia mulier nõ caret natura, secundũ hũc sensum accepta, iudicãdi munere fũgi, nõ prohibetur, & sunt quidẽ nõ paucæ, quæ & ad iudicandũ, & ad rempublicã gubernandam stabili iudicio pollent, vt videre est apud Tiraq. de leg. connubial. leg. 11 vbi num. 30. insignium plurimarum curiosè meminit, post eũ fusiùs Chassan. in catalog. gloriæ mũdi 2. part. cõsiderat. 8. cum duab. sequentib. posteriore verò modo accipitur verbũ, *natura*, in d l. final. de bonis, scilicet, naturæ moribus, ad quos pertinet pudicitiæ causa cui⁹ ibi tex. meminit, cui cõuenit, vt mulier ab omni iudiciali examine arceatur.

4. Ex hac autẽ sententia & intellectu infertur primò, hoc honestatis ius bonis naturæ moribus inductum, cõtraria cõsuetudine tolli nõ posse, quia nõ valet cõsuetudo honestati cõtraria, vt in terminis probat Abb. in c. dilecti, nu. 3. de arbitr. vbi limitat in mulieribus in dignitate cõstitutis per tex. ibi. Et quãuis Dec. in l. 2. n. 4. ff. de regul. iur. & in c. cũ dilecta, n. 13. versic. Sed tamẽ, de confirmat. vtil. vel inutil. contrariũ probet, valere, nempe, consuetudinẽ in qualibet muliere, pro qua sententia alios refert, & sequitur Barbos. d.l. cũ prætor. §. final. n. 264. Abb. opinio verior est, quia consuetudo quæ cõtra bonos naturæ mores est, ad quos pertinet matro

lis pudicitia & honestas, quæ non leuiter, nec rarò eiuscemodi consuetudine offēderetur, corruptela potiùs dici debet, & idcircò valitura nō est, vt in c. final. de consuetud. Et ita pro Abb. sentētia argumētatur Blanc. d. tract. de compromiss. quæst. 2. nu 36. ex versicul. circà hoc, licèt tandē ab ea recedat propter authoritatem tenentiū contrariam, quam d. nu. 36. in fin. concludit, in iudicādo teneri debere. Nec verò prædicto argumēto satisfacit Barbos. respondēs d. nu. 265. honestatem hanc, ad quam pertinet, ne mulier iudex esse posit, aut arbitrix, ciuilem esse, non naturalem, cuius contrarium sup. ostendimus.

5. Infertur secūdò, principem legem condere non posse, qua statuat generaliter, mulieres in iudices eligi posse; tam, quia lex debet esse honesta. c. erit autem lex 4. dist. de quo tradidimus sup. in init. & ideo lex statuens, vt mulieres iudicādi munus gerere posint, tāquàm honestati cōtraria, pro non lege habēda est; tum, quia honestatis ius, cui conuenit, ne mulieres iudices esse posint, ab omni superioritatis iure, & principis imperio exceptū est, vt ex Bald. in l. quod ex liberta C. de oper. libertor. & alijs tradidimus sup. art. præcedente.

6. Fateor tamen, principem certam aliquam mulierem priuilegio iudicandi posse honorare, vt post Bart. ibi tradit Dec. d. l. 2. num. 5. ff. de regul. iur. glossa, in l. vnic. & ibi Bart. nu. 10. C. de mulierib. in quo loc. lib. 10. & gloss. in d. cap. dilecti, verb. remotæ, Blanc. de compromiss. d. quæst. 2. nu. 38. Barbos. d. l. cùm prætor §. finál. n. 259. Debet verò causa interuenire ad tale priuilegiū, nēpe, personæ dignitas, & excellētia, & ætatis maturitas cū animi maturitate, ita vt matronalis pudicitia conuentibus virorū se exhibēs periculū nō subeat. Generalē verò legē cōdendo nō poterit princeps statuere,

vt mulieres iudicandi munus gerere posint;, ex ijs quæ diximus, tametsi & in isto casu contrarium sinè controuersia tradat Dec.d. l.2.num.5.

7. Tertiò, & vltimò infertur, non valere compromissum in mulierem factũ etiam adhibito iuramento, nec tale iuramentum, obligatorium esse, quia, cùm contra bonos mores naturales est, non est obligatorium, regul. non est obligatorium, de regul. iur. lib. 6. quæ sic communiter intelligitur secundùm Couar. in in c. quanuis pactum 2. par. in init. nu. 1. de pact. lib. 6. & sequitur Gutier. de iurament. confirmat. 1. part. c. 3. nu. 5. Suar. de Religion. tom 2. tract. 5. lib. 2. c. 22. nu. 7. Barbos. d. l. cùm prætor §. final. nu. 266. qui tamen in num. sequenti secutus Imol. in d. c. dilecti, num. 2 censet, tenere compromissum in specie de qua agimus, reputans, iuramentum in illa adhibitum, non esse contra bonos mores naturales, sed ciuiles. Cæterùm contrarium est tenendum, quod tenuit Abb. d. c. dilecti nu. 2. in fin. & communis ex Bero. ibi nu. 6. quem retulit Barbos. d. nu 267.

8. Principalis verò conclusio, ac regula supradicta limitari communiter solet in fœmina quæ succedit in comitatu, seu dignitate aliqua cui iurisdictio inest, vt illa iudicãdi munus in subditos per se exercere possit, vt tradit Angel. d. l. cùm prætor §. non autem num. 2. post eum Paul. ibi, in fin. & Iacobin. de facto Georg. num. 7. vbi inquiunt, quòd sic fecit Regina Ioanna, quæ sedens in solio Regalit, tulit sententiam contra illos de [illegible]sso, & Comitissa Matilda, eandem sententiam probat Abb. d c. dilecti, de arbitr. nu. 4 post Innoc. nu. 1. & communiter Doctor. ibi, teste Molin. de primogen Hispanor. lib. 1. c. 13. nu 14. Azeued. l 7. tit. 9. lib. 3. nou recopilat. prope finem, & post alios ab eo relatos sequitur Barbos. d. l. cùm prætor §. final. num.

num. 268.

9. Ego quidem communem hanc sententiam non ita indistinctè probo, sed duobus duntaxat casibus; primus est in Regina, aut in præcellenti alia terrarũ domina superiorem non recognoscente; ad quem casum pertinent exempla adducta ab Angel. & alijs supra citatis, de Ioanna illa Neapolitana Regina, & de Comitissa Matilda, quæ fuit domina quasi totius Italiæ, vt ex Odofr. & Alberic. ibi, refert Iacobin. d. l. cùm prætor. §. non autẽ num. 7. & fuit filia Regis Italiæ, & successit in Regno, & omnia gessit tanquã Rex, secundùm Cyn. in l. final. C. de recept. arbit. & Paul. ibi in princ. qui de illa dicit, quòd mortuo patre rexit multas terras in Italia, & fecit plura monasteria quæ extant vsque in hodiernum diem, vt Mantuæ, & in pluribus alijs locis. Secundus casus est, vbi consuetudo extat, quòd fæminæ iurisdictionem habentes in comitatu aliquo sibi subdito per se eam exercere possint, qui est casus gloss. final. in fin. d. l. final. vbi gloss. opponit de Comitissa Campaniæ, & Matilda, quæ arbitrantur, contra tex. ibi, & respondet, id ex consuetudine esse quæ dat illis iurisdictionem; & ita gloss. sententiã accipiunt Cyn. ibi, Salyc. & Paul. de quo est casus in d. c. dilecti, vbi propositã sibi quæstionem de validitate sententiæ á Regina Francorum latæ virtute compromissi, affirmatiuè decidit Summus Pontifex ex vi consuetudinis, cuius ibi meminit; secundùm quam in partibus Gallicanis fæminæ præcellentes ordinariam iurisdictionem in subditos suos habere noscuntur. Atque ita probare videtur tex. ille, quòd & quæ superiores non recognoscunt, iurisdictionẽ quam habẽt, per se in subditos exercere nõ possint, nisi id á consuetudine habeant, vt sentit gloss. nostra d. l. final. & Cyn. ibi, Salyc. & Paul. quæ sententia op-

posita

posita est illi quam tenuit Abb. & cõmuniter Scrib. d.c. dilecti, vbi Abb. num. 4 text. ibi intelligit in fœmina præcellente, & in dignitate constituta ex persona mariti, cuius est principatus, vt in illa consuetudo spectanda sit, vt inter subditos iudicare possit; illa verò quæ iurisdictionem habet ex propria persona, ac successione sibi delata, etiam cõsuetudine cessante per se munus istud exercere possit.

Qui sané intellectus, tex. illum nimis restringit; quo circà, generaliter eum accipio, & inter contrarias sententias mediam teneo, quam scripsi, nempe, vt quæ comitatum cum iurisdictione habent in terris subditis, inter subditos iudices esse nequeãt, iuxta regul. d. l. cùm prætor. §. final. qua hæ etiam mulieres comprehenduntur, nisi vbi consuetudo de hoc extiterit, quæ in his propter excellentiam earum id operabitur, non in alijs, vt tradidimus super illation. ex Abb. sententia d. cap. dilecti, num. 3. & in istis accipio sententiam gloss. & sequacium in d. l. final. quæ verò superiorem non recognoscit, quasi Regina in principatu suo, priuilegium hoc iudicandi inter subditos, quod impertiri alijs potest, vt tradidimus illatione. 2. arrogare sibi poterit; quo casu communis opinio est accipienda, ad quem pertinent exempla Reginæ Ioannæ, & Cometissæ Matildæ pro ea adducta.

10. Ad tex. verò in d. c. dilecti, de arbitr. responderi potest, Summum Pontificem ibi, propositam in Regina Francorum facti quæstionem, ex generali Regni illius consuetudine inter præcellentes fæminas obtenta decidisse, vt decisione sua, non solùm decideret facti quæstionem in Regina contingentem, sed etiam in præcellentibus alijs eiusdem Regni fœminis, tametsi subditis, circá quas similis

similis quæstio oriri posset, quarum idcircò causa ex generali consuetudine quæstionem decidit, vt decisione vnica plures comprehenderet casus, & dubitandi ansam circà alias deinceps amputaret.

11. Vltimò; sciēdum est, quòd etsi mulier, arbitrix esse non posit, arbitratrix tamen esse bene potest, quia arbitratricis munus non est publicum, sed extra iudiciale & priuatum; & ita sinè controuersia tradunt Cyn. & Scrib. in d. l. final. C. de arbitr. Abb. notab. 3. in d.c. dilecti, & ibi Imol. num. 2. Dec. in l. 2. nu. 17 ff. de regul. iur. ad quod dixit Abb. esse tex. apertum in c. Quinta vallis, de iure iur. vbi Abb. notab. 2. & differentia sexta quam ponit inter arbitrum, & arbitratorem, idem notat post Bald. & alios ibid.

12. Secundò, & principaliter; postulare pro alijs fæminæ prohibentur honestatis causa l. 2. vbi Dec. nu. 9 ff. de regul. iur. l. 1. §. secūdo loco ff. de postuland. vbi ratio scribitur, ibi, *Ne contra pudicitiam sexui congruentem alienis causis se immisceant*. Quæ quidem honestatis ratio tam comprehendit bonas, quàm malas fæminas; ideo, quāuis Calphurnia illa improbissima, seu C. Afrania, vt legendum censet Tiraq. leg. 10. connubial nu. 32. ex Valerio lib. 8. cap. 3. causam dedisset edicto, vt habetur in d. §. secundo loco, versicul. Origo verò, tamen prohibitionis ius ne pro alijs postulent, etiam bonas & castas ligat, quia ratio prædicta finalis est, & omnes respicit, vt explicat gloss. ibi verb. causam, quam sequitur Bart. ibid. & conuenit text. ex Concilio Carthaginensi 4. cap. 99. in cap. mulier 23. distin. vbi sic habetur, *Mulier quanuis docta, & sancta, viros in conuentu docere non præsumat.*

13. Qua etiā ratione procuratrices ad iudicia pro alijs esse non possunt d. l. 2.

iuncta

iuncta gloss. magna ibi, & Deci. nu. 14. l. neque fœmina ff. de procurator. l. quia absente l. alienā, eod. titul. Nonnulli tamen excipiuntur casus in quibus in iudicio procuratoris nomine agere, & defendere possunt; quinque ponit Specul. pro limitatione regulæ lib. 1. titul. de procurator. §. 1. nu. 1. & de hoc egimus in 2. part. l. ex hoc iure ff. de iust. & iur. cap. de procurator.

14. Quanuis autem mulieri prohibitum extet, coram iudice pro alijs postulare, in camera tamē cōsulere, non prohibetur, vt tradit Dec. d. l. 2. num. 9. & 10. cum quo transit Tiraq. recens dictum appellans in leg. 11. connubial. nu. 28. Idquè generale est, vt postulare prohibitus, in camera consulere, non censeatur prohibitus, vt notat Bart. per tex. ibi in d. l. 1. §. postulare. ff. de postuland. & Angel. ibi in init. Idem Bart. in l. 1. §. aduocatos, nu. 4. ff. de var. & extraordinar. cognitionib. Abb. in rubr. de postuland. versic. Et ex illis verbis; circà quod tamen, prohibitionis rationem considerari diligēter debere, monet Dec. d. l. 2. num. 10. vbi pro casu præsenti scripsit, quòd ratio propter quam mulier postulare prohibetur, cessare omnino videtur, quādo ipsa non vadit coram iudice.

15. Tertiò, ob eandem honestatis rationem non est compellenda mulier ad iudicem ire testimonij ferendi causa, sed in domo sua per officialem interrogari debet, iuxta tex. optimum in c. mulieres, de iudic. lib. 6. sicut, & cúm aliás eas iurare necesse est, domum mitti oportet, secundùm gloss. in l. ad personas, & ibi Doctor. ff. de iure iur. Tiraq. d. l. 10. num. 33. & absente aduersario iurāt propter honestatem, vt tradit Bart. d. l. ad personas, in fin. per tex. in Auth. vt litigant. iurent. §. si verò mulier, collat. 9. Et quanuis casus talis sit, in quo testes per iudicem ipsum interrogari

rogari debeāt,vt apud nos in casibus contentis ord. lib.1.titul.85. §. 3.& 4. adhuc mulier ad domum iudicis ire compellenda non est,sed iudex potiùs ad illam personaliter accedet, vel,si id non deceat propter personæ illius qualitatem,mittere debet qui interroget, quasi in casu isto lex locum sibi non vendicet,vt probat tex.optimus in d.c.mulieres. Quod tamen cum temperamento est accipiendum, & non absolutè;nam si vetula sit, & plebeiæ cōditionis mulier,aut inhonestè viuat;ad iudicem,& etiam officialẽ illius testimonij ferendi causa ire debet.

16. Quartò,mulieri non permittitur,publica crimina accusare quando propriam illius,aut suorum iniuriam secum non trahũt, præterquàm in certis quibusdam casibus l. 2. l. qui accusare ff. de accusation. l.de crimine C. de his qui accusar. non poss. & vtrobique notat gloss. & in §. consequens, verb. procedunt,instit. de suspect. tutorib.vltra Ordinarios tradunt Gom.3. tom. c. 1. nu. 31.clar.in pract. quæst. 14. nu.8. exornat Tiber. Decian.tract.criminal. part. 1. lib.3.c.7.num.1. & sequentib.Farinac in prax.criminal.quæst.12. num. 16. qui post Decian.&alios ponit casus in quibus mulier ad accusandum admittitur.

17. Dubitari verò potest, an mulier admitti possit ad denunciandum crimen quod accusare nequit? Et videtur,quòd admitti non possit, quia priuata persona denuncians, loco accusatoris habetur, & ideo in testem non recipitur,vt cũ alijs,quos refert,tradit Farinac.in prax.quæst.52.nu. 172.& non probans denũciationẽ, ratione præsumptæ calumniæ in expensis condemnatur, secundùm Bald. in l. sancimus, 12. quæst.C.de iudic.& ex cōmuni tradit Clar. in pract. criminal. q. 7. num. final. quamuis de consuetudine seruari contrarium, tradat Mascard. de probat. con-

clus.

clus.505.num.2. de quo apud nos est ord.lib 5. titul. 118.§.final. Denique, secũdùm Bart.in l. diuus nu.7. ff.de custod. reor. quicunque non potest esse accusator, non potest esse denũciator, & ita pro regula tradit ibi; vnde infert, quòd qui accusare prohibentur in d.l.qui accusare, vbi mulier prohibita reperitur, ad denunciandum non admittuntur. Sed hæc Bart. opinio cõmuniter in practica non seruatur teste Clar.d.quęst.7.versic.Quęro igitur, vbi eam duntaxat recipit, quando tale est delictum, in quo non possit per iudicem procedi nisi ad partis instantiam, vt tunc ad denunciandũ non admittatur, nisi qui accusare potest; ad denunciandum verò de delicto, ad cuius punitionem iudex ex officio procedit, quilibet admittetur, secundũ Clar. ibi. Iuxta quam resolutionem, mulier, etsi delicta publica accusare nequeat, denunciare ea tamen iudici poterit; & talis denunciatio operabitur, vt iudex inquirat; nam etsi delictũ tale sit, in quo iudex ex officio procedere posit per viam inquisitionis, debet tamen aliquid præcedere, quod viam inquisitioni aperiat, videlicet, diffamatio, vel querela partis, vel denunciatio, vel aliud huiusmodi, & aliàs processus esset ipso iure nullus etiãsi deinceps delictum fuisset plenè probatum; & ita tradit, & iudicatum refert Clar. in pract.quæst.5.versic.Scias etiam, quẽ refert, & sequitur Farinac.in praxi criminal. titul. de inquisitione, quæst. 1. nu. 9. versic. Sublimita; de quo per eundem quæst.9. per tot.

Nihilominus tamen, in proposita quæstione tenẽdum censeo, mulierem ad denunciandum coram iudice delictum, quod ipsa accusare non potest, non debere admitti, iuxta Bart. sententiam in d. l. diuus, nu.7.vbi, etsi in muliere expresè ac determinatè nõ loquatur, in illa ita planè sentit; & honestatis ratio etiam

etiam militat in denunciatione; intelligo verò de denunciatione coram iudice solenniter facta. Quarè si super ea iudicis inquisitio formetur, nullius momẽti fore puto, tanquám si nulla præcessisset denunciatio.

18. Quintò & principaliter, in causis criminalibus mulieres per procuratorẽ in iudicio esse possũt, quod honestatis causa indultum illis specialiter est, vt inter alia honestatis fauore illis concessa tradit Anton. Surgent. de Neapol. illustrat. lib.1. c. 9. num. 19. de quo apud nos est ord. lib. 5. tit. 124. §.16. versicul. Porem, qua statutum est, posse mulieres per procuratorem accusare præstita fideiussoria cautione de qua ibi super litis expensas, & alia damna, quod tamen iudicis arbitrio ibi committitur; vnde vsus obseruat, vt promissoria simplici cautione admittantur. Notanda verò est lex Regia, quatenus in accusatoribus regulam prohibitiuam præmittit, à qua mulieres excipit; videbatur enim, accusatoribus permitti hodie debere, per procuratorem accusare, stante ratione communi, quæ pænam talionis cõcernebat, cui subijciebatur accusator; vnde, quia hęc talionis pena per cõsuetudinẽ hodie sublata est, vt ex multis, quos refert, tradit Clar. in pract. criminal. quæst. 81. num. 3. videbatur etiam prohibitio accusandi per procuratorem, cessare hodie, vt per Clar. d. pract. quæst. 32. nu. 3. & nu. 23. versic. Quæro, nunquid, vbi, ita in practica seruari, refert, quicquid de iure sit; crebrior enim & solidior sententia est, secũdùm Rub. in l. penult. §. ad crimen num. 7. ff. de publ. iudic. quem retulit Clar. d. versic. Quæro, nunquid, etiam hodie, pæna talionis sublata, accusatorem per procuratorem audiri non debere, iuxta regul. tex. ibi, quia non debet accusatori licere, quod non licet accusato, vt respondit Alberic. in l. seruum. §. publicè, num. 8. ff. de procurator.

 Quam

Quam communem sententiam apud nos praxis obseruat, & secuta est Ord. nostra; cui quidem, & si ratio illa de talionis pæna cesset, non deest alia, qua, communis opinio, & lex nostra eam secuta, moueri iustè, potuissent, nēpe, ne ita libera calumniandi maneret occasio, si nullum aliud ex iniusta accusatione damnum sibi proponeret iniquus accusator, quám litis expensas; idcircò, & personali in iudicio comparendi labore onerare eum lex voluit, vt eo saltem, ac propria vexatione commotus, ab iniusta alterius vexatione abstineat.

ARTIC. TERTII summaria.

1. *MVlier priuilegio honestatis in publicum carcerē detrudenda non est, nec si detur carcer mulieribus deputatus, à carceribus hominū separatus, iuxta communē, & num. sequenti.*

2. *Intelligitur tex. in Auth. vt null. iudic. § necessariū, collat. 9. & traditur, priuilegium ne mulieres in carcerem mittantur, solis honestis competere.*

Limitatur in cōiugata, qua, & si inhonestè viuat, hoc fruitur priuilegio d. nu. 2. versicul. Quod tamen. Et declaratur Regia ord lib. 4. titul. 76. §. final. ibid. versic. Quando autem.

3. *Ampliatur, vt priuilegium exemptionis carcerum mulieri competat etiam pro fisci debito ex causa ciuili descendente; & quanuis fisci debitori succedat hæreditario titulo.*

4. *Attento communi iure nec pro delicto, & debito ex illo descendente mulier in publicum carcerem mittenda erat. Quod tamen hodie cōsuetudine est abrogatum, quam consuetudinem secuta sunt leges Castellæ, & Lusitaniæ.*

Quòd iudex non debeat de facili pro quouis crimine honestam mulierem in publicum carcerem mittere d. n. 4. versic. Monet verò.

5. *Agitur*

5. *Agitur de quæstione, an mater pro tutelari debito quando Velleiano, & omni iuris auxilio renuntiauit, in carcerem mitti possit, in qua communes inuicem contraria referuntur, & negans tenetur cum Bart. & sequacibus.*

6. *Ampliatur secundùm eosdē, vt nec expressa istius priuilegij renuntiatione possit mater pro debito ex causa tutelæ contracto conijci in carcerem.*

7. *Probatur, non posse mulierem, renuntiare priuilegio, ne pro debito ciuili in carcerem mitti possit.*

ARTIC. III.

Honestatis priuilegio mulier in carcerem detrudenda non est.

1. TErtium honestatis priuilegium mulieribus competens, est carceris exemptio l. 1. cum Auth. ibi posita C. de offic. diuersor. iudic. Auth. hodie nouo iure C. de custod. reor. & in corpore vnde sumitur, in Auth. vt null. iudic. §. necessarium, collat. 9. vbi circà fin. pro ratione subditur, *Vt non per huiusmodi occasiones inueniantur circà castitatem iniuriatæ.* Quæ ratio concludit, mulieres in virorum carceribus nō esse includendas; atque ita videtur, quòd priuilegium locum non habeat, vbi carceres mulierum á virorum carceribus distincti sunt, & separati; quod si admittimus, inane hoc, aut parui momenti priuilegium apparebit, cùm facillimum sit, in quacunque ciuitate, aut etiam castro specialem mulierum custodiæ carcerem instituere à carcetibus virorum segregatum, vt apud nos in vsu est. Cæterùm, Imperatoris mens in d. §. necessarium, largior, ac benignior deprehenditur, dum, mulieres in publicum carcerem nullo modo mitti sinit, nec pro grauissimo crimine, quo casu in monasterio aliquo custodiri, aut mulieribus tradi, præ-

di,præcipit,pæna,vt ibi,iudicibus contrarium faciẽtibus inflicta.

Quarè,dicẽdum eſt, ratione ibi in fine ſcripta, tã amplam ſanctionẽ ad carceres maribus deputatos non arctari, ac reſtringi; præſertim, cùm, ne fæminæ cum maribus in eodem carcere detinerentur, naturalis ipſa ratio præciperet,vt pro eo legem ferre, ſuperuacaneum eſſet. Priuilegium ergo generaliter eſt accipiendũ, iuxta quod verba tex.ſonant,& ita cõmuniter accipitur,vt videre eſt apud Couar. de ſpõſal.2 part.c.8.§ 11.num. final.Menoch.de arbitr.lib. 1.quæſt. 88.nu.10. vbi hoc etiam intelligit in muliere ex cauſa publica obligata, & lib. 2. caſ. 328. in fin. Clar. in pract. criminal. quæſt.28. veſic. Quæro igitur,num.3. vbi communem dicit ex Boer. in repetit.l.conſentaneum,nu. 144.C. quomodo, & quãdo iud.latè Baet.tractat.de inope debitor.c. 15. ex nu. 3.cum ſequentib. Matienſ. l.10.titul.3.gloſſ.1. cum ſequentib. lib. 5. recopilat. Molin.Theologus tom.de contractib.diſput.571.n.6.

2. Ad rationem verò ſcriptam in d.§.neceſſariũ, reſpondendum eſt, quòd & ſi dentur carceres fæminarum à virorum carceribus ſegregàti, ſemper tamen carceris cuſtos, maſculus eſt; atquè ita, mulier capta, maſculo cuſtodienda traderetur,quod omnino prohibet Imperat propter periculum caſtitatis. Reſponderi etiam poteſt, præcipuam ac finalem iſtius priuilegij cauſam,ſpecialem quandam honeſtarum fæminarum fauorem reſpicere,ita,vt etſi demus, captura earum, ac publici carceris detentione, nullũ eas caſtitatis diſcrimen ſubire, adhuc priuilegio locus ſit propter honeſtatis fauorem, & illarum caſtitas iniuriata dicetur, ſi, eo vti non ſinantur. Conſtat enim,priuilegium hoc, ne mulieres carceribus tradantur,honeſtis ſolùm cõpetere,& non ijs quæ in-

honeſtè

honestè viuunt, vt sup. citati tradunt. Quod tamen in nupta limitatur, quæ, & si inhonestè ac luxuriosè viuat, hoc fruetur priuilegio, ne matrimonio irrogetur iniuria, vt tradit Couar. d. c.8. §. 11. nu. final. Gom. l. 62. Taur. nu. 1. versic. Quod iterum, comprobat Baet. d. c.15. ex nu. 18. & pluribus citatis communem dicit Matienz. d. l. 10. gloss. 4. nu. 4. quam nu. sequenti, post Couar. loco citato, & alios quos refert, limitat in casu quo marito consentiente mulier turpiter viuat; de quo inferiùs agemus art. 9. Quãdo autẽ mulier propter impudicitiã priuilegio hoc vti nõ debeat, tradunt Couar. d. §. 11. n. final. Gom. d. l. 62. Taur. nu. 3. Matienz. d. gloss. 4. nu. 2. & 3. Apud nos quidem latiùs hoc patet, quàm quod illi tradũt; nam stante iure nostro ord. lib. 4. titul. 76. §. final. nec quæ publicè alicuius concubina sit à priuilegio isto repellenda erit; sed talis debet esse mulier quæ se publicè prostituat, siue in lupanario, siue alio in loco habitet; nec enim alijs, quàm his conueniunt verba illa legis nostræ in d. §. final. *saluo sendo mulheres solteiras publicas*; nam apud nos, *mulher solteira publica*, de palam prostituta intelligitur, secundùm communem loquendi vsum.

3. Et istud quidem priuilegium mulieribus competit etiam contra fiscum, pro cuius debito ex ciuili causa descendente in carcerem detrudendæ non sunt, vt probat tex. in d. §. necessarium, & in d. Auth. hodie nouo iure, & in d. Auth. sed hodie C. de offic. diuersor. iudic. & est receptissima inter omnes conclusio, vt constat ex sup. citatis. Quæ amplianda est etiam in casu quo mulier hæreditario titulo successit fisci debitori, qui pro solutione debiti capi potuit, & in carcerem mitti; in isto enim casu mulier eius hæres non erit pro debito carceri mancipanda; quia verum est, ex causa ciuili fisci debitricem esse,

quod satis est, vt priuilegio fruatur, iuxta iura citata, & Doctor. & ita in terminis tradit Baet. d. tract. cap. 15. nu. 5. contra Mench. quem retulit nu. præcedente, lib. 1. de success. creat. §. 36. nu. 38. qui contrariam sententiam ex eo probat, quia fiscus etiam priuilegiatus est, & priuilegiatus non vtitur priuilegio suo aduersùs priuilegiatũ; quod quidem argumentum facilè eliditur, si aduertatur, fiscum, in casu proposito priuilegiatum non esse, esse verò mulierem, imò, & aduersùs fiscum priuilegiatam expressè reperiri Authenticorum iure vbi sup.

4. Non solùm autem pro debito ex ciuili causa descendente mulier in carcerem mitti non debet, sed nec pro delicto, attento communi iure d. Auth. vt null. iudic. in d. §. necessarium, & d. Auth. hodie nouo iure C. de custod. reor. Quod tamen ius hodie non seruatur, sed consuetudine est abrogatũ, & mulieres pro criminali causa, & pecuniario etiam debito ex ea descendente in carcerem detruduntur à carceribus virorum separatum; & ita de cõsuetudine seruari, testatur Clar. cum citatis ab eo in pract. q. 28. nu. 3. versic. Quæro igitur, Baet. d. c. 15. nu. 7. Matien. d. l. 10. titul. 3. gloss. 2. quam consuetudinem approbat lex Castellæ 62. Taur. & l. 10. titul 3. lib. 5. nouæ recopilat. apud nos ord. lib. 3. titul. 31. §. 4. & lib. 4. titul. 76. §. 6. Monet verò Clar. d. num 3. versic. Bonum est tamen, vt iudex in hoc sit valde circunspectus, ita, vt si mulier sit nobilis, vel honestæ conditionis, pro quouis crimine in carcerem non mittat, sed in domo alicuius nobilis & honestæ matronæ esse sinat sub idonea fideiussione. Ego illi in hoc libenter assentio; & addo, quòd, & si mulier nobilis genere non sit, nec, si nupta est, mariti radijs præfulgeat, si tamen præsenti vitæ statu ac professione plebeiæ condi-

tionis

tionis non est, & honestè viuit, subsidio hoc frui debet, præsertim cùm crimen ita graue non sit, vt pro eo & ipsam publici carceris pœnam ante supplicium sustinere mulier debeat, vt aliàs dicitur in l. diuus Pius in fin. ff. de custod. reor. Mouere verò in hoc iudices debet ipsius honestatis fauor, cuius intuitu præsens priuilegium inductum est, & adeò largè & liberaliter à Iustiniano promulgatum & commẽdatum, vt, & in grauissimi criminis accusatione, publici carceris mulierẽ immunem esse, voluerit in d. § necessarium, vers. Si verò grauissimũ, notauit gloss. in d. l. diuus Pius in fin. quod ius, etsi, cõsuetudine seu patrijs legibus correctũ esse, dicamus, saltem, vt in correctorijs stricta & benignior interpretatio recipienda erit; præsertim vt sic commendabilis ac principali clemẽtia dignus honestatis fauor vsque adeò in delictis non emarcescat.

5. Controuersum verò valde est inter Scribentes, an & pro debito quod mater contraxit ex suscepto munere tutelæ Velleiano, & omni iuris auxilio renũtiato, adhuc priuilegio isto frui debeat. In qua quæstione vtriusque sententiæ Authores citat Matien. d. l. 10. gloss. 1. nu. 3. & 4. vbi in fine ait, quòd opinio affirmans, apud Nostrates verior est, & receptior. Sed cõtra mulierẽ tenet Gom. d. l. 62. Taur. nu. 2. secutus Bart in Auth. matri & auiæ C. quand. mulier tutel. offic. fung. pot. col. penult. n. 13. cuius sententiam communem ibi esse, dixit, quã item tenuit Bart. in l. si quis sub conditione, nu. 19. ff. de testamentar. tutel. & plures eam sequẽtes refert Couar. lib. 2. variar. c. 1. nu. 3. & receptiorẽ fatetur in c. quãuis pactũ 2. part. in init. nu. 7. de pact. lib. 6. à qua tamẽ ipse dissentit ea ratione quã adducit d. c. 1. n. 3. nẽpe, quia etsi mater renũtiet Velleiano, & omni legum auxilio, adhuc tamẽ generale ac cõmune parẽtũ priuilegium

uilegiũ, ne á liberis conueniantur vltra quàm facere posint, illi competit, quia per prædictam renuntiationem, ea solùm iura ac priuilegia remissa censentur, quæ competunt matri, vt mulieri, & non vt matri, vt docet Bart. locis proximè citatis cõmuniter receptus secũdùm Couar. d. num. 3. vnde infert, quòd si mater habet bona ex quibus debitum ex tutela contractũ solui posit, in illis fiet executio, sin minus, quia non est exigenda vltra quám facere posit, pro reliquo in carcerem detrudenda non erit: qua etiam ratione hanc sentẽtiã probauit Baet. d. tract. de inope debitor. c. 15. nu. 13. & sequenti, de quo latè per eundẽ tract. de decim. tutor. c. 4. nu. 46. & 78. vbi plura adducit, & alijs relatis sequitur Barbos. in l. alia §. eleganter, nu. 24. versic. Quod etiam, cum num. sequenti. ff. solut. matrim. Pater Molin. tom. de contractib. disput. 571. nu. 8.

6. Secundùm quos, nec expressa huius priuilegij renuntiatione pro debito ex causa tutelæ potest mater conijci in carcerem; id namque esset contra bonos naturæ mores, & reuerentiale ius, quod pacto & renuntiatione tolli nõ potest. l. alia. §. eleganter. ff. solut. matrim. vbi ita in terminis tradit Barbos. d. n. 25.

7. Sentiunt verò, mulierem aliás posse renuntiare priuilegio ne in carcerem detrudatur pro ciuili debito; quod expresè probat Baet. d. c. 15. n. 15. & sequẽti, vbi tamen fatetur, absurdũ hoc videri, & aduersùs fæminarũ pudicitiam & publicam honestatem, sequitur Barbos. d. §. eleganter n. 24. contra Menchac. de success. creat. §. 4. nu. 49. ad fin. & §. 22. n. 82. & contra alios quos refert; vltra quos idem probat Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 88. nu. 1. quorum sané sententia mihi magis tenenda videtur ipsius honestatis fauore, propter quam mulieri priuilegiũ hoc legibus cõcessum est, & quãuis aliás cuilibet,

libet priuilegio suo renuntiare, licitum sit, iuxta regul. l. penult. C. de pact. non tamen renuntiare potest ijs quæ publicum cõcernunt fauorem, & publici fauoris causa conceduntur; ad quem pertinet fœminarũ honestas, adeò, quòd magis expedit reipublicæ, honestatem seruari, quàm multiplicatio populi procedens ex corruptis moribus, verba sunt Bald.in Auth. cui relictum C.de indict.viduit.tollend. quæ refert Socin. in.l.hæc conditio, nu.3.ff. de condition. & demonstrat.

ARTIC. QVARTI summaria.

1. *Virgines in calo portant laureolam; & quid sit laureola, declaratur, & quibus virginibus debeatur.*
2. *Explicatur tex.in Auth. de lenonib. §. sancimus, coll.3. vbi ait, quòd virginitas sola Deo cum fiducia potens est hominũ animas præsentare. Et tex.in c.nuptiæ 32.q.1. Et de virginum excellentia.*
3. *Virginis testimonio, cæteris paribus, magis creditur, quàm aliarum mulierum.*
4. *Ad testificandum de virginitate nõ admittuntur mulieres nisi quæ honestæ sunt: & traditur, meretrices infames esse, & ideo regulariter in omni casu à testificando repelli.*
5. *Virgines priuilegio fori fruuntur, quod in viduis scriptum est, secundùm cõmunem.*
6. *Ampliatur ex mente communis etiam in stuprata & corrupta innupta quæ honestè viuit; & declaratur Regia ord. lib. 3. titul. 5. §. 5. Et quid significet verbum,* Mulier, *in propria, & stricta significatione.*
7. *Agitur de interpretatione ord. d. lib. 3. titul. 5. §. 5. & traditur, secundùm eam, virgines, & mulieres quæ aliquando malè vixerunt, honestè postea viuendo priuilegio fori gaudere, & nu. 8. quod declaratur nu. sequenti.*
6. *Pupillus, & pupilla non dicitur qui patrem habet ta-*

metsi infra pupillarem atatem existat; idcircò tales fori priuilegio pupillis concesso non fruuntur. d. nu. 8.

9. *Mulier innupta quæ inhonestè vixit aliquando, viuendo postea honestè non semper fori priuilegio gaudet, & tres casus circà hoc considerantur.*

Per triẽnale spatium naturales mores mutati præsumuntur, ibid. versicul. Secũdus casus.

Quæ fuit meretrix, quãuis postea meretricio derelicto honestè viuat, ad testificandum non admittitur, nec priuilegio gaudet, d. num. 9. *versicul. Tertius casus.*

10. *Moniales fori priuilegium habent, quanuis monasteriũ diues sit. Item vidua quanuis sint diuites eodem vtũtur priuilegio.*

11. *Probatur aduersus alios, viduam, aut mulierem honestam conuentam ab alia cui idem competit priuilegium, iudicem proprij domicilij declinare posse, & curiæ præsidem eligere; & expenditur pro hac sententia Lusitana Ord.*

12. *An vidua fori priuilegio, quod miserationis causa inductũ est, renuntiare possit.*

13. *Virgines loco, & incessu fæminis alijs præcedunt. Et de virginitatis laudibus remissiuè.*

ARTIC. IIII.

De Virginibus.

1. VIrginitatis priuilegia multa sunt in cœlo, & in terra; in cœlo enim Virgines laureolam portãt, iuxta tex. iuncta glossa ibi, verb. suscitare, in c. si Paulus 32. quæst. 5. gloss. final. in fin. in c. causam matrimonij, de probat. quæ est corona quædam splendoris, quâ ab alijs discernuntur, dicta à lauro, quæ semper virens est, & illa victores coronabantur, vt explicant Abb. post Ioan. Andr. d. c. causam, num. 2. Cardinal. & Imol. ibid. in fin. Theologi aureolam vocãt, quasi aureæ diminutiuum, quæ essentiale præmium signi-

significatur, & aureola accidentale, idest, gaudium quodam aureæ superadditum, quod est de operibus quæ habent rationem victoriæ excellentis, vt explicat Addit. ad tert. part. D. Tho. quæst. 96. art. 1. & ibi art. 5. habetur, quòd virginitati specialis corona debetur, quæ aureola nominatur, & quòd hoc cõmuniter ab omnibus tenetur. Docetur veró ibid. quòd hæc illis tãtũ virginib⁹ propriè debetur, quæ propositum habuerunt virginitatem perpetuò conseruandi, siue hoc propositum voto firmauerint, siue nõ; & Agnum sequuntur quocumque ierit, Apocal. 14. quasi singulare virginũ in hoc apud cælestem Regẽ priuilegium inculcetur, quòd nullus eis locus in cælesti aula claudatur, & cuncta illis diuinarũ mansionum habitacula referẽtur, vt interpretatur Author libelli de laude virginitatis, qui inter opera D. Hieronymi circunfertur; iuxta quod in festis Virginum canit Ecclesia.

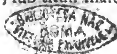
Quocumque pergis, Virgines
Sequuntur, atque laudibus
Post te canentes cursitant,
Hymnosquè dulces personant.

2. Virginitas paradisum implet, iuxta D. Ambrosij verba in c. nuptiæ 32. q. 1. & secundùm Imper. in Auth. de lenonib. §. sancimus collat. 3. sola Deo cũ fiducia potens est hominũ animas præsentare; quod verbum, *Sola*, nõ est exclusiuum aliarum virtutum, nam & aliæ animas hominum possunt Deo præsentare, quia non solùm virgines, & continentes, verùm etiam coniugati per rectam fidem, & operationem bonã placentes Deo, ad æternã merentur beatitudinem peruenire, vt habetur in c. 1. §. final. de Summ. Trinitat. & vt ait D. Augustin. in libro de bono coniugali c. 21. in fin. tom. 6. non impar meritũ est continentiæ in Ioanne qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham qui filios generauit; quod ex-

plicat D. Thom. 2. 2. q. 152. art. 4. ad 1. Nec, rursus, intelligendum est, quód sola virginitatis virtus, spretis alijs perducit ad Regnum cælorum, quia offendens in vno, factus est omnium reus; vt dicit iuris regula in c. defleat peccator, extr. de regul. iur. idq; in fatuis illis virginibus videmus, quæ quidem virgines erãt, & tamen quia non sumpserunt oleum secum, non intrauerunt cum Sponso ad nuptias, qui respondit illis, *Nescio vos*, Matth. 25. Vnde Abb. d. c. causam, n. 2. & Felin. ibi nu. 4. eum secutus intelligunt de virtute virginitatis, vt sola inter alias principali, quam tamen vt accessoriæ aliæ comitentur; de qua dicit D. Cyprian. in lib. de virginitat. tract. de habitu virginum, paulò post princ. quòd est flos ille Ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratię spiritualis, illustrior portio gregis Christi. Vel etiam, quia virginitas simpliciter non est excellentissima virtutũ, vt docet D. Tho. d. q. 152. art. 5. cui conuenit quod legitur in reuelationib. B. Brigittæ lib. 6. c. 111. ibi, *virginitas meretur coronam*; *viduitas appropinquat Deo*; *sed obediẽtia omnes in gloriã introducit*, verbũ, *Sola*, de quo in d. §. sancimus, ad facilitatem præsentãdi Deo animas hominum referri debet, quasi dixerit Imper. quòd sola castitas facilè hoc potest, quia plus à Christo amatur quàm cõiugium c. qui sitit 33. q. 5. vbi etiam dicitur, quòd nõ expedit homini ad cælorũ Regna tendenti accipere vxorem; cui sensui conuenit verbum, *fiducia*, de quo in d. §. sancimus, ex maioris, namque, amoris prærogatiua fiducia oritur, & illud Apostol. 1. ad Cor. 7. *Mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu, quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.* Quo etiam sensu accipitur D. Ambrosij tex. in d. c. nupriæ, vbi dicitur, quòd nuptiæ terram implen

plent, virginitas paradisum; quod maximum virginitatis priuilegium dixit gloss. final. in d. c. causam; intelligitur verò, nō quòd solæ virgines intrent in paradisum, sed quòd faciliùs intrant; cogitant enim quę Domini sunt, & quomodò illi placeant, secundùm Apostol. Et de laudibus illarum, atque in cælo prærogatiuis copiosè & eruditè plura adducit ex sanctis Patribus Lusitan. Blas. Viegas Religiosus è Societate IESV in commentar. Apocalyps. ad c. 14. commentario 1 per tot. & earū excellentiam inter alios, coniugatorum, scilicet, & viduarum status, valde cōmendat, ac prædicat triplex ille fructus Euangelici seminis, quod cecidit in terram bonā, apud Matth. 13. & Marc. 4. trigesimus, sexagesimus, & cētesimus; inter alias enim expositiones vna ac frequens est, quòd trigesimus castis cōiugibus attribuitur, sexagesimus viduis continentibus, centesimus, vt amplior, ac perfectissimus, ipsam etiā centenario numero perfectionē designans, virginibus; ita per Expositores Euāgelistarū, & Add. ad 3. D. Tho. q. 96. art. 4.

3. In terra etiam Virgines non paucis fruuntur priuilegijs & prærogatiuis. Primò enim, testimonio virginis magis creditur, quàm viduæ, vel aliarum mulierum, secūdùm Bald. in d. c. causam; quem ibi refert, & sequitur Felin. nu. 4. notandum dicens, Guliel. Benedict. in c. Raynutius 3. part. verb. Qui cum alia matr. contrahens nu. 45. de testam. vbi scripsit, quòd indubitàter hoc verum credit, & locum habere in causis pecuniarijs, vt data paritate numeri testium vtriusque partis, testimonium virginū præponderet testimonio viduarum, & coniugatarum, sequitur Chassan. in catalog. gloriæ mundi 3. part. considerat. 39. n. 46. Monticell. in repertor. de testib. rubr. testium quis præferatur, sub titul. masculi fœminis,

minis, versicul. penult. vbi, & Chassan. loco citato allegant Barbat. d. c. causam matrimonij, Anton. Gabr. lib. 1. commun. titul. de testib. conclus. 4. num. 67. Farinac. tract. de testib. quæst. 59 nu. 50. Debet verò intelligi hoc in virgine pudica & verecunda, quæ si concurrat cum vidua, aut coniugata eiusdem qualitatis, cæteris paribus testimonio virginis magis credetur.

4. Secundò, mulieres quæ adhiberi solent ad testificandũ de virginitate, honestæ esse debent, & aliàs nõ admittuntur, quãuis peritæ sint, vt notant Innoc. Bald. & Felin. num. final. per tex. ibi in d. c. causam, vbi Bald. ampliat etiam si essent genere nobiles, quia meliores sunt boni mores, quàm nobilitas, secundùm eum, quem refert & sequitur Felin. d. num. final. Sciendũ verò est, in casu isto, appellatione honestarum mulierum, non excludi meretrices; hæ enim, quia infames iure sunt l. palam, versi. Non solùm. ff. de rit. nuptiar. ibi, *lege notatur*, gloss. in l. 3. §. lege Iulia, verb. palam. ff. de testib. á testificando regulariter in omni casu repelluntur, vt probat tex. in d. § lege Iulia, communem tradit Mascard. de probation. vol. 2. conclus. 1066. nu. penult. & concl 1357. nu. 20. vol. 3. & pluribus citatis ac pro regula ponit Farinac. de testibus, quæst. 56. artic. 10. vbi ampliat, & limitat, per tot. Cùm ergo dicitur, secundùm Innoc. & alios, ad testificandum de virginitate, honestas mulieres fore adhibendas, eæ excluduntur, quæ, etsi palam se non prostituunt, quod meretricum est, id est, passim, & sinè delectu, siue quęstus causa, siue sinè eo, vt probat tex. in d. l. palam, inhonestæ tamẽ mulieris nota affecta est; & hæc, quanuis testimoniũ ferre aliàs nõ prohibeatur, quia meretrix non est, nec infamis, priuilegio tamen virginitatis, in causa illius non admittitur; puto rationem

tionem esse, quia virginitati alterius suspecta creditur, quæ propriæ nō pepercit, & statui suo debitam non seruat honestatem.

5. Tertiò, priuilegio fori virgines fruuntur, quod in viduis scriptum reperitur in l. vnic. C. quand. Imper. inter pupill. vel vid. vbi Azo in sum. hanc opinionem tenet, eandem probāt Cyn. ibi, Oldr. Alberic. Bart. & Fulgos. cōmunem testatus, & alij citati à Couar. practic. quæst. c. 7. n. 2. licèt ibi contrariam vt iure veriorem regulariter probet, cum qua, secundùm eum, manet gloss. in d. l. vnic. quia eam vltimo loco posuit. Cæterùm, glossa 2. ibi vtramque opinionem scripsit, nec, cui potiùs adhæreret, expressit; at verò in l. malum §. viduam. ff. de verbōr. significat. cū priore sentit; pro qua facit tex. ibi, & eam secuta est ord. nostra lib. 3. titul. 5. §. 5. tradit Cabed. decis. 180. part. 1. vbi iudicatum refert circà eam quæ adhuc in ætate erat, vt nubere posset, in quo dubium ibi vertebatur, stante ord. antiqua, quæ tunc seruabatur, quod dubium noua lege sublatū deinde fuit; & secundùm prædictam sententiam, à qua nō dissentit Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 1. cas. 66. nu. 8. sæpe in Neapolitano senatu indicatum fuisse, refert Vincent. de Franch. decis. 100. num. 1. part. 1. vbi fusè prosequitur, & ampliat à nu. 11. cum sequentib. etiam in virgine patrem habente sub cuius potestate existat.

6. Nec tantùm virginibus, sed etiam stupratis & corruptis innuptis, honestè tamen viuentibus idem competere priuilegium, è mente eorum est, quos refert Couar. d. c. 7. nu 2. & in his planè locuta est ord. nostra d. titul. 5. § 5. ibi, *E todo o que dito he acerca das viuuas, hauerà lugar nas mulheres honestas & que honestamente viuerem, posto q̃ nunca fossem casadas*; quod verbū, *mulheres*, quo deinde iterū lex ibi vsa fuit, omnes

æquè

minis, versicul. penult. vbi, & Chassan. loco citato allegant Barbat. d. c. causam matrimonij, Anton. Gabr. lib. 1. commun. titul. de testib. conclus. 4. num. 67. Farinac. tract. de testib. quæst. 59 nu. 50. Debet verò intelligi hoc in virgine pudica & verecunda, quæ si concurrat cum vidua, aut coniugata eiusdem qualitatis, cæteris paribus testimonio virginis magis credetur.

4. Secundò, mulieres quæ adhiberi solent ad testificandū de virginitate, honestæ esse debent, & aliàs nō admittuntur, quāuis peritæ sint, vt notant Innoc. Bald. & Felin. num. final. per tex. ibi in d. c. causam, vbi Bald. ampliat etiam si essent genere nobiles, quia meliores sunt boni mores, quàm nobilitas, secundùm eum, quem refert & sequitur Felin. d. num. final. Sciendū verò est, in casu isto, appellatione honestarum mulierum, non excludi meretrices; hæ enim, quia infames iure sunt l. palam, versi. Non solùm. ff. de rit. nuptiar. ibi, *lege notatur*, gloss. in l. 3. §. lege Iulia, verb. palam. ff. de testib. á testificando regulariter in omni casu repelluntur, vt probat tex. in d. §. lege Iulia, communem tradit Mascard. de probation. vol. 2. conclus. 1066. nu. penult. & concl 1357. nu. 20. vol. 3. & pluribus citatis ac pro regula ponit Farinac. de testibus, quæst. 56. artic. 10. vbi ampliat, & limitat, per tot. Cùm ergo dicitur, secundùm Innoc. & alios, ad testificandum de virginitate, honestas mulieres fore adhibendas, eæ excluduntur, quæ, etsi palam se non prostituunt, quod meretricum est, id est, passim, & sinè delectu, siue quęstus causa, siue sinè eo, vt probat tex. in d. l. palam, inhonestæ tamē mulieris nota affecta est; & hæc, quanuis testimoniū ferre aliàs nō prohibeatur, quia meretrix non est, nec infamis, priuilegio tamen virginitatis, in causa illius non admittitur; puto rationem

tionem esse, quia virginitati alterius suspecta creditur, quæ propriæ nō pepercit, & statui suo debitam non seruat honestatem.

5. Tertiò, priuilegio fori virgines fruuntur, quod in viduis scriptum reperitur in l. vnic. C. quand. Imper. inter pupill. vel vid. vbi Azo in sum. hanc opinionem tenet, eandem probāt Cyn. ibi, Oldr. Alberic. Bart. & Fulgos. cōmunem testatus, & alij citati á Couar. practic. quæst. c. 7. n. 2. licèt ibi contrariam vt iure veriorem regulariter probet, cum qua, secundùm eum, manet gloss. in d. l. vnic. quia eam vltimo loco posuit. Cæterùm, glossa 2. ibi vtramque opinionem scripsit, nec, cui potiùs adhæreret, expressit; at verò in l. malum §. viduam. ff. de verbōr. significat. cū priore sentit; pro qua facit tex. ibi, & eam secuta est ord. nostra lib. 3. titul. 5. §. 5. tradit Cabed. decis. 180. part. 1. vbi iudicatum refert circà eam quæ adhuc in ætate erat, vt nubere posset, in quo dubium ibi vertebatur, stante ord. antiqua, quæ tunc seruabatur, quod dubium noua lege sublatū deinde fuit; & secundùm prædictam sententiam, à qua nō dissentit Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 1. cas. 66. nu. 8. sæpe in Neapolitano senatu iudicatum fuisse, refert Vincent. de Franch. decis. 100. num. 1. part. 1. vbi fusè prosequitur, & ampliat à nu. 11. cum sequentib. etiam in virgine patrem habente sub cuius potestate existat.

6. Nec tantùm virginibus, sed etiam stupratis & corruptis innuptis, honestè tamen viuentibus idem competere priuilegium, è mente eorum est, quos refert Couar. d. c. 7. nu 2. & in his planè locuta est ord. nostra d. titul. 5. § 5. ibi, *E todo o que dito he acerca das viuuas, hauerà lugar nas mulheres honestas & que honestamente viuerem, posto q̃ nunca fossem casadas*; quod verbū, *mulheres*, quo deinde iterū lex ibi vsa fuit, omnes æquè

æquè comprehendit tam inspecto communi loquẽdi vsu, quo apud nos, hoc verbum, *Mulier*, corruptã, & intactã significat, quàm verbi etymologia attenta, quę est à mollicie, secundùm Sebastian. Monticul. de patr. potestat. §. matrimonium, nu. 15. quanuis aliàs in stricta significatione, de corrupta tantùm accipiatur, vt in l. alioquin versicul. Quòd si ego. ff. de cõtrahend. empt. l. ex empto § si quis virginem. ff. de action. empt. l. quæritur §. mulierem. ff. de ædilit. edict. l. si collactaneus, in fin. ff. de manumiss. vindict. In qua significatione accipitur illud Domini apud Matth. 11. *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista*, vt interpretatur D. Augustin. serm. 21. de Sanctis. Iuxta quam verbi significationem lex nostra multò magis probat, corruptam mulierem nũquam nuptam quæ honestè viuit, ad priuilegium fori honestis viduis indultum pertinere. Locuta verò est in muliere, & non in virgine, vt vno verbo vtramque comprehenderet; quia, etsi verbum, *mulier*, strictè, vt diximus, de corrupta intelligatur, propriè tamen etiam de virgine viripotente accipitur, secundùm communem loquendi vsum, & verbi etymologiam, vt diximus, & ita probat tex. in l. mulieris ff. de verbor. significat.

7. Notanda verò est lex Regia loco citato, quæ superfluitatis vitium pati videtur, ibi, *mulheres honestas, & que honestamẽte viuerem*; videtur enim, quòd satis fuerat, dixisse alterutrum, scilicet, *mulheres honestas*, aut, *que honestamẽte viuerem*; vt de nunquam nuptis honestè viuentibus lex intelligeretur, sicut in §. 3. d. titul. 5. vbi de viduis circà idem loquitur, honestarũ appellatione cõtenta fuit. Quarè, vt superfluitas euitaretur, cogitaui primùm, si fortè lex priuilegium fori de quo ibi, elargiri voluit mulieribus quæ nunquam matrimonium contraxissent,

traxissent, si moribus honestæ essent, & vitæ simul professione, ita, vt quæ sordido quæstu viuerent, licèt aliàs morum honestatem præferrent, à priuilegio fori manerent exclusæ, atq; ita, verbum honestatis in lege repetitum, primo loco ad mores, secundo ad vitæ institutum referretur; & pro differentiæ ratione inter nunquam nuptas, & viduas, in quibus sola in moribus honestas requiritur, vt priuilegio locus sit d. titul. 5. §. 3. cogitabam, dici posse, hoc fori priuilegium originaliter, & principaliter esse viduarum, tũ iure communi attento, quàm Regio, aliarum verò mulierum, per ampliationem, & participatiuè; ex quo arctiùs erga illas Legislatores nostri statuere voluissent.

Cæterùm, rem postea maturiùs cogitanti interpretatio ista displicuit, tũ, quia prædicta differentiæ ratio inter viduas, & nunquam nuptas, stabilis visa non est, tum, quia, etsi verbum, *honestas*, secundùm propriam significationem vtrumque significet, & honorabilem, scilicet, vitæ professionem, & morũ virtutem libidini ac luxuriæ oppositam, vt sup. in init. tradidimus, non tamen par est credere, prudentes Legislatores, eodem verbo nunc in vnum, nunc & in eadem oratione ac statim in diuersum alium vti significatum; & denique, subinde in eodem §. vbi de viduis, & mulieribus honestis quæ nunquam nupserunt lex iterum loquitur absque repetitione illa, *que honestamente viuerem*, exceptio ponitur in ijs quæ iurisdictione aliqua præcellunt, quæ exceptio in casu isto, ad alios sub regula contentos, firmat regulam in contrarium, vt notat Bart. per tex. ibi, in l. quæsitum §. denique, ff. de fund. instruct. cũ alijs Dec. in l. 1. num. 21. ff. de regul. iur.

8. Quarè, securius fore, putaui, si lex generaliter intelligeretur etiã in ijs quæ sordida

sordida paupertate viuunt, obseruata tamen iuxta suũ statum honestate personæ, quæ sola honestas spectãda est, vt fori priuilegio locus sit, tam in nunquam nuptis, quàm in viduis. Qua interpretatione retẽta, ad verba ord. superiùs relata respondendum erit, quòd honestę mulieris appellatione simpliciter, & absolutè illa intelligitur, quæ semper coluit honestatem, qualis est, quæ vulgò apud nos, *donzela*, nuncupatur; & hanc tanquàm digniorem præmisit lex ibi, *mulheres honestas*, cùm mulieris appellatione etiã virgo viripotens contineatur l. mulieris appellatione ff. de verbor. significat. porrò, ad fori priuilegium, quia virgo illa demũ pertinet quæ viripotens est; quæ enim infra pupillatem ætatem est, non quia virgo, sed quia pupilla est, hoc fruitur priuilegio, vt tradit Vincent. de Franch. d. decis. 100. num. 17. versic. Quando autem, & probat d. l. vnic. C. quand. Imper. inter pupill. vel vid. meliùs ord. nostra d. titul. 5. §. 3. in princ. & eius ætatis puella tunc demum hoc priuilegio vtetur, si patre orbata sit, quia si patrem habet, pupilla non dicitur propriè, sicut nec pupillus qui patrem habet, l. pupillus ff. de verbor. significat. qui ideo non vtitur priuilegio, vt in masculo, & fæmina traditur d. decis. 100. n. 15. cum duob. sequentib.

Post quàm ergo lex nostra de muliere honesta simpliciter & absolutè, id est, semper honesta, locuta est, ne videretur, fori priuilegium de quo ibi, ad illam velle restringere, consequenter subdit eam quæ honestè vixerit, quasi dicere intendens, nõ solùm illam quæ honesta simpliciter est, sed etiam quæ aliquando aduersùs honestatem deliquit, honestè deinde viuendo ad honestarũ viduarũ priuilegiũ de quo ibi pertinere. Quòd si quæratur, cur in viduis id ipsũ lex nõ adiecit, vt si honestè vixerint, quãuis antea deliquissent,

quissent, priuilegio fruerẽtur; Respondebitur, quod in nunquã nuptis lex declarauit, ad viduas etiã indubitanter pertinere, quibus priuilegium de quo ibi originaliter ac principaliter competit; & satis fuit, in vna mulierum specie id exprimere, quod ad vtrãq; pertinebat; ideo fortassis magis placuit, id exprimere in nunquã nuptis; quia in illis dubitatio maior apparebat, propterea quòd speciali quadam ac fauorabili legis interpretatione ad viduarum priuilegium essent admissæ, quo possẽt videri indignæ quæ honestatis ius, cuius intuitu concessum illud est, vel semel offendissent.

9. Nec verò supradicta ita latè & indistinctè sunt accipienda, vt quæ antea turpi vitæ genere dehonestatæ fuissent, si postea honestè viuant cùm priuilegio vti contendunt, ad illud semper admitti debeãt; sed in hoc, quod apud alios tactũ non inueni, tres casus distinguã. Primus est de illa quæ cũ certo aliquo rem habuit siue semel, aut iterũ, sexus fragilitate lapsa, siue pluries, ab eo fortè spe futuri matrimonij seducta; & hæc vtique, simul ac turpem cõuersationem dereliquisse, bonorũ opinione cõstiterit, priuilegio vti poterit quasi honestè viuens, etiã non expectato triennio, de quo statim; quia, etsi illa malè egit, & honestatis ius violauit, excusanda tamen erit fallaci spe, iuncta sexus fragilitate, quæ etsi iniustam præbeant excusationis causã, iniusta etiam iure nostro à dolo excusat, iuxta regul. l. igitur, versic. Et generaliter ff. de liberal. caus. de qua Ias. in l. vnic. §. final. nu. 24. cum sequentib. ff. si quis ius dicent. non ob temper. post gloss. & alios ibi.

Secundus casus est de illa quæ in alicuius concubinatu vixit per tẽpus aliquod, vel etiam aliquibus corpus suum præbuit, nec tamẽ vt meretrix palã prostituit; & hæc, si turpi vita dere-

derelicta honestam deinde agat, non erit á priuilegio repellenda, cùm verũ sit, honesté eam viuere quando priuilegio vti contendit. Cæterùm, honestè viuere, non dicetur, vt priuilegio vti posśit, nisi trãsacto triennio post turpem vitam derelictam; per id enim temporis spatiũ naturales mores mutati præsumuntur, Auth. de monach. §. sancimus, collat. 1. vbi tradit Angel. & Reliqui, Cabed. noster loquens in terminis honestæ modò quæ antea impudica fuerat, decis. 55. num. 2. part. 1. Garś. de Hispanor. nobilitat. & exempt. gloss. 30. n. 1. vbi ait, quòd ad hoc quotidie allegatur text. ille. Addo tamen, quód si ista ita impudicè viuendo ad senectutem peruenerit, ad eam, inquam, ætatem, quæ venereis actibus idonea nõ reputetur, quanuis deinceps honestæ matronæ personam gerat, á priuilegio honestarum mulierum in perpetuum exclusa manebit, nec enim honestarum mulierum priuilegio digna apparet, quæ quandiu potuit, & quandiu libuit, vixit inhonestè, quamquè honestam, si honesta dici potest, non tam voluntas fecit, quam necesśitas.

Tertius casus de meretrice est; est autem meretrix, quæ palam ac sinè delectu corpus suum prostituit, siue quæstu, siue sinè eo, siue in lupanari, siue alio in loco, l. palam, in princip. ff. de rit. nuptiar. & inferiùs latiùs trademus, vbi de meretrice specialis se offert disputatio. Huic ergo mulieri, & si à meretricia vita ad castam & honestã resurgat, & in illa per triennium, & vltrà perseueret in iuuenili adhuc ætate existens, honestarum mulierum priuilegium nõ competere, existimo, quia non debet honestarum mulierũ priuilegio vti, quæ turpisśimo vitæ vsu honestatem ipsam adeò deturpauit in se, vt infamiæ notam inde contractam secũ semper portet, vt probat tex. in d. l. palam, versicul. Non solùm,

solùm; vnde, etsi meretrix esse desinat, ad testificandum non admittitur propter perseuerãtem infamiæ notam, vt cum gloss. in l. 3. §. lege Iulia, verb. palam ff. de testib. tradit Farinac. de testib. quæst. 56. art. 10. nu. 363. si ergo mulier quæ fuit meretrix, etsi meretricari postea desinat, repellitur ab eo quod iure communi illi aliàs competebat, multò magis repellẽda erit ab eo quod iure speciali venit, l. eius militis §. 1. ff. de militar. testament.

10. Ex ijs autem quæ dicta sunt, constat, virginibus Deo dicatis in monasterio aliquo, idem fori priuilegium competere, quod honesté in sæculo viuentibus competit; quod in Regno Castellæ receptum esse, tradit Couar. pract. c. 7. nu. 3. versic. At in hoc; idquè apud nos sinè dubio transit propter leg. Regni dè qua sup. quæ priuilegium istud honestis fæminis nunquam nuptis expresè impertita est, tradit Cabed. decis. 54. num. 10. cum sequentib. i. part. vbi num. 13. post Couar. quem allegat loco citato, addit, hoc procedere, etiam si monasterium diues sit; nimirùm, nam & diuitibus viduis idem competit priuilegium, vt tradit Vincent. de Franch. sic indistinctè iudicatum referens, decis. 100. num. 9. & sequenti 1. part. & apud nos praxi receptum est, vt tradidimus in commentar. l. 1. 3. part. §. 4. sub num. 5. C. de sacrosanct. eccles. vbi cum ibi relatis hanc aduersùs alios probauimus sententiam. Meminisse verò oportebit, quòd apud nos, si moniales iurisdictionem quamuis habeant in oppido aliquo, priuilegio isto vti non poterunt, per ord. d. lib. 3. titul. 5. §. 5. in fin.

11. Non rara etiam in hac materia controuersia est inter priuilegiatas mulieres, cùm vna aliam conuenit corã iudice proprij illius domicilij, & conuẽta excipit, curiæ præsidem in causæ iudicem eligẽs, quo

casu non teneri actricem extra proprium vtriusque domicilium, ad præsidem ire, tenet Couar. secutus alios quos refert d. cap. 7. num. 5. versicul. Quintus deducitur, vbi hoc sibi expeditum videri, affirmat, sequitur Cabed. d. decis. 54. num. 14. & ratio est secundùm eos, quia quæ proprium iudicem declinat, & alium eligit priuilegio vtens extra proprium domicilium, in malitia esse videtur, cui non est indulgendum l. in fundo ff. de rei vendicat. Quæ sanè ratio idem æquè euincit casu quo non priuilegiata persona contra viduam, aut mulierem aliás honestam coram ordinario iudice domicilij illius experiri contendat, nam si ab eo ad curiæ præsidem declinet priuilegio vti volens, dicetur, quòd malitiosè agit, quæ extra proprium domicilium conueniri mauult, & quia malitijs nunquam est indulgendum, d. l. in fundo, nec in casu isto declinatoria proprij iudicis exceptio admittéda videbitur; quod in casu isto nemo affirmabit; quarè nec in proposito securè dicitur, conuentam mulierem ab exceptione sua fore repellendam. Et nuper euenit casus, in quo vidua vna alteram, pupillosquè eius extra curiam commorantes coram ordinario domicilij iudice conuenit, illa ad præsidem curiæ excepit, iudex exceptionem repulsit; sed supplicanti Senatus prouidit, causam ad curiæ præsidem deferri iubens ex viduę, pupillorumquè priuilegio, contra actricem eiusdem qualitatis mulierem integrè permanente. Et reuera ord. nostra d. titul. 5. §. Porem pro hac parte fortiter stringit, dum ait, personam miserabilem, pupillum, viduam, aut aliam, eligendi iudicis, siue ordinarij, siue præsidis curialis, priuilegio vti posse aduersùs aliam eiusdem qualitatis; porrò, si in hac eligendi iudicis facultate lex

lex intelligeretur solummodò in casu quo conuenta vidua in curia domicilium haberet, vbi & ordinarius domicilij iudex resìdet, nimis restringeretur generalis eius dispositio.

12. Vltimò, priuilegio huic, quod est miserationis causa introductum, non posse à personis miserabilibus renuntiari, tenuit doctissimus Lusitan. Petr. Barbos. cum relatis ab eo, in l. alia §. eleganter, num. 50. post princ. ff. solut. matrim. & in l. 1. art. 4. num. 69. ff. de iudic. & ego eandem tenui opinionem in commentar. l. 1. 3. part. § 4. num. 5. versicul. Quod quidem C. de sacrosanct. eccles. ad quam citatur gloss. reputata singularis in l. vnic. verb. excedere C. quand. Imperat. inter pupill. vel vid. vbi Bald. notat, quòd priuilegio indulto miserationis intuitu renuntiari non potest; & est ratio secundùm Felin. in cap. si diligenti, num. 16. de for. competent. quia renuntiatio tolleret misericordiam, quod contra bonos mores est, igitur non valet. Si tamen mulier, seu persona alia cui eligendi iudicis priuilegium competit, apud vnum conuenta, illi consentiat coram eo respondendo, non poterit deinde in causa illa alium petere; & sic videtur, quòd tacitus in certum iudicem consensus plus operetur, quàm expressus; sed aliud est, in iudicio consentire siuè expresse, siue tacitè, propter eius calorem, iudicisquè authoritatem, cuius idcircò iurisdictio tacito litigantium consensu prorogata censetur, l. 1. & 2. cum ibi notat. ff. de iudic. aliud, extra iudicium pacto renuntiare priuilegio, quod non potest mulier, ne dum facta iam vidua; sed & cùm maritata est, si enim simul cum marito in eadem scriptura se obliget, & corã certo iudice respõdere promittat, vidua deinde facta priuilegio fori, & eligendi iudicis pri-

 uilegio

uilegio vti nihilominus poterit, vt tradit Cabed. iudicatum referens decis. 173. 1. part. de quo scripsimus in l. ex hoc iure 2. part. c. 13. de clausula fori, nu. 22. ff. de iustit. & iur. vbi tamen in expressa viduæ renuntiatione contrariam sententiam magis probaui, discedens ab ea quam obiter scripseram d. l. 1. 3. part. §. 4. n. 5. Eruditus lector perpensis pro vna, & altera adductis, quæ verior sit, æstimet.

13. Et hæc de honestatis priuilegio quod ad virgines attinet; quas vt digniores, & de honestate ipsa magis benemeritas fæminis alijs præposuimus, quasi & hoc etiam priuilegium virginum sit, vt loco alias præcedant, sicut & incessu præcedunt, vt priuilegij causa tradunt Bald. Barbat. & Felin. nu. 4. in c. causam matrimonij, de probat. Chassan. in catalog. gloriæ mundi 3. part. considerat. 39. nu. 45. quo in loco, & considerat. 11. part. 2. de virginitatis laudibus plura adducit, tā ex sacris, quàm humanis literis deprompta, & post eum fusè Marquard. tract. de cælibat. Sacerdot. non abrogand. c. 9. per tot. 1. part. & habetur in reuelation. B. Brigittæ lib. 6. c. 119. vbi, postquàm de coniugatorum statu, ac etiam de viduali dicitur, quód Deo accepti sint, *Ioannes verò*, subditur, *cuius custodiæ commisi Matrem meam, non displicuit mihi, quia virgo fuit, imò summè placuit, quia perfectissima vita est, in carne non carnaliter viuere, similisq; vita Angelicæ; ideo & meruit custos fieri castitatis, & ei specialia signa ostendi charitatis.* Quo in loco Gonçal. Durant. qui egregium edidit commentum ad reuelationes illas, in virginalis status laudem & prærogatiuam ex sanctis Doctoribus plura confert.

(∴∴)
(∴)

AR-

ARTIC. QVINTI summaria.

1. *Viduæ à virginibus non procul distant; & priuilegium datum alicui pro se, & suis descendentibus masculis, & fœminis, competit filijs viduis, sicut virginibus. Et de viduitatis laudibus, remissiuè.*

2. *Honestæ viduæ honorabiles sunt, secundùm Apostolum, & leges humanas. Et priuilegia quædam illis cōpetunt ex ipsius viduitatis qualitate, alia ex persona defunctorum maritorum.*

3. *Vidua inhonestè viuens nullis gaudet priuilegijs, siue aliàs competant viduitatis causa, siue ex persona maritorum.*

4. *Leges loquentes de honestis viduis ad eas non pertinent, quæ, etsi corpore castitatem seruent, vidualem tamen honestatem habitu & conuersatione non seruant. Et in talibus conditio,* si honestè vixerit, *à testatore scripta, pro defecta habetur.*

5. *An vidua casta corpore, sed conuersatione & habitu inhonesta vti possit priuilegio legis in vidua simpliciter loquentis. Negatiuè resoluitur nu.8.*

6. *Communis traditio refertur secundùm quam, vidua committens stuprum perdit legatum à marito sibi relictum; & hæres etiam, aut legatarius viduam stuprans relicta amittit. Et declaratur, vt non procedat in vidua quæ sinè stupro inhonesta conuersatione vtitur.*

7. *Pœnales leges contra secundò nubentes, hodie Pontificio iure sublatæ sunt; habent tamen locum in vidua committente stuprum.*

8. *Resoluitur, viduam impudica vita conuersatione quamuis stuprum realiter nō committat, viduitatis priuilegia amittere.*

9. *Respondetur ad argumenta adducta in contrarium; & traditur differentia inter legatum vxori purè relictū, & relictum sub conditione,* si honestè, aut castè vixerit, *quamuis vtrumq; per stuprum amittatur.*

10. *Temperatur praecedens resolutio, vt illa quae aliquando inhonestè vixit, si postea viuat honestè, viduitatis priuilegijs vti possit.*

11. *Vidua stuprum vel semel committens, quamuis postea castè & honestè viuat, omnia priuilegia in posterùm amittit, quae illi ex persona & nobilitate mariti competebant.*

12. *Vidua committens stuprũ non solùm amittit in testamento relicta, sed etiam donata à marito, & lucra omnia illius intuitu constante matrimonio acquisita, secũdùm communem.*

Contrariũ in dote probatur cũ receptiori sentẽtia, differentia ratione assignata inter adulterium, & stuprum à vidua commissum. Ibid. versicul. Sed contraria.

13. *Idem traditur in lucris mulieri obuenientibus ex dotalibus pactis, vel legate apud nos bonorum communicatione, vt ea viduali stupro non amittantur.*

14. *Differentia ratio assignatur inter priuilegia quae viduae competunt ex mariti persona, & inter acquisita lucra beneficio legis.*

15. *Probatur, etiam lucratiuo titulo à marito acquisita nõ perdere viduã propter stuprum exceptis vltima voluntate relictis; & differentia ratio inter haec, & illa assignatur.*

Communis sententia quae traditur, viduam testamento relicta perdere propter stuprum, intelligitur, & vera probatur etiam si post annum luctus committat stuprum. Ibid. versic. Militat verò.

16. *Communis sententia probatur, tradens, viduam quae stuprum passa est, teneri reseruare proprietatem bonorum quae à marito habuit filijs eiusdem matrimonij.*

17. *Vidua quae succedit vni ex filijs in bonis quae illi à patre obuenerunt, & luxuriosè viuit, siue ante, siue post successionem ita viuere contingat, tenetur reseruare bonorum illorum proprietatem alijs filijs eiusdem matrimonij.*

18. *Vidua luxuriosè viuens, quoad filiorum successionem*

aequi-

æquiparatur illi quæ ad secundas nuptias transit. Limita vt nu. 20.

19. *Item, & in amissione tutelæ filiorum, quam vidua impudica perdit, sicut illa quæ secundò nubit.*

20. *Mulier secundò nubens ante petitum filijs tutorem amittit ius illis succedendi, defunctis in pupillari ætate; contrarium traditur in illa quæ luxuriosè viuit, & differentiæ ratio assignatur.*

21. *Probatur, mulierem quæ semel aut iterum in suum corpus peccat, filiorum tutelam non amittere, sed requiritur, quòd luxuriosè viuat.*

22. *An mulier eo ipso quòd turpem vitæ cõsuetudinem elegit, filiorum tutelam amittat absque iudicis decreto.*

23. *An mulier quæ propter secundas nuptias filiorum tutelam amisit, illis postea viduata eam recuperet. Et quid in illa quæ post luxuriosam vitam, quæ eandem subijt pœnam, castè viuit. & nu. 24. & 25.*

Concluditur, mulierem à luxuriosa vita conuersam, & castè viuentem filiorum tutelam non recuperare, si tutor alias idoneus inueniatur; illam verò recuperare secundi tori viduam, si secundæ viduitatis tempore liberi sine tutore sint. d. nu. 25.

26. *Scripta de secundò nubentibus non semper locum habent in vidua luxuriosè viuente.*

27. *Mulier quæ habitu & conuersatione vidualem non seruat honestatem; quamuis corpore casta sit, ad filiorum tutelam admitti non debet; ex hoc tamen, susceptam iam tutelam mulier non perdit, quam perdit luxuriosè viuens. Et sic constituitur differentia inter hanc, & illam, interpretata ord. lib. 4. titul. 102. §. 3.*

ARTIC. V.

De Viduis.

1. POST virgines sequũtur viduę, quæ non procul à virginibus

nibus distant, secundùm Imperatorem in Auth. de nõ eligend. secund. nubēt. §. cùm igitur, vers. Optimũ itaque, collat. 1. Vnde tradit Bart. in l. quoties C. de priuileg. scholar. li. 12. quòd priuilegio dato alicui, & suis descendentibus, tam masculis, quàm fœminis, gaudent filiæ viduæ, sicut virgines; quod sequitur, ac singulare reputat Guliel. Benedict. in c. Raynutius 2. part. verb. cuidam Petro tradiderunt, n. 47. de testament. & 3. part. verb. Qui cum alia matrim. contrahens, nu. 167. & sequuntur Bart. omnes ibid. secũdùm Chassan. in catalog. gloriæ mundi 3. part. considerat. 40. vers. Tertius est castitas, & Marquard. tract. de cælibat. Sacerdot. non abrogand. c. 10. in princ. 3. p. qui de viduitatis laudibus & insignium quarundam viduarum plura congerũt, de quo etiam Coraf. lib. 3. miscell. c. 1. n. 1. cum duob. sequentib. Guliel. d. verb. Qui cum alia matrim. contrahẽs n. 124. cũ sequẽtib.

2. Secundum ergo ac principale personarũ genus circà quas honestatis priuilegia versantur, viduæ sunt quæ honestè & castè viuunt; has enim honorari, præcipit Apostolus 1. ad Timoth. 5. *Viduas*, inquit, *honora quæ verè viduæ sunt*; id est, quæ honestè & castè viuunt; extollit Imperat. in d. Auth. de nõ eligend. secund. nubent. §. cùm igitur, versic. optimũ, itaque, vbi sic ait, *Optimum itaq; est, atq; laudabile, & dignũ oratione, vt mulieres ita se honestè tractent, quatenus quæ semel ad virũ venerunt, seruent inuiolatum mortentium torum; & huiusmodi mulierem & miramur, pariter & laudamus, & non procul à virginitate ponimus.* Has igitur Legũlatores, non verbo tantùm, sed & re honorauerunt, priuilegijs, nempe; quorũ quædam sunt quæ illis ex propria persona competũt eo quód viduæ sunt, vt sunt priuilegia fori, & miserabilium personarum, iuxta id quod sup. tradidimus artic. præcedẽte, & scripsimus in com-

commẽtar.l.1.C. de ſacroſanct.Eccleſ.3.p.§.4. Alia viduis cõpetunt ex perſona defunctorũ maritorum; de quibus in l. fæminæ in fin.ff.de ſenator.l.filij §.vidua.ff.ad municipal. Bart. in l.final.n.2.C.de verbor. ſignificat.poſt alios Tiraq. de nobilit.c.18.n.5.Cabed. deciſ.213.n.fin.1.p.Otalor. de nobilit.Hiſpan.4.part. principal.c.8.n.1. vbi hoc probat tam in ijs quæ marito competebant iure nobilitatis, priuilegio principis illi cõceſſæ, quàm quæ illi competebant ex natiua ſua nobilitate, & poſt eum idem tradit Ioan. Garſ.de Hiſpanor.nobilitat. & exempt.gloſſ.1.§.1.n.44.Cabed.d.deciſ.213.n.5.Diſtinguit verò Barboſ.in l. quia tale,n.30.ad fin.cũ ſequẽti ff. ſolut. matrim. inter ea quæ cõpetunt ratione nobilitatis mariti,vt his coniux vidua fruatur, & ea quæ ratione officij & dignitatis illi annexæ cõpetebant, vt his nõ fruatur,ſequitur Cabed.deciſ.98.n.3.p.1. vbi ad idẽ refert Tiraq. tract. ceſſante cauſa, n.108.

3. Illud autẽ inter omnes conſtat, viduitatis priuilegijs viduas gaudere,ſiue ex marito prædefuncto, ſiue ex viduitate ipſa cõpetant, ſi honeſtè viuãt,& nõ aliàs, vt poſt alios tradit Felin.in c.ſignificantibus n.8 verſi. Itẽ nota, de offic. delegat. & pluribus citatis Tiraq.d. c.18.n.13.Otalor.d.c.8.n.1. Clar.in §.ſtuprum,num.7. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent.1.caſ.66.n.10. & paſſim traditur, vt aſſerit Couar.practicar.c.7.n.1. pro regula tradit Marquard.de cælibat.Sacerdot. non abrogand.1.part.c.12.n 4. hæ enim quæ ſic honeſtè & caſtè viuũt,verè viduæ ſũt, quas honorari,præcipit Apoſtol. loco citato, vbi de alijs dicit, quòd viuentes mortuæ ſunt; *Nam quæ in delicijs eſt*, inquit, *viuẽs mortua eſt*.d.c.5.

4. Hinc oritur quæſtio, an vidua quæ caſta corpore viuit,nullo vnquam coinquinata ſtupro, ſed quæ caſtitatem corporis, conuerſa-

uersatione & habitu qui viduis nô conuenit, dehonestat, viduitatis priuilegijs gaudere debeat. Quã quæstionem in his terminis à Doctoribus nostris disputatam non inuenio, cùm tamen in praxi euenire non raro possit; nisi forte de ea quoque intelligunt, cùm tradunt, viduam inhonestè viuentem, viduatum priuilegijs frui nõ debere; quod, vt commune tradit Felin. d. c. significantibus nu. 8. versic. Item nota, Couar. d. c. 7. num. 1. vbi alternatiué loquitur de vidua luxuriosè, aut inhonestè viuente, quasi in diuersis speciebus vnum & idem ius æquè tradens; sunt enim non nullæ, quæ, etsi castę corpore viuant, inhonesta tamen vitæ cõuersatione castitatem ipsam ita dedecorant; vt de illis verè dicatur, quòd honestam vitam non seruant; quibus ex hoc non deberetur legatum sub cõditione, *si honestè vixerint*, illis relictum, quasi sola impudicæ vitæ conuersatione conditio defecta censeatur, quanuis corpore nõ peccent, vt respõdit Bald. consi. 207. Quia dicta domina Pagonissa, vol. 4. quẽ sequitur Couar. de sponsal. 2. part. c. 7. §. 6. nu. 3. in fin. & cũ alijs, quos refert, tradit Mantic. de coniect. vltimar. volunt. lib. 11. titul. 19. nu. 34. & plures eiusdem sententiæ Authores citat Thom. Sanch. de matrim. lib. 7. disputat. 91. num. 38. 2. tom. quam tamen ibi nu. 40. temperat, ac admittit, & bene, cũ Ludouic. Lop. ab eo citato. 1. part. instructor. c 293. col. 13. quando mulier pluries inhonestã vitæ conuersationem admiserit, ita vt arbitrio boni viri pro impudica, & inhonestè viuẽte reputetur. Cuius sententiæ argumento, in quęstione nostra probandum videtur, talem viduam, viduarum priuilegijs frui non debere; illa enim quæ pro mala vitæ consuetudine non implet conditionẽ, *si honestè vixerit*, etsi stuprum non patiatur, non pertinet ad leges

de

de honestis viduis loquentes. Quod quidem intrepidè est tenendum vbi lex de vidua honestè viuente expresè loquitur, vt aliud agens obseruaui in relect. mea l. Titiæ, si non nupserit. 3. part. nu. 8. ff. de condition. & demonstrat. ad interpretationem legis nostræ Regiæ lib. 5. titul. 23. §. final. & §. item lex Iulia §. sed eadẽ, instit. de publ. iud.

5. Vbi verò lex in vidua simpliciter loquitur, dubitatio maior est, an illa de qua agimus, indultum viduis priuilegium sibi arroget, quasi verbis legis comprehensa, quia vidua est. Sed responderi illi potest cum Apostol. d. c. 5. quòd verè vidua non est, & ideo viduarum priuilegijs honoranda non est; imó secundum eundem ibid. quæ sic in delicijs est, viuens mortua est; si ergo mortua est, legum auxilio frui non debet, quæ, cùm viduas honorant specialibus indultis, tametsi honestatis qualitas non addatur, de illis vtique intelligunt, quæ viduæ sunt, & quæ verè viduæ sunt. Deinde, sunt qui putent, mulierem illam, de qua dicitur in Euangel. Luc. 7. quòd erat in ciuitate peccatrix (quam, Mariam Magdalenam fuisse, Lazari sororem, censet Ecclesia) non ideo peccatricem appellari, quòd prostituto corpore peccasset, sed quia impudicam aliàs vitæ conuersationem habitu & sermone sectabatur; ad idquè optimo mouentur fundamento, non enim, par est credere, fæminam nobilem, & locupletem, Lazariquè, ac Marthæ pudicæ virginis & sanctæ sororem, sic corpus suũ vulgasse, vt peccatricis publicæ, seu meretricis nomine, vulgò noscceretur; sed par est, credere, nomen illud, peccatricis, inquam, nomen in ciuitate adeptã fuisse, propter impudicam vitæ conuersationem absque commixtione carnali. Iuxta quem sensum, mulier quæ impudicè viuit seu inhonestè, tametsi à carnali coitu corpus ser-

uet, eandem turpitudinis notam incurrit, quam illa, quæ nō seruat. Iuuat, quòd & sinè contactu corporalis immixtionis dici potest vita luxuriosa, indecens, & inhonesta, vt tradit Gregor. in l.5. titul.7. part.6. verb. En puteria, in fin. Atque ita videtur, quòd vidua talis, viduarum priuilegijs frui, non debeat, sicut non frueretur, si carnaliter contaminaretur.

6. E diuersò verò, pro contraria parte facit, quia quod communiter traditur, viduam propter stuprum amittere legatum à marito illi relictum, tanquàm indignam, vt tradit Salyc. in l. fideicommissū, nu. final. C. de fideicōmiss. vbi notandū dicit, & quotidianum, Palat. in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 67. n. 4. & 5. Tiraq. d. c. 18. nu. 14. Clar. in §. stuprum nu. 6. versicul. Et ideo; & idē est de hærede, aut legatario, qui testatoris viduam stuprauit, iuxta gloss. in l. sororem, & ibi Bart. C. de his quib. vt in dign. & communiter scribentes ibi, & in d. l. fideicommissum, vt per Molin. de primogen. lib. 1. c. 9. nu. 47. Peregrin. de iur. fisc. lib. 2. titul. 8. nu. 2. Hæc, inquam, communis traditio in illam est, quæ viri defuncti torum stupro violauit, & non videtur extendenda ad eam, quæ torum seruat, tametsi tori custodem, qui est honestas, non obseruet; hæc enim tū demum relicta perdit, cùm sub conditione, *si honestè vixerit*, relicta sunt, iuxta supra citatos; è quorum mente est, vt conditione illa non adiecta, per inhonestam absque stupro vitæ conuersationem non perdatur legatum.

7. Deinde facit, quia pænales leges contra secundò nubētes intra annū luctus, locum habent in viduis luxuriosè viuentibus, vt post Bart. notat Salyc. per tex. ibi, in l. his solis C. de reuocand. donat. Dec. in l. 1. nu. 3. versic. Secus videtur C. de secund. nupt. Crauet. cons. 205. incip. per

pernoctatio, nu. 27. Palat. Ruu. d. § 67. nu. 3. Barbos. in l. 2. in princ. 1. part. n. 66. versic. Quanuis illud ff. solut. matrim. quia non debet luxuria plus habere, quàm castitas; & quanuis leges quod ad secundò nubentes attinet, sublatæ hodie sint à iure canonico in c. final. de secund. nupt. tamen in committentibus stuprum locum etiam hodie sibi vendicant, vt ex communi tradit Cost. in c. si pater. 1. part. verb. legauit, nu. 34. de testament. lib. 6. Clar. d. §. stuprum, nu. 6. Cabed. decis. 50. nu. 5. versicul. Sed hæc argumentatio. 2. part. & pluribus more suo diligenter citatis Sãch. de matrimo. d. lib. 7. disputat. 90. nu. 1. porrò, si hoc de illa etiam intelligatur, quæ stuprum non passa inhonestè viuit, lata nimis pænalis legis extentio induci videretur, contra vulgò receptas traditiones.

8. Resoluendo tamen quæstionem propositam dico, viduitatis priuilegia non solùm viduali stupro realiter commisso amitti, sed etiam impudica vitæ conuersatione absque stupro, per ea quæ sup. pro hac parte dicta sunt, & quia non debet frui auxilio legũ, quæ viduitatem ipsam, cui leges fauere intendũt, & cuius priuilegio vti illa contendit, impudicè viuẽdo contemnit, & dehonestat, l. auxilium ff. de minorib. in fin.

9. Et non obstant in contrarium adducta; ad primum enim respondetur, diuersam esse causam legati á marito vxori relicti, & eorum quæ viduæ competunt ex legis dispositione; potuit enim maritus adijcere legato conditionem, *si honestè vixerit*, quã cùm non adiecit purè legando, non est vnde subintelligatur; &, si dicatur, quòd etiã conditione non addita amittitur legatum propter stuprum; respondeo, amitti quidem, sed nõ quasi defecta conditione, quæ non erat; si enim quasi conditione defecta vidua stuprum passa perderet legatum

legatum à marito illi simpliciter relictum, ad hæredem pertineret, ad quem non pertinet, sed fisco applicatur tanquàm ab indignà ablatum, iuxta regulam quam notat gloss. per tex. ibi, in l. Claudius, verb. ad fiscum ff. de his quib. vt indign. Quod tamen intelligitur, quando vidua stuprum committit post annum luctus, tunc enim fisco applicatur relictũ, aliàs si intra annum committat, pertinet ad hæredes, & personas enumeratas in l. 1. C. de secund. nupt. vbi ita declarat Ioan. de Garronib. nu. 72. & de communi testatur num. sequẽti, & ante eum Corn. in l. fideicommissum C. de fideicommiss. quos refert, & sequitur Peregrin. de iur. fisc lib. 2. titul. 8, num. 5. Farinac. in praxi criminal. 4. tom. titul. de delict. carn. quæst 142. num. 56. Ex quo obiter notanda est differentia inter legatum vxori purè relictum, & relictum sub conditione, si honesté, aut castè vixerit; vtrumque enim vxoris stupro semper amittitur; sed primum tanquàm ab indigna aufertur, & fisco applicatur, stupro commisso post annum luctus, secundum, quia conditionale legatum esse apparet, defecta quandocunque conditione ad hæredes pertinet, si substituti non adsint. At verò in legis dispositione, tametsi honestatis qualitas in illa non exprimatur, subintelligitur ex ipsa legis natura, quæ est, vt honesta sit c. erit autem lex 4. dist. Ad secundum respondetur, pænales leges, natura sua strictam recipere interpretationem, idcircò quæ pænæ causa statuunt in viduas luxuriosè viuentes, non sunt extendenda ad eas quæ inhonesté viuunt castè viuentes; fauores verò quanuis ampliari conueniat, regul. odia, de reg. iur. libr. 6. in illis ampliari, nec intelligi debent, quæ, etsi verba legis amplectantur, eius tamen mentem negligunt; idcircò, quanuis lex

lex fauorabilis in vidua simpliciter loquatur, de illa non est intelligenda, quæ, etsi vidua sit, idest, cuius maritus mortuus est. cap. vidua est, dist. 34. suam tamen non probat viduitatem, dum eam in se approbat vitæ consuetudinem quæ viduas non decet.

10. Hæc autem resolulutio accipienda sic est, vt non per omne tempus ex quo mulier facta est vidua, honesté vixisse, requiratur; nam & ea quæ aliquando inhonesté vixit, legis beneficio fruetur in ijs quæ postea contingunt, si, per id tempus viduali statu vitam dignam agere, constiterit; verè enim honesta vidua tunc esse apparet, cùm honestarum viduarum priuilegium implorat; atque ita á legis auxilio nō est repellenda, quam verba legis comprehendunt, nec amouet ratio; præsertim, quia fauorabilis lex est, quæ viduis honestis fauet, & fauores cōuenit ampliari. Mutatam veró in melius inhonestam vitæ consuetudinem in illa dicemus, quæ post eam derelictam per triennium honesta perseuerauerit, vt sup. tradidimus præcedente articul. per tex. cum notat. per eum in Auth. de monach. §. sancimus collat. 1.

11. Alia causa est eius quæ stuprum realiter, vel semel commisit, tametsi in posterùm errati pænitens castè & honestè viuat; hæc enim eo ipso quo prædefuncti mariti torum violauit, priuilegia amittit quæ illi ex viri persona & nobilitate competebant; si enim secundas nuptias contrahendo, quibus sua non deest castitas, ea perdit, nec vidua deinde iterum facta recuperat quæ semel perdidit, multò magis perdere in perpetuum debet, stuprum committendo, quo multò magis quàm reiteratis nuptijs defunctum virum offendit, & eius animā cōtristat, vt inquiūt Doctor. per tex. in Auth.

de nupt. §. quæ verò, collat. 4. Salyc. d. l. fideicommissum. in fin. C. de fideicommiss. Palat. in repetit. rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 82. nu. 3. Molin. de primogen. lib. 1. c. 9. nu. 54: atque ideo acerbum esset, & inciuile, vt commodo nobilitatis & priuilegio ex persona illius competente frueretur, cui tam grauem irrogauit iniuriam.

12. Ex quo, non solùm relicta in testamento, sed & in vita donata, & lucra alia intuitu mariti constante matrimonio acquisita, eam stupro perdere, tradunt communiter Scribét. Et pænas statutas secundò nubentibus, vnico tantùm stupro viduam incurrere, alijs citatis, & ex mente cõmunis latè probat Sãchez d. lib. 7. de matrimon. disputat. 90. num. 2. & 13. Et quid in legato relicto sub conditione castè & honestè viuendi, agit idem Author disput. sequenti ex num. 31. Et adhuc circà dotem controuensia est, an eam amittat, vt amitteret, si constante matrimonio adulterium committeret; quæ fuit opinio Paul. in l. sororem C. de his quib. vt indign. & in l. fideicommissum num. 4. C. de fideicommiss. latiùs cons. 147. Reuocatur in dubium, vol. 2. vbi inquit, quòd per viduæ stuprum violatur matrimonium fictum quod durante viduitate esse intelligitur; quã sententiam sequuntur multi quos refert Surd. de aliment. titul. 7. quęst. 24. nu. 10. communem dicunt citati á Farin. in praxi criminal. 4. tom. titul. de delict. carn. quæst. 142. num. 46. vbi pro hac sententia plurimos refert.

Sed contraria cũ Alex. d. l. sororem nu. 3. receptior est, vt constat ex citatis ab eodẽ Farinac. nu. sequenti. Quam etiam in casu quo vidua infra annum luctus stuprum commisisset, post alios quos referũt, sequuntur Pinel. in l. final. nu. 11. C. de bon. matern. Cost. in c. si pater 1. part. verb. legauit, nu. 41. & sequenti, de testa-

testament. lib. 6. Couar. de sponsalib. 2. part. cap. 7. §. 6. num. 11. & sequenti, vbi non semel sic iudicatum fuisse, testatur, & hoc in noua operis editione, vbi à contraria sententia discedit, quam tenuit in priori editione, secundùm quam, à Pinel. & Cost. pro contraria citatur, eandem tenet Clar. d. §. stuprum, num. 5. & pluribus citatis probat Molin. d. lib. 1. c. 9. num. 55. versicul. Sed quãuis, vbi opinionem hanc, veriorē sibi semper visam fuisse, ait, & assiduè in practica receptam vidisse, Barbos. in l. 2. in princ. 1. part. num. 65. & sequenti ff. solut. matrimon. Cabed. decis. 50. nu. penult. & vltim. 2. part. Sanch. d. disput. 90. nu. 9. Cum quibus in hoc conuenio, quia dos mulieris á marito nõ proficiscitûr, sed à muliere ipsa, aut ab alio eius nomine, & intuitu; vnde propter stuprũ post mortem mariti commissum non debet illa priuari, quia nulla est lex quæ hoc statuat in casu isto, & l. consensu §. virum etiam C. de repud. quæ loquitur in casu veri adulterij non debet ad eum extendi, tũ quia pænalis lex est; tum & maximé, quia dispar est ratio adulterij constante matrimonio cõmissi, quo maior viro iniuria infertur, quám viduæ vxoris stupro, vt re ipsa patet, & pro sentẽtia ista obseruat Crauet. cons. 205. Pernoctatio, num. 26. vbi eam contra Paul. laté & exprofessò tuetur, & pluribus confirmat. Quinimò, etsi vidua donec nubat, in primo matrimonio permanere dicatur, vt notant Doctor. per tex. ibi in l. final. C. de bon. matern. quo suam sententiam Paul. astruit, tamen id per fictionem est, secundùm eundem d. cons. 147. quia secundùm veritatem, quam Prędicator veritatis affirmat 1. ad Corinth. 7. mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit, quód si dormierit vir eius, liberata est; at in pænalibus dispositio loquens in casu vero, non exten-

extenditur ad fictum l. 3. §. hæc verba ff. de negot. gest. in terminis Crauett. d. consf. 205. num. 33. Et denique, viduali stupro vera viro prædefuncto non infertur iniuria, quæ in mortuos non cadit, sed ficta, vt dicit Bald. d. l. sororem, versicul. Ex hoc etiam, sic accipiens quod communiter traditur per text. ibi, mortuis iniuriam inferri posse, quem sequitur Alex. ibid. d. nu. 3.

13. Qua ratione in lucris mulieri obuenientibus ex dotalibus pactis, vel ex legali apud nos bonorum communicatione idē erit dicendum, vt ea propter stuprū vidua non amittat, tametsi pristini matrimonij causa, & mariti industria, aut ex bonis illius fuissent acquisita; nō enim ideo magis à marito censentur accepta, sed oneroso potiùs ipsius contractus matrimonialis titulo, & legis prouidentia; & ita circà eam quę transit ad secundas nuptias vt non perdat lucra ista quę legis beneficio obuenerunt, nec quoad proprietatem filijs prioris matrimonij applicandam, limitata decisione text. in l. fęminæ. C. de secund. nupt. probat Palat. in rubr. d. §. 67. nu. 17. versicul. Ex quo infertur, per tex. quem dicit notabilem, & ibi Bald. in l. final. in fin. C. de bon. matern. Barbos. d. 1. part. l. 2. in princ. num. 67. ad fin. & sequenti.

14. Nec obstat, nobilitatis priuilegia quę viduæ competunt ex mariti persona, à marito non accipi, sed legis beneficio mulieri obuenire, adeò, vt & inuito & renitente marito, quia fortè odio illius ita vltimo elogio pręcepisset, illa viduæ competant, & tamen stupro omnia amittit, vt tradidimus; etenim differentiæ ratio stat in eo, quia priuilegia personę mariti inhęrent, & ab ea in vxorē transmittuntur tanquàm in personam eandem, iuxta illud, *Erunt duo in carne vna*, Genes. 2. quę personarum vnio in viduitate manet quandiu

quandiu pristinum permanet matrimonium, tametsi fictè id eueniat, vt tradidimus; illam veró mulier dissoluit & prodit, cùm propriam personam alteri tradit; & ideo, quia vnione soluta transmissi priuilegij causa resoluta manet, in persona mulieris illud persistere non potuit, in qua radicatum non erat, sed in persona illius quam abnegauit; quæ ratio planè cessat in lucrorum acquisitione, illa enim ad mulierem pertinet, ex iure, non quidem à mariti persona pendente, sed in propria mulieris ipsius radicato & permanente.

15. Qua ratione, ampliando addo, vt nō solùm ea quæ ad mulierem pertinent onerosо titulo constante matrimonio acquisita non amittat propter stuprum, sed nec illa etiam quę á marito quoquo modo illi obuenerunt, exceptis vltima volũtate relictis; hæc enim quasi ab indigna auferuntur, & fisco applicantur, iuxta commune Doctorũ placitum de quo sup. quod, ne legis pænalis extentio inducatur, in alijs quæ inter viuos modo aliquo legitimè quæruntur, non erit accipiendũ; quãuis contrariũ probet, & cõmune tradat ex relatis ab eo Farinac. d. quęst. 142. n. 54. quod non puto verum ex ratione prędicta, tum etiam quia qui testamento vxori suæ relinquit, viduitati illius prospicere intendit, qua quę se prębet indignã, & indigna relicto in causam illius meritò iudicatur; quæ ratio cessat in donationibus factis constãte matrimonio, casu quo sustinētur. Militat veró in relictis vltima volũtate etiã si stuprũ vltra luctus annũ cõmittatur; atq; ita generaliter est accipiẽda in hoc cõmunis sententia de qua sup. quanuis Cost. d. verb. legauit, à num. 35. cum sequentib. laté contendat, viduam committentem stuprum post annum luctus, non perdere legatum á marito relictum, quem alijs citatis sequitur

Barbos. d. l. 2. in princip. 1. part. num. 67. Cabed. d. decis. 50. num. final. 2. part. Sanch. d. lib. 7. de matrim. disput. 90. num. 5. communem sententiam accipientes in stupro commisso intra annum luctus; quod non placet, quia ratio illa illatę marito iniuriæ vxoris stupro, etiam post annũ militat; & quia stuprator viduæ legatum amittit, iuxta communem quam sup. tradidimus cum glossa in l. sororem C. de his quib. vt indign. & in l. fideicommissum C. de fideicommiss. puto verò, quód in illo nemo distinguet, an testatoris viduam intra annum, vel post annum stuprauerit; igitur, & in vidua ipsa communis opinio indistinctè accipienda ęquè erit; quam etiam in vidua post annum luctus fornicante probauit expressè Surd. de aliment. titul. 7. quæst. 24. num. 11. in fin. cum sequentib. vbi Salyc. Paul. & alios refert, cõmunem sententiam ita indistinctè intelligentes, post eos Farinac. d. quęst. 142. num. 56. vbi alios citat.

Constat, itaque, ex supradictis, nobilitatis priuilegia, & alia quæ viduæ competũt ex persona mariti, primo stupro eam in perpetuum amittere; dotem verò, & lucra constante matrimonio, ac matrimonij causa acquisita, & etiam à viro ipso profecta, nec luxuriosè viuẽdo eam perdere.

16. Si tamen ex matrimonio illo liberos habeat, proprietas bonorũ quæ illi à marito obuenerunt, ad illos pertinebit, argumento eius quod in muliere secũdas nuptias contrahente traditur in l. fęminæ. C. de secund. nupt. & ita esse cõmunem sententiam ferè omnium, scripsit Sanchez d. lib. 7. disput. 90. num. 13. vbi & in num. sequenti agit de masculo viduo luxuriosè viuente, contrarias in eo referens opiniones; ille verò nedum in viduo, in quo cum illo conuenio, sed in vidua etiam contrariam sen-

ſententiam magis probat ſecutus Gom.l.15.Taur.nu. 16. vbi loquitur in ſpecie caſus ſequentis,qui ad eandem pertinet rationem,ac iuris deciſionem. Sed in illa communis ſententia tenẽda intrepidè eſt; nam ratio illa ſuſpecti amoris erga filios prioris matrimonij, quam in fæmina contrahente ſecundum adducit vir doctiſsimus d. num. 14. conſiderans, eam non ita vigere in matre fornicãte, non pertinet ad caſum reſeruandæ proprietatis bonorum filijs prioris matrimonij in caſu d. l. fæminæ, cuius deciſio procedit fauore filiorum prioris matrimonij quibus illa bonorum proprietas reſeruatur matre ad ſecundas nuptias conuolante. Et hæc ratio, in illa de qua agimus,æqué, aut magis militat.

17. Quo item argumẽto,mulier quæ ſucceſsit vni ex filijs in bonis illi à patre prædefuncto relictis, & luxurioſè viuit, proprietatem eorum tenebitur reſeruare eius tori liberis;qui eſt caſus de quo loquitur Gom.d.l.15.Taur. num.16. contrarium in illo probãs: ſed tenendũ eſt vt in præcedente, nempe, vt teneatur reſeruare proprietatem bonorum in quibus ſucceſsit,quæ filio prædefuncto à patre obuenerunt, alijs liberis eiuſdem matrimonij, ſicut tenetur illa quæ ad ſecundas nuptias tranſuolauit, ne plus habeat luxuria quàm caſtitas; vt in caſu iſto tradidit additio Palat.in repetit.rubr. d.§ 67.nu.17.verſicul.Iſta faciunt; notandum verò eſt, quòd loquitur ibi in vidua quæ, poſtquàm filio ſucceſsit, luxurioſè viuit; ſed argumentum ſecundò nubentis etiam illam comprehendit quæ poſt luxurioſam vitam filio ſuccedit; nam & quæ poſt ſecundas nuptias contractas vni ex filijs ſuccedit, alijs ex eodem matrimonio ſuſceptis proprietatem ſeruare tenetur d. l. fæminæ, verſic.Illud etiam,Auth.ex teſtamento,eod.titul.apud nos ord. lib.4. titul.91 §.2.

de cuius ratione, & interpretatione latè egimus in relect. l. Titiæ 3. part. ex nu. 62. ff. de condition. & demonstrat.

18. Atquè ita, vidua propter stuprum, atque etiam propter luxuriosam vitam non amittit ius succedendi in bonis filiorum præterquàm in proprietate eorum quæ illis á parente defuncto obuenerũt, cùm alij supersunt eiusdem tori liberi, vt in illa quę secundas inijt nuptias traditum est; cui ista in filiorum successione æquiparatur, vt diximus.

19. Sicut & in amissione tutelæ filiorum, quã vidua impudica perdit, vt illa quę secundó nubit, vt probat tex. in l. final. ibi; *Sed pudicitiam suam intactam conseruet.* C. quand. mulier tutel. offic. fung. pot. tradunt gloss. Bart. & alij in Auth. sacramentum eod. titul. Palat. d. §. 67. nu. 14. Tiraq. de nobilit. c. 18. num. 14. & alijs citatis Molin. de primogen. lib. 1. c. 9. num. 49. alter Molin. de iustit. & iur. tom. 1. tract. 2. disput. 220. col. 1358. & pluribus citatis communem tradit Ioan. Gutierr. tractat. de tutel. & cur. 1. part. c. 9. nu. 19.

20. Vnde, quemadmodum illa quę post susceptã filiorum tutelam ad secundas nuptias conuolat ante petitum illis tutorẽ, amittit ius succedendi eis in pupillari ætate defunctis, l. omnem C. ad senat. consult. Tertile. ita etiam quæ luxuriosè viuit, eandem in casu isto pænam pati, tradidit Paul. d. l. omnem, n. 2. quem & alios refert, & sequitur Molin. d. c. 9. nu. 51. Quę tamen opinio in casu isto mihi non placet, quia diuersa in illo ratio est, quę contrarium omnino dicere, suadet, aut etiam compellit; illa enim quę ad secundas aspirat nuptias, in culpa est, si ante illas contractas tutorem impuberibus suis ordinari, nõ curat, reddita susceptę tutelæ ratione, futuri coniugij causa coram iudice proposita, quam proponere, turpe nõ est, nec inuerecundum illi,

quæ

quæ ad coniugium palam properat; at veró quę luxuriosam vitā agere instituit, causam hanc dimittendæ filiorum tutelę, coram iudice proponere, fas nō est, nec honestum, imò turpe nimis & indignum id esset; atq; ita, etsi malé agat illa, tale vitę genus instituendo, in culpa tamen non est, si in hunc euentum tutorem filijs prouideri non curat; non ergò ex hoc quòd filijs tutorem non petat, pęnam pati debet, quam patitur illa, quę illo non petito ad secundas venit nuptias, quę è contrariò, in hoc quòd secundo iungitur matrimonio, malè non agit, sed malè agit, quia filijs tutorem dari nō curauit; idcircò punitur in iure succedendi ipsis impuberibus. Atque ita diuersa est ratio inter hanc, & illam respectu successionis. Sed quod ad tutelæ ius attinet, amissionis illius ratio etiam eam comprehendit quę peccat in corpus suum.

21. Quam tamen pęnā vt mulier subeat, non satis erit, semel illam, aut iterum in corpus suum peccasse, sed pluries, ita vt luxuriosæ notam incurrat; alia enim causa est eorum quę illi competunt ex persona mariti, quę solo primo concubitu amittuntur propter grauem in hoc illi offensam illatam, vt tradidimus, alia eorum quę non competunt propter mariti personam, sed ex sola ac nuda legis dispositione, vt est filiorum tutela, vt in d. titul. quand. mulier tutel. offic. fung. pot. ista enim quę á marito non accepit, non ita facilé amittit; differūt enim hęc, mulierem in corpus suum semel, aut iterum deliquisse, & luxuriosè viuere, vt laté probat Cost. d. cap. si pater. 1. part. verb. legauit, num. 41. quanuis Sanch. d. disput. 90. num. 15. vbi de articulo isto agit, referens sigillatim Doctores qui dicunt, viduam fornicantem, filiorū tutelam amittere, & qui dicunt, luxuriosè viuētem

amittere, sentiat, omnium esse mentem, vt vnico stupri actu amittatur, cōmunem sic intelligens, quod non placet. Nec obstabit, si dicatur, quòd eo ipso quòd ad secundas conuolat nuptias desinit esse filiorum tutrix, ex quo videbatur idem fore dicendum, eo ipso quòd cum aliquo illicitè concubuit, ne plus habeat luxuria, quàm castitas; nam diuersa est ratio, quæ pendet ab eo, quia cōtractis nuptijs in viri potestatem transit, & ideo, quæ in alterius est potestate, sub sua liberos tutorio nomine habere, nō decet; deinde, nuptiæ in tractum successiuum cōtrahuntur, quo filiorum cura impediretur, aut non idoneè expediretur; præsertim, quia noui mariti amor suspectā illis efficit matrem. l. lex quæ tutores, versic. Lex enim C. de administr. tutor. hæc verò, & prior ratio cessat in illa quæ stuptum semel aut iterum passa est; quarè, non ex hoc quod sexus fragilitati tribui debet, filiorum tutela amittetur, sed propter luxuriosam vitam, quam quæ sectatur, de liberis non curare, pro certo est, cùm nec de se ipsa curet, cui potiùs vt prodigæ dandus est curator l. & mulieri, iuncta interpretatione gloss. ibi in prima expositione, communiter recepta ff. de curator. furios. dand. post alios tradit Gutierr. de tutel. 1. part. d. c. 9. nu. 23. de cuius leg. intellectu egimus in commētar. l. 1. C. de sacrosanct. eccles. 1. part. §. 2.

22. Dubitari verò potest, an eo ipso quòd tam turpem vitæ consuetudinem mulier elegit, filiorū tutelam amittat absque aliquo iudicis decreto, ita vt gesta deinceps per eam tutorio nomine non valeant. In qua quæstione, pars negatiua, nempe, quod etsi luxuriosè viuat, nō desinat esse tutrix donec per iudicem à tutelæ munere expellatur, suadetur ex communi sententia quam in notorio prodigo probant Bart. & alij in l. is cui bonis ff. de

ff. de verbor. obligation. tradentes, prodigum etiam qui notoriè hoc vitio laboret, antequàm illi bonis per iudicem interdictũ sit, rei suæ administrationem liberam habere; quo argumento, in muliere corporis sui prodiga etiam publicè, dicendum videtur, vt, quãdiu tutelæ filiorum munus illi á iudice nõ sit ademptum, eo vti possit. In contrarium verò facit, quòd mulier secundò nubens, ipso iure filiorum tutelam amittit, vt tradit Bart. in d. Auth. sacramentum, C. quand. mulier. tutel. offic. fung. pot. nu. 2. versic. Ideo mihi videtur, & est cõmunis, secundùm Gutierr. d. tract. 1. part. c. 8. nu. 84. & 88 & 89. quam multis cõprobat, & citra dubium tenendam esse, scripsit Sanc. de matrimon. d. lib. 7. disput. 88. nu. 10. Et non debet illa quę turpiter viuit, melioris conditionis esse, quam ista; quæ secundò nubendo non ita filios inhonorat, nec eorum curam ita negligit, vt turpiter viuens; & ita in luxuriosè viuente probant citati á Sãch. d. lib. 7. disput. 90. n. 15. versic. Et videntur; licèt ipse in num. sequenti, magis probet contrarium. Et ad cõmunem sententiam circà prodigum manifestum, estò quòd vera sit, nec enim desunt qui contradicant, de quo fusè scripsimus in commentar. l. ex hoc iure ff. de iustit. & iur. 2. part. c. 6. responderi potest, faciliùs euenire, vt quis propter vitium, alienæ rei administrationem amittat, quám administrationem rei suæ, vt videre est in patre cui propter luxuriosam vitã bonis proprijs non interdicitur, nec datur curator, secundùm communem sententiam, & tamen eam ob causam administratio bonorum filij illi denegatur l. final. §. minores, versicul. Nam si patria C. de sentent. pass. vbi notant scribentes, & sic intelligit Gom. l. 14. Taur. num. 14. versic. Nec obstat, Gutierr. de tutel. d. 1. part. c. 9. nu. 25.

23. Du-

23. Dubitari etiam potest, an, si mulier post vitã malè perditam, ad meliorem honestamquè resipiscat, filiorum tutelam recuperet. Hęc quæstio in vidua quę ad secundas nuptias trãsiuit, quibus postea viduata ad filiorum tutelam redire cõtendit, apud nos contra eam decisa est per leg. Regni ord. lib. 4. titul. 102. §. 4. sed de iure communi frequens & cõtrouersa est; in qua duæ principales reperiuntur opiniones, vna Specul. titul. de tutor. §. nunc videndum, nu. 7. versic. Quid si mater, vbi post vtriusquè partis fundamenta adducta, resoluit dicens, quód si res inuenitur integra, quia pueri alium tutorem non habent, admittenda est mater, secus si habent alium legitimum, vel habere possunt. Secunda opinio fuit Petr. & Cyn. in Auth. matri & auiæ, quęst. vltim. in fin. C. quand. mul. qui absoluté negant recuperationẽ tutelæ, quia, inquiunt, adhuc durat suspicionis causa propter sobolem forté ex posteriori viro susceptam, & potest in crastinum ad alia vota cõuolare, & sic est præsumptio regul. semel, de regul. iur. libr. 6. Quidam verò priori, alij posteriori adhęrent sententiæ, quos referunt Boer. decis. 266. nu. 4. Gutierr. d. cap. 9. num. 26. ord. nostra d. §. 4. posteriorem amplexa est. Sed Salyc. in d. Auth. sacramentum C. quand. mulier tut. offic. num. 5. versicul. Restat ergo, primam ita accipit & declarat, vt secundæ non aduersetur, sed eam limitet; nempe, vt binuba iterum facta vidua filiorum primi matrimonij tutelam recuperare nõ possit, secundúm Petr. & Cyn. prǽterquàm in subsidium, cùm alius idoneus non inuenitur tutor, legitimus, aut datiuus, quod rarò eueniet, secundúm Specul. quem sic intelligit Salyc. & ita declarando, concludit, vtramque opinionem veram esse, sequitur Boer. d. decis. 266. num. 6.

num. 6. versic. Quarè alio modo, Gutierr. d. cap. 9. num. 26. versic. Quid ergo tenendum. Iuxta quam sententiam, in quæstione nostra multò magis erit affirmandum, mulierem quæ post vitam luxuriosè transactam ad castam & honestam reuersa est, filiorum tutelam non posse re assumere, nisi in subsidium, cùm, scilicet, alius idoneus tutor non inuenitur, legitimus, aut datiuus, quod raro eueniet.

24. Cęterùm ego circà binubam in diuersa sum sententia, communi iure attento, existimo enim, illam iterum viduatam, ad filiorum primi matrimonij tutelam debere admitti, si res est integra; rem autem non integram intelligo, si filij sub tutore alio idoneo sunt, si enim nullum habent, quanuis legitimus adsit quo eis prouideri possit, pręferendam matrem puto non obstante pręteritarū nuptiarum impedimēto, quod tunc cessare apparet; & suspicionis causa extincta est, quæ, maritum superstitem filiorum vitricum concernebat, l. lex quæ tutores, versicul. Lex enim C. de administrat. tutor. per quem tex. dixit Bart. in Auth. matri, & auiæ num. 11. C. quand. mulier tutel. offic. quòd mulier quę habet secundum virum est suspecta legi, quia lex præsumit, quód excuriabit filios pro viro; quā legis suspicionem, manifestam iuris pręsumptionem esse, dicit Gutierr. d. tract. 1. part. cap. 8. num. 89. ista veró suspicio non afficit matrem propter liberos ex secundo marito susceptos, quos nulla ratio suadet, vt prioris tori liberis in amore communis matris præferamus saltem ita, vt quæ ad hos pertinent, illis subtrahat aliorum intuitu, & fauore ad quos non pertinent. Denique, quód potest in crastinum, vt illi aiunt, ad alia vota conuolare, non est in causa, ac considerone,

ratione,

ratione, vt dum in casta viduitate est, ad filiorum tutelam non admittatur, sicut admittitur primi tori vidua, & etiam secundi ad tutelam filiorum eiusdem coniugij, de quo non est controuersia; & tamen eadem ratio illam comprehendit respectu istorum, quæ adducitur respectu illorum; quātò magis, quòd experientia constat, mulieres raró ad tertia connubia venire, ipso saltem fæminarum proprio, ac communi pudore ab his illas cohibente. Quod veró absque cōtrouersia esse dicimus in vidua secundi tori respectu filiorum eiusdem tori, ord. nostra non ita probat, quæ potiùs d. lib.4.titul.102.§.3. in princip. & hanc á tutela illorum repellit, & quoad hoc parem facit illi, quæ inhonestè viuit, vt ostenditur ibi, *Que viuerem honestamēte, & não forem ja outra vez casadas.*

25. Quanuis verò supra dicta ita probem in bis vidua, non tamen probo in illa de qua est quæstio nostra principalis, quia aliquid plus castitati, quàm luxuriæ est dandū; & quia non tam culpanda est, quæ ad secunda vota migrauit, quàm quæ turpissimo vitæ genere prima denigrauit; & denique, ratio illa quæ contra binubam affertur, quód in crastinum ad vota alia conuolare poterit, magis militat in ista, sub cuius tutela periculosior idcircò liberorum cura est, & administratio tam quoad bona, quàm & multò magis, quoad personam, cum dedecore eorum, quàm sub tutela illius Concludo, itaque, Petr. & Cyn. sententiam contra secundi tori viduam, in hac tenendam fore, iuncta tamen Specul. limitatione declarata secundùm Salyc. vbi sup. non verò in illa, cui potiùs filiorum tutela redintegranda erit, præterquàm si viduitatis tempore sub idoneo tutore illi reperiantur.

26. Ex supradictis appare, filiorum tutelam facilius

ciliùs amitti licito matris coitu, quàm illicito; nam mater cùm primúm ad secunda vota transit, & à viro est cognita, secundùm quorundam sententiam, vel etiam si cognita non sit, secundúm alios, quos sequitur Sanc. de matrimon. d. lib. 7. disput. 88. num. 6. de quo latè Hispanus Gutierr. d. tract. de tutel. 1. part. c. 9. à num. 4. cum sequentib. statim & ipso iure desinit esse filiorum tutrix; at veró vidua vno aut alio stupro tutelam non amittit, sed luxuriosa vita, vt sup. tradidimus cum ratione differentiæ. Per contrarium veró, quæ iusto & licito coitu amissa fuerat, faciliús recuperatur amisionis causa cessante, quám quæ illicito & iniusto fuit amissa, vt ad vtramque speciem probauimus. Apparet itē, non semper, quę de secundò nubētibus scripta sunt, in viduis luxuriosè viuentibus locum habere, quanuis communiter ita tradatur, sed diuersum aliquando inter hanc, & illam ius dicere, oportebit, quando diuersitas rationis, quæ in omni morali disciplina attendi ante omnia debet, ita exigat. Denique, apparet, quædam esse, quę vidua etsi castè viuat, nec vllum stuprum passa sit, inhonesta tamen vitæ consuetudine amittit, quędam quę stuprum semel passa amittit, quædā quæ luxuriosè viuendo, quędā quę nec sic perditè viuendo perdit.

27. Ad priorem verò speciem, vltra supra dicta, filiorū quoque tutela pertinet, quę mulieri inhonestè viuenti decernenda non est, ex ord. nostra d. lib. 4. titu. 102. §. 3. in princ. cum traditis per Sanc. d. lib. 7. disput. 90. num. 15. versicul. Imò & per solos, vbi ex citatis ab eo tradit, per solos tactus inhonestos tutelā perdi, eo quód non seruetur intacta pudicitia. Notanda veró est lex Regia nostra d. §. 3. quæ non loquitur in tutela suscepta, sed in suscipienda, ad

ad quam matrem inhonesté viuentem nõ admittit; at veró luxuriosè viuens etiam susceptã amittit, iuxta communem de qua sup. Quam communem ad illam quæ moribus, & habitu vidualem non seruat honestaté casté tamen viuens, non extenderem; tum quia quandiu casto corpore viuit, opprobrio hoc turpium mulierum, quod ipsos etiam liberos grauiter afficeret, de facili notari non debet; tum quia tutela nondum obtenta faciliùs denegatur, quám amittatur iam obtenta, vt in sponsata tradidit Specul, titul. de tutore §. Nunc dicendum, num. 3. & 4. quem alij sequuntur quos refert & sequitur Sanc. d. lib. 7. disp. 88. num. 5. per regul. l. 1. §. secundo loco, versicul. Sed melius est ff. de postul. secundùm quam, faciliùs accepta retinentur, quám impetrentur nondum accepta. Iuxta quam resolutionem accipienda est ord. nostra d. titul. 102. §. 5. in princ. quæ mulierem inhonestè viuentem ad filiorum tutelam non admittit; si enim inhonestæ appellatione, de qua ibi, luxuriosa simul non intelligitur, non est lex Regia extendenda ad casum susceptę iam tutelæ, vt ab ea mulier inhonestè postea viuens repellatur, sed demum in casu nondum impetratę tutelæ, in quo illa loquitur, est accipienda; si veró inhonestæ nomine luxuriosa etiam ibi intelligitur, nam & huic propriè verbum hoc conuenit, amplianda est lex in casu adeptæ iam tutelæ, ex cõmuni sententia, de qua sup. Et hæc circà viduam satis modó sint.

ARTIC. SEXTI summaria.

1. *Honestas etiam de coniugatis prædicatur, sicut & de nunquam nuptis; & nuptiæ casta appellantur, & castus cum propria vxore concubitus.*

2. *Legatum à marito vxori relictum donec castè & honestè vixerit, contractis secundis nuptijs non debetur; quando verò ab alio mulieri vidua ita relinquitur, nō deficit si illa secundò nubat, iuxta communem & receptam sententiam.*

3. *Idem traditur ex communi sententia in conditione,* donec castè vixerit, *à filio matri adiecta, vt per eam secundæ nuptiæ censeantur exclusæ.*
Contrarium probatur in cōditione à filio matri adiecta in testamento. Ibid. versic. Ego verò.

4. *In cōditione,* si castè vixerit, *vel,* donec castè vixerit, *vidua adiecta, probatur vidualem continentiam venire, ita vt contractis secundis nuptijs deficiat, siue à marito, siue ab alio adiecta sit.*

5. *Agitur de conditione,* si honestè vixerit, *vel,* donec honesté vixerit, *vidua iniuncta quæ ad secundas nuptias conuolauit; & traditur, legatum purè relictū hodie non amittere, quamuis intra lugubre tempus ad secundas nuptias transeat.*

6. *Conditionem,* si honestè vixerit, *vel,* donec honestè vixerit, *secundas nuptias excludere, probatur, perinde ac conditio,* si castè vixerit.

7. *Matrimonium tam primum, quàm secundum in statu generis humani multiplicati, permissiui iuris est; differentia tamen traditur inter ius permissiuum istius, & permissiuum illius.*

8. *Conditio,* donec castè & honesté vixerit, *ijs personis ascripta quæ nunquam matrimoniū contraxerunt, matrimonij impeditiua non est, sed importat honesta vitæ castitatem.*

9. *Conditio matrimonij impeditiua valet in contractibus. Et quid in illis importet conditio,* donec castè vixerit, &, donec honestè vixerit, *traditur, constituta differentia inter hanc, & illam, pro primis nuptijs.*

10. *Mulier propter adulterium perdit dotem, & arras, & paraphernalia bona, secundum*

cundùm communem; contra quam in parapheranalibus tenent alij.

11. An adulteram maritus alere teneatur.

12. An propter oscula, & tactus alios inhonestos mulier dotem perdat, & alimenta, & licitum sit diuortium, & nu. 13.

14. Mulieris, atque mariti adulteria compensantur ad euitandas ciuiles pœnas bonorum, & diuortij.

Intelligitur, nisi crimen, alterius reconciliatione præcedente expressa, aut tacita abolitum iam sit. Ibid. in versic. Quæ communis.

15. Barbos. opinio refertur ad ius Regium Castellæ, & Lusitaniæ, quam secutus est Sanch. circà vsumfructum bonorum quem coniux lucratur propter cõiugis adulterium extantibus liberis.

16. Contra eos probatur, maritum cùm ciuiliter agit contra adulteram, vsumfructũ bonorum illius liberis extantibus lucrari, quandiu ipse viuit, secundùm ius cõmune, quod in hac parte iure Regio non esse correctum, ostenditur.

17. Ostenditur, pœnam amissionis bonorum mulieris propter adulterium non pertinere ad diuisionem de qua in casu l. hac edictali. C. de secund. nupt.

Adulterij causa cùm ciuiliter agitur ad tori separationẽ, & amissionem bonorum, æqualis est in persona vtriusque coniugis, & dicta in marito contra vxorem, habent locum èconuersò in vxore contra maritũ adulterantem. Ibid. versic. Quæ autem.

18. In criminali accusatione diuersum ius in vtriusque persona reperitur, quia maritus vxorem de adulterio criminaliter accusare potest, sed non èontrà, illa maritum.

19. An verò mulier maritum criminaliter eam de adulterio accusantem repellere possit opposita exceptione de adulterio mariti ipsius, contrariæ referuntur opiniones.

20. Barbos. opinio contra alios probatur, tenentis, posse mulierem maritum repellere ab accu-

accusatione exceptione adulterij opposita, iure communi attento.

21. *Contra eundem idem probatur, iure Regio attento.*

22. *Mariti lenocinium grauissimum crimen est, & exceptione illius repellitur maritus ab accusatione vxoris; alius tamen accusat vtrumque.*

23. *Traditur, maritum qui ex legis facultate vxorem adulteram occidere potest propria authoritate, potestate hac vti non posse, quando ipse adulterij crimine infectus erat.*

24. *Communis sententia refertur, & probatur, qua traditur, humanam legem quæ marito tribuit potestatem occidēdi vxorem adulteram, & cum ea adulterantem, illum in animæ iudicio non excusare. Et num.*

25. *Etiam minister publicus, qui iudicis sententiam exequendo occidit delinquentem odio & maleuolo in eum animo peccat, d.nu.35. versicul. Nec verò.*

Probatur, maritum adulteros occidentem ex potestate legis, vt ipsius legis ministrum considerari non posse. Et de Christiana pietate legis Regiæ in executione vltimi supplicij d.nu. 25. versic. Deinde, & versi. Denique.

26. *Agitur de validitate legis quæ marito tribuit potestatem adulteros occidendi, & vt mali permissiua defenditur. Melius tamen esse, legem illam exterminari, probatur nu.27. & duob. sequentib.*

28. *Legibus ciuilibus non est tributa potestas marito occidendi vxorem adulteram; patri verò concessum est, occidere filiam sub sua potestate constitutam in adulterio deprehensam. Et cur ita.*

29. *Marito ciuilibus legibus occidere adulterum aliquando licet, vxorem verò ipsam adulteram propria authoritate occidere, nunquam datum est. Et discriminis istius ratio assignatur.*

ARTIC. VI.

De muliere coniugata.

1. TErtius mulierũ status, coniugatarum est, quę quidem nõ paruam de honestate laudẽ promerent, vt videre licet apud Guliel. Benedict. in repetit. c. Raynutius, verb. cuidam Petro tradiderũt, ex num. 49. de testament. Chassan. in catalog. gloriæ mundi 2. p. cõsiderat. 12. & 3. p. considerat. 41. & honestas de coniugatis prędicatur, sicut & de ijs quæ nunquã matrimoniũ contraxerũt, vt tradidimus sup. in initio circá diffinitionẽ honestatis, & castæ dicuntur nuptię, & cum propria coniuge castus cõcubitus c. Nicæna Synodus 31. dist. quẽ tex. valde notabilem, & quòd non est alius alibi ita expressus, dixit Abb. in c. quod á te nu. 5. in princ. de cleric. coniugat. c. hæc autem, dist. 30. c. Deus, 31. q. 1. vbi sic habetur, *Deus masculũ & feminã propagãdi generis causa nuptiali castitate cõiunxit*; de iure nostro tex. optimus in Auth. de non eligend. secund. nubent. §. cùm igitur, collat. 1. ibi, *vt metu castarum nuptiarũ, licèt secundæ sint, ab his quidẽ abstineant, & descẽdant ad quasdã interdictas permixtiones*, cum alijs citatis à Gom. l. 14. Taur. nu. 9. quibus additur D. Tho. 2. 2. q. 152. art. 3. in respons. ad 5. vbi docet, virginitatem excludere quẽcunque actum venereum, etiam licitũ, castitatem autem, solum illicitum.

Vnde elegans est illud venerabilis Bedę relatum á Guliel. d. verb. cuidã Petro tradiderunt, nu. 49. in fin. cuius itẽ meminit Chassa. d. considerat. 41. *Bona est castitas coniugalis, melior continentia vidualis, & optima perfectio virginalis.*

2. Quod facit ad quæstionẽ de legato viduæ relicto doneç castè & honestè vixerit, an illi ad secũda vota transeunti debeatur, de quo per Bart. & alios in l. mulier §. cũ proponeretur ff. ad Trebell. vbi Bart. n. final. secutus Oldr. affirmatiuã partẽ amplectitur, nisi

nisi de mente testatoris, vel de communi vsu loquendi aliud appareret, quia quæ nubit, castè & honestè viuere, dicitur, iuxta tex. ibi; qua ratione idem scripsit Bart. in l. final. in fin. C. de indict. viduit. tollend. ad quod optimè cōducit tex. d. Auth. de non eligéd. secund. nubent. §. cū igitur, vbi Imper. etiā secūdas nuptias, castas appellat; atq; ita videtur, illis nō contraueniri cōditioni castè viuēdi. Et hāc sententiā, etiā vbi cōditio á marito adiecta est vxori, cū Oldr. & Bart. tenet Abb. in d. c. quod à te n. 3. in princ. & in c. vt clericorū, n. 5. de vit. & honestat. cleric. sequuntur plurimi è Iuristis, & Theologis, citati à Sancio de matrim. lib. 7. disp. 91. n. 14. to. 2. vbi eam probabilē dicit; sed nu. 16. probabiliorem multó dicit, & sequitur sententiam quæ distinguit inter conditionē iniunctā à marito, vel ab alio, vt primo casu secūdę nuptiæ excludātur, in secūdo veró, non; in quā sententiā plures citat Authores, ita vt cōmunis censenda sit, quā praxi, & cōsuetudine receptam, testatur Alberic. d. l. mulier §. cùm proponeretur, & in d. l. final. nu. 8. C. de indict. viduit. tolléd. eāq; Sāc. loco citato n. 17. & sequētib. in vtroq; mēbro ampl. & lim.

3. Pręcipua veró ac frequēs ampliatio est in filio, quē Doctor. marito ęquiparāt, tradētes, conditionem castè viuēdi ab his personis adiectā, secundas nuptias excludere, idquè volūtatis coniectura ex eo collecta, quia marito, & filijs, secūdis nuptijs vxoris, & matris, iniuria infertur, vt in marito probat tex. in Auth. de nupt. collat. 4. §. quę veró nunc, versic. Nos igitur, ibi, *& defuncti animā cōtristaret*, & in versic. sequēti, ibi, *& per omnia cōtristandi priorē maritū*, & in filio, eod. Auth. §. solutio, ibi, *& non, procreatā sobolem sequentibus matrimonijs forsitan contristare*, & in §. nec illud, ibi, *si non & illi tertijs iniuriam passi sint nuptijs*, & in Auth. de non eligend. secund. nubent.

bent. §. prospeximus, ibi, *Omnibus simul secundis nuptijs fecit iniuriam*, collat. 1. Atq; hinc eliciunt voluntatis coniecturam in cōditione, *donec castè vixerit*, à marito, aut à filio apposita, ad excludēdas nuptias; & secus, inquiunt, quando talis cōditio ab extraneo adijcitur, vel etiam á parentibus, aut alijs consanguineis ipsius viduæ, cui sub illa relinquitur; quia parentes, & coniuncti non offenduntur secundis propinquę viduę nuptijs, imò illis quādoquè gratę sunt, tum ne aliás turpi fortè & inhonesta vitæ conuersatione, toti generi derogetur, tum propter spem dilatandæ parentelę; & ita obseruant communiter Doctor. in quæstione hac, vt videre est ex citatis á Gom. l. 14. Taur. nu. 9. & Sanc. eos secuto d. disput. 91. nu. 16. & sequenti.

Ego verò, antequàm vlterius in quæstione progrediar, cōtrarium in hoc sentio, existimans, filium qui matri viduæ sub prędicta conditione legauit, parētibus, & alijs eius consanguineis potiùs, quám marito æquiparari debere, diuersamquè in illo rationē versari ab illa, quę pro marito affertur; nec quidem diffiteor, filijs prioris matrimonij, sicut & marito secūdis nuptijs iniuriam inferri, & acerbas illis esse; cęterúm, distinguenda sunt tēpora, vt, quod attinet ad pręsentem quæstionē, disparitas rationis in vtrisque appareat; secūdis, namque, nuptijs prædefuncto marito iniuria irrogatur; & anima illius contristatur, vt dicitur in d. Auth. de nupt. §. quæ veró nunc, ibi, *& defuncti animam contristaret*, & ibi, *& per omnia contristandi priorem maritum*: at verò, nō legimus, quód prędefuncti filij anima secundis matris nuptijs contristetur, nec quód illis iniuria prædefunctis filijs irrogetur, sed loca iuris sup. citata in filijs viuis loquuntur, quos mater secundis nuptijs inhonorat, vt, vltra loca de quibus sup. probat tex. d. Auth.

de

de nupt. §. si veró expectet, ibi, *& filios ex hoc exhonoratos viderit*, filios, itaque, qui viuunt secundarũ nuptiarum tempore, illis exhonorat mater, non antea mortuum; atque ita apparet, quòd conditio castè viuẽdi ab illo matri viduę ascripta, nõ deficit secundis matris nuptijs, quibus illi post mortem suam, in quã dispositio confertur, nõ irrogatur iniuria, & talis dispositio ad eandem interpretationem, & rationẽ eandẽ pertinet, quæ à Doctoribus considerατur circà eiuscemodi cõditionem à parentibus, & consanguineis ascriptam. Pertineret, vtique, filij dispositio ad interpretationem, & rationẽ maritalis legati, quãdo inter viuos dispositio esset, videlicet, si annuum quid matri viduæ promitteret donec castè vixerit; tunc enim, quia secundæ matris nuptiæ, filium prioris matrimonij inhonorãt, & cõtristant, conditio castè viuendi nuptias has excludere videbitur ex promittentis filij mente.

4. Et hęc quidẽ stante posteriori sententia, quæ communior est, in quæstione principali. In qua tamen ego aliter dicerem, in primis enim, in conditione, *si castè vixerit*, vel, *donec castè vixerit*, dicerem, quòd siue á marito scripta sit, siue á filio, siue à parentibus, & consanguineis, aut quauis alia persona extranea, eiusdem iuris semper sit, intellecta de viduali cõtinentia ac castitate. Mouecor, quia etsi secundas nuptias castas fateamur, vt in d. Auth. de non eligend. secund. nubentes §. cùm igitur, & cum propria coniuge castus concubitus sit d. c. Nicęna Synodus dist. 31. tamẽ appellatione simplici castitatis illa intelligitur, quæ omnem remouet coitum etiam licitum, vt sup. tradidimus in init. operis, & probauimus argumento voti de castitate, quod etiã coniugalem remouet concubitum; atque ita, appellatione castitatis simpliciter pręceptæ illa

venit quam continentes seruant ; idquè communis loquendi vsus obseruat, vt ad propositam quæstionē, eiusquè pro hac parte resolutionē obseruauit Anchar.in c. quod á te nu.8. & eum secutus Imol.ibi n. 7.de cleric.coniugat.& cū alijs ab eo citatis tradit Surd. de aliment. titul. 7. quęst.23.nu.3.

5. Si veró conditio sit, *si honestè vixerit*, vel, *donec honestè vixerit*, dubitari magis potest de conditionis defectu propter secundas nuptias, quia honestas absolutè sumpta, tā propriè de nuptis, quàm de non nuptis prædicatur,& idcircò videtur, quód secundæ nuptię conditione hac nō censeantur exclusæ; cùm nec conditionis verba eas comprehendant ; nec ita testatoris mens, etsi maritus sit qui ita vxori suæ reliquit;nam cùm verba talē non admittant interpretationem,non est vnde volūtatis coniectura pro illa elici possit ; si enim dicimus, eam elici ex iniuria secūdis nuptijs viro irrogata, dicere cogemur, quód, etsi legatum à marito purè vxori relinqueretur, secūdis nuptijs deficeret quasí sub tacita perpetuæ viduitatis conditione relictum ; quod tamen est falsum; nā purè relictū secundas nuptias non impedit ; sed viduitatis conditio in testamento scripta, Auth. cui relictum C. de indict. viduit.tollend.tradit Surd.d. quæst.23. ex nu.6. cum sequētib. vbi alios refert; qui in quæstione præcedente, nu.penult. & vltim. idem tradit etiam in casu quo intra lugubre tempus vidua conuolet ad secundas nuptias, stante hodierno iure, quo pęnæ impositæ ad secunda vota festinantibus, correctę sunt, inter quas erat, vt & puré relicta á marito amitteret l.1.versic. His etiā C.de secūd.nupt. quę hodie non perdet, earum tamen proprietatē reseruata filijs, si quos habet ex eodem matrimonio susceptos, iuxta terminos, l. fęminæ,eod. titul. atq; ita

de

de legato simpliciter à viro vxori relicto, tam cùm illa intra lugubre tempus ad secūdas nuptias properat, quám cùm post illud, post Surd. & plures alios quos refert, probat Sanc. d. lib. 7. disput. 87. num. 24. & in num. sequenti idem tradit, quādo mulier instituta est hæres, & rursus idē Author pluribus citatis, in legatis loquens, atque etiam in vsusfructus legato, eodem libr. disput. 91. num. 12. Iuxta quæ, idem videtur dicendū adiecta conditione, *donec honestè vixerit*, quia & nuptiæ honestæ sunt, & honestas simpliciter intellecta, de nuptis etiam, vt de non nuptis prædicatur; atque ita attenta verbi significatione, & communi loquēdi vsu, distinguendum videtur inter hæc, *donec castè vixerit*, &, *donec honesté vixerit*, inter quæ distinguit Angel. in l. iustitia §. iuris præcepta num. 1. ff. de iustit. & iur. vbi, in conditione, *dum castè vixerit*, communem distinctionem de qua sup. amplectitur, aliter sentiens, si sic scriptum sit, *dum honestè vixerit*.

6. Nihilominus tamē, vtramque conditionem ad idem ius pertinere, existimo, ita, vt sicut in illa diximus, & in hac inclusa censeatur viduitas; quāuis enim nuptias honestas dicamus, & etiam secundas castas appellet Imperat. d. Auth. de non eligend. secund. nubent. §. cùm igitur, & quintas in Samaritana illa non improbauerit Dominus, qui nec septemviram damnauit, vt ex D. Augustino habetur in cap. final. 31. quæst. 1. & octauò nubere, Pontificio iure permissum esse, tradit Menoch. de arbitrar. libr. 2. cent. 5. cas. 417. num. 4. per text. in cap. aperiant. 31. quęst. 1. qui post Boer. quæst. 186. in fin. recenset ex D. Hieronym. libr. 3. epistol. tract. 7. epistol. 26. mulierem quandam duxisse

 vige-

vigesimum secundum virum, qui vir & ipse iam viginti vxores sepelierat; tamen quod ad honestatis ius attinet, secundæ, & posteriores à primis longé differunt; primis, namque, omni iure salua & illæsa manet honestas, secundis, & multò magis vlterioribus, manca manet, si manère dicimus; Imper. enim d. Auth. de nupt. §. si autem tutelam, inhonestas reputat, ibi, *Propter solam honestatem hoc agunt*, vbi gloss. secũdis nuptijs honestatem corrumpi, dicit. Quod verò à Domino non reprobentur, importat, licitas esse, & permisiuas, vt constituta differẽtia inter primas, & secundas eleganter habetur ex eod. D. Augustin. in c. penult. 31. quęst. 1. & ita, secundas nuptias ad legem permisiuam pertinere, permisiuam tamen boni, & non mali, quia illę bonæ sunt, tradit Pater Suar. de legib. lib. 1. cap. 15. num. 10. sic interpretans ç. hac ratione d. caus. & quęst. vbi dicitur, quód Apostoli pręceperunt, secundas adire nuptias.

7. Quód si quis objciat, primas etiam nuptias, permissiui iuris esse, & non pręceptiui, iuxta illud Apostol. 1. ad Corinth. c. 7. *Hoc autem dico secundùm indulgentiam non secundùm imperium*, idest, permittendo, non pręcipiendo, vt exponit Suar. d. c. 15. nu. 9. locus autem ille tam pertinet ad primum, quám ad secundũ matrimonium; atque ita videtur, quod hoc, & illud ad idem permissiuum ius spectet. Respondetur, matrimonium quidem tam primum, quám secundum, absoluté sumptum, quatenus ad humani generis cõseruationem institutum, & necessarium est, sub naturalis iuris pręcepto cadere; ad quod enim ius pertinet indiuidui conseruatio, pertinet & speciei, & ita ex D. Thom. in 4. distinct. 26. quęst. 1. & alijs tradit Sãch. de matrim. libr. 2. disput. 3. nu. 3. Cæterúm, in statu generis humani multiplicati, matrimonij præceptũ singulos

gulos non obligat, atq; ita dici poteſt, in ſtatu iſto, & reſpectu ſingulorũ, in quo verſatur diſputatio noſtra, matrimonium permittentis iuris eſſe, & non abſolutè præcipientis; ſed differentia ſtat in eo, quòd ius permiſsiuum primi matrimonij, eſt ius permiſsiuum eius quod bonum, & honeſtum eſt, at veró ius permittens ſecundas nuptias, eſt ius permiſsiuum eius quod eſt bonum, & licitũ; porrò, non omne quod licet, honeſtum eſt, vt dicit iuris regula l. non omne ff. de regul. iur. aliquando ergo ius permittit, quod bonum & honeſtum eſt, vt in primo caſu; aliquando, quod bonum, nec tamen honeſtum, vt in ſecundo; aliquando etiam mala aliqua permittit, vt patet in permiſsione lupanarium, & læſionis citra dimidiam iuſti pretij; atque ita, quamuis primæ nuptiæ, & ſecũdæ permiſsiui iuris ſint, nõ tamen omnes æquali iure cenſentur, quia primæ honeſtæ ſunt, ſecundæ licitę, ſic eas vocat tex. in d. c. hac ratione d. c. penult. 31. q. 1. quo tex. & etiam tex. in d. Auth. de nupt. §. ſi autem tutela, cum gloſſ. ibi, vbi ſecundę nuptiæ, vt inhoneſtę notantur, ſententia noſtra in quęſtione propoſita, probabilior apparet; quę multó magis tenenda erit, quando in conditione vtrumque ſimul dicitur, nempe, *donec caſtè, & honeſtè vixerit.*

Conſtat, itaque, ex præcedente reſolutione, conditiones has, *donec caſtè vixerit*, &, *donec honeſtè vixerit*, viduæ adiectas, ad eandem iuris deciſionem pertinere, ſemperquè caſtę, & honeſtę viduitatis conditionem importare; quę viduitatis conditio iniuncta viduis, hodie valet ex Auth. cui relictũ C. de indict. viduit. tollend. & in corpore vnde ſumitur.

8. At veró, quia talis conditio ſcripta nunquam nuptis nõ valet, ſed reijcitur è teſtamentis l. ſed ſi, hoc §. final. l. cúm tale §. Mæuię l. Titię centum, ff. de

de condition. & demonstrat. cum alijs, conditio, *donec castè, & honestè vixerit*, ijs personis ascripta, non erit accipienda vt matrimonij impeditiua, hoc enim sensu accepta, superuacanea appareret, cùm & hodierno iure, conditio, *si non nupserit*, in nunquam nuptis non valeat, vt ex receptissima sententia tradidimus in relect. d. l. Titię centum. 1. part. num. 37. Quarè, conditio illa nihil aliud, quám honestæ vitę castitatem importabit, etiã coniugalem, ita vt mulier nubendo non perdat relictum, perdet veró, si dum nupta est cõiugalem castitatem non seruet, aut vidua facta vidualem; quia conditio, *donec castè, & honestè vixerit*, habet tractum temporis successiuũ post nuptias etiam duraturum.

9. Aliud veró erit, cùm talis conditio contractui adijcitur; quia non nubendi conditio adiecta contractibus, nec vitiatur, nec illos vitiat, sed firma permanet, vt contra Cost. in l. cùm tale §. si arbitratu, limit. 2. nu. 1. & 2. ff. de condition. & demonstrat. obseruaui in relectione illa mea d. l. Titiæ 1. part. nu. 11. qua stante opinione, videtur distinguendum inter conditionem, *donec castè vixerit*, &, *donec honestè vixerit*, vt prima primas etiam nuptias includat; nam, etsi eæ castæ sint, castitas tamen in conditione simpliciter & absoluté pręcepta, etiam coniugalem coitum remouet, vt tradidimus sup. secunda verò non includat, quia primę nuptię honestę ita sunt, vt nullam apud bonos honestosquè viros inhonesti notam incurrant. Atque ita in hoc, honestatis ius, seu priuilegium, quod ad coniugatas attinet, consistere, apparebit, quòd honestatis nomine & causa promissum, primas nuptias contrahendo nõ amittunt; per secundas verò amittitur, vt de legato eo nomine relicto diximus; & differentiæ ratio est, quia

quia primis vsquequaque illęsa manet honestas; secundis non ita, vt tradidimus.

Et, si dicatur, id quod diximus, honestatis priuilegium non esse, sed iure cõmuni & ordinario procedere, secundùm quod, honestas de vniviris ita propriè dicitur, vt de non nuptis, respondebo, in cõiugatis nullũ, quod sciam, speciale priuilegiũ reperiri honestatis causa iure nostro concessum. Quæ è priuilegij loco erunt iura quę pertinent coniugali castitate, & honestate seruata, cuiusmodi est, quod scripsimus; & quæ sequuntur de ijs quę coniux amittit, quia casta secundùm statũ suũ, & honesta non est.

10. Primó igitur, propter adulteriũ vxor dotem amittit penes virũ remansuram, c. plerunque, vbi Abb. & Reliqui, de donat. inter vir. & vxor. l. cõsensu §. vir quoque, versicul. virũ etiam C. de repud. cõmunem tradunt Couar. de sponsalib. 2. part. c. 7. §. 6. nu. 1. Clar. in §. adulterium, n. 15. Greg. Tholosan. syntagmat. lib. 9. c. 23. n. 12. & rursus lib. 36. c. 6. n. 14. Barbos. in l. 2. p. 1. in princ. á nu. 53. ff. solut. matrim. vbi latè prosequitur, Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. n. 20. Sãc. de matrim. lib. 10. disp. 8. n. 2. & post omnes pluribus citatis Farin. in praxi 4. to. tit. de delict. carn. q. 142. 1. p. nu. 1. Menoch. de arbitrar. cent. 5. cas. 419. nu. 58. vbi Cæsareo, & Pontificio iure hoc constitutũ tradit; Et de varijs adulterij pœnis apud varias nationes, ac populos, atq; etiã populũ ipsum Romanũ, latè ibi & curiosè per eum ex nu. 10. post Tiraq. de legib. connubial. l. 13. ex nu. 6. cum sequẽtib. Greg. d. lib. 36. c. 6. ex nu. 9. cũ sequentib. In arris idẽ probat cõmunis, & in bonis etiã paraphernalibus, vt constat ex citatis á Farinac. d. quæst. 142. num. 2. & 3. Menoch. d. cas. 419. num. 59. Circà paraphernalia tamen, ab illa discedunt Panormitan. d. c. plerunque, nu. penult. & alij

quos

quos sequitur Barbos. loco citato nu. 55. & 56. vbi distinguit, & pluribus citatis Sanch. d. disput. 8. num. 10. contrarium tradens de iure Regio Castellæ, cum relatis ab eo ibid. in fin. Quid veró de iure nostro Lusitano circà dotem, & bona alia adulteræ cõiugis, prosequitur Barb. ex d. nu. 56. versic. Sed videndum est, cum sequentib. & in l. si ab hostibus §. final. ex nu. 59. cum sequentib. eod. titul. An verò mulier, quam maritus de adulterio non accusauit; possit, eo mortuo, ab hæredibus illius ciuiliter accusari ad dotis, & bonorum amissionem, agit Valasc. cons. 169. tom. 2. fusiús Barbos. d. l. 2. in princip. 1. part. ex nu. 119.

11. Alimenta quoque propter adulterium amittit mulier, nec enim adulteram vir alere tenetur, vt tradit Abb. in c. final. nu. 3. de adulter. Palat. in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 64. nu. 9. Surd. d. titul. 7. quæst. 16. nu. 16. & sequenti, verius, & receptius dicit Barbos. in rubr. 2. p. nu. 47. ff solut. matrim. quod in adultera notoria intelligunt, quam maritus propria authoritate expellere domo potest, aliàs iudicis sententia erit expectanda, refert & sequitur Farinac. quæst. 143. nu. 44. Et an maritus notoriè adulteram propria authoritate expellere possit, & quando dicatur notorium adulterium, fusè per eum ex nu. 49. Et hæc quidem in foro externo; in interiori enim etiam occultę adulterę nõ expectata iudicis sententia posse maritum alimenta subtrahere, & iura alia maritalia, cum Sot. 4. dist. 36. quæst. vnic. art. 3. ad fin. & alijs, quos refert, probat Sanch. d. disput. 8. nu. 25. Barbos. d. 2. part. rubr. nu. 26. & sequitur Farinac. d. quęst. 143. num. 44. in fin. Cæterùm, etiam facta tori separatione propter vxoris adulterium, esse á marito alendam, tenent alij; & communem dicit, & sequitur Clar. d. §. adulteriũ, nu. 17. cuius ratio est, quia, etsi

etsi illa adultera sit, non tamen desinit esse vxor etiã post tori separationem c. 2. de diuort. vnde, castitatẽ seruare tenetur maritus, & aliàs, recipere vxorem, cogendus erit, vt ex communi tradit Couar. d. §. 6. n. 5. versic. Imò, Clar. d. nu. 17. Surd. d. quæst. 16. num 52. Barbos. l. viro atque vxore, nu. 3. in fin ff. solut. matrim. de quo latè Sanch. d. libr. 10. disput. 9. quæst. 3. à nu. 27 vbi quatuor in hoc sententias adducit. Ego quidem durum puto, alimenta absolutè negare, præsertim, ne fragili mulieri necessitatis obtentu, in turpi vita perseuerandi occasio detur; onerosum veró duco, cõiugem adulterij causa domo expulsam, vt coniugem alere, quo circá, rem hãc sic temperandam iudico, vt alatur quidem maritali iure, quia maritus eius verè est, non tamen, alatur vt coniux, idest, alimentis cõiuge dignis, quia illa coniugio se præbuit indignam. Sed & his alimentis priuanda erit, si in eodem crimine relabatur, iniuriosum, namque, satis esset, & bonis moribus cõtrarium, extra domũ alero in adulterio perseuerantẽ; quasi sic, alimenta quę satis sint, vt turpis quæstus occasio amputetur, honestatis causa & fauore pręstita videantur, dum castè & honestè mulier vixerit.

12. Non solùm autem propter adulterium, sed etiam propter libidinosa oscula, amplexus, aut turpes alios tactus, diuortio locum esse, & dotis amissioni, tenuit Bald. in c. tuę, nu. 4. de procurator. cuius sententiam cõmunem dicit Nicol. Bellon. in rubr. nu. 81. C. de edend. & sequuntur alij quos refert Barbos. d. l. 2. in princip. 1. part. nu. 69. versic. Amplia tertiò, & á ferè omnibus secutam in d. rubr. C. de edend. & in rubr. extr. de iudic. scripsit Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 287. nu. 7. vltra quos eam sequitur Surd. d. titul. 7. quęst. 16. nu. 32. cũ sequentib. vbi huius sen-

ſententię argumento, circà alimentorum priuationem idẽ probat poſt Lar. ab eo citatum in l. ſi quis à liberis §. ſi quis ex his, nu. 77. ff. de liber. agnoſcend. Contrariam veró ſententiam probat Bellon. d. rubric. num. 83. Couar. d. §. 6. num. 3. Tholoſan. d. lib. 9. c. 23. nu. 13. Menoch. d. nu. 7. cum ſequentib. Barboſ. loco proximè citato in nu. ſequentib. vbi pro ea alios allegat, & communem refert, & plurimos pro illa Farinac. d. quæſt. 142. 3. p. num. 141. Sanch. d. lib. 10. diſput. 4. nu. 12. vbi probat, & veriſsimum dicit, ſolos tactus quantumuis libidinoſos, atque animo perueniendi ad adulterium habitos, eo non ſequuto, nec diuortio, nec dotis amiſſioni iuſtam præbere cauſam, & pro hac ſententia in vtroque membro alios allegat, idemquè contra Lar. & Surd. probat circà alimenta diſput. 8. num. 27.

Ego quidem, in dote, & alimentis ſententiam hãc libenter amplector; amplioqué, vt locum habeat, etiam ſi mulier pluries in his laſciuis actibus ſit deprehenſa, ita vt impudicę notã incurrat; quod enim in adulterij cauſa traditum extat, quo maior marito irrogatur iniuria, & maius ab vxore committitur delictum, nulla iuris ratio patitur, vt ad oſcula, & tactus alios turpitudinis extendatur; hęc enim, etſi veneris præludia ſint, & argumentum, vt inquit gloſſ. in l. quod ait lex, verb. in ipſis rebus ff. de adulter. & in l. 1. verb. propter voluntatẽ ff. de extraordin. criminib. quam vt ſingularem notat Angel. ibi, adulterium tamen veré nõ ſunt, nec per ſe ſola ſufficiens probatio illius abſque alijs loci, & temporis circunſtantijs, vt conſtat ex traditis per Barboſ. d. 1. part. l. 2. num. 73. & ſequenti, laté Farinac. d. titul. de delict. carn. quęſt. 136. à nu. 129. cum ſequentib. atque ideo, lex pænalis in illo ſcripta, ad caſum aliũ diuerſum extendi non

debet, pręsertim qui non tam graue delictum secum inuoluat.

13. Quod verò attinet ad diuortij causam, quam Doctor. in quęstione proposita, eadem resolutione determinant cum dotis amissione, non ita absolutè sententiam illam probo, sed in casu isto aliter sentio propter disparem vtriusque casus rationem, quæ diuersum ius inter vtrumq; mihi persuasit. Etenim, quòd propter oscula & tactus mulier dotem non amittat, iniuriosum marito non est; iniuria, namque, illius in ipsis vxoreis tactibus consistit, non in eo quód propter hoc dotem illa non amittat; at verò, quód impudicam, & abstinere nolentem ab his actibus, secum habere, & coniugali nomine & honore tractare cogatur, iniuriosum & acerbum valde est, pręsertim viro honesto, assiduiqué domi iurgij occasio. Nec sanè iustior apparet ex parte mulieris, diuortij postulatio propter mariti sęuitias, quæ iustam diuortij causam præbent, quám ex parte mariti, propter incorrigibilem vxoris impudicitiam; quarè & hęc ex parte mariti iusta diuortij causa cēsenda erit, tametsi ad dotis amissionē sufficiens non sit. Puto, itaque, mulierem lasciuis tactibus impudicam, & quæ nec á viro correpta ab illis se continet, dimitti posse, dote non amissa; & in his terminis, diuortij, ac dotis disparem causam censeo propter diuersitatis rationem.

14. Illud inter omnes constat, viri, atque vxoris adulteria compensari ad euitandas ciuiles pęnas bonorum, ac diuortij, de quò est tex. in c. intelleximus, de adulter. & regula l. viro atque vxore ff. solut. matrim. tradit Abb. in c. 1. vt lit. non contestat. num. 3. Couar. d. §. 6. nu. 5. Tholosan. d. lib. 9. c. 23. num. 15. & alijs citatis Barbos. in rubric. 2. part. nu. 38. vbi pro communi ponit ff. solut. matrim. & d. 1. part. l. 2. in princ.

princ. á nu. 97. versic. Limita secundó, plures, more suo, diligenter ac fideliter refert Sanc. d. lib. 10. disp. 8. num. 29. & post eum Prosper. Farinac. d. titul. de Delict. carn. quæst. 142. 1. part. nu. 39. & quæst. sequẽti, nu. 69. quibus constat, non solúm paris adulterij exceptione posse vxorem elidere mariti intentionem pro adulterio ciuiliter agẽtis, sed etiam adulterũ viri ũ conuenire ipsam ciuiliter posse ad tori separationẽ, lucrandamquè donationẽ propter nuptias, vt probat tex. in d. c. 1. vt lit. non contestat. vbi gloss. 1. & Abb. d. num. 3. & communis ibi secundùm Sanc. d. disput. 8. nu. 11. vbi alios refert, Farinac. d. quæst. 142. nu. 35. & sequenti, vbi plurimos refert communem testantes, & d. quæst. 143. num. 22. & sequent. Quæ communis & recepta traditio intelligenda planè est, nisi post mariti adulterium mulier illi reconciliaretur; nam si illa de adulterio postea ab ea commisso, à viro ciuiliter accusetur, non poterit de præcedente illius adulterio excipere, nec paris delicti compensatione vti. Quod probatur ex recepta vtriusque iuris conclusione, secundùm quam, adulterij vxoris pęnę reconciliatione expressa, vel tacita, putà, per coniugalem coitum, tolluntur, & omnia ad pristinũ redeunt statum, de quo per Barbos. d. l. 2. in princ. part. ex nu. 100. versic. Limita tertiò, vbi latè prosequitur, post eum Farinac. qui plures refert d. quæst. 142. num. 68. cum sequent. Et reconciliatio ista, & repositio per eam in pristinum statum, etiam post latam sententiam super diuortio, & dote locum sibi vendicat, vt per Barbos. d. num. 100. ad fin. versicul. Quæ reconciliatio, Farinac. d. quęst. 142. nu. 70. Sanch. qui alios refert d. disput. 8. num. 21. vbi vltra alia pro hac sententia expendit tex. in c. plerunque, de donat. inter vir. & vxor. Si ergo vxoris adulterium, quod grauius est, & de-

eteſtabilius, vt tradit Ti-
aq. de legib. connubial. l.
.num.46. reconciliatione
boletur ita, vt de eo mu-
er á marito accuſari de-
ıde non poſsit, multó ma-
is mariti adulterıū, con-
ıgis reconciliatione ex-
reſſa, aut tacita remiſſum
enſeri debet, vt mulier
dulterij poſtea ab illa cō-
ıiſsi, à viro accuſata, ma-
talis adulterij præceden-
: iam recōcillatione abo-
ti exceptione, compen-
ıtione vè haud quaquam
xcuſetur. Et ita in termi-
is ad vtrumque coniugē,
ontra Hug. Turrecrem.
.rchid. & Bellamer. in c.1.
2. quæſt. 6. & Gregor. Lop.
8. verb. Eſſe miſmo, titul.
.part. 4. ab eo relatos pro-
at Sanc. d. lib. 10. diſput. 6.
u. 7. qui idem tenet diſp.
quent. nu. 1.

15. Quod autem de pœ-
a dotis, ac donationis
ropter nuptias adulterij
auſa dictum eſt, accipien-
um ſic eſt, vt ſi adulteri
oniugis liberi extent, cō-
ıx innocens ſolū habeat
onorū vſumfructum dum
viuit, proprietate liberis
reſeruata, vt probat tex. in
l. conſenſu §. vir quoque,
verſic. Si verò filio C. de
repud. & in Auth. vt lic.
matr. & auiæ §. quia verò
plurimos, & §. ſi vir de a-
dulterio, & ibi gloſſ. verb.
continentur, collat. 8. gloſ.
1. ſic intelligenda, in c. 1. vt
lit. non conteſtat. quam in-
ſignem vocat Couar. de
ſponſalib. 2. part. c. 7. §. 6. n.
4. tradit Barboſ. d. 1. part. l.
2. in princ. n. 62. & ſequēt.
vbi in materia agit de iure
noſtro, & Caſtellæ Regio,
cuius ad ius Regium ex-
plicationem ſequitur Sāc.
d. lib. 10. diſput. 8. num. 12.
Illius veró explicatio, cō-
munis iuris correctionem
per Regium in aliquibus
inducit; ſic enim expli-
cat ord. noſtram lib. 5. titu.
15. §. 6. in antiquis, quæ ho-
die eſt lib. 5. titul. 25. §.
6. & l. 1. titul. 20. lib. 8.
ordinamenti in Regno
Caſtellæ, vt, ſi maritus cri-
minaliter adulteram accu-
ſet, & ſecundùm leges
pœnam mortis ſubeat, tunc
liberi illius, ſiue ex eodem,

siue ex alio matrimonio suscepti, statim in bonis matris succedant, quoad proprietatem, & vsumfructum; si verò maritus ciuiliter agat, tunc bonorum vsumfructum habeat, dum viuit coniux adultera, illa veró mortua succedant liberi illius. Sed & in casu isto, deducta liberorũ primi matrimonij, si qui supersint, legitima, in reliquo bonorum diuisionem putat inducendam secundùm decisionem tex. in l. hac edictali C. de secund. nupt. quę etiam pertinet ad bona adulteræ filios habentis ex alio matrimonio, secundùm Bald. ibi n. 5. & in c.1. num.21. vt lit. non contestat. Couar.d.§. 6.num.4. & alios quos refert Barbos. loco citato nu. 64. in princ. vbi communem dicit traditionem, quę in his terminis iure Regio non inuenitur correcta. Atque ita ille ad ius Regium vtriusque Regni, quem retulit, & secutus est Sanch. d. disputat. 8. num. 12.

16. Ego in primis, doctissimos viros Barbos. & Sanc. (eorum pace dixerim) in eo lapsos puto, quod aiunt, maritum ciuiliter agentem, vsumfructum bonorum adulterę vxoris filios habentis lucrari interim dum illa superstes est, ita vt ea mortua liberi illius statim succedant; id enim à communi iure deuiat, secundũ quod, in casu isto vsusfructus bonorum adulteræ ad maritum pertinet dum ipse viuit, vt bene probat text. in d. l. consensu §. vir quoque, versicul. Si veró filio, ibi, *Omne quicquid ex nuptijs lucratum est, filio, seu filia, filijs, seu filiabus post mortem accipientis seruari*; & ita est communis traditio, cui Barbos. etiam & Sanch. attento iure communi planè assentiunt; nec verò est vnde correctionem illius iure Regio colligant, vt vsumfructum in mariti persona duraturum secundùm ius commune, adulterę mulieris vita terminent, secundùm ius Regium;

ium; eo enim iure, siue Lusitanum, siue Hispanũ attendas, nulla vsusfructus, ut reseruandę liberis proprietatis mentio fit, sed maternorum bonorũ successio illis simpliciter defertur; quod est intelligendũ quando mater de adulterio accusata pænã mortis patitur legibus statutã, ut bene expendit Barbos. Atque ita, ius Regium in casu isto loquens, in quo nulla vsusfructus ratio habetur, sed bonorum successio plené defertur, non est trahendum ad vsusfructus casum cúm ciuiliter agitur, cum iuris communis correctione; pręsertim, quód peculiaris quædam ratio est, qua Legislatores moueri potuissent ad sic statuendũ in capitali matris adulteræ damnatione, nempe, vt tristissimo matris euentu afflictis liberis non augeretur afflictio dicta bonorum eius successione, sed magis præmatura ac plena successio, solaqualisqualis loco esset iure succursum ff. de iuredot. quę ratio planè cessat, cúm mulier ad mortem non est accusata, sed ciuiliter conuenta & condemnata; imò, in casu isto commiserationis quædam ratio exigebat, aut etiam recompẽsandę iniuriæ ratio, vt quando maritus plenam bonorũ proprietatem non lucraretur, quia liberi extant, eorum habeat vsumfructum dũ ipse viuit, vt in casu isto, communi iure dispositum videmus, communi omnium consensu sic intellecto, cui quia Regium non contradicit, non est cur ab eo deuiemus.

17. Deinde aduerto, præsentem casum longé diuersum esse à casu l. hac edictali C. de secundis nupt. idcircóquè ad diuisionem de qua ibi non pertinere, quicquid Bald. & alij relati & secuti à Barbos. d. l. 2. nnm. 63. & sequenti contrarium opinentur, etenim d. l. hac edictali, coniugis secundas nuptias contrahen-

 tis

tis immoderatis largitionibus erga nouum consortem obuiatur, ne noui cõiugis excrescente amore decrescant bona in preiudicium liberorum prioris tori, idcircó statutum est, ne, qui ad secundas conuolat nuptias, in nouum coniugem transferri possit lucratiuo titulo, siue inter viuos, siue vltimæ voluntatis actu, vltra portionem vni ex filijs ex priori matrimonio susceptis datã, aut derelictam, etsi plures sint filij, nec portio omnium æqualis sit, minor pars spectanda erit, & quod vltra donatum, relictumuè coniugi fuerit, liberis accrescet, salua tamen semper illis legitima permanente, iuxta tex. ibi: At verò, adulterij casus dissimilis valde est, & diuersæ longè rationis, quia eius euentu, marito vxoris adulteræ bona deferuntur, non quidẽ, quasi lucratiuo titulo, sed oneroso valde, nec de volũtate vxoris, sed illa inuita. Vnde cessat ratio qua illa bonorũ diuisio inducta est, & coarctata largitio in d.l. hac edictali, seruandaque erit decisio d.l. consensu §. vir quoque, versic. Si veró filio, & d. Auth. vt lic. marr. & auiæ §. quia verò plurimas, & §. si vir de adulterio.

Quæ autem dicta sunt de ciuili adulterij damnatione, cùm, scilicet, agitur ad tori separationem, & bonorum amissionem, à pari procedunt in viro, atque vxore, tam vbi liberi non extant, quám vbi extant, pariaqué reputantur delicta, vxoris adulterium, atque mariti, siue agendo, siue excipiendo in ciuili accusatione, vt constat ex supradictis.

18. In criminali veró, ad imparia iudicantur maritus, & vxor; quia maritus criminaliter vxorem accusare potest de adulterio, non verò ècontra vxor maritum l. 1. C. de adulter. cap. apud misericordem versicul. Hoc in mulieribus. 32. quęst. 1. tradit Abb. in c. 1. n. 3. vt lit. nõ cõtestat.

Tiraq.

Tiraq.1.cõnubi.al.nu.44. & sequenti, vbi rationem differentiæ inter virum, & vxorẽ assignat, & laté prosequitur Couar.de sponsal. 2.part.c.7.§.6.Barbos.in rubr.2.part.nu.38.ff solut. matrim. & in l.2. in princip. 1.par.nu.98. versicul.cæterùm,eod.titul.& alijs citatis Sanch.d.lib.10.de matrimon.disput.8. quæst.3.nu. 33.post omnes Farinac.d.titul.de delict.carn.quęst.14. nu.104. Petr.de Ledesma in sum. in addiel.ad.1.part. c.29.conclus.4.ad fin.& sanè, quod ad accusationem attinet, certa est, & omniũ consensu recepta prædicta differẽtia, quam probat expresse text.in d.l.1.C.de adulter.transcriptus in d.c. apud misericordem (quod D.Gregorij est)in versicul. publico. Et ita generaliter accipitur regula l.viro atq; vxore ff.solut. matri. quòd paria delicta mutua compẽsatione tolluntur, cùm ciuiliter agitur, non verò in criminali accusatione, secundùm Bart.ibi nu.2.communiter receptum, vt per Barbos.ibid.nu.3.& 4. & in d. l.2.in princip.1.par.nu.99.

19. Sed quoad exceptionem paris delicti ex parte mulieris oppositam ad elidendam mariti accusationem, diuersę sunt opiniones, alij, namque, exceptionem ex parte illius in causa criminali, sicut & accusationem pariter negatiuè determinant, quorum sententiã refert, & sequitur Sanch.loco proximè citato nu. 34. legem Regiam castellæ expresse ita determinantem allegans 3.titul 20.lib.8.recopilat.Farinac.quęst.143. nu.78.vbi se refert ad scripta per eum quæst. 142. nu. 43.& sequenti, quo in loco contrarias retulit opiniones, nec aperit, quã magis elegerit. E diuersó Barbos. d.l.2.in princip.1.par.num. 99.in fin.& sequenti, oppositum censet, scribit enim, quód mulier opposita exceptione excludere potest maritum impudicum etiã ab accusatione criminali, & quód, si habeat maritus concubinam, vel aliàs committat adulterium, repelli

potest per vxorem ab accusatione, iuxta rationē tex. in l. si vxor 13. §. iudex ff. de adult. vbi inquit, *periniquū enim videtur esse, vt pudicitiā vir ab vxore exigat, quam ipse non exhibeat.* Quam tex. rationem etiam ad maritum adulterum pertinere, intelligit Barbos. d. nu. 100. secutus Cuiat. ab eo relatum, no uel. 22. col. 4. quanuis glos. ibi, & alij quos refert, tex. illum restringant ad eā mariti impudicitiam, quæ insurgit ex illius lenocinio. Et quod scripsit de excludendo marito propter adulterium illius, secundúm ius commune intelligit, id què ex eo, quia iure cōmuni attento, quilibet de populo adulterium mulieris accusare potest, & ideo non manet impunitum delictum, quanuis maritus per adulterij exceptionem ab accusatione repellatur. Atque ita, secundū eum, apud nos & in Regno Castellæ, quia in his Regnis nemo pręter maritum, vxoris adulteriū potest accusare; ne maneat impunitum, vxoris adulterium, non poterit maritus per eam repelli exceptione reciproci adulterij sicut nō repellitur opposita lenocinij exceptione, vt per eundē d. nu. 100. versic. Quinimo.

20. Circa quā insignis viri, atq; primarij quōdā apud Conimbricēses nostros pręceptoris solutionē, primó quatenus habet, maritū ab accusatione vxori j adulterij repelli posse per vxorē exceptione adulterij opposita, secundùm ius cōmune, illius sentētię aduersùs cōtrariam tenentes libenter assentio. Moueor, quia exceptionē hāc nulla lege legimus improbatā, tametsi vxoris accusationē aduersùs maritū adulterū improbatā criminaliter institutā, & repulsam videamus in d. l. 1. C. de adulter. & in d. c. apud misericordē 32. quæst. 1. quia veró plus est accusare, quám excipere, ex eo quód mulieribus negatum legimus id quod plus est, & maius, inferre nō debemus ad denegationē eius quod est minus, ac fauorabilius, cuius-

cuiusmodi est exceptio mulieris ad repellendam mariti accusationem. Rursus, ad ciuiles pęnas, diuortij, scilicet, & bonorum, mariti & vxoris adulteria paria iudicantur, & mutua compensatione tolluntur, iuxta receptissimam omniũ traditionem, de qua sup. porró, minus est excipere de mariti adulterio ad repellẽdam criminalem eiusdem accusationem, quàm de eodem ad pænas tametsi ciuiles accusare eundẽ; quia mulier excipiendo, nihil aduersùs maritum adulterum postulat criminaliter, aut ciuiliter; at veró agendo, in ciuilibus pænis condemnari eum sibi, exigit, quod illo maius est; cui ergo licet quod est plus, licere vtique debet, quod est minus, & qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multó magis admittendus, regul. cui licet, regul. qui ad agendum, de regul. iur. lib. 6. l. non debet cui l. inuitus, §. 1. ff. eod. titul. Et sanè, si ius cõmune attendamus, securior hæc opinio apparebit cũ, non obstet ratio illa, qua contrariam tenentes moueri potuissent, ne, scilicet, vxoris adulterium, quod graue est, & publici iudicij crimen, l. 1. ff. de publ. iudic. §. item lex Iulia de adulterijs instit. eod. maneret impunitum, quia cuilibet de populo libera manet eo iure facultas accusandi crimen istud. l. 1. §. final. in fin. & l. 4. versicul. extraneis, & in §. si ante extraneus ff. de adulter. l. quanuis in 2. iunct. glossa ibi, verb. proximis, & cõmuni C. eod.

21. Quæ ratio cùm cesset attento iure Regio, secundùm quod nullus alius præter maritum adulteriũ vxoris accusare potest, vt apud nos probat ord. lib. 5. titul. 25. §. 2. & 3. eo iure attento contrariam sentẽtiam securè sentit Barbos. d. num. 100. In quo tamen ego ab illo haud hæsitans dissentio per ea quę dicta sunt in terminis iuris communis, quę etiam de iure Regio locum sibi æquè vẽdicant. Et nõ obstat, quód

 adul-

adulterium vxoris impunitum manebit, si illa maritum accusantem excipiendo de adulterio illius repellere posit, quia iure Regio nullus alius ad accusandum admitti potest; nam, iniquum reputari nō debet, nec inconueniens, vxoris adulterium manere impunitum marito nō accusante, quando statutum lege ita sit, vt illo non accusante illa ab adulterij crimine libera dimittatur, nec alius eā accusare possit d. titul. 25. §. 2. & 3. si enim iniquū reputaretur, adulterium manere impunitum, marito nolente accusare, alius admitteretur, quo accusante puniretur, vt iure communi constitutū extat, quod iure Regio correctum in hoc reperitur coarctata facultate accusandi ad solius mariti personam fauore matrimonij, si ergo iniquū non existimatur, nec inconueniens iure Regio attento vxoris adulterium impunitum manere, nihil interest, id ita euenire, quia maritus accusare nolit, aut quia nō posit, legitima exceptione impeditus; sicut & impunitum manet cúm maritus præuentione mortis impeditus non potuit accusare, ord. d. titul. 25 §. 5 à contrario sensu. Denique, nec iure communi hodierno certum ita est, extraneum omnino alienę vxoris adulterium posse accusare non accusante marito, aut personis contentis in d. l. quanuis 2. communes enim in hoc inuicem contrariæ tradūtur opiniones, vt videre est apud Farinac. d. quæst. 141. num. 36. & sequenti; & sanè opinio negans humanior est, & literæ tex. in d. l. quanuis magis conuenit.

22. Lenocinij maritalis diuersa ratio est; lenocinium, namque, detestabile crimen est, quod leges odio habent, & grauiter puniunt, vt in Auth. de lenonib. collat. 3. & maius homicidio, atq; etiā adulterio ipso maius reputatur, vt in adulterio loquens probat Menoch. qui alios

refert,

refert, de arbitr. centur. 6. cas. 534. nu. 2. vbi de lenonibus copiosè & erudite agit, & constat ex citatis á Farinac. d. tit. de delict. carn n. quęst. 144. nũ. 1. & 2. qui etiam de lenonibus fusè egit; & de mariti lenocinio ibidem per eũ ex nu. 69. cũ sequentib, & Menoch. d. cas. 534. ex n. 20 Quod quidem multò grauius & detestabilius est alijs extraneorum lenocinijs; nec tamen illo vxoris adulterium excusatur, onerat veró maritum ipsum l. 2. §. si publico, versicul. lenociniũ & l. si vxor 13. § iudex, versic. Quę res ff de adulter. Quod sic intelligendum est, vt maritus exceptione lenocinij opposita per vxorem, ab accusatione adulterij repelli possit, d. l. si vxor §. iudex. l. cũ mulier, in fin. ff. solut. matrim. quam glos. final. ibi, & in d. §. si publico, concordat cũ tex ibi, & citati à Farinac. quęst. 142. nu. 81. marito verò exceptione illa repulso alius de populo vtrumque cõiugem poterit accusare; &, si non sit qui accuset, iustitiæ minister apud nos accusat, & acerbè puniuntur d. titul. 25. §. 9. Ex quo prædictam exceptionem, dilatoriam dicit Barbos. loco su pra citato d. nu. 100. proindequè ante litem contestatam ab vxore opponi debere. Quod in exceptione adulterij marito obiecta apud nos aliter se habet, quę quia delictum perimit, iuxta supra dicta, peremptoria censenda est.

23. Ex prędicta verò sentẽtia, qua diximus, maritũ exceptione adulterij repelli posse à criminali accusatione adulterij vxoris suæ, inferri potest ad leges potestatem marito tribuentes occidendi coniugem adulteram, vt non procedant casu, quo ipse quoq; maritus per id tempus cõcubinam retinebat, aut aliàs adulterio erat innodatus. Quod ita, licèt non isto fundamẽto, sed alio, sub dubio tamẽ tradidit Hypolit. in l. patre vel marito, nu. 11. versic. Et ex prædicta doctrina ff. de quæst. & l. 1. §. item diuus n. 6. ff. de sicar. subscribit Car-

rer. de

rer. de homicid. §. 6. num. 248. & cogitandum reliquit Couarru. de sponsal. 2. part. cap. 7. §. 7. num. 7 contrariũ veró probat Barbos. d. l. 2. in princip. 1. part. numer. 98. versic. cæterúm hęc collectio, & num. 100. Gratian. regul. 496. num. 9. Azeued. l. 4. num. 31. titul 20. lib. 8. recopilat. relati & secuti à Sanch. de matrimon. lib. 10. disputat. 8. quæstio. 3. num. 35. Et mouentur, quia hæc vxoris occisio propria authoritate, magis assimilatur accusationi criminali, ad quam cùm imparia iudicentur vxoris, & mariti adulteria, occidendi vxorem potestas lege concessa, sublata non intelligitur propter mariti adulterium. Quę quidem ratio Hippolyt. fundamento obuiat, quod erat è compensatione vtriusque adulterij ad liberandam mulierem à pęnis ciuilibus, vnde ad casum propositum argumentabatur Hippolyt. cęterum, retenta sententia quam sup. posui, ad eum ex illa bene infertur; nec tunc obstat prędicta ratio, quia, & si domus, occisionem coniugis adulteræ propria authoritate, criminali accusationi assimilari, nec ad illam pares haberi maritum, et vxorẽ, tamen ratio ista, id tantúm euincit, non posse vxorem, maritum adulterij causa occidere, quanuisècontra maritus posit occidere coniugem adulteram, quemadmodum nec illa accusare illum criminaliter potest, & ille accusare sic eam potest, non verò euincit, maritũ occidere impuné posse, quam similis adulterij exceptione opposita accusare non poterat; imò retorquetur pro hac sententia ratio illa, si enim occisio accusationi assimilatur, & accusatio exceptione adulterij tollitur, tolletur vtique & occidendi facultas, propter adulterium mariti, quasi in casu isto, quò mulier iure exceptionis sibi cõpetentis vti poterat, occidendi facultas lege cõcessa non intelligatur, tum ne mulier iure suo priuata maneret,

neret, tum etiam propter rationem scriptam in l. si vxor §. iudex ff. de adulter.

24. Hic se offert quęstio, quę inter Doctor. frequens, & dubia est, de lege permittēte marito, vxorē & cùm ea adulterantem iñ crimine deprehensos occidere, an, scilicet, lex occidētem ex hac permissione in foro quoque cōscientię tueatur. Quam quæstionē, ad vtramque partem disputat Couar. de sponsalib. 2. par. c. 7. §. 7. ex num. 8. & negatiuam partem communem dicit, & veriorem nu. 9. in fin. quam post alios sequitur Eman. Roder. in sum. 1. par. c. 204. concl. 9. Azor. institution. moral. lib. 5. ca. 20. versic. dubitatur 1. part. vbi ait, quód constans est omnium opinio, nō licere marito, aut patri, vxorem, aut filiam in adulterio deprehensam necare absque lethali peccato, latè defendit Fortun. de vltim. fin. iur. ileation. 11. principali ex n. 124. & pluribus pro ea é Theologis, & Iuristis citatis sequitur Sanch. d. li. 10. disput. 8. quæst. 3. num. 39. Alij verò tenent, maritum vtendo legis facultate non peccare, si nō odio, aut propriæ vindictæ animo, sed quasi legis minister, publicę vindictæ causa, seu iustitię zelo occidat adulteros; quā sententiam sequuntur relati á Sanch. loco citato num. 37. & vltra eos Barb. noster in l. si ab hostibus §. final. num. 43. versicul. Pro concordia, & num. sequenti ff. solut. matrimon. Et similis est quæ circà bannitū traditur, stāte statuto, quòd á quolibet occidi impunè possit, occisorem enim peccato nō ligari, tradit Alex. magis communem sententiam ita esse, dicens, in l. si plagij num. 2. ff. de verbor. obligation. sequitur Clar. in §. homicidium. num. 54. ad fin. & vt communem, ac veriorem, & consuetudine receptam per totam Italiam, probat Azor. d. lib. 5. c. 25. q. 11. quę sanè intelligitur quādo publicę vindictę, & iustitię zelo occidit, si enim priuatę vindictę, & inimicitiæ causa occidit, tenebitur

nebitur in foro conſciẽtiæ, & ita in caſu alio obſeruat Gloſ.1.in c.cũ in lege.23.q; ſtio.4.& in bannito poſt alios tradit Felin.in c.quę in eccleſiarum,nu.14.de conſtitut. Gõ.l.76.Taur.in fin. Clar. in §. homicidium, n.54.Menoch.dearbitr.lib.1.q. 90. num.6. & nu.48. cum citatis ab eo ibid. tradit, etiam in foro exteriori arbitrio iudicis fore puniendum, qui priuatæ inimicitię ac proprię vindictæ cauſa bannitũ occidit, tametſi lex impunè occidi permittat, intelligitur enim de occiſione quæ fit publicæ iuſtitiæ zelo, & ſubdit, quòd in dubio præſumitur occidiſſe ob liuorẽ & inimicitiam, non ad reipublicę vtilitatem, c.ſi omnia, & ibi gloſ.verb. inuidię 6.quęſt.1.Felin.d.c quę in eccleſiarum, nu.13. Anton. Rub. in l.non ſolùm §.morte nu.401. ff.de nou. oper.nuntiat. Barboſ.d.§.final.nu.44. Quę ſanæ proprię vindictæ, & odij præſumptio multó magis cadit in maritum adulteros occidentem, quotus enim quiſque eſt, qui vxorem adulteram, ac adulterum cum ea inuẽtum, publicę vindictæ, ac iuſtitię zelo, & non, vlciſcendę iniurię ſuæ cauſa interficiat? Atque ita, ſi qui odio, & iniuriæ vlciſcendæ cauſa interficit, reus eſt homicidij, in animæ iudicio, vt fatẽtur etiam ij qui partem negatiuam amplectũtur in quęſtione propoſita, certè, ſi rẽ magis, quám verba ſpectamus, non multúm ij diſsident à cõmuni priore ſentẽtia oppoſitum affirmãte; raró enim caſus eueniet, ſi quando eueniat ſicut rara auis in terra, in quo contrariæ locus ſit.

25. Sed abſolutè & in caſu illo raro, etiam cõmunem ſentẽtiam probabiliorẽ cenſeo; cuius inter alia quæ pro ea adducuntur a Couar.& Sanc. vbi ſup. primum & prĩcipale fundamentúm eſt tex.in c. inter hæc 33 quęſt.2. vbi gloſ.cõmuniter approbata ſecundùm Fortun. d.illat.11.nu. 129. hanc ſententiam inſtinctè probat, quanuis qui con-

contrariam sequũtur, eam sub distinctione de qua sup. accipiant; ait verò tex. ibi, qui est Nicolai Papę, quòd, & si marito liceat secundúm mundanam legem vxorem adulteram interficere, sancta tamen Dei Ecclesia mundanis legibus non cõstringitur, quę gladium non habet, nisi spiritualem, quo nón occidit, sed viuificat; tex. optimus D. Augustini, in c. si quod verius, ead. caus. & quęst. Nec verò contrariam sententiam excusat ratio illa, quam vt pro illa vigentiorem assertores eius comminiscuntur, nempe, maritum in casu proposito, vt legis ministrum considerari, quia potuit lex criminis executionem per ministrum ad id deputatum aliás faciendam, subdito suo publicę vtilitatis causa demandare, vt ex Paul. in l. accusationis, ad fin. C. de his quæ vi, metusuè caus. fiunt, tradit Barbos. d. l. si ab hostibus §. final. nu. 43. versic. Pro concordia, & ad banniti occisorem considerat Felin. d. c. quæ in ecclesiarum, nu. 12. Quę quidem ratio ad casum nostrum commentitia est, & inanis, si quidem & publicus minister, si odio ac maleuolo in delinquentem animo eum occidat exequendo iudicis sententiã, peccabit, c. de occidendis, iuncta gloss. 2. ibi in expositione 2. & c. cùm minister 23. quæst. 5. porrò, quęrere maritum, qui vxorem, & adulterum cum ea, in crimine deprehensos, non odio ac propriæ vlciscendæ iniuriæ causa, sed publicę vindictę zelo, occidat, est nodum in scirpo quęrere.

Deinde, etsi zelum hunc in marito occidente considerari, velimus, vt publicum tamen legis ministrũ & executorem considerare non possumus, si iustam legem dicere debemus; etenim iniustum valde est, quemquam damnare, & ministro tradere ad occidendum illo inaudito. Quód, si dicas, in crimine deprehensum, vt notoriè

delinquentem eo inaudito occidi posse legis potestate, quia notorietas sententię ęquiparatur, vt communiter notatur per text. in l. emptorem ff. de action. empt. quid respondebis ad legem permittentem marito, occidere vxoré adulteram quandocunq; etiam in turpitudine non inuentam, qualé nos habemus? Sed nec in adulterio deprehensa, notoriè rea est mortis quod ad maritum attinet, quem similis adulterij exceptione ab accusando, & occidendi facultate repellere poterat, vt sup. tradidimus. Denique, in populo Christiano nec de grauissimo crimine cōuictos reos, ac iudicis sententia condemnatos fas est occidere per publicos ministros abnegata sacramétorum copia, saltem confessionis, nam & sacrę Eucharistię viaticū fidelibus vltimo supplicio condemnatis pridie eius diei quo sententia executioni mandanda est pręstari debere, piè satis ac saluberrimè prouisum fuit lege nostra in noua collectione ord. li. 5. tit. 138. §. 2. & ibi etiā traditur, quòd religiosi viri ita condénatis assistant ad solatiū eorū, ac piam imminentis mortis instructioné, simulquè sanctę misericordiæ confratribus executio facienda denūtietur, quò condemnatū ad supplicij vsq; locū comitétur, quod illi munus sedulò ac piè exequuntur sacra crucifixi Domini imagine ante reū eleuata, cuius aspectu, & præsentis mortis suppliciū æquo animo suscipiant, & salutaré futurę vitæ spem pia mente concipiant. Si ergo lex ita piè & religiosè se habuit in executione facienda per publiçū ministrū parte audita, & senténtia condemnatoria ritè lata, dicendū non est, marito occidendi adulteros facultaté cōmisisse illis pręteṛmissis, quasi eiusdem legis ministro, quó sic ille á peccato excusetur.

26. Et hęc quidé ratio non solùm maritū ipsum legis potestate vtenté onerat,

rat, sed legē ipsam in turpitudine deprehēsos occidere permittentē grauiter afficit, quā ex hoc vt iniustā, & á pietate Christiana lōgè alienā dānat Fortun.& reputat inualidā, de vltim. fin. iur. d. illat. 11. n. 126. cū sequentib. Ego quidē, maritum occidentem vxorē, & patrem filiam adulterā, lethaliter semper peccare, existimo, & quidem grauissimè; nec vnquam in foro animæ legis potestate excusabuntur; legem veró ipsam, quā sub Christianis ac catholicis Principibus latam, & á viris prudentibus approbatam, ac vsu receptam videmus, vt iniustā damnare, nō ausim, quam potiùs sustinendo, permissiuam mali dicerē, ad mala alia grauissima euitanda, euiusmodi est adulterium, quod quidem grauissimū & detestabile omni iurē diuino & humano crimē est, de cuius grauitate, & pęnis, antiquo, & recentiori iure inductis ex sacris, & humanis literis, videndus est Salzed. ad Bernard. in practica criminali c. 85. verb. Grauitatem, fusiùs post eū Farinac. in praxi 4. tom. tit. de delict. carn. quæst. 141. & ante eos Couar. de sponsalib. 2. part. c. 7. §. 7. latissimè Tiraq. de iure marir. l. 13. á nu. 1. cū multis sequētib. Non, itaque, legem defendo, quasi mariti ministerio ad publicā criminis vindictam vtentem; iuxta hunc enim sensum, iniqua appareret, & á Christiana pietate aliena valde; vt ex prędictis cōstat. Nec eam item probo, quasi iusto dolori mariti in crimine deprehēsos occidētis parcere voluisset; nam iustus hic dolor, quē tēperare, difficilimū est, pænā tēperat excludēs ordinariā, nō mitiorē aliā, l. si adulteriū cū incestu §. Imperatores ff. de adulter. l. si quis in graui §. si maritus, iuncta gloss. ibi, verb. ignoscitur ff. ad senatus cōsult. Sillan. l. Gracch. in fin. C. de adult. sed quasi mali permissiua sustinēda est; quod ipsā quidē legē nō efficit iniquā & inualidam, quādo malū vnum per-

permittit ad alia euitanda, quanuis, qui hac legis permisſione vtitur, iniquè agat, vt in permiſsiuis alijs videre eſt, videlicet, in lupanarium permiſsione, & læſionis citra dimidiam.

27. Cęterùm, ſi, quid ſentio, fas eſt dicere, etſi legem de adulteris occidendis, ſenſu prędicto validam dicamus, procul tamẽ à finibus Chriſtianis fore relegandam, & exterminãdam illa maximè ratio ſuadet, quę Chriſtianam reſpicit pietatem ac religionem, cui ſanè nequaquam conuenit, ſed ab ea longè abhorret, vt ijs prętermiſſis quę ad ſalutem animæ conducunt, delinquentes vltimo ſupplicio afficiantur, etiam auditi, ac de crimine ritè conuicti; multò minus igitur permitti debet, vt non conuicti nec auditi interficiantur; &, quod fidelium mentes, ac humana etiam viſcera maximè exulcerat, vt in peccato ipſo occidantur, quo, non corpus tantúm, ſed & animam perire, probabile eſt; nam etſi inter mortis anguſtias, & anxietatem, de peccato doleat imminentis pęnæ metu, attritio hæc eſt, quæ abſque ſacramento ad vitam non proficit, contritionem veró eo ſtatu habere, ſpecialiſsimũ diuinæ largitatis beneficiũ eſt. Nec in illo ſolùm facinoris ſtatu, ſed vtcunque eueniat filijs huius ſæculi inſperata mors, ęternę vitæ periculo magno eſt, & nocumento; vnde ſancta Eccleſia inter alias Litaniarũ ſupplicationes, Deũ precatur, vt à ſubitanea & improuiſa morte liberet nos; quæ quidem pia & communis ad Deum ſupplicatio contraria eſt legi ſubitaneam & improuiſam mortem in ſubditos permittenti. Ex quo, multò magis catholici Principes, Eccleſiæ ipſius filij, de ſuarum legũ catalogo auferre deberent legem tãti mali permiſsiuam; pręſertim quód ratio illa permiſsionis, vt, nempe, adulteria euitentur, ſterilis nimis eſt, vt propter eam lex

tanti

tanti mali, aut etiam tātorum malorum permissiua euulgetur; adulteriū namque, nō rarò committitur, & coniux pudica, pudicitię ipsius, mariti, ac virtutis amore illud abominatur; quę veró impudica est, legis metu ab illo non cohibetur, certam semper, aut, vt certiùs loquar, cæcam occulti criminis, instigante Diabolo, spem sibi proponens.

28. Additur, ciuilibus legibus antiquis, & nouis, quibus adulteria puniūtur, nunquam marito in coniugem adulterā eiuscemodi potestatem esse tributā, & tamen patri in filiā sub sua potestate constitutā in adulterio deprehēsam tribuitur, & marito in adulterū quando vilis cōditionis est, eius, inquā, quæ describitur in l. marito ff. de adulter. Et certè, quód patri potiùs quàm marito occidēdi tribueretur facultas, ratio in prōptu est, quę scribitur à Papinian. in l. nec in ea, in fin. ff. de adulter. vbi; *Ideo autem*, inquit, *patri, non marito mulierem, & omnem adulterum permissum est occidere, quia plerunque pietas paterni nominis consilium pro liberis capit; cæterùm, mariti & calor, & impetus facilè sæuienti's fuit refrænandus.* Quę ratio clarè innuit, occisionem adulterorum propria authoritate legi inimicam esse, quā idcircò in marito cohibuit, patri veró permisit, paterno amori, & optimo illius pro liberis consilio confidens.

29. Maior veró difficultas est in inuestiganda ratione differentię quod ad maritū attinet, inter adulterū, quem aliquādo occidere, marito licuit, & vxorem adulterā, quę iure cōmuni huic nunquam potestati subiecta est; cùm, si illatam adulterio iniuriam attendamus, maiorem patiatur maritus ab vxore à qua maior exigitur fides, & coniugalis amor, quàm ab adultero, iuxta illud Ps. 54. *Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Et, si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset,*

H *abscon-*

permittit ad alia euitanda, quanuis, qui hac legis permissione vtitur, iniquè agat, vt in permissiuis alijs videre est, videlicet, in lupanarium permissione, & læsionis citra dimidiam.

27. Cęterùm, si, quid sentio, fas est dicere, etsi legem de adulteris occidendis, sensu prędicto validam dicamus, procul tamē à finibus Christianis fore relegandam, & exterminādam illa maximè ratio suadet, quę Christianam respicit pietatem ac religionem, cui sanè nequaquam conuenit, sed ab ea longè abhorret, vt ijs prętermissis quę ad salutem animæ conducunt, delinquentes vltimo supplicio afficiantur, etiam auditi, ac de crimine ritè conuicti; multò minus igitur permitti debet, vt non conuicti nec auditi interficiantur; &, quod fidelium mentes, ac humana etiam viscera maximè exulcerat, vt in peccato ipso occidantur, quo, non corpus tantúm, sed & animam perire, probabile est; nam etsi inter mortis angustias, & anxietatem, de peccato doleat imminentis pęnæ metu, attritio hæc est, quæ absque sacramento ad vitam non proficit, contritionem veró eo statu habere, specialissimū diuinæ largitatis beneficiū est. Nec in illo solùm facinoris statu, sed vtcunque eueniat filijs huius sæculi insperata mors, ęternę vitæ periculo magno est, & nocumento; vnde sancta Ecclesia inter alias Litaniarū supplicationes, Deū precatur, vt à subitanea & improuisa morte liberet nos; quæ quidem pia & communis ad Deum supplicatio contraria est legi subitaneam & improuisam mortem in subditos permittenti. Ex quo, multò magis catholici Principes, Ecclesiæ ipsius filij, de suarum legū catalogo auferre deberent legem tāti mali permissiuam; pręsertim quód ratio illa permissionis, vt, nempe, adulteria euitentur, sterilis nimis est, vt propter eam lex tanti

tanti mali, aut etiam tātorum malorum permissiua euulgetur; adulteriū namque, nō rarò committitur, & coniux pudica, pudicitię ipsius, mariti, ac virtutis amore illud abominatur; quę veró impudica est, legis metu ab illo non cohibetur, certam semper, aut, vt certiùs loquar, cæcam occulti criminis, instigante Diabolo, spem sibi proponens.

28. Additur, ciuilibus legibus antiquis, & nouis, quibus adulteria puniūtur, nunquam marito in coniugem adulterā eiuscemodi potestatem esse tributā, & tamen patri in filiā sub sua potestate constitutā in adulterio deprehēsam tribuitur, & marito in adulterū quando vilis cōditionis est, eius, inquā, quæ describitur in l. marito ff. de adulter. Et certè, quód patri potiùs quàm marito occidēdi tribueretur facultas, ratio in prōptu est, quę scribitur à Papinian. in l. nec in ea, in fin. ff. de adulter. vbi; *Ideo autem*, inquit, *patri, non marito mulierem, & omnem adulterum permissum est occidere, quia plerunque pietas paterni nominis consilium pro liberis capit; cæterùm, mariti & calor, & impetus facilè sæuientis fuit refrænandus.* Quę ratio clarè innuit, occisionem adulterorum propria authoritate legi inimicam esse, quā idcircò in marito cohibuit, patri veró permisit, paterno amori, & optimo illius pro liberis consilio confidens.

29. Maior veró difficultas est in inuestiganda ratione differentię quod ad maritū attinet, inter adulterū, quem aliquādo occidere, marito licuit, & vxorem adulterā, quę iure cōmuni huic nunquam potestati subiecta est; cùm, si illatam adulterio iniuriam attendamus, maiorem patiatur maritus ab vxore à qua maior exigitur fides, & coniugalis amor, quàm ab adultero, iuxta illud Ps. 54. *Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Et, si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset,*

 abscon-

abscondissem me forsitan ab eo. Tu verò, homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos; in domo Dei ambulauimus cum consensu. Veniat mors super illos, &c. Atq; ita, quia vxor, socia rei humanę, atque diuinæ domus suscipitur l. aduersùs. C. de crimin. expilat. hęredit. & vnanimis marito est, *erunt*, inquit, *duo in carne vna*, Genes. 2. magis contra matrimonium ipsum, ac maritum delinquit adulterādo, quám qui eam adulterat; ex quo videbatur, quód facultas marito competens occidendi adulterum in casibus à iure permissis, in vxorem cōpetere etiam, & à fortiori deberet, tanquám maioris vindictæ ream; cuius tamē contrarium legimus in d. l. marito, iuncta gloss. 1. ibi, & gloss. verb. omnem in d. l. nec in ea, versic. Ideo autē l. si adulterium cū incestu §. Imperatores, eod. titul. Cuius discriminis ratio, peruia quidem non est; in eo tamen cōsistit, vt puto, quia secūdùm ius antiquū non licebat marito adulterū vxoris suæ in adulterio vbicunque deprehensum occidere, etsi vilis cōditionis esset, sed tunc demum, cùm in domo mariti ipsius deprehendebatur, vt probat tex. in d. l. marito, quod hodierno iure latiùs extēditur præcedente trina illa contestatione, de qua in Auth. vt lic. matr. & auię §. his quoque collat. 8. & Auth. si quis ei. C. de adulter. atque ideo, etsi vxor adulterio ipso grauiús delinquat, maioremquè irroget marito iniuriā, quàm adulter illius, seueriús tamen in illum animaduerti debuit, quia ex parte illius duplex committitur iniuria, & duplex delictum, vnum, quia mariti domum ingreditur adulterandæ vxoris illius causa, alterū, quia adulterat. Dicet aliquis, etiā vxor ipsa maiorem irrogat iniuriam, cúm in domo mariti cōmittit adulteriū, quám cúm alibi, vt probat tex. in l. quod ait lex §. sufficit, versic. Illa ratio ff. de adulter. sed respondetur, quód ho

hoc adulteri crimen, & illatam ab eo iniuriā magis aggrauat; si enim illa maiorem infert iniuriam adulterium cōmittendo in propria mariti domo, quę vtrique communis est; profectò multò magis in domo eadē offendit ille, cui nullū eam ingrediendi ius competebat, imò, solo ipso domus ingressu adulterandę vxoris causa grauiter offēdit virum eius. Atque ita, in hoc, puto, quód cōsistat discriminis ratio, vt adulter occidi aliquando impunè possit, adultera verò nunquàm, secundúm ius ciuile.

Ex quo, redeundo ad propositum, suaderi multò magis potest, patriarū legum abolitio de occidendis adulteris propria authoritate; si enim ciuilibus legibus, quorum Authores salutem animarū non curabant, eiusmodi potestas marito in vxorem nunquā datur, & in adulterum non liberè datur, sed certis cōstricta casibus; profectó, inter Christianos, quibus pręcipua animarū, & colēdæ pietatis cura est, multò magis potestas talis neganda erit, quę & ijs quibus datur, & in quos datur, magna fert incōmoda cum ęternę salutis dispendio, ac probabili pręsertim cùm in ipsa turpitudine occiduntur gehennę ignis periculo. Deleatur, ergo, de libro legum Catholicorum Principum eiusmodi lex, quæ, cùm magna ac certa secū mala ferat, nec malas fęminas, à malo refrænat, nec bonas excitat ad cōiugalem fidem castitatemquè seruandam; quia hæ castitatis ipsius, ac coniugalis societatis, & virtutis amore peccare oderūt: illæ legis metu non se abstinent, maritorum ignorantiam sibi semper ante cæcos mentis oculos proponentes, cùm malo consentiunt cæca ipsæ ignorantia sua elusæ.

ARTIC. SEPTIMI summaria.

1. Honestum est, filias sinè parentum consensu non nubere. Et ante vigesimum quintū ætatis annum nubentibus sinè parentum consensu pœna exhæredationis imponitur communi iure, & Regio.
2. Filia in corpus suum peccans ante vigesimum quintum ætatis annum pœnam exhæredationis incurrit, quam non incurrit peccans post annum illum; contra quod mouetur difficultas, & soluitur.
3. Idem traditur in illa quæ post vigesimum quintum ætatis annum in corpus suū peccat, cum parentes iustas illi nuptias obtulissent cum dote competente, quibus noluit assentire. Et expenduntur pro hac sententia verba tex. in Auth. vt cùm de appellat. cognoscit. §. aliud quoque capitulum, versicul. causas, prope finem, collat. 8.
4. Idem & si pater post vigesimum quintū ætatis annum nuptias iustas obtulisset, & illa illis recusatis eligit in corpus suum peccare.
5. Filia, cui pater dignas obtulit nuptias antequàm ad vigesimum quintū ætatis annum peruenisset, & illis recusatis nupsit indigno post illum ætatis annū, pœnam exhæredationis non incurrit, vt illa quæ peccat in corpus suum, & differentiæ ratio inter hanc, & illam assignatur.
6. Intelligitur tex. d. Auth. vt cùm de appellat. cognoscit. §. aliud quoque, versic. causas, prope fin. & probatur, filiam ante vigesimum quintum ætatis annū irrequisitis parentibus nubentem, & quāuis indigno nubat, exhæredari ob id non posse, secundùm ius Cæsareum, & Regium Castellæ.
7. Limitatur in ea quæ ita indignè nupsit, vt grauem inde parentes injuriam patiātur. Item in illa quæ seruo nupsit, quanuis post vigesimum quintum ætatis annum nupsisset. Et assignatur differentiæ ratio inter hanc, & illam quæ post illum ætatis annum in corpus suum peccauit,

peccauit, ad intellectum tex. in d. versicul. causas autem.

8. *Secundùm ius commune, & Regium Castellæ, vt filia exhæredationis pœnam incurrat propterea quòd ante vigesimum quintum ætatis annum in corpus suum peccat, requiritur, quòd luxuriosè viuat, sed secundùm ius Regiũ Lusitaniæ nostræ, semel peccare sufficit.*

9. *Leges pœna exhæredationis multantes filias in corpus suũ peccantes, etiam viduas in minore ætate constitutas, & coniugatas comprehendunt. Et nu. sequenti. Et specialis circà coniugatas declaratio d. nu.* 10.

11. *Mater meretrix filiam ob meretricij causam exhæredare non potest: Limitatur in matre quæ tempore conditi testamenti emendata iã erat. Et limitatio ista dupliciter sublimitatur.*

12. *Patre meretricatore filia meretrix non excusatur à pœna exhæredationis. Limitatur quando ille turpitudine sua occasionem filiæ præbuit.*

13. *Filia minor quæ inuitis parentibus nupsit indigno, vel in corpus suum peccauit, nõ est priuanda alimentis; nec dote quatenus ad illa necessaria sit, si non habet vnde alatur. Et nu.* 14. *&* 16.

14. *In quæstione, an pater ingrato filio alimenta præstare teneatur, contrariæ opiniones distinctione concordantur.*

15. *An ingratitudinis causa à filio commissa, per pœnitentiam ipsius tollatur.*

16. *Filia minor quæ nupsit indigno, aut etiam digno inuitis parentibus, propter quod causam exhæredationis incurrit secundùm ius nostrũ Regium, dote & alimentis priuanda est, nisi quatenus ad vitam alendam necessaria sint.*

17. *An filiam quæ in minore ætate cõstituta in corpus suũ peccauit, postea emendatam pater in matrimonium collocare, & dotare teneatur.*

ARTIC. VII.

De filia inuitis parentibus nubente, aut in corpus suum peccante.

 Honeſ-

1. HOnestū esse, atque reipublicę maximè conueniens, filias in cōtrahendis nuptijs parentū cōsēsum, exigere, scripsit Couar. de sponsal. 2. part. c. 3. §. 8. nu. 1. versic. Honestum tamen; non est enim virginalis pudoris eligere maritum, vt inquit D. Ambros. lib. 1. de Abrahā. c. vltim. vbi, non solùm in virgine, sed in vidua adolescentula id ipsum commendat, vt, inquiens, electionē mariti parentibus deferat, ne appetentiæ procacioris existimetur auctor, si ipsa de nuptijs suis electionem sibi vendicet; & adducit illud Euripidæon in Andromacha, *Sponsaliorum meorum pater meus curā subibit, hoc enim non est meum*: habentur hæc in c. honorantur. 32. quæst. 1. quibus cōueniunt Impp. verba in l. in coniunctione C. de secūd. nupt. ibi, *Si puella cultu verecūdiæ propriam noluerit voluntatem depromere.* Ad quod honesti ius pertinēt leges patrię, atque etiā Cęsareę secundùm cōmunem sententiam, quę filiabus ante vigesimum quintū ætatis annū nubentibus absque parentum cōsensu, pænā exhęredationis imponūt; de quarum legū validitate, & ratione, cū alijs ad earum ornatum latam intexui disputationem in relect. l. Titiæ, si nō nupserit. 3. part. ex nu. 1. cū multis sequentib. ff. de condition. & demonstrat. Et hoc quidē ius tam comprehendit filias sub patria potestate constitutas, quàm emancipatas, viduas, & naturales tantúmmodò, vt pro ampliatione legis nostræ lib. 4. titul. 88. §. 1. tradidi d. 3. part. relect. nu. 35. cū duob. sequētib. omnes enim debitū parentib. obsequiū ligat, vt pro ratione expendi ibid. n. 37. & honestatis ratio, secundū quam, filias irrequisitis parētib[9] ad nuptias cōuolare, nō decet, vt in d. c. honorātur, & scripsi d. 3. part. nu. 23. omnes æque cōprehendit. Et quāuis vtraque ratio etiam maioris ætatis filias cōprehēdere videatur, ex causa tamen publicę vtilitatis, quę in cōtrahendis liberè nuptijs consistit, legis disposi-

tio ad vigesimũ quintũ ætatis ãnũ restricta est, ne si vltes ri⁹ extẽderetur, nuptijs impedimẽtũ afferret, vt explicui d. relect. 3. p. n. 24. & seq.

2. Et quidem, quod attinet ad matrimonij causam, iustè lex certum filiabus tẽpus præscripsit, intra quod absque parentum consensu nubere non possent citra exhæredationis pænã, vt laté probauimus loco citato. Cęterùm, in eo quòd idem æquè diffinierit tempus ad pęnam exhęredationis incurrendam si in illo filia in corpus suũ peccauerit, vt ita post vigesimũ quintũ ętatis annũ hac pęna immunis peccare posśit, dura lex videtur, & nõ satis honesti⁹ respexisse, quod, cõstat, multò magis filiam violare peccãdo in corpus suũ, quam ad nuptias irrequisitis paiẽtibus cõuolando. Atque ita videtur, quòd iustiùs & honestiùs lex statuisset, si filiã, quãdocũque viuis parentibus in corpus suũ peccasset, exhęredationis pęna multasset, prętermissa in hoc certę ætatis diffinitione, quam in nubẽtibus duntaxat expressisse, nõ verò in fornicantibus, publica poscebat vtilitas, & cõtrahẽdi matrimonij libertas. Lex tamẽ aperta est, secundùm quam, filia, quã pater distulit matrimonio copulare, post vigesimum quintum ætatis suæ annum in corpus suũ peccãdo, exhęredari ob id non potest, Auth. vt cùm de appellat. cognoscit. §. aliud quoque, vers. Causas, in fin. collat. 8. Auth. sed si post. C. de inofficios. testam. & in Regno Castellę. l. 5. titul. 7. part. 6. apud nos ord. lib. 4. tit. 88. §. 1. á contrariò sensu; vbi quod attinet ad exhęredationis pænam idẽ ius ęquè statuitur in ea quæ ante vigesimum quintũ ętatis suæ annũ cum aliquo dormierit, & in illa quæ sinè parẽtũ consensu intra tempus illud alicui nupserit.

Quarè, vt difficultas propter vtriusque causę æquiparationẽ transacto vigesimo quinto ætatis ãno tollatur, attendenda est ratio quam ad vtrumque casum

ſubiecit Imper. in d. verſic. cauſas, finalibus verbis, ait enim, loquens de filia poſt vigeſimũ quintum ætatis annum in corpus ſuũ peccante, vel marito libero tamen, ſinè parentũ conſenſu ſe coniungẽte, quód hoc illi ad ingratitudinẽ imputari nõ debeat, pro ratione ſubdẽs, *Quia, nõ ſua culpa, ſed parentum id cõmiſiſſe, cognoſcitur.* Quaſi ſic, & ſi filia malè agat in corpus ſuũ peccando (id enim negari nũquam poteſt) exhæredationis tamen pænam euadat propter parentis culpam, quam lex conſiderat in eo quód vltra vigeſimũ quintum ætatis annum filiã marito copulare diſtulit.

3. Vnde dubitari poteſt, an, ſi filia honeſtas á patre nuptias illi conquiſitas, ac cum dote competente oblatas intra ſtatutum à lege tẽpus, recuſet, ac deinceps illo tranſacto luxurioſé viuat, exhęredationis pænam incurrat? Et videtur, quòd ſic, tùm, quia nulla tunc in patre deprehenditur culpa, ſeu negligentia in quærendis filiæ nuptijs, ſed magis filiæ ipſius culpa reperitur, quæ aſſentire illis, injuſtè recuſauit; tum & maximè, quia ſi verba legis in d. verſicul. cauſas, prope finem, attentè conſideremus, ad hunc etiam caſum, non dubié pertinere videbuntur, præſertim ibi, *ſi verò vſque ad vigeſimum quintum annorum ætatem peruenerit filia, & parentes diſtulerint eam marito copulare, & forſitan ex hoc contigerit, in ſuum corpus eam peccare, aut ſinè cõſenſu parentum marito ſe libero tamen coniungere, hoc, ad ingratitudinem filiæ, nolumus imputari; quia nõ ſua culpa, ſed parentum, id commiſiſſe cognoſcitur.* Per quæ verba oſtenditur, quòd, vt filia peccando in corpus ſuum, à pæna exhæredationis, de qua ibi, excuſetur, duo copulatiuè requiruntur, vnum, quód vſque ad vigeſimum quintum annorũ ætatem peruenerit, alterum, quòd parentes diſtulerint eam marito copulare, vtrumque enim ſimul interuenire debere, exigit natura copulatiuæ

tiuæ dictionis, de qua in tex.& prætereá idem inſinuant verba illa, *ex hoc contigerit,* ideſt ex nuptiarum dilatione; atque ita, quanuis peruenerit ad vigeſimũ quintum ætatis annum, ſi parentes quãtum ex parte illorum eſt, non diſtulerũt eam marito copulare, ſed illa conquiſitis nuptijs irrationabiliter renuit aſſentire, ſubiacebit exhæredationis pænæ, iuxta proximè pręcedentem eiuſdem tex. caſum, vbi ſcribitur vna ex memoratis in tex. illo exhæredationis cauſa nullo ætatis filiæ termino circũſcripta: cuius verba ſunt hæc quæ ſequuntur, *Si alicui ex prædictis parentibus volenti ſuæ filiæ, vel nepoti maritum dare, & dotem ſecundùm vires ſubſtãtiæ ſuæ pro ea præſtare, illa non conſenſerit, ſed luxurioſam degere vitam, elegerit.*

Iuxta quæ tex. verba, iũctis quę ſequũtur, quę ſup. tranſcripſi, expeditum cẽſeo, quód, ſi filia iuſtis illi à parente nuptijs cum dote competente oblatis nõ aſſentiat, & turpem eligat vitam poſt vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum, nõ ex hoc pænã exhęredationis effugiet.

4. Id qué, ne dum ſi parens intra vigeſimum quintum ætatis annum nuptias illi obtuliſſet, ſed etiam ſi poſt illum tranſactũ, vtrique enim caſui verba tex. conueniunt, pręſertim illa, *Si verò vſque ad vigeſimum quintum annorum ætatẽ peruenerit filia, & parentes diſtulerint eã marito copulare.* Denique, in confirmationem addo, iure codicis generaliter ſtatutũ eſſe, filiam turpiter viuentem exhęredari poſſe, nullo in id ætatis tẽpore diffinito l. ſi filiam C. de inofficioſ. teſtam. quod ius, Authenticorum iure correctum fuit in filia poſt vigeſimum quintum ætatis annum in corpus ſuũ peccante, differẽte patre eam marito copulare, vt in Auth. ſed ſi poſt, ibi ſubiecta, & in corpore vnde ſumitur d. Auth. vt cùm de appellat. cognoſcit. §. aliud, verſicul. cauſas autem, ad fin.

sin. atque ita, si parens non distulit, eam marito copulare, sed illa potiùs distulit, seu irrationabiliter renuit acceptare, manebit sub dispositione iuris antiqui d.l. si filiam, quasi in casu isto correctum non extet, sed in illo tantùm, quo parens distulit, filiã marito copulare. Et conuenit regula. l. Labeo scribit. 50. ff de contrahend. empt. secundùm quam, cùm stat per eũ, cũ quo conditio impleri debet, quóminus impleatur, pro impleta habetur; & ita in terminis, tã ius commune locis citatis, quám Castellæ Regiũ intelligit Gregor. in l. 5. tit. 7. part. 6. verb *Que no querria casar*, ad fin.

5. Hoc tamen in illa dũtaxat est intelligendũ, quæ iustis spretis nuptijs à parẽte oblatis turpé vitam degere elegerit, & non in illa quę ad nuptias cõuolauit post vigesimum quintum ætatis annũ, tametsi nõ ita dignas, vt quę sibi à parentibus conquisitę & oblatæ fuerant cum dote competẽte ante quàm ad eam peruenisset ætatem; nam, & si copulatiua oratio de qua in tex. vbi sup. hanc æquè, ac illã, determinare videatur, dispar tamen vtriusque ratio est; quia filia quę dignis spretis nuptijs à patre illi oblatis, in corpus suum peccat, nullã habet excusationem peccati sui; at veró illa quę talibus neglectis nuptijs alias postea non ita dignas, imó non se ac suis dignas elegit, pęna exhęredationis multari nõ ita debet, propter cõtrahẽdi matrimonij libertatẽ, propter quã nuptijs á patre quæsitis cõsentire nõ tenebatur, & post vigesimũ quintum ætatis ãnum liberé cui voluit, libero tamẽ, nubere potuit secundũ leges, quę in casu isto, exhæredationis pænã non imponũt, siue ius cõmune, siue Regiũ attendamus; nam Regiũ nostrũ lib. 4. titul. 88. §. 1. pęna ista illam duntaxat multat, quę sinè parentum cõsensu nubit ante vigesimum quintum ætatis suæ annũ; communi verò iure, nec hanc quæ nuptui se dat ãte vigesimum

simum quintum ætatis suæ annũ in pænam incidere, certũ est, quia nulla est lex quæ hoc exprimat in filia nubente; & qui de iure cõmuni sententiã hanc probant, mouẽtur per tex. d. Auth. sed si post C. de inofficios. testam. & in corpore, vnde sumitur, à contrario sensu; quod argumentũ alij in hoc nõ probant; de quo latè Suar. in l. 2. tit. de los casamiẽtos lib. 3. fori ex nu. 28. Barbos. verò in l. 1. 4. p. n. 33. & seq. ff. solut. matrim. cũ alijs quos refert, distinguit inter eam quæ nubit digno, & quę indigno nubit ante vigesimũ quintũ ętatis annũ, vt illa Cæsareo iure attẽto exhæredari nũquam possit, ista veró sic; in qua recipit argumentum á contrario sensu d. auth. sed si post. Atque ita apparet, inter omnes extra controuersiam esse, nubẽtẽ indigno post vigesimũ quintum ætatis suæ annũ exhæredari non posse, tametsi digno á patre ante oblato cõsentire noluisset.

6. Et non obstat copulatiua ratio, de qua ind. versicul. Causas autẽ, ad fin. secũdũ quã probauimus, eã quę post vigesimũ quintũ ætatis annũ luxuriosam vitã degere elegerit, cũ dignis nuptijs ãte á patre quæsitis & oblatis cõsẽtire noluisset, in pænã exhæredationis incidere propter copulatiuę naturã, de qua ibi, quę ęquè porrigitur ad nubẽtẽ, vt ibi videre est; dicẽdũ est enim, orationẽ illam in sensu suo directo & expresso prout iacet, vtrũque casum, nẽpe, filię in corpus suũ peccantis, & sinè parẽtis consensu homini libero nubentis post vigesimum quintũ ętatis annũ pariter determinare; argumentum verò á contrario sensu inde collectũ, eam tantũ includere quę in corpus suũ peccat, siue id cõtingat ãte vigesimũ quintũ ętatis an nũ, siue post eũ expletum, vbi parens non distulit, eã in matrimoniũ collocare, iuxta naturã copulatiuę dictionis, de qua ibi, ac proximè pręcedentis in tex. ibi casus positionẽ, vt sup. expendimus;

pẽdimus; nõ veró includere filiá nuptui se tradenté dignè, siue ante vigesimum quintum ętatis annum, siue postea, & si pater digno eá collocare voluisset, & illa renuisset; quia casus hic nulla lege reperitur expressus, idcircò per argumentum à contrario sensu non est inducendus in materia pænali & odiosa, pręsertim matrimonij libertate obstante. Ex quo magis probo cum Thom. Sancio viro doctissimo, & relatis ab eo, de matrim. lib.4.disput.24.n.3. tom.1. filiam nubentem indigno inuitis parentibus ante viginti quinque ætatis suæ annos exhæredari ob id nõ posse Cæsareo iure attẽto; & communiorem ita esse Doctorum sententiam, eãdem secutus ait Molin. de iustit.& iur.tom.1. tract. 2. disp.176.nu. 14. & de iure Regio Castellæ idem probat Sác. loco citato nu. 15. per l. 5.titul.7.part.6. quo etiam iure idem probat insignis Barbos.d.l. 1. 4.part. n.35.circà init.Ex quo loco, de iure nostro Lusitano, fusè & eleganter per eum.

7. Quod tamen sic accipi volo, si, cui filia nupsit, indignus ita non sit, vt grauem inde parens patiatur iniuriam, quod boni viri iudicio æstimãdum erit, hoc enim casu contraria sententia tenẽda erit, nec quidem per argumẽtum à cõtrario sensu sumptum ex d. auth. sed si post, & d.versic. causas autem, ad fin. quod si sumendum inde esset, nõ magis casum hunc concluderet, quàm præcedentem, in quo diuersam probamus sententiam; sed potiùs per text.ibid.in d.versicul. causas autem, in princip. vbi pro secunda ingratitudinis causa scribitur, si quis parentibus suis grauẽ & inhonestam iniuriam ingesserit; quá ego ingeri dico, indignis filiæ nuptijs, nõ tamẽ, qualiter qualiter indignis, sed ita vt illis patẽs opinione hominum notabiliter injuriaretur; & quãuis eandem sustineat iniuriam, his contractis nuptijs à filia post vigesimũ quintum

tum ætatis suæ annum, hoc tamen ad ingratitudinem illius non imputatur, quia parentis culpa contigisse, iuris censura reputatur, dū ad eam vsque annorum ætatem filiam marito collocare distulit, vt in d. versic. Causas, in fin. semper tamen excipiendus est casus quo filia liberè non libero nupsit, iuxta tex. ibi. Qui quidem tex. (vt hoc obiter notemus) notabilis est in eo, quód maiorem ęstimat parētum iniuriam si filia cum seruo nubat, quàm si in corpus suū peccet; peccantem enim post vigesimum quintū ætatis suę annum, impunitā finit, sed, mancipio nubentem, vt ingratam punit, vt tenet gloss. final. ibi, & in d. Auth. sed si post, quam sequitur Barbos. cum relatis ab eo d.l.1. 4.part. nu.32. versic. Limitanda tamen, & omnes secundùm Sanc. d. disput. 24. nu. 10. Cuius differentię rationem in eo esse puto, quia secundùm ius ciuile affinitas ex nuptijs contrahitur, & nō ex coitu illicito l. non facilè §. affines, & §. sciendum ff. de gradib. affinitat. gloss. in §. affinitatis, instit. de nupt. & ideo ratione affinitatis à filia contractis nuptijs causatę inter parentes, & maritum cui copulatur, maiorem illis, ac toti familiæ iuris cēsura iniuriam irrogare visa est, nubendò seruiliter, quàm luxuriosè viuendo.

8. Notanda quoque est ingens differentia inter ius commune, & nostrū circà eam quę peccat in corpus suum antequàm perficiat vigesimum quintum ætatis annum; nam iure communi attento, vt pænam exhæredationis incurrat, nō satis erit, semel, aut bis peccare, sed requiritur, quód, luxuriosam degere vitam, elegerit, vt dicit tex. d. Auth. vt cúm de appellat. cognoscit §. causas autem, prope fin. in versic. Si alicui, per quem ita tradit Sanc. d. lib.4. disput. 24. nu.6. post Couar. c. Raynutius, in init. nu.15. de testamēt. & Molin. de iust. to.1. tract.2.

tract. 2. disput. 176. fol. 1038. in fin. ab eo citatos, qui de iure Regio Castellę idem probant per l.5.titu. 7.part.6.vbi Gregor. verb. En puteria. Sed ius nostrũ presiùs hoc strinxit; per vnum enim coitum filiam exhæredationis pænã ipso facto incurrere, statuit ord.lib.4.tit.88.§.1.

9. Sciendum verò est, quód ne dum quæ nunquam nupsit, sed vidua, & maritata etiam minor legi subijciuntur, quia eius dispositio generalis est, & omnes cõprehendit; quod in vidua minore ad secundas nuptias inuitis parẽtibus cõuolante nũcupatim tradit Barbos.d.l.1. 4.part. n.42.in fin.idẽ ergo dicendum est si stuprũ admittat in ea ætate constituta.

10. In coniugata verò nõ minor ratio est, sed maior propter maius delictũ, quod vertitur in adulterio, maioremquè eo parẽtibus irrogatã iniuriam; vnde, & occidẽdi filiam in adulterio deprehensam, potestatem pater habebat l.patri, cum legib.sequentib. ff.ad leg.Iul. de adulter. Et quãuis potestas hęc filiã adulteram occidẽdi, illi soli parenti tribuebatur sub cuius potestate filia erat, tamẽ in casu nostro qualitas illa nõ requiritur, quia vtriq; parenti data est facultas filiã exhæredãdi eã ob causam, & tamen fæmina sub sua potestate liberos nõ habet §.fęminæ, instit. de adoption. Atq; ita videtur, quòd possint parẽtes exhęredare filiã ex causa adulterij cõmissi antequàm perficeret vigesimũ quintum ætatis annum, aut etiã, quód attẽto iure nostro Regio eo ipso maneat exhæredata, vt generaliter statutum est in ea quæ antequàm excesserit illum ætatis annum in corpus suũ peccauit. Nec quidem de sententia hac dubitarem, si nõ ex aduersó matrimonij fauor, ac cõiugalis concordia obstaret; propter quã, etsi adulterij crimen publicum sit, nulli tamẽ alij regulariter, pręter maritũ, accusare illud, licitum est, saltem iure

nostro

nostro ex ord. lib.5. tit.25. §.2.& 3. de quo scripsimus sup. articulo præcedente. Quarè, dicendum puto, vt iure nostro Regio, nō liceat patri filiam adulterij causa exhæredare, nisi in casu quo illi, aut cuilibet alij, accusare illud, licitum esset, quia fortè viro lenone adulteriũ cōmisit; iure verò cōmuni, quo ius accusandi adulteriũ latiùs patet, patri, namque, & quibusdam alijs personis cōiunctis cōpetit per l. quãuis.2.C. ad leg.Iul.de adulter.& exhęredandi facultatem, quod est minus, cōpetere parentibus, dicendũ est. Idquè, nedum si intra vigesimum quintum ætatis annũ filia adulteretur, sed etiam si, postquám illum excesserit; tum, quia in casu isto cessat ratio scripta in d. Auth. vt cùm de appellat. cognoscit §. causas, in fin. pro excusatione illius quæ post vigesimũ quintum ætatis annum in corpus suũ peccauit; tum, quia filiæ adulterio grauis parentibus irrogatur iniuria, quæ per se digna est causa exhęredationis, iuxta d. §. causas, in princ. ibi, *Si grauem & inhonestam iniuriam eis ingesserit*; quod si quis obijciat, etiam luxuriosa solutę filię vita grauem & inhonestam parentes pati iniuriam, ob quam tamen, si post vigesimum quintum ætatis annum contingat, exhęredari illa nequit, iuxta tex. ibi in fin. facilis est respōsio, & cuique peruia ibid.

11. Illud veró constat, quód, si mater est meretrix, filiã meretricij causa exhęredare, non potest, vt tradunt Bart. Bald. & communiter Scribent. per tex. ibi, in l. in arenam C. de inofficios. testament. Couar. c. Raynutius in init. nu.15. de testament. Molin. de iustit. tom.1. tract.2. disput. 176. num.15. & alijs citatis Sancius d. lib.4. disput.24. nu.7. Quod tamen in matre iam correcta limitari cōmuniter solet, vt scripsi in relect. l. Titię 3. part. nu. 41. ff. de condit. & demonstrat. Non tamen constat

inter

inter Doctor. quo tempore, correctá eam esse oporteat, vt filiam eam ob causam exhæredare possit; & communis opinio contenta est, si, tempore quo mater moritur, emendata iam erat, secundùm Mench de success. creat. lib. 1. §. 10. nu. 611. vbi tamen hoc reprobat, tenens, oportere, emẽdatam eam esse, tempore quo condit testamentum, sequitur Sanc. d. disput. 24. nu. 8 Ego illis assentio; addidi veró in d. relect. mea 3. part. nu. 43. sublimitationes duas ad pręcedentem limitationem; prima est in matre quæ á meretricio surgit cùm illi apta iam nõ est vel propter senilem ætatem, ad quam vsquè perseuerauit luxuriosè viuendo, vel propter superueniens aliquod valetudinis impedimẽtum; hęc enim, etsi deinceps probatissimę matronæ vitam agere instituat, filiam, eam ob causam quam ipsa in se probauit quoad vsque potuit, exhæredare non poterit; secunda est in matre, quę turpi vitæ suæ instituto, eiusdem turpitudinis filiæ fuit exemplo; nam & hæc emendata exhęredare filiam non poterit, vt loco citato tradidi. Quid veró si filia ipsa erroris sui pęnitens, & emendata proponatur, scripsi ibid. nu. 42.

12. Et de patre meretricatore, in quo diuersum ius traditur, vt probant relati, & secuti à Tiraq. de legib. connubialib. l. 1. nu. 45. versic. Propterea quanuis, Surd. de aliment. tit. 7. quæst. 4. á num. 3. cum sequentib. vbi agit de alimẽtorum denegatione meretricij causa, Molin. d. disput 176. num. 15. Sanc. d. disput. 24. nu. 7. scripsi d. relect. 3. part. num. 40. vbi hoc limito in patre qui turpitudine sua, eiusdem turpitudinis occasionem filiæ præbuit; quam ideo exhęredare, illi non licebit, eam ob causam, quę ipsi imputanda potiùs est, d. Auth. vt cúm de appellat. cognoscit. §. causas, in fin. facit tex. in l. cùm mulier ff. solut. matrim. ibi,

Cur

Cur enim improbet maritus mores, quos ipse aut ante corrupit, &c.

13. Quæri item solet, an ex prædictis causis, scilicet, quia filia minor nupsit inuitis parentibus, aut in corpus suum peccauit, possint eam parentes dote, & alimentis priuare. Et circá dotis causam communis distinguit inter eam quæ digno, & eam quę indigno nupsit, vt primam pater dotare teneatur, secundam veró non, nisi quatenus ad necessaria vitæ alimenta expediat, si pauper est, nec habet vnde alatur; quam distinctionẽ in vtroque membro probat Rip. in l.1. num. 57. & sequent. ff. solut. matrim. & eo, atque alijs citatis cõmunem tradens Couar. de sponsalib. 2. part. c.5. §.8. nu.7. Molin. de Hispanor. primogen. lib. 2. c. 16. nu.7. & 8. post omnes Sanch. de matrim. lib. 4. disput. 26. nu. 16. cum sequentib. tom. 1. vbi nonnullas subdit conclusiones pro resolutione præsentis quęstionis, post quatuor in ea opiniones adductas. Barbos. veró in l.1. 4. part. num. 41. versic. Cęterùm, & num. sequenti ff. solut. matrim. filię quæ nupsit indigno dotem absolutè negat, etiã si aliunde non habeat vnde alatur, contra Rip. & Sequacium distinctionem, èo pręcipuè ductus fundamento, quia pater ingrato filio nec necessaria ad vitã alimenta præstare tenetur, vt ibidem per eum. Quod tamen alijs non placet, qui necessaria alimenta ingratis liberis debere, probant; quod vt veriùs probat Sanc. d. dispur. 26. nu. 1. in fin. inde inferens ad paternam dotis obligationem in quantitate necessaria ad talia alimenta, quando aliunde eã filię ingratæ nõ suppeterent, sed fame periret.

14. Ego quidem opinionem hanc, probabilem censeo, & æquam esse, negare nemo potest; vtrumque fatetur Molin. d. lib. 2. c. 16. num. 5. cui tamen contraria magis placuit,

quam probat Barbos. loco proximè citato. Pro concordia verò distingui potest, nec sanè improbabiliter, inter ingratitudinis causam quæ directò, & immediatè personam parentis respicit, & quę non directò, & immediatè, sed consequenter illum tangit, vt cùm pater iniuriam patitur in persona filij, filiæ vè propter ignominiosam vitę professionem, quam elegit; primo enim casu, videtur, iustè filio alimenta ad vitam necessaria posse negari, secundùm priorem sententiam; quãuis enim hęc à parentibus iure naturę liberis debeantur, ad idem tamen ius pertinet, honorare parentes; idcircò filius auxilio iuris quod in vno grauiter violauit, ad aliud iuuandus non erit, argum. tex. in l. auxilium, in fin. ff. de minorib. in altero verò casu, quia in se ipso filius principaliter delinquit, & non in persona parentis, quem turpi vitæ professione offendere, non intendit; alimentis iure naturæ debitis non est priuandus, illis, inquam, quæ ad vitam necessaria sunt; nam, etsi exhæredari dignus sit, non tamen causa ipsa exhæredationis naturæ ius quod præcipit honorare parentes, directò offendit. Atque ita in casu proposito, vtraque opinio ad concordiam reducenda erit.

15. Nec quidem noua est hæc causarum ingratitudinis distinctio, eadem enim vtuntur alij, cùm quæritur, an per filij pænitẽtiam ingratitudinis causa tollatur, vt, ob eam quã ante commiserat, exhæredari nequeat; distinguunt enim inter causam istius, & illius speciei, vt per Rip. contrarias opiniones sic concordando in l. final. q. 67. nu. 225. & sequenti. C. de reuocãd. donat. Couar. in c. Raynutius, in init. nu. 19. in fin. de testament. Surd. tract. de aliment. tit. 7. quæst. 1. nu. 35. & sequenti; quod tamen non placet doctissimis Lusitaniæ nostræ viris, Cost. in l. Gallus

lus §. & quid si tantùm 3.part.nu.190.in fin.& sequent. ff. de liber. & posthum. & Barbos.d.l.1.4.part.nu.46. versic. Ex quibus infertur, tradentibus, exhæredationis causam, siue hanc, siue illam, pænitentia filij non aboleti, excepta arenarij causa, de qua loquitur tex. in Auth. vt cùm de appellation. cognoscitur §. causas autem, versicul. Si præter, collat.8.

16. Ex prædicta veró sententia ad casum propositum inferendo, dicendũ est, filiam viginti quinque annis minorem indigno nubentem absque patris consensu, cui aliunde non suppetunt alimenta, dotari debere intra quantitatem necessariorum ad vitã alimentorũ, quanuis enim causam admiserit exhęredatione dignam, saltem secundùm ius nostrum Regium, causa tamen talis est, quę patris personam, atque iniuriam illius principaliter non tangit. In ea quoque quæ digno nupsit, idem ius fore censeo; nam & hęc causam exhæredatione dignã cõmisit saltem apud nos, idcircó, nec dotem consequi debet, nec alimenta prętęrquám necessaria, si non habeat aliunde vnde alatur, etsi communis de qua sup.nu.13. inter hanc, & illam distinguat. Moueor, quia filius, ex qua causa exhæredari potest, alimẽtis etiam priuari potest, l. si quis à liberis §. Idem iudex, ff.de liber. agnoscend.vbi ita tradit glos. verb.detulerat, communiter recepta, secundùm Couar. de sponsal. 2. part. c. 8.§.6. num.17. Molin. de primogen. lib.2.c.16.nu.1. & pluribus citatis tradit Surd.de aliment. d. titul. 7. quæst. 1. num. 1. & 2. Barbos.d.l.1. 4.part.nu.41. vbi hoc expressum dicit in d. §.Idem iudex, Sanc. d. lib.4. disput.26.num.1. vbi ad denegationem dotis ex eisdem causis infert cum citatis ab eo.

17. Circà illam autem quæ in minore ætate con-

stituta in corpus suũ peccauit, ex quo pęnam exhęredationis incurrit, dubitari magis potest, an resipiscens à patre collocanda & dotanda sit; quod in dubium reuocare, postquàm dignas nuptias contrahenti dotem abnegauerimus, mirum videbitur, aut otiosum; & tamen, hanc emendatam, teneri patrem alere, & dotare, tradit Alex. in l.1.nu.33 ff. solut.matrimon. Bald.Nouell. de dote 6.part.priuileg. 16. col. 14. versicul. Sed posset non improbabiliter, Guiliel. Benedict.in c. Raynutius, verb. dotem, num.40. de testament. Hieronym. Gabr.consi.150.nu.10.à quibus tamen dissentit Barbos.noster d.l.1. 4.part. num.45. & 48. versic. Et cauendum est, illo ductus fundamento, quia filia eo admisso delictum consummauit ex quo pęnam exhæredationis incurrit, à qua postea per resipiscentiam non liberatur, ne dum respectu successionis paternæ, sed etiam alimentorum, secũdùm eum. In quo vltimo contrarium tenet Specul. lib. 4. titul. qui filij sint legitim. versicul. Quid si ipsam pęnitet peccati n.16. quem sequitur Cost.d.§.& quid si tantùm 3. part. nu. 189. Surd. d.titul.7.quæst. 1. num. 37. & fusiùs, cum pluribus quos refert, quęst. 4. ex num. 27. eod.titul. Mihi quidem in hoc eadem distinctio adhibenda videtur, quam ad præcedentem casum probaui, quia præsens casus sub eadem iuris dispositione est, quod attinet ad exhęredationem, igitur, & quod ad dotem attinet, & alimenta eodem iure censeri debet; pręsertim quód, non debet filia quæ in corpus suũ peccauit, melioris conditionis esse, quàm quæ nupsit, ne dicatur, quòd plus habet luxuria quàm castitas, contra regul. l. his solis C. de reuocand.donat.

***

AR-

ARTIC. OCTAVI summaria.

1 *Concubinatum, & concubinam, à simultaneo carnali cõcubitu dici, traditur; & quòd sinè eo concubinatus non est, intellecto tex. in l. penult. ff. de concubin. contra gloss. ibi.*

2. *Ad concubinatum plura requiruntur, & principalia requisita referuntur, & qui verè filij naturales dicantur.*

3. *Concubinatus, quo iure prohibitus sit, traditur; & quòd naturali iure etiam simplex fornicatio prohibita sit. Et illud quòd sacris literis habetur, sanctos Patres concubinas habuisse simul cum vxoribus, quomodo sit intelligendum.*

4. *Concubinatus de solutis propriè dicitur, & iure ciuili punibilis non est, Pontificio verò arbitraria pœna punitur. Et assignatur ratio ad Regiam ord. lib. 5. titul. 27. secundùm quam concubinarij in curia residentes puniuntur.*

5. *Declaratur ord. d. titul. 27. quòd locum non habeat in eo qui negotij causa in curia versatur.*

6. *Concubinario aliquo hærede instituto, & multò magis concubina, omisso fratri, aut sorori inofficiosi testamenti querela competit. Intelligitur l. fratres C. de inofficios. testament & ord. Regia lib. 4. titul. 40. §. 1. ibid.*

7. *Leges de concubinarijs simpliciter loquentes, de manifestis intelliguntur. Et quis manifestus sit, traditur; & quòd in causa ciuili testis esse non potest.*

8. *Traditur, habentem duas simul concubinas infamiæ notam non incurrere, & gloss. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. si verò effusa, collat 7. contrarium non sensisse, probatur. Idem traditur in concubinario manifesto, quòd infamis iure non sit. Turpibus tamen personis vterque annumerandus est ad casum querelæ inofficiosi testamenti fratri, aut sorori competentis.*

9. *Si concubinarius omisso fratre propriam instituat concubinam, vel è contra, vel alius omisso fratre suo alienā instituat concubinam, querela inofficiosi testamenti competit fratri. Et intelligitur dummodò simili nota non laboret.*

10. *Concubinarij regulariter sibi inuicem in testamento relinquere possunt quocunque titulo, & inter viuos donare.*

11. *Agitur de ord. lib. 4. titul. 66. secundùm quam, alienata à marito in concubinam, repetere sibi potest vxor illius. Et numer. sequentib.*

12. *Declaratur primò ord. d. titul. 66. in eo quod vxori permittit agere in iudicio contra mariti concubinam ad repetendam rem illi à marito donatam, aut venditam, cum pleno eiusdem rei recuperatæ dominio, & administratione, vt locum non habeat si illa mortuo marito, alij nupta agere intendat.*

13. *Ord. d. titul. 66. statuens, rem à marito concubinæ venditam, aut pro mutuo oppigneratā liberè ab vxore repeti posse, in præsumptione iuris & de iure fundata est. Et traditur, quæ sit præsumptio iuris & de iure, & de illius effectibus ad vtrumque forum.*

14. *Ampliatur lex Regia, vt procedat etiam in casu quo res concubinæ donata, aut titulo alio in eam translata, in solidùm aliàs ad maritum pertineret.*

15. *Actio competens vxori pro re concubinæ donata, aut vendita, in rem est, & contra rei possessorem cōpetit.*

16. *Donata à marito, vbi inter illum & vxorem bona communicantur, in partem ipsius imputantur. Quid de consumptis in malos vsus, num. 17.*

18. *Ord. Regiam d. lib. 4. titul. 66. ostenditur, esse exorbitantem, & iuris communis, & etiam aliarum Regni legum correctoriam. Nummos à marito concubinæ donatos, & ab illa consumptos vxor condicere nequit. Ibid. in fin.*

19. *Traditur differentia inter*

con-

concubinam, meretricem, & mulierem quæ carnali affectione adamatur, ad intellectum ord.d.lib.4. titul. 66.& nu. 20.

21. *Limitatur ord. vt non procedat in alienatione per actum vltimæ voluntatis.*

22. *Limitatur item, seu declaratur, vt non procedat in donatione facta ei, quæ concubina fuit, sed iam non erat tempore donationis.*

23. *Milites non possunt concubinis, seu focarijs suis donare aut in testamento relinquere; sed donata ipsi repetunt, in testamento verò relicta aufert fiscus.*

24. *Idem traditur ex communi sententia in milite calestis militiæ, & in aduocato, & doctore. Et in omnibus limitatur in donatione remuneratoria.*

25. *Probatur contra communem, non esse bonum argumentum de milite armato ad clericum, & aduocatum pro donatis concubinæ.*

26. *Pro relictis concubinæ in testamento commune probatur argumentum de milite armato ad clericum.*

27. *Declaratur, procedere argumentum in clerico qui sacris est initiatus, & non in clerico minorum ordinum.*

28. *Probatur, pro concubinæ relictis non valere argumentum de milite ad aduocatum.*

ARTIC. VIII.

De Concubina.

1 Concubinam, ex so- [illegible] destinatio- [illegible] æstimari, oportere, ait Paul. Iurisconl. in l. penult. ff. de concubin. vbi glossa hāc animi destinationem accipit etiā sinè concubitu, vt, quod de matrimonio dicitur in l. nuptias ff. de regul. iur. & alibi, etiā de concubinatu Paul. ibi dicere voluisset. Cui interpretationi non assentio, dispar enim ac longè diuersa ratio est matrimonij, quod indiuiduam vitæ consuetudinem præ se fert, ac indissolubile coniugatorum vinculum, & con-

& concubinatus, qui nomine ipso suo nihil magis quàm carnalem vtriusque insinuat commixtionem; dicitur enim concubinatus, concubina, ac concubinarius, á simultaneo vtriusque concubitu, idest, à *con*, quod est simul, & *cubo*, vt explicat Bermond. de public. concubinar. verb. concubinam dimittat, nu. 9. atque ideo sinè carnali concubitu concubina non est. Quia veró, non quilibet carnalis coitus concubinam facit, sed istantùm qui destinato in concubinatum animo, & affectu peragitur alijs interueniẽtibus, quæ statim dicemus, concubinam ex sola animi destinatione æstimari oportere, dixit Iuriscons. in d.l. penult. vbi verbum, *Sola*, exclusiuum non est carnalis commixtionis, quam verbum ipsum, *concubina*, secum includit, iuxta prędictam nominis etymologiam, ac proprietatem; sed verbum illud importat, solum animi affectum attendi debere ad iudicandum an concubina sit, suppositis alijs quæ ad id requiruntur.

2. Hæc veró sunt quę colligũtur ex tex. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. si quis autem defunctus, collat. 7. & ponit Specul. lib. 4. titul. de success. ab intestat. §. 1. versic. Nunc de naturalium, nu. 17. Bermond. d. versic. Concubinam dimittat, n. 5. Ludouic. de Surd. tract. de naturalib. liber. 1. part. §. de concubinis, Alc. de præsumption. regul. 2. pręsumpt. 5. num. 5. Menoch. eodem tract. libr. 6. pręsumpt. 54. nu. 4. Palæot. de noth. & spur. c. 12. num. 2. Mascard. de probat. conclus. 341. ex nu. 11. fusè post omnes Farinac. de delict. carn. quęst. 138. nu. 8. cum sequentib. Surd. tractat. de aliment. titul. 1. quæst. 9. n. 10. vbi plures refert; nempe, quod res agatur inter solutum & solutam inter quos matrimonium contrahi liberè possit, & quòd vnica sit, & in domo retenta. Et secundùm gloss. in d.

l. pe-

l. penult. & Bart. ibi. cohabitare simul debent in eadem domo; post alios tradit Rojas in epitom. successsion. c. 10. nu. 17. cum duobus sequentib. plura alia requisita adducit Farinac. loco citato, Surd. d. num. 10. sed quę diximus, præcipua sunt, & à Doctorib. communiter tradita. Quanuis autem hęc omnia adsint, adhuc non dicetur concubinatus, nec concubina, nisi hoc animo & affectu illa retineatur; atque ita prędictis suppositis animi affectus erit attendendus ad discernendum an concubina sit; & per consequens, an filij ex ea suscepti, naturales sint; soli, namque, qui ex concubina suscipiuntur, naturales dicuntur, vt tradit Specul. d. nu. 17. prosequitur latè Rojas d. c. 10. per tot. vnde infert Alc. d. præsumpt. 5. num. 6. quòd filij quos aliqui habent ex seruitricibus suis licèt non coniugatis, dicuntur spurij, non naturales, quod ex alijs quos refert omisso Alc. tradit Surd. d. quæst. 9. nu. 17. & refert Alc. loco citato ex Bald. cons. 262. Recordor me consuluisse, lib. 1. quód pauci sunt verè naturales propter multa quæ ad concubinatum requiruntur; quod item ex Bald. cons. 456. lib. 5. & cons. 206. lib. 3. & Oldr. cons. 196. & Alex. cõs. 174. lib. 5. refert Palæot. d. c. 12. nu. 2. in fin. qui numer. sequentib. tradit, hoc secundúm ius ciuile esse; secundùm Pontificium enim, generaliter omnes qui nascuntur ex soluto, & soluta inter quos matrimonium consistere potest, naturales censentur, & per subsequens inter parentes eorũ matrimonium legitimi efficiuntur.

3. Quo verò iure cõcubinatus prohibitus extet, disputãt Doctor. Et in primis, Pontificio iure prohibitum esse, nemo diffitetur. Ciuili veró permitti, saltem antiquiori, crebrò asseritur; & de vtroque fusè agit Palæot. d. c. 12. & præcedente, Bermond. de publi-

blic. concubinat. verb. Et cùm omne fornicationis crimen, ex num.4. cum sequentib. Farinac. d. quæst. 138. nu. 29. cum duob. sequentib. vbi quod ad ius ciuile attinet, communes inuicem contrarias adducit, & ante eum Clar. in §. fornicatio nu. 6. Circà naturale ius verò dubitatio est, an eo concubinatus prohibeatur. Mouet dubitationem, quia antiquos Patres concubinas habuisse, ac, simul cum vxoribus, illis vti, sacris literis legimus, Abraham, scilicet, & Iacob, quod illis absque peccato licuisse, sinè dubio inter omnes est; atque ita videtur, naturali iure concubinatum fuisse licitum; quod absit, vt licitũ dicamus, si absque peccati labe licitum intelligimus, cùm eo iure, ac sacris literis etiã simplex quælibet fornicatio, prohibita sit, & mortali peccato obnoxia, vt ex D. Augustin. habetur in c. sic non, & c. sequenti 32. q. 4. & contrarium asserere, esset hęreticũ, vt post alios tradit Marquard. tract. de cælibatu sacerdot. non abrogand. c.8. num.4. 3 part. Couar. de sponsalib. 1. part. c.4. in init. nu.8. Azeued. l. 1. titul. 19. lib.8. nou. recopilat. nu.23. nouissimè Farinac. quæst. 137. nu. 11. cũ sequẽtib. Respondendum ergo est, naturali iure, & diuino concubinatum illicitum esse, vt post alios tradit Azeued. d. l. 1. nu. 18. latè Farin. d. quæst. 138. nu. 25. & sequentib. sanctis veró Patribus diuina reuelatione concessum illud fuisse, c. gaudemus, de diuort. quę diuina reuelatio superat omnẽ legem, vt dicitur in c. ex parte 2. de conuers. cõiugator. & ita tradit Rojas in epitome succession. c.10. nu. 25. Et tunc quidẽ, quę dicebatur concubina, vxor verè erat indissolubili vinculo sociata; ad differẽtiam verò illius, quæ principalis erat, & quasi domina domus curã & regimen habebat, concubina vocabatur; vnde permissio illa diuina ad Patriarchas sanctos, de quibus legimus, ha-

habuisse concubinas, non est intelligenda de concubinatu vero, prout hic accipimus, sed de pluralitate vxorũ propagandę sobolis causa indulta, & ita explicat Marquard.d. 5.p. tract. de cælibat. c.9. nu.2. Costan.de matrim. titul. Quid sit matrimonium, num.11. Couar. de sponsal. d.c.4.in init. nu.9. vbi citat ad hoc D.Thom. distinct. 33. q.1. art.3.ad 3.Greg.Tholosan. syntagmat.iur.lib.10.cap.1. nu.7.& 8. Menoch.de arbitrar.cent.5.cas.418.n.14. cum duob.sequentib. Azeued.d.l.1.num.9. & ex Ricard. in 4.dist. 33.quæst.2. & communi Theologorũ schola tradit Albertin. de agnoscend.assertionib. catholic. & hęretic.quęst.23. nu.48. sic etiam explicat, & communem dicit opinionem Ioan. Azor. institution.moral.3.part. lib. 3. c.5.in fin. cui quidem explicationi conuenit tex.in d.c.gaudemus.

4. Est, itaque, concubinaria commixtio diuino & humano iure prohibita, ac damnata, & punibilis etiã aliquando est iure fori secundúm locorum statuta. Apud nos sanè, cõcubinarij soluti, de quibus concubinatus propriè dicitur, iuxta sup. dicta, secundùm largam, namque, significationem etiam de illis inter quos matrimonium esse nequit, dicitur concubinatus, vt per Bermond. de public. cõcubinar. d.verb. concubinam dimittat n.9. nulla plectuntur pęna, prętérquám in curia residentes, iuxta ord.lib.5.titu.27. quasi sic Reges nostri, dum pęnæ formidine, ac etiam exilij pęna de qua ibi crimen hoc è loco curiæ ablegare intendunt, castitatis amatores se esse, profiteantur, Imperatorem imitati in Auth. de lenonib. collat.3. solent tamen eandem castitatis professionẽ obseruãtes specialibus rescriptis locorum iudicibus cõmittere, vt de concubinarijs publicis inquirãt, ac pro qualitate delicti arbitraria pæna plectant. De iure veró Canonico etiam

solutorum laicorum concubinatus arbitrio iudicis punibilis est , vt tradit Clar. in §.fornicatio, nu.8. versicul. De iure autem Canonico , de quo Sacr. Concil. Trident. sess. 24. de reformatione matrimonij cap. 8. Salzed. in addit. ad Bernard. in practic. criminal. canonica c. 79. verb. ab officio & beneficio, versic. Laicus verò, Farinac. d. quæst. 138. num. 76. & sequenti, Azeued. d. l. 1. num. 11. cum sequentib.

5. Illud veró ad ius nostrum obseruandum erit, quód, non satis est, quemquam concubinam in curia habere , vt lege comprehensus sit, sed necesse est, vt domicilium ibi habeat, vel, si aliunde habet, vt in curia versari solitus sit; sic enim verba legis exigunt d. lib. 5. titul. 27. ideoquè si aliquis non solitus versari in loco curię , eò venit negotij fortè alicuius causa, & dum ibi pro expeditione illius moram facit, cũ muliere cohabitat domo retenta libidinis causa, pęnæ legis non subijcietur, nec, si inde profectus postea redeat eiusdem, aut alterius negotij causa , & ad eandem cum eadem cõuersationem redeat, in curia versari solitum ad pęnam legis incurrendam, censebo; quia lex loquens de homine in loco curiæ domicilium habente , vel in illo versari solito, in cõcubinatum propriè sumptum lata apparet, qui absq; animi destinatione non ęstimatur l. penult. ff. de concubin. porró, hæc animi destinatio, ac concubinarius affectus, considerabilis non est in eo qui certæ rei causa in curia commoratur animo redeundi post illam expeditam.

6. Quanuis autem simplex , ac propriè sumptus concubinatus ciuili iure punibilis non sit , tamen, quia honestati contrarius est, & bonos mores apertè offendit, negari non potest , quòd turpis sit , & quòd apud bonos, grauesquè viros cõcubinarij malè audiant, turpitudinisquè

notam

notam incurrant: quos, turpes personas esse, scripsit Aymon. cons. 229. Quidam clericus, in princ. inde inferens ad inofficiosi testamenti querelam fratri competentem, videlicet, si tales, hęredes instituantur ab habente fratrẽ, aut sororem ex vtroque latere, vel ex paterno tãtúm; quo casu, quasi turpi instituta persona, inofficiosi testamenti querela fratri competet, aut sorori l. fratres, aut sorores C. de inofficios. testament. §. 1. instit. eod. ord. nostra lib. 4. titul. 90. §. 1. quę, etsi in ebrio, & lusore, turpium hæredum exempla posuit, pręsentem casum non excludit, tam quia exempla nõ arctant regulam, quám quia post scripta ibi exempla, verba illa subiecit aliorum similium inclusiua, *ou de outra semelhãte torpeza*; porró, concubinaria conuersatio, non minoris turpitudinis est bonorum virorum opinione, quám ebrietas, & ludendi consuetudo; pensanda item sunt verba illa legis nostrę, *assi como se o herdeiro instituido fosse reputado entre os bons por vil & torpe, & de maos custumes*; quæ sanè ad casum nostrum non dubiè pertinent, sicut & illa d. l. fratres, *vel turpitudinis, vel leuis notæ macula asperguntur*; iuxta quæ, ne dum in fęmina, in qua loquens hoc ipsum tradit Palat. in repet. cap. per vestras §. 10. nu. 11 ex Angel. ibid. ab eo relato, cons. 171. quẽ etiam idem tradens retulit Bermond. Choueron. de public. concubinar. verb. cõtra prędictos, nu. 16. & sequenti; & in illa quidem dubitare non licet, quia maiorem notam turpitudinis incurrit impudica conuersatione; sed & in masculo etiam concubinario idem ius probandũ erit, quia leuis saltem notæ maculam non effugit; & ita dictam querelam etiam concubinario instituto locum habere, tenet Aym. d. cons. 229. num. 12. & in vtroque pariter, & indistinctè tradidit Lancilot. Gall.

Gall. de statut. q. 3. num. 16. part. 1. Et ex eadem ratione, concubinam ad emphyteusim nominari non posse, nedum ecclesiasticā, in qua securiùs hoc procedit, sed secularem etiam, quasi de nominatione personę turpis dominus in concessione non cogitasset, probauit Cald. de iur. emphyteut. 3. part. quæ ad eligendi, seu nominandi potestatem pertinet c. 1. nu. 46. versicul. Verùm.

7. Supradicta verò securiùs procedunt in manifestis concubinarijs (de quibus in foro contentioso intelliguntur leges de concubinarijs simpliciter loquentes, & nō de occultis, vt tradit Bermond. de public. concubinar. in rubric. verb. publicis concubinarijs, à nu. 1. manifestus autem dicitur, qui nulla tergiuersatione vicinis celari posit) quos & infamiæ macula aspergi, sunt qui affirment, idcircòquè in testes admitti nō posse in causa ciuili, vt ex Specul. titul. de teste §. 1, col. 34. versicul. Item quòd est concubinarius, & Felin. in c. testimonium, col. 3. in fin. de testib. tradit Aufrer. tract. de testib. nu. 22. quem remissiuè sequitur Ioan. Crot. eod. tract. 4. part. nu. 207. refert item & sequitur Monticel. in repertor. de testib. verb. concubinarius, Mascard. de probat. conclus. 1557. num. 23. vbi alios citat.

8. Supradicta item planiùs procedunt in illo qui duas eodem tēpore tenet concubinas, quem infamię notam iure incurrere, sicut qui duas habet vxores, tenet gloss. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. si verò effusa, verb. consistente, collat. 7. quam sequitur, & notabilem dicit Bald. in l. 2. C. de incest. nupt. Bermond. de public. concubinar. verb. concubinam dimittat, num. 3. & verb. monemus omnes laicos, nu. 2. Clar. in §. fornicatio, nu. 8. qui idem æquè tradunt, de eo qui vxorem habet & concubinam, & cum alijs, quos refert, idem

tradit

tradit Farinac.d. quęst.138. nu.21. Sanè, vxoratum cōcubinarium ius ciuile detestatur l. vnic. C. de concubin. l. final. in fin. C. cōmun. de manum ission. & lex nostra Regia lib. 5. titul. 28. acriter pu nit, non tamen masculum vili pæna punit, sed concubinam eius, vt ibid. in princ. & §. 1. nec apud nos in vsu est, vt qui duas concubinas habet, aut vxoratus qui vnam, eo ipso notam infamiæ incurrat; idquè de facto non obseruari, scripsit Bald. in d.l.2. & eo atque alijs citatis refert Clar. d. §. fornicatio, nu. 8. & de iure quód infamis non sit, qui duas habet concubinas, tenet Bart. in l. 1. nu. penult. ff. de his qui notāt. infam. Nec quidem gloss. in d. §. si veró effusa, verb. consistente, cui cōtraria opinio attribuitur, seu imponitur, in habente plures concubinas illam scripsit, sed in illo qui habet plures vxores, per iura quæ allegat, in d.l.2. C. de incest. nupt. & in l. eum qui C. de adulter. & quod subdidit, quód ita non licet plures concubinas habere, sicut non potest quis priori vxori aliam superinducere, verum quidem est, iuxta tex. ibi, & in Auth. de trient. & semiss. §. consideremus, versic. Si autem, collat.3. quē glossa citauit. Cęterùm non inde infertur, sensisse gloss. per omnia comparādum fore eum qui duas retinet concubinas, cum habente binas vxores, quod detestabilius multò est, vt ita, legalis infamiæ nota in hunc scripta, ad illum extendenda non sit, qui non tam grauiter deliquit, vt bene aduertit Bart. differentia quoad hoc inter hunc, & illum constituta in d. l. 1. num. penult. quarè, nec, si manifestus concubinarius sit, hanc notam incurrere, dicam. Semper veró, hunc, & illos turpibus personis annumerandos censeo ad propositum casum de inofficiosi testamēti querela fratri competente; ad quā satis est, hæredem scriptū, turpem esse, & vel leuis

notæ

notæ macula aspergi, quãuis infamis iure non sit; hæc enim inter se diuersa sunt, vt ad præsentem casum optimè probat citatus sup. tex. in d. l. fratres C. de inofficios. testam. disiunctiua dictione, *vel*, qua vtitur, dicens, *si scripti hæredes infamia, vel turpitudinis, vel leuis notæ macula asperguntur.*

9. Huic autem querelę locus est, tam vbi ab alio, quàm vbi alter ab altero fratres, aut sorores, habẽte instituuntur. Semper verò fratres inofficiosi testamẽti querelam aduersùs scriptum hæredem ex hoc capite mouentes, tales esse debent, qui simili nota non laborent, iuxta gloss. in d. l. fratres, verb. infamiæ, per l. in arenam C. de inofficios. testament. & in terminis querelę fratri competentis propter turpem personã institutam expressit ord. nostra d. lib. 4. titu. 90. §. 1. & in §. sequenti nonnullas subdidit ingratitudinis causas, propter quas à querela in casu prædicto repellitur frater, tradit glo. in d. l. fratres, per tex. in Auth. de nupt. §. ingratitudinem collat. 4. & casus alios quibus fratri querela non competit turpi persona instituta subdidit Bermond. d. verb. contra prædictos, nu. 17.

10. Regulariter verò testamẽtaria institutio cõcubinarijs prohibita non est, & legata & fideicommissa relinquere sibi inuicem possunt, & inter viuos donare; hæc enim, solis militibus in concubinas suas specialiter prohibita legimus, vt infr. trademus, in alijs autem permissa sunt l. qui concubinam l. item legato §. item interest, versicul. Parui autem ff. de legat. 3. l. affectionis l. donationes in concubinam ff. de donationib. tradit Palat. in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 37. ex nu. 1. Bermond. d. verb. contra prædictos, nu. 14. & duob. sequentib.

11. Iure tamen nostro, si coniugatus propriç concubinæ, seu focariæ quicquam

quam donet, poterit vxor eius ab illa in solidum sibi totũ repetere, & super hoc in iudicio absq; mariti licẽtia agere, & rem ipsam liberè administrare, ex ord. lib. 4. tit. 66. quæ idem statuit etiã in casu quo maritus rem aliquã venditionis titulo, aut quouis alio in concubinã transtulit, poterit enim vxor alienatã rem etiã non refuso pretio, siue constante, siue soluto matrimonio sibi repetere.

12. Circá quam legem Regiam nonnulla annotãda sunt. Primũ, quód liberam facultatem quam tribuit vxori constante matrimonio pro recuperanda re á marito in concubinã alienata cũ pleno eiusdem rei dominio & administratione, locũ habet constante matrimonio cũ marito qui rem alienauit, in cuius odium lex sic statuta est; si enim illo prædefuncto alij nubat, & constante matrimonio, cum prioris cõcubina agere intendat, sinè licentia mariti cui copulata tunc est, stare in iudicio nõ poterit, nec recuperatæ rei administratio penes illã erit, sed penes maritum, iuxta leges, & consuetudinem Regni, quę in casu isto correctę nõ reperiuntur; quod enim lex statuit de libera vxoris potestate standi in iudicio, ac pleno rei dominio & administratione, statuit in odium mariti qui concubinæ dedit, aut vendidit, atq; in odiũ etiã cõcubinæ ipsius; vnde, nulla iuris ratio patitur, vt extendatur ad eum cui illa postea nupsit, & in nullo deliquit.

13. Secundũ quod notari oportet ad d. leg. Regiã, est, quód vbi loquitur de recuperatione rei cõcubinæ venditę, aut pignori datæ, absq; pretij alicuius redditione, præsumptiuè statuit, vt ratio ipsa in lege scripta satis ostẽdit, ibi, *Porq̃ de presumir he, q̃ a tal alheação foi feita conlujosamẽte, por o marido defraudar sua mulher.* Hęc verò pręsumptio, quia á lege inducta est, & super eam statuit, est pręsumptio iuris & de iure, vt tradit

Bald. in l. antiquę n. 3. C. ad Velleian. Alc. de pręsumption. 2. p. nu. 3. vbi diffinit præsumptionē iuris & de iure, dicēs, quòd est dispositio legis aliquid pręsumētis, & super præsumpto tanquàm sibi cōperto statuentis, Mascard. de probation. in proœmio q. 10. n. 48. & cōclus. 1223. n. 1. vbi vtriusq; iuris loca varia citat, Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 3. ex n. 15. cū sequentib. vbi prędictā Alc. definitionem, & alias adducit quæ in idem reincidūt, idcircò nō admittitur probatio in contrariū, glo. in Auth. de ęqualit. dot. §. aliud quoque, verb. priuilegium collat. 7. & in d. l. antiquæ, verb. esse credēdū, & Bald. ibi n. 3. Alc. d. 2. part. n. 4. & pluribus citatis Valasc. cōs. 125. n. 15. to. 2. Mascard. d. q. 10. n. 49. & d. cōclus. 1223. nu. 5. vbi inquit, quod vno ore ita tradūt Scribēt. Menoch. d. q. 5. n. 13. & nu. 20. cum sequentib. & rursus d. lib. 1. q. 60. quę tamen receptissima conclusio limitatur cōmuniter, vt ex eisdem Authoribus cōstat, & gloss. in l. in contractibus verb. nullo modo C. de nō numer. pecun. cōmuniter recepta secundùm Valasc. d. n. 15. vt non procedat in probatione per aduersę partis confessionē; cōmunem tradit Mascard. d. cōclus. 1223. n. 11. Sed hęc quidē aduersę partis cōfessio, vt contra præsumptionem iuris & de iure admittatur, in iudicio facta esse debet, vt probat Alc. d. 2. p. n. 6. 7. & 8. vbi dicit, quód ita est de mente aliorū, sequūtur Mascard. d. proœm. q. 10. n. 52. & sequenti, Valasc. d. cons. 125. n. 16. & sequenti. Secundùm quas receptas traditiones, in terminis legis nostræ, concubina admitti non debebit ad probādū per testes, aut instrumenta, rem sibi à concubinario suo coniugato verè & realiter venditam fuisse cū pretij solutione, aut oppigneratā pro mutuo dato. Et quanuis de hoc publica proferat instrumenta, quibus, vxorem concubinario marito alienanti cōsentisse ex-

expreſsè, caueatur, adhuc contra præſumptionẽ iuris & de iure, cui lex innititur, iuuanda nõ erit. Solùm ergo, ipſius vxoris de rei veritate ſibi cõſciæ cõfeſsio in iudicio facta prodeſſe illi, poterit. Sed & in foro cõſcientiæ, quia in illo leges ſuper præſumpto ſtatuẽtes locũ ſibi nõ vendicãt, vxor de veritate conſcia, quia, nẽpe, certó ſcit, cũ concubina circà rei alienationẽ á marito actũ verè eſſe, abſque vllo fraudis cõmento, & perinde ac ſi cũ perſona alia ageretur, aduersùs eã experiri non poterit.

14. Tertiò ad leg. Regni notãdũ eſt pro ampliatione illius, vt procedat etiam caſu quo res à marito concubinæ donata, aut titulo alio in eã translata, ipſius mariti pleno iure eſſet, ita vt ad cõmunem bonorum ſocietatẽ nõ pertineret ex lege contractus, legis enim ratio, quę eſt cõcubinariorũ odiũ, ac punitio, in caſu iſto æquè militat, & verba illius cõueniunt, tũ quatenus generaliter, & indiſtinctè loquitur in vxorato qui cõcubinę, focariæ vè donauit, tũ & maximè, quia rem, alienatam ad vxorẽ in ſolidũ pertinere, ſtatuit; atque, ita partem mariti, quã aliás, habebat in re donata, ipſius odio illi adiudicat. Quæ ergo eſt ratio, ac iuris diſpoſitio de parte quoad partẽ, eadẽ eſt de toto quoad totum, ſicut & è contra l. quæ de tota, & ibi gloſſ. ff. de rei vendicat.

15. Quartó obſeruandũ eſt, actionẽ ex lege Regia cõpetentem, in rẽ eſſe, & ad rem, vt verba legis ſatis oſtendũt, quæ in rei perſecutionẽ ſemper dirigũtur: & ita in ſenatu noſtro fuiſſe iudicatũ, tradit Gam. deciſ. 226. nu. 3. verſicul. Sententia tandem, illo tamen contrarium ſentiente, vt ibid. & nu. ſequenti, verſic. Quas leges. Vnde, malè agitur cũ cõcubina, ſi cùm lis aduersùs eã mouetur, iã non poſsidet, nec dolo deſijt poſsidere. Poterit ſanè aduersùs quẽuis rei poſſeſſorẽ mulier experiri, quia verba legis concubinã nõ

Bald. in l. antiquę n. 3. C. ad Velleian. Alc. de pręsumption. 2. p. nu. 3. vbi diffinit præsumptionē iuris & de iure, dicēs, quòd est dispositio legis aliquid pręsumētis, & super præsumpto tanquám sibi cōperto statuentis, Mascard. de probation. in proœmio q. 10. n. 48. & cōclus. 1223. n. 1. vbi vtriusq; iuris loca varia citat, Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 3. ex n. 15. cū sequentib. vbi prędictā. Alc. definitionem, & alias adducit quæ in idem reincidūt, idcircò nō admittitur probatio in contrariū, glo. in Auth. de ęqualit. dot. §. aliud quoque, verb. priuilegium collat. 7. & in d. l. antiquæ, verb. esse credēdū, & Bald. ibi n. 3. Alc. d. 2. part. n. 4. & pluribꝰ citatis Valasc. cōs. 125. n. 15. to. 2. Mascard. d. q. 10. n. 49. & d. cōclus. 1223. nu. 3. vbi inquit, quod vno ore ita tradūt Scribēt. Menoch. d. q. 3. n. 13. & nu. 20. cum sequentib. & rursus d. lib. 1. q. 60. quę tamen receptissima conclusio limitatur cōmuniter, vt ex eisdem Authoribus cōstat, & gloss. in l. in contractibus verb. nullo modo C. de nō numer. pecun. cōmuniter recepta secundùm Valasc. d. n. 15. vt non procedat in probatione per aduersę partis confessionē; cōmunem tradit Mascard. d. cōclus. 1223. n. 11. Sed hęc quidē aduersę partis cōfessio, vt contra præsumptionem iuris & de iure admittatur, in iudicio facta esse debet, vt probat Alc. d. 2. p. n. 6. 7. & 8. vbi dicit, quód ita est de mente aliorū, sequūtur Mascard. d. proœm. q. 10. n. 52. & sequenti, Valasc. d. cons. 125. n. 16. & sequenti. Secundùm quas receptas traditiones, in terminis legis nostræ, concubina admitti non debebit ad probādū per testes, aut instrumenta, rem sibi à concubinario suo coniugato verè & realiter venditam fuisse cū pretij solutione, aut oppigneratā pro mutuo dato. Et quanuis de hoc publica proferat instrumenta, quibus, vxorem concubinario marito alienanti cōsentisse

expreſsè, caueatur, adhuc contra prçſumptionẽ iuris & de iure, cui lex innititur, iuuanda nõ erit. Solùm ergo, ipſius vxoris de rei veritate ſibi cõſciæ cõfeſsio in iudicio facta prodeſſe illi, poterit. Sed & in foro cõſcientię, quia in illo leges ſuper prçſumpto ſtatuẽtes locũ ſibi nõ vendicãt, vxor de veritate conſcia, quia, nẽpe, certó ſcit, cũ concubina circà rei alienationẽ á marito actũ verè eſſe, abſque vllo fraudis cõmento, & perinde ac ſi cũ perſona alia ageretur, aduersùs eã experiri non poterit.

14. Tertiò ad leg. Regni notãdũ eſt pro ampliatione illius, vt procedat etiam caſu quo res à marito concubinæ donata, aut titulo alio in eã translata, ipſius mariti pleno iure eſſet, ita vt ad cõmunem bonorum ſocietatẽ nõ pertineret ex lege contractus, legis enim ratio, quę eſt cõcubinariorũ odiũ, ac punitio, in caſu iſto æquè militat, & verba illius cõueniunt, tũ quatenus generaliter, & indiſtinctè loquitur in vxorato qui cõcubinę, focariævè donauit, tũ & maximè, quia rem, alienatam ad vxorẽ in ſolidũ pertinere, ſtatuit; atque, ita partem mariti, quã aliás, habebat in re donata, ipſius, odio illi adiudicat. Quæ ergo eſt ratio, ac iuris diſpoſitio de parte quoad partẽ, eadẽ eſt de toto quoad totum, ſicut & è contra l. quæ de tota, & ibi gloſſ. ff. de rei vendicat.

15. Quartó obſeruandũ eſt, actionẽ ex lege Regia cõpetentem, in rẽ eſſe, & ad rem, vt verba legis ſatis oſtendũt, quæ in rei perſecutionẽ ſemper dirigũtur: & ita in ſenatu noſtro fuiſſe iudicatũ, tradit Gam. deciſ. 226. nu. 3. verſicul. Sententia tandem, illo tamen contrarium ſentiente, vt ibid. & nu. ſequenti, verſic. Quas leges. Vnde, malè agitur cũ cõcubina, ſi cùm lis aduersùs eã mouetur, iã non poſsidet, nec dolo deſijt poſsidere. Poterit ſanè aduersùs quẽuis rei poſſeſſorẽ mulier experiri, quia verba legis concubinã nõ

determinant, sed omnes qui rem possident, æqualiter amplectuntur.

Dubiũ veró erit, an cõcubina saltem in subsidiũ cõueniri possit pro pretio quòd ex re habuit, quia illam fortè alicui vendidisset. Et, quia lex correctoria iuris est, & odij causa lata, videtur, quód ad casum istum, in quo nõ loquitur, non sit extendenda, sed in eo ius cõmune seruetur.

16. Secundúm quod, cũ bona, vel lucra constante matrimonio quæsita, inter coniuges communicantur ex forma statuti, à marito ex eis donata, in partẽ ipsius imputantur, tantundẽ vxore ex cõmuni aceruo præcipuum habitura; vel pro medietate sua donationem reuocare poterit, vt ad leges Regni probãt Palat. in repet. rubr. de donation. inter vir. & vxor. §. 66. nu. 29. Roderic. Suar. l. 1. titul. de las ganancias lib. 3. fori ex nu. 52. & licèt alij contrariam sententiã probẽt, hác sequuntur plures, quos refert, & sequitur Christophor. de Paz in scholijs ad leges Styli l. 205. schol. vnic. nu. 3. cum sequentib. & ex nostris Barbos. in l. 1. 1. p. n. 40. versic. Quoad maritũ autem, cũ duob. sequentib. ff. solut. matrim. de quo apud nos est ord. lib. 4. titul. 64. olim lib. 4. titul. 6. §. final. secundùm quã à marito donata absque vxoris consensu in partem illius imputantur. Declarat autem Barbos. d. nu. 40. versic. Quæ tamen cõclusio, vt donatio quidẽ valeat (quod intelligitur de donatione mobiliũ, in quibus lex illa loquitur; immobiliũ, namque, donatio, seu quæuis alienatio absq; vxoris consensu non valet per legẽ aliã Regiam) mulieri verò damnũ ea illatũ in portione sua, ex parte mariti resarciatur; quòd si mariti pars non sit soluendo, vtilis rei vendicatio pro parte sua illi competat.

17. In partem quoq, mariti imputãtur quæ in malos vsus cõsũpsit, videlicet, ludẽdo, aut meretricando, vt latè probat Valas. noster

do

de partition. c. 24. ex num. 15. cum sequentib. nec ab hac sententia dissentit in stricta iuris disputatione Suar. d. titul. de las ganancias, num. 57. Barbos. d. l. 1. 1. part. num. 40. prope fin. versicul. Vnde infertur, vbi alios refert, vterque tamē, contrarium seruari, testatur; sed Valasc. qui d. c. 24. nu. 12. ingenue fatetur, se per plures annos quibus in suprema Lusitaniæ Curia consultus respondit, nunquam vidisse, neque audiuisse, tales sumptus in solius mariti partem imputari, nisi in causa vna cuius ibi meminit, subdit postea d. num. 15. id ex eo esse potuisse, quia in iudicium res deducta non fuisset, concludens, tales malorum vsuum sumptus in solius mariti partē imputari debere, & pecuniariam item condemnationem quam maritus delicti causa passus est; de quo Palat. d. repetit. rubr. §. 66. ex nu. 18. cum multis sequentib.

18. Cùm, itaque, vbi ex forma statuti bona inter coniuges communicātur, si maritus ex illis donet, aut in malos vsus dissipet, attēta iuris dispositione, non possit vxor donata repetere, ac sibi in solidum habere, sed tantùm pro parte sua satisfieri illi debeat, secundùm vnam opinionē, aut, secundùm alterā quæ apud sup. citatos videri potest, nec pro hac prouisum illi extet, apparet leg. nostram d. lib. 4. titul. 66. quæ mulieri actionē tribuit ad repetenda in concubinam translata, cum dominio & administratione eorū, exorbitantem & iuris correctoriam esse; nec tantùm communis iuris correctoria est, sed & aliarū Regni legum; qua parte tribuit mulieri plenum rei dominium cum libera illius administratione in iudicio, & extra illud. Atque ideo, cùm de actione in rem, & ad rei donatę recuperationem loquatur, non erit extendenda ad personalem pro rei pretio; adeò quidē, vt, si pecunia concubinæ donata fuisset, cōsumptos

nummos non possit vxor ab ea condicere, vt iudicatum fuisse, refert Gam. d. decis. 226. nu. 3. & 4. versic. Quas leges.

19. Quintò notanda est ord. d. titul. 66. quæ loquitur in concubina, & quauis alia muliere quam coniugatus carnali affectione cognoscit; sic enim in hac, & illa specie, vt in diuersis alternatiuè loquitur. Quod tamen non ita amplè intelligendum est, vt rem loco pretij meretrici á marito donatam possit vxor ab illa sibi vendicare; quæ quod eo nomine recipit, turpiter non recipit l. 4. versic. Sed quod meretrici, in fin. ff. de cōdiction. ob turp. caus. de quo latè Palat. d. repetit. rubr. §. 40. Bermon. de public. concubinar. verb. contra prędictos, nu. 3. cũ sequẽtib. Couar. in regul. peccatum 2. p. §. 2. de regul. iur. lib. 6. Sed in casu isto satis sibi cõsultum æstimare debet vxor, si in partẽ mariti illud imputetur, tãtundem ipsa ex cõmuni aceruo præcipuũ deductura. Et lex Regia in secũda illa alternatiuæ dispositionis suę parte intelligenda est de muliere, quæ, etsi concubinę loco nõ sit, de qua est prima alternatiuæ pars, carnali tamẽ affectione adamatur; hoc enim verba illa legis important, *ou à qualquer outra mulher cõ q̃ tenha carnal affeição*; quod meretrici quidẽ non cõuenit, quę à coeuntibus secũ carnali quidẽ cõmixtione cognoscitur, sed carnali affectione nõ adamatur quę palã omnibus turpis quæstus causa prostituta est. Quarè, prædicta verba de tali muliere sunt accipiẽda, quæ nec cõcubina est in stricta significatione, in qua, cõcubina de vxorato dici nequit, nec in larga significatione, quia de hac loquitur lex in prima alternatiuæ dispositionis suæ parte; nec rursus intelligẽda sunt de meretrice, quia in hãc carnalis affectio nõ cadit; restat ergo, vt tertiã constituamus speciem mulierũ fornicariarũ, & illam quidem mediam inter cõcubinam,

cubinam, & meretricẽ; & sanè, mulieres extra fędus matrimonij coeuntes, in triplici differẽtia esse, scripsit Bermõd. de public. cõcubinarijs, verb. concubinã dimittat, nu. 1. vbi tradit, quòd alia appellatur cõcubina, alia meretrix, alia focaria seu fornicaria, & quòd dispositio faciẽs mẽtionem de vna aliã nõ cõprehendit, tã propter nominũ diuersitatem, quám quia odia sunt restringẽda. Et cùm ibi satis explicet, quę dicatur concubina, & quę meretrix, focariã tamẽ prætermisit, subdẽs tantũmodó ibid. nu. final. in fin. quód Canones, focarias, seu fornicarias mulieres, clericorũ cõcubinas appellãt: ex quo, sensisse videtur, focariã à cõcubina differri secundũ strictã concubinę significationẽ, de qua per eũ ibid. ex nu. 2. Cæterùm, militũ cõcubinas, focarias appellat Imper. in l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor. & quidẽ non magis ad cõcubinã in larga significatione, quàm in stricta sumptã locus ille pertinet, & verbi etymologia, si ea est, quam scripsit Prateius in lexicon iur. verb *focaria*, ad strictam magis pertinet, scripsit enim, focariam á foco dici, quasi, scilicet, amasij sui foco assidentem; quod cõcubinæ concubinarij domo retentæ proprium est.

20. Dicendum est ergo, verba legis nostræ de quibus sup. ad talem mulierẽ pertinere, quæ, etsi concubina, focaria vè coniugati non sit; quia hoc animi affectu, nec in propria, nec in aliena domo ab eo tenetur, eam tamen carnali affectione cognoscit, quæ media est species inter cõcubinã, & meretricem; & huic quidem verba legis conueniunt. Quòd si quis tentauerit, illi etiã mulieri verba conuenire, quę carnaliter cognita non est, sed carnali affectione prętenditur cognosci, alienũ à lege sensum non iudicabo; verè enim verba illa, *ou à qualquer outra mulher com que tenha carnal affeição*, animi affectum etiam absque coitu

coitu significant; nõ enim in lege scriptum est, *com que tenha carnal ajuntamento*, qui verborũ tenor ad carnalem copulam solummodò pertineret, & non ad solum animi concupiscentis affectum, ad quem pertinent illa, *carnal affeição*, quibus non otiosè lex vsa est. Enim verò, quia non rara experientia constat, vxoratos his lasciuis ac carnalibus mulierũ amoribus deditos propriæ vxoris ac domus curam perditè obliuisci, ac res suas perdere, dum prętensas mulieres effusis largitionibus solicitare, & ad se allicere tentant, identitas rationis exigebat, vt, quod de alienatione rerum in concubinas facta lex decreuerat, in his quæ concupiscentia carnis ab vxorato amantur, siue carnaliter ab eo cognoscantur, siue non dũ ad id peruentum sit, eadem statueret determinatione.

21. Sextò obseruandũ est, dispositionem ord. procedere in alienationibus quæ fiunt per actus inter viuos, & non per actus vltimæ voluntatis: quanuis enim venditionis verbum, quod in legę scriptum est, omnem alienationem cõprehendat per quam dominium trãsfertur l. statuliberi §. Quintus Mutius ff. de statuliber. quod multó magis in casu pręsenti procedere posset, quia subdidit ord. dispositionẽ de qua ibi, locũ habere quocunque modo res á marito in concubinam transferatũr, quæ verborum generalitas etiam translationem quę fit per vltimę voluntatis actum complecti videtũr, tamen legis mens attendi magis debet, quæ sanè prospicere voluit mulieribus contra alienationes quę fiunt per actus inter viuos; & vt comprehẽderet omnes, ampla illa verborum generalitate vsa est vltimas voluntates coarctare non intendens, tam quia nullum vxori fit præiudicium, neque iniuria, si in tempus soluti matrimonij maritus res suas concubinæ

binę relinquat, quod secus est quando illo constante donauit, aut sub alio titulo alienauit, quàm quia suprema hominum voluntas non ita facilè constringi debuit, cùm nihil sit quod magis hominibus debeatur quàm libera supremæ voluntatis facultas ac dispositio l. 1. C. de sacrosanct. eccles. Denique, verba legis ad alienationes inter viuos factas planè diriguntur, quanuis reuocandi eas facultatem tribuat vxori tam constante matrimonio, quandocunque, quàm eo soluto, intra quadriennium.

22. Septimò & vltimò noto, legem Regiam procedere in donationibus, & alienationibus factis tempore concubinatus, vt verba illa probant, *der à sua barregãa*, idest, donauerit concubinæ suę, & inferiùs vbi de venditione loquitur, ibi, *que por elle à ella for vendida*, &c. quę verba de illa planè intelliguntur, quę cõcubina est tempore donationis, aut venditionis illi factę; sed multó clariùs id exprimunt illa, *com que tenha carnal affeição*, quæ præsentis sunt temporis, & ostendunt, legem de illa loqui cum qua carnalis affectio perdurat tempore donationis. Et sanè, maior erat ratio, vt lex in hanc diceretur, quàm in illam, quæ, etsi cum marito alterius deliquit, iam delinquere dereliquit. Pro qua etiam est gloss. opinio in l. miles ita §. mulier, verb. cadere potest ff. de militar. testament. qui tex. probat, suspectam de turpitudine mulierem néc ex testamẽto militis capere posse, & glo. ibi interpretatur, quia eam cognouit, & subdit postea, *Item hoc, nisi tempore mortis bona opinionis erat absque suspicione*; atque ita probat gloss. id quod dicitur, concubinam militis ex testamento illius capere non posse, de illa non intelligi quæ mortis tempore absq; suspicione iam erat, idest, quæ iam antea à concubinatu illius resipuerat; cuius gloss. ad hoc meminit Paul.

in l.

in l. donationes, nu. 2. ff. de donation. Palat. d. repetit. rubric. §. 37. nu. 8. versicul. Maximè si iam.

23. In militibus autem speciale est, vt concubinis suis, seu focarijs donare nō possint. l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor. nec in testamento relinquere illis possunt d. l. miles ita §. mulier, iuncta gloss. ibi, l. mulierem ff. de his quib. vt indign. & vtrobique Bart. Paul. in d. l. donationes, nu. 2. Et licèt ratio scripta in d. l. 2. ibi, *milites tamen meos à focarijs suis hac ratione, fictisquè adulationibus spoliari nolo*, solúm militum donationes, & nō testamentaria relicta determinet, vt subtiliter cōsiderabat Lusitanus Cost. relatus á Gam. decis. 226. in fin. communis tamen opinio in testamentarijs militum relictis idem probat secundùm Gam. ibid. eandem secutum. Et ratio generalis pertinens ad vtramque speciem, secundùm Angel. in d. l. miles ita §. mulier, est, quia maior castitas in militibus requiritur quàm in paganis, vt ad pugnandum fortiores sint, & audaciores; propter quod olim antequàm pugnaretur, per tēpus aliquod fornicariæ è campo expellebantur, vt ex Vigorino refert Angel. ibid. sequitur Palat. d. rubr. de donation. inter vir. & vxor. §. 37. n. 10. & prętér hanc, tres alias rationes assignat Bermōd. de public. concubinar. verb. contra prædictos, nu. 18. Differentia verô stat in eo, quód relicta, fisco applicâtur, d. l. mulierem, tradit Paul. d. l. donationes nu. 2. Bermond. d. verb. nu. 17. in fin. & iudicatum refert Senator Regius Gam. d. decis. 226. num. final. at veró quę miles concubinę suæ donauit repetere ipse potest, vt probat tex. in d. l. 2. ibi, *eam tibi restitui iubebit*, & huc spectat ratio ibid. in fine scripta, ne á focarijs suis milites rebus suis spolientur; contra quem tex. loquutus est Palat. in d. §. 37. nu. 10. vbi in consultò scripsit vir aliás consultissimus, quód donatum

à milite

à milite suæ concubinæ nõ ipse repetit, sed fiscus qui est iniqui lucri acquisiti iustus ablator, vt in d.l.mulierem, qui tex.loquitur in relictis testamento, in quibus cessat ratio scripta in d.l.2.

24. Quod autẽ in milite armatæ militiæ dispositum est, in clerico cælestis militię milite ęquè probant omnes, vt concubinę suæ (quod absit ab eis) neque donare, neque in testamento relinquere possit, ita Bart. d.l.miles ita §.mulier, nu.4.& in d.l.mulierẽ, & in l.affectionis.ff. de donation. & in l. miles nu.4. ff. de re iudicat. Paul. d.l. donationes, nu.2. Aymon cõs.229. Quidam clericus nu.3.in princ. vbi latè contendit, nec adhibito iuramento talem donationem valere, & alijs citatis Palat. in d. rubric. §. 39. num.1. Gam.d. decis.226. num.4. versicul. Fallit & secundó, vbi addit, idem etiam locũ habere in milite insignito cruce Dñi nostri IESV-CHRISTI; quod si verũ est, in alijs etiam aliarum ordinum militarium candidatis probare idem possumus, & prędictam opinionem in clerico sacrorũ ordinum probat, & cõmunem dicit, eiusquè rationem adducit Bermond. d. verb. contra prædictos, nu. 21.& sequenti, eamquè tripliciter limitat ibid. n.24. & sequenti. In aduocato idem tradit Bart. in l.miles, in fin.ff.de re iudicat.& in doctore Gam. loco proximè citato, & in vtroque Palat.d. rubr. §.37.nu.14. & de licentiato agit in §. sequenti; & loquens in doctoribus, & aduocatis, cõmunem tradit, & probat Bermond. d. verb. contra prędictos. num. 19. & sequenti. Limitant veró tam in milite armato, quam in alijs, quando donatio remuneratoria est, vt probatis meritis valeat intra eorum ęstimationem, vt per Paul. d.l. donationes, nu. 2. ff. de donationib. Aym. d. cons.229. nu.3. Bermond. d. verb. contra prædictos, nu.25. cum duob. sequẽtib.

Palat.

Palat. d. §. 39. nu. 13. versic. Vnum non est omittendũ, Gam. d. decis. 226. num. 4. versicul. Quæ omnia.

25. Hęc sanè quę à Nostris absque controuersia ita traduntur facto vulgari argumento de milite armato ad alios, de quo per gloss. & Scribent. in l. miles ff. de re iudicat. non ita mihi probantur saltem ad donationis casum, in quo disparitas rationis diuersum ius suadet. Si enim dicimus, donationem à clerico, aut ab aduocato concubinæ factam non valere, argumento eius quod in armato milite traditum extat, fateri cogemur clericum, & aduocatum concubinarium donationem ipsam repetere posse; hoc enim repetẽdi ius expressè datum est armato militi concubinario in l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor. at veró, quám inhonesta, & indecora propriæ turpitudinis ex hac causa allegatio sit, pręsertim in ore eius qui quotidie canit, *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam,* & iterum, in precibus Dominicalibus ad Primam, *Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam*, nemo est qui non videat; *Fornicatio autem, & omnis immundicia, aut auaritia nec nominetur in vobis, sicut decet Sãctos,* ait Apostol. ad Ephes. 5. quod, etsi omnigenis Christi fidem colentibus prędicat, ad illos tamẽ magis pertinet, qui in sortem Domini sunt vocati, & quibus dicitur, *Ego dixi, Dij estis, & filij Excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini, & sicut vnus de principibus cadetis*, Psalm. 81. Porrò, turpe valde est, & indignum viro honestissimã iuris disciplinam profitente, cuius primum, ac capitale pręceptũ est, *honestè viuere* l. iustitia §. iuris pręcepta, ff. de iustit. & iur. §. iuris pręcepta, instit. eod. titul. inhonestam concubinatus proprij causam pretendere ad repetẽdam rem quam donauit. Quód si dicatur, in re per clericũ, & aduo-

& aduocatũ, doctoremvè concubinæ donata fisco locum esse, atque ita, illis nõ agẽtibus rem repeti posse, vt de clerici donatione loquens tradit Bermond. d. verb. contra prædictos, nu. 23. Palat. d. rubric. §. 39. nu. 7. vbi tractat, Ecclesiæ ne fisco, an Regio sæculari, competat, hoc ipso apparebit, argumentum de milite armato ad eos de quibus agimus, non procedere in specie proposita, si quidem in armato expeditum est per d. l. 2. repetendi ius illi competere, & non fisco; atque ita, si fiscus repetit donationem à clerico factam, armati militis argumento non repetit; si verò huic argumento stare debemus, clericus repetet; quod esse absurdũ, & clericali ordine satis indignũ, ostensum est, quo dato absurdo non valet argumentum. Nec obstat, si dicatur, militem armatæ militiæ propriam cõcubinatus sui turpitudinem in hac eadẽ repetitionis specie allegare, & nihilominus ab agendo non repelli, per d. l. 2. quo argumento idem in alijs probandum videbatur, respondetur enim, nõ tam turpe esse armato militi concubinam habuisse, ac id palam asserere, quàm viro literato bonorũ morum scientiam profitenti; & in clerico turpius & ignominiosiùs hoc esset, quem, ex instituto castitatem seruare, eamquè alijs vitæ suæ exemplo prædicare, decet. Et denique, quod specialiter armatæ militiæ militibus concessum est, in d. l. 2. ex ratione de qua ibi, quæ militiç fauorem concernit, ad alios non est trahendum, ne fauor in odium conuertatur.

26. In ijs autem quæ in testamento relinquuntur præcedens differentiæ ratio cessat, & in clerico militat illa quæ in armato milite considerari potest, vt concubinæ relicta fisco vendicentur; ratio enim odium cõcubinatus respicit, qui si in armato milite odibilis est, in cælesti odibilior

bilior multó magis; &, si, armatos à mulieribus abstinere, oportet, vt ad pugnandum fortiores sint, & audaciores, vt scripsit Angel. in l. miles ita §. mulier ff. de militar. testam. quantó magis, castum esse, oportet, qui cælestem militiam profitetur, qui, eo ipso quo turpem quęrit cōcubitum, hosti succumbit? item, concubina grauiùs delinquit cum clerico, quàm cum milite; quia cũ milite simplex est concubinatus; at veró, delinquẽdo cum clerico sacris insignito maius committitur peccatum; quod an flagitia alia, pręter simplicẽ fornicationem secum inuoluat, inter Doctores cōtrouertitur; de quo infr. agemus art. 10. atque ideo, tanquám ab indigna auferri illi meritó debet quod clericus reliquit, sicut aufertur á milite relictum, l. mulierem ff. de his quib. vt indign.

27. Clericum verò hic intelligo qui sacris est initiatus, & non qui in minoribus est constitutus, cum quo simplex tantúm committitur cōcubinatus, nec tam grauiter peccat, vt sacris initiatus, vt notat Abb. d. c. vt clericorum, num. 2. Vnde, pęnalis legis extentio de milite ad clericum facta per Doctor. satis est, si in sacrorum ordinum clerico accipiatur, propter paritatem, aut etiam maioritatem rationis quę in illo militat, vt expendimus; & non in clerico minorum, in quo nec delicti grauitas, nec æquiparationis ratio de vno milite ad alterum eandem exigit extentionem; qui enim sacrorum susceptione Deo se vouit, militare Deo, propriè dicitur, & non qui in minoribus sunt, præsertim si ecclesiæ nō ministrant, quos, aliud agens, pares laicis reputat Couar. lib. 2. variar. c. 1. num. 9. iuxta quod accipiendus est Bart. in l. affectionis. ff. de donat. vbi scripsit Richard. secutus, quòd sicut miles non potest donare meretrici, ita nec miles cælestis militiæ, & sub-

& subdit, generaliter hoc esse intelligendum in quolibet clerico; & sanè, quod ad donationem attinet, iã sup. tradidimus, non procedere argumentum; in relictis verò intelligendus est de quolibet clerico qui Deo militat, etsi ad presbyteratus ordinem promotus non sit; in illum enim qui non militat, qualis est, qui minoribus tantum est decoratus, & matrimonio adhuc carnali iungi potest, & quærere quę mundi sunt, non cadit argumentum de vno milite ad alterum. Quòd si, & hunc militare, quispiam contendat, quia fortè certo aliquo ministerio ecclesię seruit, adhuc in casu nostro argumentum negabo, quia legis pænalis extentio, de facili inducenda non est; præsertim, cùm dissimilis ratio sit inter hunc, & illum, quo casu de vno milite ad alterum non valet argumentum, vt tradit Abb. in c. 1. num. 5. de cleric. ægrotant. Palat. d. rubr. § 4. 2. num. 5. versic. Vnde priuilegia, & ego scripsi in commentar. l. 1. 2. part. § 1. nu. 23. C. de sacrosanct. eccles.

28. Ex prędictis infertur quid dicendum sit in relictis concubinę ab aduocato; valere enim, dicendum est, quia etsi militare dicatur; l. aduocati C. de aduocat. diuersor. iudicior. vnde de armato ad eum argumẽtatur gloss. & Scribentes in l. miles. ff. de re iudicat. vbi Bart. in fine, in terminis nostris loquẽs, tamen pęnalis lex, & odiosa non debet hoc argumento de vno ad alium facilè extendi, sicut diximus circà clericũ in minoribus cõstitutũ, cui magis, quàm sacris insignito, aduocatũ hoc in articulo æquiparandũ fore, existimo, quia concubinatus illius nullũ aliud quàm simplicis cõcubinatus crimen secũ inuoluit. Quód si dicatur, etiã armati militis cõcubinatũ, nullum aliud pręter simplicis cõcubinatus crimẽ secũ portare, & tamen nec donata, nec relicta ab eo con-

concubinæ suę valent, respondebitur, quod in milite scriptum ita est, ad aduocatum trahi non debere per argumentum de vno ad alterũ in materia odiosa, & in qua eadem in vtroque non militat ratio. Sanè, non dico hoc propter fauorem aduocatorum ad excusandas excusationes in peccatis eorum; valde, namque, turpe est, & iterũ turpe, vt mores ipsi offendant, quorum se consultores, & vindices esse gloriantur, atque ita in se approbent, quod reprobant in alijs; vt dici talibus meritò possit, *Medice, cura te ipsum.*

ARTIC. NONI summaria.

1. *Meretrix quæ sit, traditur: Et de verbi etymologia, nu. 2.*
3. *Lupanaria in Christiana Republica tolerantur ad maiora mala euitãda. Et vnde dicta sint, traditur.*
4. *Vtrum, qui locat meretrici domum in lupanario sitam, vel extra lupanarium, non ignorans eam meretricium exercere, peccet. Et nu. 5. Intelligitur Vlpian. locus in l. ancillarum in fin. ff. de petition. hæreditat. quatenus ait, quòd in multorum honestorum virorũ prædijs lupanaria exercentur. d. nu. 5. in fin.*
6. *Meretricem è vicinia expelli posse, cum communi traditur.*
7. *Idem traditur ex mente communis contra Menoch. & Mascard. in illa, quæ, etsi meretrix non sit, inhonestè tamen cum amasio aliquo viuit.*
8. *Domus Dominus etiam locationis tempore durante potest ab ea expellere mulierem inhonestè viuentem, quanuis longè inde habitet. Et an pensio residui temporis mulieri expulsæ ob culpam suam remitti debeat, num. 9.*
10. *Vtrum Dominus in propria domo inhonestè viuens, per vicinos compelli poßit, vt eam derelinquat.*
11. *An, & quando coniugata propter inhonestam vitæ con-*

conuersationem è vicinia expelli posit.

Mulier nupta cuius maritus furiosus est, vidua æquiparatur. Ibid. versic. Et quidem.

12. *Meretrix nupta quando propter ciuile debitum in carcerem detrudi possit.*

13. *Meretrices infames esse, & personas turpes, traditur, & de alijs ad illas pertinentibus, remissiuè.*

14. *Meretrix testamenti factionem habet actiuam, & passiuam, & etiam de ijs quæ meretricio acquisiuit, testari potest. Et an de illis eleemosynas facere, remissiuè.*

15. *Aduersus Bald. & alios probatur, meretrices non esse cogendas certum aliquē habitum, aut signum aliud portare quo ab honestis mulieribus distinguantur. Et intelligitur l. mimæ C. de Episcopal. audient.*

16. *Meretrix etiam quæ in publico lupanario constituta est, non potest ad coitum cogi; & vim illi inferens extraordinaria pœna punitur. Et nu sequent.*

18. *Intelligitur. Lusitana ord. lib. 5. titul. 18. in princ. quatenus mulieri quæ quæstum facit, vim inferentem coitus causa, pœnæ mortis subdit.*

ARTIC. IX.

De Meretrice.

1. MVlta in iure nostro circā meretrices tradūtur, quod est vile, ac turpissimū genus mulierum, & vtinā tam multę non essent in Christianę Reipublicæ ciuitatibus, vbi tamen permissiuè tolerantur ad maiora mala euitāda; necesse est enim, vt veniant scandala, veruntamen væ homini illi per quem scandalum venit, Matth. 18. Quæ autem meretrix sit, describitur ab Vlpian. in l. palam in princ. ff. de rit. nuptiar. Secundùm quem ibi, meretrix est, quę palam ac sinè delectu corpus suum prostituit, siue quęstu, siue sinè eo, siue in lupanari, siue alio in loco; tradunt Bermond. de public. con-

 cubinar.

vel secundùm Alberic. in suo dictionar. verb. meretrix, relatum ab eodem Farinac. & ante eum á Bermond. d. verb. concubinam dimittat, num. final. meretrix dicitur quasì me retro trahens à bono opere, scilicet, virginitate, vel castitate, propter quæstũ, seu lucrum; merere enim, propriè est, lucri gratia aliquid operari, & merere dicuntur, quæ se sordidissimi quęstus gratia prostát, á quo meretrices sunt appellatæ; quę etymologia in secunda parte, conuenit cum priori, quæ prior videtur ad verbum, *meretrix*, vt nempe, á merendo dicatur. Addo tamen aliam, vocabulo ironicè sumpto, vt á merendo quidem meretrix dicatur, sed hoc per ironiam, quia eũ vitæ statum elegerit, quo nullius meriti mulier sit apud Deum, & homines, apud quos lege ita notata est, vt, etsi turpiter viuere desinat, turpitudinis maculam, qua coinquinata est, non abstergat d. l. palam, versic. Non solùm autem.

3. Hoc autem tam turpe mulierũ genus quo non est aliud turpius, aut vilius, in Christiana Republica esse, permittitur ad maiora mala euitanda; adeò vt & lupanaria meretricibus sint deputata. Sunt autem lupanaria, loca ciuitatis in quibus eæ diuersantur, sic dicta á lupa, quo nomine, Acca laurentia quæ vulgato corpore quęstum faciebat, Faustuli regij pecoris magistri coniux, à pastoribus, & vicinis vocabatur; ex quo meretrices, lupę antiquitus vocabantur; & quia hæc primos vrbis Romę conditores Romulũ, & Remũ enutriuit, inde fortè fama percrebuit, à lupa fuisse enutritos, á quo non dissentit Liuius sub init. lib. 1. ab Vrbe cõdita. Hæc, itaq;, lupanaria cũ scortorum, id est, meretricũ vsu, in ciuitate permittũtur; quã turpitudinẽ terrena ciuitas licitã fecit, vt ait D. Augustin. de ciuitat. Dei lib. 14. c. 18. & licitã

dicit, quia nulla eius ciuitatis lege vindicatur, vt statim subdit, innuens, scilicet, legis Dei, quę regnat in ciuitate Dei, vindictæ subiacere, explicat Couar. de sponsal. 1. part. cap. 4. in init. nu. 9. versicul. Ecclesia igitur; vbi scripsit, Ecclesiã, ac totius Christiani orbis catholicos Principes lupanaria permittere, non quòd peccatũ approbent, sed vt adulteria, incestus, atque alia luxuriæ crimina compescant; & citat D. Augustin. D. Thom. alijs in propositum adductis, post eum fusiùs Menoch. d. cẽt. 6. cas. 535. ex nu. 9. cum sequentib. vbi de prima meretricũ institutione, ac earum in ciuitatibus permissione luculenter egit.

4. Quæstio verò est frequens apud Scribentes, an domini lupanariorũ peccent locãdo meretricibus, quas ad eorum conductionem turpis vsus causa prosilire, non ignorant; videtur enim, quòd peccent; nam, etsi lupanaria licita sint, absque mortali tamen peccato vsus eorum non est, vt inter omnes constat; atque ideo qui in hunc vsum mulieribus locat, peccati scandalum prębere videtur, ex quo & ipse peccat illis cooperando, sicut qui vsuarijs locat ad exercendũ fęnus, quod non licet c. 1. de vsur. lib. 6. Et Nauarr. quidẽ pro hac parte alia adducit in manual. Latino c. 17. nu. 195. versic. Quartò, vbi scripsit, difficilè defendi posse, quòd non peccat mortaliter qui facit, vel locat domũ meretrici ad meretricandũ, etiã in ea parte ciuitatis in qua permittitur habitare, sed tandem in contrariã sententiã quãuis dubius inclinat, dũmodò qui locat, nec principaliter, nec etiã minus principaliter, meretriciũ vsum in domo cõducta exercendum intendat, sed solius habitationis vsum; quã sententiam sinè scrupulo (vt Nauarr. asserit) affirmat Maior in 4. dist. 15. quęst. 35. & securè sequuntur Frat. Ludou. Lopez in instructor. negotiant. lib. 2. c. 28.

c.28.versicul. Quartò affirimus, Molin. tom. de contractib. disput. 500. num. 3. Azor institution. moral. lib. 12. c. 18. quæst. 3. tom. 2. Rebell. de obligat. lib. 14. quæst. 17. num. 8. in fin. Emanuel Rod. in summ. 1. part. c. 203. conclus. 1. Petrus de Ledesma in summ. 2. part. tract 27. c. 9. concl. 6. dub. 3. versicul. Digo lo segundo, vbi communem affirmat. Rebell. verò loco proximè citato nu. pręcedente hoc ipsum probat etiam cúm extra lupanaria domus meretrici aliás æquè peccaturę locatur iustæ mercedis consequendæ gratia, contra Nauarr. in hoc casu contrarium tenentem d. c. 17. nu. 195. versic. Tertiò, & Conrad. quē etiam retulit Rebell. quęst. 87. supposit. 3. vltra quos idem cum Nauar. tenet Ludouic. Lop. d. c. 18. versic. Tertiò dicimus, nec ab illis in casu isto dissentit Azor d. quæst. 3. & consentit Ledesm. d. c. 9. conclus. 6. dub. 3.

5. Ego quidē circà præsentem quæstionem sentio, quód, si locare domos quę sunt in lupanari peccatum non est, vt tenent præcitati Doctores, nec vtique peccatum erit, locare meretrici domū alio in loco sitam, quanuis locator domus non ignoret, mulierem in ea meretriciū exercere; nec enim inter vtrumque casum idonea differentiæ ratio dari potest; siquidem mulier in vtroque casu peccat; nec maius est peccatum in so sumptum mulierem extra lupanarium, quám in illo meretricari; vel ergo dicimus, quód qui eiusmodi mulieri domū locat sciens prudensquè, peccato illius cooperatur, vel quòd non cooperatur, si primum dicimus, fateri cogemur, locatorem domus peccare, siue illa in lupanario sit, siue alibi, impossibile enim est, alterum absque peccato, in peccatū alteri cooperari, vt in materia scandali tradunt communiter omnes; si secundum dicimus, infertur ex eo, loca-

torem domus non peccare, etiam si illa extra lupanar sit. Et non obstat, si dicatur, qui in lupanario locat, á peccato excusari publica authoritate, qua lupanaria ipsa sunt instituta, & meretricandi vsus permissiuus in illis est; nam publica illa authoritas forũ exterius respicit, in quo versatur, & non interius, in quo sicut non potest mulierem á peccato excusare, ita nec illi quoquo modo in peccatum cooperantẽ. Atque ita, vera semper & constans manet resolutio quam præmisimus, quę tota pendet ex eo, an qui domum locat, cooperari intelligatur in peccatum mulieris, vel non.

Quinimò, si fas est dicere, videtur sanè, quod excusabilior sit in foro animę, qui domum locat extra lupanar constitutam, quàm qui in lupanari; si quidem qui locat in lupanari, dicat quid velit, in meretricium vsum locat, quem mulier ipsa domus conductione profitetur, & principaliter intẽdit, & secundarió habitationis vsũ; sicut qui tabernam vinariã, aut alterius popularis vsus locat, in vsum tabernę locat, & qui cõducit, principaliter in destinatũ tabernæ vsum cõducit, & minus principaliter, atque in cõsequentiam illius, in vsum habitationis; at verò, qui domum extra lupanarium mulieri locat, quam meretricem esse, nõ ignorat, ad vsum quidẽ habitationis, in quem destinata est domus, locatio & conductio inter eos celebratur, & prauus mulieris vsus per accidens & cõsequenter ad habitationis vsum venit, qui non tam attenditur, quàm qui principaliter intenditur, vt est in lupanarię domus conductione, meretricius vsus. Atque ita videtur, quòd in foro animæ excusari á peccato facilius possit, qui domũ locat meretrici extra lupanarium, quàm qui in illo sitam. Cęterùm, quia & hic cõmuni vsu excusatur, ego de peccato eum non accuso,

nec

nec id quidẽ muneris mei est, præsertim cùm doctissimorũ virorũ iudicium, & cõmunis vsus stent in contrariũ etiam in Vrbe Roma, vbi, teste Nauarr. d.c. 17. num. 195. locantur, & semper consueuerunt locari domus meretricibus; & confessarij absoluunt, & semper absoluerunt locatores earũ sinè proposito abstinendi à tali locatione, quæ repetit Ledesm. d. cõclus. 6. dub. 3. versic. Digo lo segundo; illos tamẽ admonitos esse velim eius quod scripsit Molin. tom. de contractib. d. disp. 500. nu. 3. vbi scripsit, quód licita est ea locatio, tametsi dissuadenda sit, & cuique probo viro potiùs domus sua esset exurenda, quàm locanda eiusmodi mulieribus. Assertio sanè religioso ac tanto viro digna, illaquè cuique probo & honesto viro corde & opere amplectenda; tametsi cum ea pugnare videatur Vlpian. Iurisconsul. in l. ancillarum in fin. ff. de petition. hæreditat. vbi ait, quòd & in multorum honestorum virorum prædijs lupanaria exercentur; sed certè Vlpian. responderi potest, quód etsi honesti aliàs sint, in quorum prędijs lupanaria exercentur, in hoc tamen, quód ea exerceri permittunt, honestatis specimen nõ prębent. Vel etiam dicendum est, Vlpian. loqui ad casum de quo ibi, scilicet, de restitutione pensionũ ex locatione lupanarium perceptarum, in iudicio petitionis hęreditatis, de quo ibi agitur.

6. Quæritur deinde, an meretrices è vicinia expelli possint. In qua quæstione affirmatiuè communiter respondetur, vt per Rip. tractat. de pest. 3. part. de remed. præseruatiuis, num. 144. Couar. de sponsalib. 2. part. cap. 8. §. 11. num. 5. & alijs citatis probat Gregor. Tholosan. d. libro 10. cap. 2. num. 37. & libr. 4. c. 24. nu. 10. vbi de vicinis agit in toto illo cap. Gom. to. 3. variar. c. 6. nu. final. versi. Et ex

superioribus, & l. 62. Taur. nu. 3. versicul. Item adde, vbi dicit, quòd istud est notabile, & quotidianum in practica, si petatur ab honestis vicinis proximioribus; Vincent. de Franch. decis. 316. in princ. Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 78. nu. 11. & cas. 328. nu. 14. & rursus pluribus citatis cas. 535. num. 16. Mascard. de probat. conclus. 1066. nu. 8. vbi secutus Menoch. d. cas. 328. num. 14. contrarium tradit in ea, quę non quæstus gratia, sed capta alicuius amore, sui copiam illi facit; hæc enim meretrix non est. Quod vltimũ ego quidem libenter agnosco; atque ideo multa quæ in meretricem notę & pęnæ causa traduntur, in hac locum non habent, vt apud eos videre est, Menoch. nempe, d. cas. 328. & Mascard. d. conclus. 1066. nu. 7. cum duob. sequẽtib. Cæterùm lex loquens de muliere honesta, in ista locum non habet, quia verè honesta dici non potest, quæ extra fędus matrimoniale corporis sui copiam non coacta facit, quocunque intuitu faciat; & per consequens lex loquens de muliere inhonesta hanc sinè dubio comprehendet, quę verè inhonestè viuit, tametsi non meretricio more se cuilibet prostituat, sed vni quem amat carnaliter, & eius amore capta.

7. Quia veró in casu nostro legem non habemus de meretrice, aut inhonesta muliere expellenda, dubium erit, an, quod Doctor. de meretricis expulsione tradunt, in hac quoque sit practicandum. Et sanè, quanuis in illa cõtrarium probent Menoch. & Mascard. eum secutus, vbi sup. tamen, si rei rationem scrutemur, inueniemus, Doctorum sentẽtiam ad hanc etiam pertinere; est enim ratio, ne meretrices inhonesta sua conuersatione bonos vicinorum mores corrumpant, aut sáltem honestos offendant obtutus; quæ ratio etiam aduersùs eam militat quæ vnũ tantùm admittit amasium.

sium. Et sanè Paul. in l. 2. n. 5. C. de summ. Trinit. & Dec. qui eum retulit, & secutus est in l. semper in cõtractibus, aliàs semper in coniunctionibus, num. 3. ff. de reg. iur. quos retulit Menoch. d. cas. 328. num. 14. quasi in meretrice loquẽtes, in muliere inhonesta loquuntur, tradentes è vicinia expelli posse. Inhonestæ autẽ appellatio etiã eam, de qua agimus, comprehendit, vt dictum est; ita etiam in muliere inhonesta loquitur Vincent. de Franch. d. decis. 316. in princ. & in meretrice, vel in muliere inhonesta loquens vt in diuersis, idem æquè tradit Gom. d. 3. tom. c. 6. nu. final. versic. Et ex superioribus. Pro qua, denique, sententia facit, quia mulierem istam, inhonestam esse, constat, vt diximus, & in loco honesto nõ licet collocare inhonestas personas, vt dixit Bald. in Auth. si quas ruinas, nu. 3. in fin. C. de sacrosanct. ecclesi. per tex. in l. si qua C. de spectacul. lib. 11. quem ad hoc satis notabilem vocat Chassen. in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 5. in princ. nu. 54.

Differentia tamen inter hanc, & illam mulierẽ constituenda est; quia meretrix in lupanari viuere cogenda erit, qui proprius illarum mulierum est locus, & fœdissimo earũ quęstui destinatus; quæ verò meretrix non est, inhonestè tamen inter honestos viuit, è vicinia eijci poterit; sed, quia ad lupanar ire non est cogenda, nec ab vrbe releganda, quia pœnã hanc relegationis non incurrit, locum habitationis in vrbe, aut sanè in suburbijs eligere debebit, qui honestorum viciniæ non ita contiguus sit, iuxta tradita per Menoch. d. cas. 535. nu. 15. post Rebuff. citatum ab eo in l. Masurius, col. 2. versic. Adde quoque ff. de verbor. significat. quod & circà meretrices, vbi lupanaria non extant, erit etiam obseruandum. Sanè, iuxta sacras ædes habitare, inhonestis mulieribus

bus permitti nunquam debebit, argum. tex. in Auth. de lenonib. post init. ibi, *& (quod deterius est) iuxta sacratissima loca, & venerabiles domos sint tales habitationes, &c.* collat.5. pestilentię verò tempore, aut cùm timor illius imminet, meretrices extra vrbem sunt eijciendæ, de quo dubitandum non esse, ait Rip. d. tract. de pest. de remed. præseruat. nu.144. vbi scripsit, quód, etsi omni tempore continendum sit, fugiendaquè libido, in pestilentia multó magis, secundùm Cornelium Tacitũ.

8. Non solúm autem ab honestis vicinis mulieres inhonestè viuentes è vicinia eijci possunt, sed & domus locator quãuis longè inde habitet, eodem iure vti poterit durante locationis tempore; generale, namque, est, vt inquilinus qui re sibi locata malè vtitur, expelli possit à domus domino l.ędem C.de locat. c. propter §.verùm, eod. titul. & ibi Hostiens. super verb. *peruersè*, communiter receptus secundũ Valasc.de iur. emphyt. q. 23. apud nos ord. lib.4.tit. 24.in princip. ibi, *ou vsando nella de algũs actos illicitos, & deshonestos*; similis in Regno Castellæ l.6.titu.8. part.5. versicul. La tercera razon. Addit verò Valasc. ex Bald.d. l.ędem, nu.final. quòd si domus esset iuxta lupanar, vel ad talia consueta, non posset conductor expelli, licèt in ea turpiter ageret, nisi esset sacerdos, & Valascum refert, & sequitur Molin. Theologus tom. de contractib. disput.499.nu.12.

9. Et cùm conductor ob prædictam causam expellitur durante tempore locationis, dubium est, an illi pensio pro rata temporis remitti debeat. In qua quęstione, post varias adductas sententias distinguit Gregor. d. l.6. verb. *dos casos*, prope fin. dubius tamen, dicens, quòd aut dominus reperit conductorem pro tempore futuro, & tunc fiat remissio pensionis, secus si non reperit, ne aliàs

in

in damno sit propter conductoris culpam, refert, & sequitur Molin. d. disput. 499.nu.14. Qua stante distinctione,& ratione illius, videtur, quòd onus quærendi nouum cōductorem pro residuo tempore conductori expulso incumbat, & non domino domus, ne onus hoc & grauamē propter culpam illius sustineat, contra reg. l. factum cuique suum.ff. de regul. iur. & reg. non debet aliquis,eod.titul. lib.6. Ego verò distinctionem prædictam sinè scrupulo probarem in præcedente casu, quando, scilicet, cōductor ob turpem vitę conuersationem expellitur à vicinis, quibus scandalū prębet; tunc enim, quia propria culpa expellitur, & absq; facto locatoris, nulla est ratio, quæ ipsum á totius temporis mercede excuset; si verò non á vicinis, sed á locatore iure domini vtente expellatur, tenendum, magis puto, vt pensio illi remittatur; quia, etsi propter ipsius culpam expellitur, talis tamen culpa est quæ nullum affert domino in re sua detrimentum; atque ideo, satis sibi consultum expulsionis iure in casu isto reputare debet, remissa inquilino residui temporis pensione, vt euenit in casibus alijs quibus expellendi ius locatori competit durante locationis tempore, per l.ædē, cum ibi notat.C. de locat. Quòd si expellendi ius oriatur ex malo rei vsu cū damno illius, remissioni mercedis locum non fore, puto, nisi nouus substituatur conductor, iuxta distinctionem de qua sup. quam in casu isto probo. Scio, in vtroque casu Ioan. Andr. contrarium è diametro tenuisse in c. propter, de locat. quem refert, & sequitur Abb. ibi num. 16. vbi. Imol. nu.19. scripsit, quôd Ioan. Andr. opinio propter authoritatē tenentium eam fortè in practica seruaretur, sed de iure verius censet, in vtroq; casu, quia culpa sua conductor expellitur, pensionem illi remitti,

mitti, non debere. Ego in quæstione hac, in qua sic variãt Doctores, quod sensi, scripsi, eruditus Lector quod iustius est eligat.

10. Quæritur deinde, an, quod in inquilino traditur, qui inter honestos inhoneste viuit, habeat locũ in domus domino, ita vt propter vitę turpitudinẽ, è domo propria, ac vicinia sit expellendus. Et quidẽ, si de meretrice agitur, & in ciuitate lupanaria extent, quanuis domus domina sit, de expulsione illius dubitandum non erit, quę in lupanari viuere, aut (vt veriùs loquar) vitam perdere, quando perditio eius ab illa est, cogenda erit; & in meretrice loquẽs, quòd de propria etiã domo expelli possit, tradit Chassen. in cõsuetud. Burg. rubr. 4. §. 5. in princ. nu. 58. idquè noua Mediolanensi constitutione prouisũ esse, refert, & approbat Menoch. de arbitr. d. caus. 535. nu. 17. In alijs veró dubitari magis potest, quia rei suę vsu non sic de facili priuandi sunt, quibus iure competit, re sua vti pro arbitrio suo l. in re mandata C. mandat. & etiam abuti possunt l. sed etsi lege. §. consuluit. ff. de petit. hęreditat. qua ratione probat Valasc. de iur. emphyt. q. 23. ante fin. emphyteutam propter inhonestos vsus ac turpe vitæ exercitium per dominum directũ expelli non posse, &, si vicinia ex hoc læditur, manu iudicis id esse auertendum pænali mulcta indicta, constituta sic differẽtia inter emphyteutam, & simplicem rei conductorem.

Nihilominus tamen, non dum emphyteutam, qui vtile tantûm dominiũ habet, sed & qui vtrunque habet, è propria domo eã ob causam eijci posse, tenendum puto; quia honestatis causa, ob quam sic traditum est in simplici conductore, publici commodi, ac fauoris est, qui priuato commodo est pręferendus, Auth. res quę C. commun. de legat. Quarè si læditur vicinia propter inho-

inhonestos vicini, vicinęuè mores, etiam de propria domo expelli poterit; id enim tolerabilius est, quàm sinere, eos proprias habitare domos cum periculo honestatis aliorũ; facit tex. in Auth. de lenonib. §. præconizamus, versicul. si quis autem collat. 3. vbi, si quis in domo sua lenonem patitur, & in ea lenocinium exercere, vltra pecuniariã pænam, de qua ibi, proprię domus habitatione priuatur, vel etiam ipsa domus proprietate, vt intelligit gl. in l. ancillarũ, verb. perceptę sint. ff. de petition. hæreditat. quod plus est, quã solo habitationis vsu in propria domo priuari propter inhonestos in illa vsus. Et quod Valasc. tradidit d. quæst. 23. intelligendum est de iure expellendi domino competente propter inhonestos habitatoris mores; & differentiam constituit inter simplicem conductorem, & emphyteutam; quam sanè probo in casu quo dominus eam ob causam expellere contendit, sic intellecto Valasc. secus, si honestatis iure vicini agant, aut iudex ex officio.

11. Amplianda verò hęc sunt in muliere coniugata quæ meretricio more viuit, cuius maritus est vilis, & ipsius vxoris leno, vt tradit Menoch. d. cas. 535. nu. n. 19. secutus Rebuff. ab eo relatum in l. Masurius, col. penult. versic. Ad hæc limitatur. ff. de verbor. signific. Vilis autem & leno intelligitur esse, nõ solùm qui ex meretricio vxoris quæstũ facit, sed etiam qui vxorẽ ita turpiter viuentẽ sciens retinet. l. mariti, versic. An autẽ. ff. ad leg. Iul. de adulter. l. sinè metu, in fin. C. eod. titul. Et quãuis ad euitandam lenocinij pænam excusari maritus possit, quando dolosè, vxorẽ malè agere, nõ patitur, vt tradit Menoch. de arbitr. cas. 534 nu. 27. per tex. d. l. mariti §. plectitur, versicul. Quòd si patiatur, tamen ad casum de quo agimus, videtur, quòd adumbrata ignorãtia nõ sit excusandus. Sed

Sed dubitari potest circà eam, cuius maritus id ignorat, quia fortè in longinquis abest, vel in furore est. Et quidem, si in furore est, mortuo æquiparatur l. qui ad certum. ff. locat. l. bonorum, versic. An autem. ff. rem rat. haber. tradit Baet. tract. de inope debitor. ca. 9. num. 2. & 3. Et ideo, si coniugata, cuius vir furiosus, aut mente captus est, honestè viuat, honestæ viduæ priuilegio fruitur; quia vidua dicitur etiam quæ virũ habet inutilem, glossa singularis in l. final. verb. orbitates. C. ad leg. Fab. de plagiar. Couar. pract. cap. 7. num. 2. versicul. Est & in hoc, Menoch. qui plures refert, de arbitr. lib. 2. cent. 1. cas. 66. num. 9. inde inferentes ad fori priuilegium; per contrarium ergo, si inhonestè agat, quasi cum innupta inhonesta agendum cum illa erit, vt è vicinia eam ob causam expelli possit. Si veró vir eius abest, cúm absentiæ locus non ignoratur, quanuis in remotis, & transmarinis partibus existat, toleranda mulier erit propter matrimonij fauorem. Apud nos sanè in hoc absentiæ casu sententia ista conuenit cum dispositione ord. lib. 5. titul. 28. §. penult. & est limitanda iuxta terminos de quibus ibi.

12. Et iuxta hanc resolutionem casus alij de meretrice coniugata decidendi erunt, cuiusmodi est de meretrice cõiugata in carcerem detrudẽda propter ciuile debitum; est enim honestarũ fœminarũ priuilegiũ, vt eam ob causam prehendi non possint, de quo egimus sup. art. 3. quo priuilegio non fruitur meretrix, quę capi potest sub honesta custodia tenenda, vt per Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 88. nu. 13. etiam illa quæ nupta est, quando vxoriæ turpitudinis vir cõscius est, aliàs non; & ita in casu isto distinguit, & probat Menoc. d. q. 88. n. 14. cũ sequẽtib. vltra alios de quibus sup. d. art. 3. in quo idẽ probandum censeo quod

ad

ad precedentem scripsi, quādo vir ignorat, quia absens est, vel in furore.

13. Meretrices, infames esse, & turpibus personis annumerandas, nemo dubitat; turpes vocat tex. in l. Pantonius, aliás, Paconius ff. si á parent. quis manumiss. sit. Et ideo in causis criminalibus testimonium ferre non possunt; quod tamen iudicis arbitrio relinquit Menoch. d. cas. 535. n. 21. vt is pro facti, & personarum qualitate iudicet, an meretrici adhibenda sit fides, ad quod citat Gregor. lib. 48. syntagmat. iur. c. 13. nu. 16. qui tamen non loquitur ibi de repellenda meretrice à testificãdo infamiæ causa, sed affectionis causa erga suos scrutatores; atque ita, an pro illis, & è cõtra, an illi in causa illarũ testimonium ferre possint, quærit, & iudicis arbitrio relinquit d. n. 16. in fin. Sed absolutè, loquens in meretrice, quód non sit idoneus testis propter infamiã, qua notata est, tradit gloss. in l. 3. §. lege Iulia. ff. de testib. & vt cõmune ponit Mascard. de probat. 3. tom. conclus. 1357. nu. 20. Hinc etiã est, quòd si quis fratrem sororemvè habẽs, talem mulierem sibi hæredem instituat, fratri aut sorori competet inofficiosi testamenti querela; quod cõfirmatur ex eo quod circà institutionem cõcubinę tradidimus sup. artic. præcedente. Et de hoc, atque de relictis meretrici, quę vt pia sunt iudicãda propter adiectionẽ cõditionis vitæ resipiscentiam importãtis, dequè alijs ad meretrices pertinẽtibus egimus in cõmentar. l. 1. 3. part. §. 5. C. de sacrosãct. eccles. Et an meretrici, quasi prodigæ, curator sit dãdus egimus ibi, 1. p. §. 2. vbi duas constituimus species mulierũ luxuriosè viuentiũ, pro intellectu l. & mulieri ff. de curat. furios. vnã, quando mulier quæstus causa luxuriosè viuit, alterã, quãdo nõ quęst⁹ causa, sed solius libidinis causa, & in tẽpere ita effręnis viuit; & de hac intelleximus ibi d. l. & mulieri.

14. Me-

14. Meretricem, autem testamenti factionem habere, actiuam, & passiuam, quia prohibita non reperitur, scripsit Crauett. cōs. 203. incipit, Deferens iuramentum, nu. 25. in princ. secutus Ias. ab eo relatum cons. 37. col. 2. lib. 3. Menoch. de præsumpt. lib. 6. presumpt. 16. num. 8. Bermond. de public. concubinar. verb. contra prędictos, nu. 9. vbi loquitur in illa quæ testatur de his quæ meretricio acquisiuit, & cōmunem refert ex Abb. in c. cûm decorem, de vit. & honestat. cleric. qui eo in loco hoc non tangit secundùm lecturā libri mei, tangit ve ò in c. quia plerique, n. 14. de immunitat. eccles. vbi etiā illū retulit Bermond. Et an de his lucris possit meretrix facere eleemosynas agit idē Author ibid. nu. 11. & 12. vbi tradit cōtrarias in hoc esse Canonistarum, & Theologorum opiniones. Sed stāte communi intellectu ad d. l. & mulieri, secundùm quem, meretrici curator dari potest, inferunt quidā inde cautelam ad inhibendam illi actiuam testamenti factionem, per dationē, scilicet, curatoris. Quod ego probaui d. l. 1. 1. part. §. 2. num. 14. in muliere illa, quæ solius libidinis causa, & non propter quęstum, luxuriosè viuit.

15. Inter habitum meretricalem, & matrimonialem, distinctionem esse, notauit Bald. per tex. ibi in l. mimæ. C. de Episcop. audient. & ideo, inquit, quòd possunt cogi meretrices portare habitum aliquem distinctum, aut aliud signū, sequitur Dec. in l. semper in contractibus, aliàs, semper in coniunctionibus n. 4. ff. de reg. iur. quos refert, & sequitur Bermond. in commentar. de public. cōcubin. rubr. de stupro nu. 32. Gregor. syntagmat. iur. lib. 10. c. 2. nu. 38. Menoch. de arbitr. cent. 6. cas 535. n. 18. vbi alios refert. Sed hoc apud nos in vsu non est; nec de iure probandū censeo, vt cogi possint, certum aliquod signum portare,

quo

quo ab honestis mulieribus discernantur; satis enim est pro iure honestatis seruãdo, si è vicinia expellantur, & in destinato illis loco habitare cogantur; at verò, quód foràs exeuntes, habitum portent, signũvè aliquod, quo, dũ ab honestis discernuntur, turpitudinẽ ipsam publicè profiteantur, nec iurę cautũ reperitur, nec bonis moribus ita conuenit, qui potiùs ex solo ipsius habitus, aut signi aspectu nõ rarũ patientur scandalũ saltẽ interiùs etiam apud honestos, honestasquè. Nec quidẽ d.l. mimæ, ex qua Bald. & cæteri cõtrarium annotarũt, illud probat; planè enim loquitur in mimis, & meretricibus portantibus habitum Virginũ Deo dedicatarum, quo illis vti prohibetur ibi; non tamen iubetur, vt certũ aliquẽ ferãt habitum quo ab alijs honestis mulieribus discernãtur; quinimò, prohibito illo, qui peculiaris est Virginum quę Deo dedicatæ sũt, alij omnes permissi cẽsentur, iuxta reg. l. cũ prætor, in princ. ff. de iudic.

16. Vltimò, tenendũ est firmiter, meretricem etiã lupanario publico addictã, non posse cogi ab aliquo ad secum coeundum iũsta constituta mercede, vt cõtra Dec. in l. inuitus. ff. de reg. iur. securè tenet, & probat Couar. lib. 3. var. c. 14. nu. 2. & Menoch. cũ relatis ab ęis d. cas. 535. n. 29. & addunt, tali mulieri vim inferentem libidinis causa, extraordinaria pęna iudicis arbitrio puniri debere, quod vt verius & receptius pluribus citatis tradit Farinac. in praxi criminal. titul. de delict. carn. quæst. 145. nu. 188.

17. Sanè, ord. nostra lib. 5. tit. 18. in princ. mulierem inuitã vi cognoscentẽ, etiã quæ quæstũ corpore facit, pęna mortis punit; nõ tamen, cùm quæstuariæ, aut seruilis cõditionis mulieri vis illata est, executionem pęnæ fieri, finit, absq; Regis iussu de eo priùs admoniti. Neapolitana item cõstitutione pęnam mortis

statutam esse ijs qui meretricibus vim faciunt, refert Couar. d. c. 14. nu. 2. in fin. vbi tamen eam grauem iudicat, tametsi æquissimum sit, ab hac, & similibus iniurijs homines arceri, vt ibi scripsit.

18. Cęterúm, quòd attinet ad leg. nostram, quia interpretatione legum pęnæ sunt molliendæ l. interpretatione. ff. de pęn. notandum est, ord. d. titul. 18. in princ. loqui in muliere quæ quæstum facit; non tamen omnis quæ quæstũ facit, publicè facit in lupanario manens; & huic quidem quæ corpus suũ omnibus commune fecit, atque facere, palam profitetur in loco ad id destinato constituta, non tam grauis irrogatur iniuria, vt illi quę in lupanario non est. Quarè, extra rem non erit, si ord. nostra quę pænã mortis statuit, cùm simpliciter loquatur in muliere quę corpore quæstum facit, de illa intelligatur, quæ etsi quęstum corpore facit, publicè non facit; & non de illa quæ cum omnibus ad se venientibus absque delectu facere parata est; cui vis illata extraordinaria pęna iudicis arbitrio punienda erit, iuxta sententiã de qua sup. quę in casu isto apud nos retinenda erit.

ARTIC. DECIMI summaria.

1. *Domina coitus cum seruo suo acerrimè lege punitur in vtroque; & in filijs etiam inde natis; & specialia multa quæ in hoc crimine reperiuntur, remissiuè traduntur. Idem in seruo filiam domini sui, aut dominæ suæ stuprante; ex Farinac. sententia. Contrarium probatur num. sequenti.*

3. *Traditur ratio ad l. vnic. C. de mulier. quæ se propr. seru iunxerunt.*

4 *Domini cum propria ancilla coitus punibilis non est, & aliquando remuneratur, vt in casu l. final. C. commun. de manumission. Potest tamen dominus compelli ad ancillã, qua luxuriosè abutitur,*

tur, venditionem.

5. Declaratur d. l. final. cum ampliatione ad casum libertatis de quo ibi, vt locum habeat si dominus in ancillæ suæ concubinatu vsque ad mortem non permansit propter superuenientem senilem ætatem.

6. Idem & multò magis si permanere cum illa in concubinatu non potuit propter superuenientem multorum annorum infirmitatem quā mors secuta est.

7. Ampliatur etiam vt procedat quando dominus per religionis ingressum ab ancilla separatur. Et quomodo hoc intelligatur, ibid. versicul. Quod verò.

Si dominus ab ancillæ suæ concubinatu resipiscit quia castè & honestè viuere eligit in sæculo, non adipiscitur illa libertatem mortuo domino. Ibid. versicul. De illo sanè.

8. Si ancilla moritur sub domini sui concubinatu relictis filijs & dominus postea moritur de illis non disponens, liberi manent, ex d. l. final. C. commun. de manumiss. sic impliata.

9. Si dominus de ancilla quam habuit in concubinam vsque ad mortis suæ tempus, vltimo elogio disposuit in seruitutis causam, & non disposuit de filijs ex ea susceptis, illa in seruitute manet, filij verò libertatem consequuntur. Idem è conuersò traditur, si de filijs disposuit, & de matre non.

10. Ancilla quam dominus in concubinam habuit vsque ad mortis suæ tempus, si cum alio fornicata est illo ignorante, non fruetur beneficio d. l. final. filij verò ex ea suscepti fruentur. Et legatū vxori relictum quæ commiserat adulterium tacita voluntate censetur reuocatum.

11. Contrarium traditur cum differentiæ ratione inter vxorem, & concubinam, in legato cōcubinæ relicto, quæ cum alio rem habuerat concubinario ignorante.

12. Et quid in eadem specie, de legato à domino propriæ ancillæ concubinæ suæ relicto. Et de intellectu l. 3. §. final. ff. de adimen. l. legat. ibid. versicul. Quòd si adhuc.

ARTIC. X.

De domina cum seruo suo, & de domino cum sua ancilla.

1. DOminā proprio seruo commisceri, detestabile est, & acerrimè crimen hoc in vtroque punitur; illa, namque, capite plectitur, seruus verò vltimo quoque supplicio damnatur, & qualificato quidem, ignis, scilicet, combustione; & filij, si qui ex coitu isto suscipiantur, infamiæ nota laborant, ac maternæ successionis incapaces sunt; sic habetur in.l.vnic.C.de mulierib. quæ se propr. seru.iunxer. & ibi tradunt Cyn. Bald. Salyc. & communiter Scribent.qui specialia multa notant per tex. ibi, in crimine isto interuenire, vbi Cyn. quinque adducit, & octo Salycet.Gom.l.80. Taur.n.23. Clar. in §.fornicatio, n.20. Farinac.in prax.4.part.tit. de delict. carn. quęst.137. nu.38.& quęst.141. nu.57. & rursus pluribus citatis quæst.147.nu.18. vbi hoc tradit etiam in seruo filiā domini sui, aut dominæ suę stuprante, & extendit ad alium quemlibet, qui debet seruare fidelitatem, ex Ioan.Fabr.in §.item lex Iulia de adulterijs, num.6. instit.de public.iudic.

2. Sed hęc ampliatio, non sic amplè accipienda est, vt omnis qui fornicatur cum muliere fidei suæ commendata, capitali sententię subijciatur. Quin. imò, nec seruus rem agens cū filia domini, aut dominæ suę comburendus erit, iuxta dispositionē d.l.vnic. cui nec filia ipsa stuprum admittēs subdita manebit; est enim pęnalis dispositio, & rigurosa nimis, quæ potiùs interpretatione mollienda & restringēda erit, quàm ampliāda, & exasperanda, iuxta vulgares traditiones l.interpretatione. ff.de pœn.cum alijs.

3. Dubitari verò potest de ratione dispositionis d. l. vnic. ad tam acerbum in

vtriusq;

vtriusque persona suppli- cium; nec enim propter seruilis personæ vilitatem id ita cautum dicere possu- mus; quia ratio ista idem concludit in commixtio- ne liberæ mulieris cum ser- uo alieno;quo casu statuta pęna non est;dicet aliquis, dominę á seruo proprio reuerentiam maximā de- beri, non ab alieno; & ideó grauiter punitur, quia quā honorare debuerat, tur- pissimè tametsi volentem dehonestauit; sed hęc ra- tio seruum ipsum onerat, non dominam cum eo cō- cubentem, quæ eo ipso ca- pite punitur d.l.vnic. Qua- rè, pro ratione dicendum erit, libidinosam mulierem licentiosiûs, ac sibi secu- riùs cū proprio seruo tur- piter agere, quàm cū alie- no, tā propter obsequium illi ab eo debitum, quàm propter ipsius turpitudi- nis velamentum, quod vtrique promittit domesti- ca inter eos seruilis mini- sterij obtentu conuersatio; res autem hæc, maris, in- quam, atque fęminæ do- mestica conuersatio peri- culosa valde est, & etiam cautos aggreditur, atque etiam non raró ingredi- tur. Lex ergo castitatis amica, vbi maius eius & detestabilius vertebatur periculum, maiori reme- dio occurrere intendit, capitali in vtrumque pęna statuta, vt ita à fędissima mulieris cum proprio ser- uo commixtione, cui ca- stissimus Ioseph virtutis a- more restitit, alios illa for- midine pęnæ cohiberet.

4. E diuersò verò, do- mini cum propria ancilla coitus, punibilis non est; imò aliquando remunera- tur, vt in terminis.l. final. C.commun. de manumis- sion. per quem text. notat Cyn. d.l. vnic. iuncto text. ibi, quód amatores amasijs suis donant, sed non è cō- trà; hoc verò in sacris lite- ris scriptū habemus apud Ezec.c.16. *Omnibus,* inquit, *meretricibus dantur mercedes, tu autem dedisti mercedes cun- ctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, vt intrarent ad te vndiq; ad fornicandū tecū.*

Factumq́; est, in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus suis. Potest tamen ancilla, qua dominus eius luxuriosè abutitur, cui illa resistere nequit, eũ cõpellere ad sui ipsius venditionẽ, secundùm Nauar. in manual. Latino c.16. n. 22. vbi ait, quòd hoc nemo alius exprimit, & mouetur, quia cùm possit, cõpellere dominum ad vendendum, propter asperũ, & crudelẽ corporis cruciatum, §. sed & maior, instit. de his qui sunt sui, vel alien.iur. multó magis idẽ poterit propter animæ dispendiũ, quod multó maiorem secum inuoluit cruciatum; quã sententiam, sequitur Petr. de Ledesm. in summ. 2 part. tract.27.c.18. in fin. vbi vltra Nauar. pro eadem etiã citat Ludouic. Lop. in instructor. cõscient 1.p. c.68.

5. Illud veró ad d.l.final. addendũ puto pro ampliatione, seu declaratione illius, quòd quatenus tex. requirit, vt ancilla in specie de qua ibi libertatẽ adipiscatur, quód dominus eam sub nomine habeat cõcubinæ, & in eadẽ vsque ad mortẽ suã cõsuetudine permaneat, nõ ita strictè secũdùm nudũ verborũ corticẽ accipiendus est, vt carnalis copulæ perseuerantia ad mortẽ vsq; domini præcisè semper requiratur, vt ancilla libertatẽ cõsequatur. Quid enim, si quã habuit in concubinã quoad potuit, propter superuenientẽ senilem ætatẽ habere deinceps nõ possit? Certè, in casu isto perinde res habẽda erit, ac si vsq; ad mortẽ suã in eadẽ permãserit cõsuetudine, in eadẽ, namq́;, cõsuetudine permanere, non ineptè dicitur, qui illa vtitur toto vitę tẽpore, quo vti illa potuit. Et cùm res hæc pendeat à domini volũtate ex taciturnitate collecta, vt in d.l.final. ratio ista tacitę, seu interpretatiuę volũtatis tã militat in casu isto, quàm in casu perseuerãtię vsq; ad mortẽ; idcircò, pręsertim libertatis fauore in id impellẽte, & in casu isto accipienda est decisio d. l. final.

6. Qua ratione, accipienda quoq; erit, quãdo propter superuenientẽ casũ, qui durauit vsq; ad mortẽ, copulari postea nõ potuerũt; & sanè, si infirmitas superueniens, tametsi diuturna illa sit, ac post multorũ annorum langores morte excepta, in causa fuit, vt á pristino cõcubinatu separarẽtur, multò magis recipiẽda est interpretatio ista, tanquàm cui verba, & mens legis directò cõueniant; cũ enim lex dicit, perseuerantiã in eadẽ cõsuetudine cũ ancilla vsq; ad mortẽ dominiinteruenire debere, vt illa libertatẽ consequatur, nõ vult dicere perseuerantiam vsq; ad diem obitus; si enim sic intelligeremus, diceremus, dominũ, tãquám in ancillę suæ cõcubinatu vsq; ad mortẽ animi affectu permanentẽ, in sempiternã seruitutem ire, necesse esse, vt illa morte illius ex prędicta causa ad tẽporalẽ perueniat libertatem, nec aliàs locũ fore decisioni d. l. final. quod absonũ est. Dicendũ ergo erit, perseuerãtiam cõcubinatus, quæ durat vsq; ad infirmitatẽ domini, quã mors eiusdẽ secuta est, siue breui, siue lõgo annorũ tẽpore, illa perdurauerit, eam esse quã lex requirit, ad mortem vsque domini duraturam.

7. Tertiò ampliatur d. l. final. seu declaratur, vt procedat etiã in casu, quo domin⁹ per religionis ingressum ab ancillæ suæ cõcubinatu recessit; hoc enim casũ perinde habebitur, ac si vsq; ad mortis suæ tẽpus in turpi cõsuetudine permansisset, adhoc vt professione illius, quãdo aliter de ancilla quã habuit in concubinã, & de liberis ex ea susceptis non disposuit, libertatẽ illi adipiscãtur; monach⁹ enim pro mortuo habetur, & mũdo mortu⁹ est, qui Deo in religione viuit, c. placuit 2.16. q. 1. notat gl. in Auth. idẽ est C. de bon. quę liber. per l. Deo nobis §. 1. C. de episcop. & cleric. vbi cõmuniter Scribent. & in c. in præsẽtia, de probat. Atq; ita, qui vsq; ad monachatũ permãsit in cõcubinatu, ad

ad mortem vsque perman- sisse censendus erit, vt habeat locum dispositio d. l. final. præsertim libertatis fauore. Quod veró dicimus de perseuerantia in ancillari concubinatu vsque ad monachatum, non sic intelligimus, vt necesse sit, á thoro ire ad chorum; sed satis erit, vt turpem vitæ consuetudinem derelinquat, ad meliorem resipiscens, ac deinde optimam partem eligens monasterium ingrediatur.

De illo sanè dubitari potest, an eadem interpretatio admitti debeat, domino castè & honestè viuere eligente, in sęculo tamen; vt ita in casu isto ancillæ tribuatur, quòd tribuitur si in domini concubinatu permanserit vsque ad obitum illius, ne aliás dicatur, quód plus tribuitur luxuriæ, quám castitati, contra regul. l. his solis, in fin. C. de reuocand. donat. Verùm, quia dispositio d. l. final. non procedit castitatis, aut luxuriæ ratione, sed propter præsumptam domini voluntatem erga eam, quam concubinę affectu tractauit, quandiu tractare ita potuit, ratio hæc affectionis, cessat erga illã quam volens dereliquit; nec verba legis huic casui modo aliquo adaptari possunt, idcircò ad illum extendenda non erunt.

8. Quartò amplianda est decisio d. l. final. vt procedat etiã præmortua ancilla liberis relictis; si enim dominus illam vsque ad tempus mortis eius, intelligendo prout sup. concubinario tractauit, affectu, quanuis illa priùs quám dominus moriatur, superstites filij morte domini ac patris, eorum libertatem consequentur, quia quod ad eos spectat, eadem in casu isto tacitæ, seu interpretatiuę voluntatis ratio militat, quam considerat d. l. final. ad casum domini prædefuncti; quòd enim loquitur ibi in casu quo dominus præmoritur, & vsque ad mortem suam in concubinatu cum propria ancilla

ancilla permansit, ex eo est, quia lex libertatem ancillæ, ex causa concubinatus cum domino suo edicere, principaliter intendit, ac liberorum etiam, si fortè suscepti fuissent; idcircò præuentę in domino mortis speciem proposuit, quò matrem, ac liberos pariter eadem comprehenderet determinatione. Atque ita hic est vnus casus, in quo liberi in terminis d.l.final. libertatem consequuntur, quã mater adepta nunquam fuit.

9. Secundus erit, cùm dominus de ancilla ipsa quam habuit in concubinam vltimo elogio disposuit, eam alicui legando, vel hæredibus relinquendo, liberis prætermissis; hoc enim casu illa secundùm expressã domini voluntatem in seruitute manebit, tametsi in concubinatu illius permansisset vsque ad mortem eius, iuxta d.l.final. liberi verò, de quibus actum nihil est, pręsumptę voluntatis beneficio fruentur; quod, nihil est quod impediat; quinimò expressa in persona matris dispositio ad seruitutem illius tendens, bonũ pro sobole ex ea suscepta præstat argumentum, de quo in l. cùm prętor, in princ. cum gloss. ibi ff. de iudic. Et denique, liberorũ causa in specie ista, tanquám omissa remanet sub dispositione iuris, de quo in d.l.final. iuxta reg. l. cõmodissimè. ff. de liber. & posth. Qua ratione, idem è cõuersò probandũ erit, si fortè casus eueniret, quòd pater de liberis vltimo elogio disposuisset in seruitutis causam tacita ancilla quam habuit in concubinam.

10. Tertius & vltimus casus est, cùm ancilla, dum sub domini sui concubinatu viuit, cum alio fornicatur, & id illum latuit; hoc enim casu illa morte domini libertatem nõ cõsequetur, quam liberi ex ea suscepti obtinebunt. Et, quod ad illam attinet, ratio est, quia, vt dictum iam est, ancillę libertas in specie

cie d. l. final. nititur præsumpta domini voluntate, & affectione erga eam quã habuit in concubinã; quæ præsumptæ voluntatis & affectionis ratio cessat in illa, quę domino in ipso concubinatu fidelitatẽ nõ seruauit. Nec quidem debet ex eo præmium reportare, cuius fidem violauit. l. auxilium, in fin. ff. de minorib. Accedit, quòd vxori relictum á marito, non debetur illi, quę adulterium commisit, tanquàm tacita contraria voluntate reuocatum, secundùm gloss. sententiam in l. fideicommissum. C. de fideicõmiss. quá notabilẽ dicit Palat. in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 67. nu. 5. si ergo, quod expressa voluntate relictum est, tacita censetur ademptum propter iniuriæ causam, quam testator ignorauit, multó magis propter iniuriæ causam non censebitur relictum, quod aliás, illa non existente, tacita voluntate datum censeretur.

11. Et non obstat, si dicatur, leuis iniuriæ causa non censeri ademptum legatum, sed grauissimam interuenire oportere l. 3. §. final. ff. de adimend. legat. Vnde, non valere argumentum de vxore adulterante, quæ grauissimam irrogat viro iniuriam, ad concubinam fornicãtem, quæ non ita offendit; fateor enim, disparem esse vtriusque iniuriæ causam, & rationem, atque ita de vna ad alteram data paritate terminorum non valere argumentum; vnde eueniet, quòd concubinæ relictum à concubinario suo, tacita voluntate non censebitur ademptum, ex eo quòd illa ab alio cognosci passa fuisset; quanuis in vxore adulterante contrarium dicendum sit propter grauissimam viro illatam iniuriam; sed casus de quo agimus dissimilis est, quia in eo non agitur de adimendo legato expressa voluntate relicto, sed de non inducen-

da

da pro eo tacita voluntate; & faciliús impeditur quid faciendum, quàm tollatur iam factum, iuxta regul. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur. Nec est omittendum, ancillam sub domini sui concubinatu existentem, maiorem illi admisso alio facere iniuriam, quám quę concubinarij sui ancilla non est, propter obsequiū domino ab ancilla debitum, maioremquè reuerentię causa fidem ab ea pręstandam.

Adeò, vt si aliquis velit, legatum à domino relictum, in hac specie ademptum censeri, non difficilis cum illo in hanc ibo sententiam ex prędicta ancillaris reuerentiæ causa, quæ maiorem ab illa exigit fidem, maioremquè idcircò illius violatio iniuriam secum affert. Quód si adhuc aliquis dura ceruice contendat, nec sic grauissimam causari iniuriam, quæ requiritur ad inducendam tacitam legati reuocationem in d. l. 3 §. final. Responderi illi poterit, tex. ibi de iniuria grauissima non loqui, sed de capitali, aut grauissima inimicitia post testamentum succedente inter testatorem, & legatarium; porró, inimicitia talis interuenire inter eos potuit absque aliqua testatoris offensa à legatario illi superinducta; vt ita tex. de grauissima inimicitia loquens, non sinè ipsius text. iniuria ad grauissimam necessè trahatur iniuriam.

ARTIC. VNDECIMI summaria.

1. *De etymologia verbi*, Clericus, *& de origine illius, & de honestate maxima quæ requiritur in clericis.*

2. *Clericis non licet cohabitare cum suspectis mulieribus, etsi propinquæ sint. Possunt verò familiaris ministerij*

nisterij causa apud se retinere etiam extraneus in quibus senilis ætas omnem remouet suspicionem.

3. Clericis prohibetur domos mulierum ingredi, etsi commatres sint; nec licet illis sanctimonialium monasterium frequentare; & quando frequentatio dicatur.

4. Clerico in sacris constituto nunquam licuit contrahere matrimonium; in minoribus verò, si contrahat, beneficio, si quod habet, ipso iure priuatur vxore retenta.

5. In Ecclesia Orientali vxorati ordinari permittuntur: qui verò vxorati non sunt, si sacris initiantur, vxorem ducere deinceps non possunt. Et intelligitur tex. in c. aliter, dist. 31.

6. Simplex fornicatio, quæ in laicis contentioso foro non punitur, in clericis punibilis est pœna arbitraria.

7. Presbyteri cum soluta fornicatio an adulterij crimen secum inuoluat.

8. Probatur, clericum nō committere incestum cū muliere sibi aliunde non colligata fornicantem. Nec item stuprum committit eò quod clericus est, nu. sequenti.

10. Cum communi probatur, quolibet clerici sacrorum ordinum coitū sacrilegium cōmitti.

11. Agitur de pœna clerici concubinarij statuta sacro Concil. Trident. sess. 25. c. 14. de reformat.

12. Clericus cōcubinarius ante admonitionem non incurrit pœnas suspensionis, aut depositionis sacro Concilio statutas, sed alijs, vel iudicis arbitrio puniendus est.

13. Communis sententia refertur, quæ tradit, clericum sacrorum, aut minorum ordinum, manifestum concubinarium suspensionis pœnam ipso iure incurrere secūdùm antiquos canones, ita vt si ordinis ministerio se immisceat, irregularis maneat.

14. An hodie stante Concilij decreto d. c. 14. eiusmodi clericus antequàm admonitus sit vt ibi, eandem antiqui iuris suspensionis pœnam incurrat.

15. Probatur, clerici concubinam sacrilegij crimen committere, & mixti fori esse, etiam

etiam non manifestam.

16. Incestus crimen detestabile est, & varijs pœnis vtroque iure punibile. Et committitur cum consanguineis, aut affinibus intra gradus prohibitos.

17. An incestus commissus in cognationem spiritualem, quam ius canonicum introducit, pœnis à iure ciuili impositis incestus crimini punibilis sit.

18. Sacerdos contrahit spiritualem cognationem cũ ea quam audit in pœnitentiario foro, sicut cum illa quam baptizat. Et intelligitur text. in c. omnes quos 30. quæst. 1.

19. Sacerdos qui in ipso confessionis actu mulierem ad rem veneream solicitat, grauiter delinquit, & Inquisitorum examini subijcitur Apostolica bulla. Et an eadem comprehendatur, qui solicitat paulò ante confessionem, vel statim post illã, declaratur.

20. Adulterij crimen graue est, propter quod clericus perpetuæ depositionis pœna punitur, secundùm communem. & nu. 21.

22. Occidens clericum cũ vxore in adulterio deprehensum non incidit in pœnam canonis, si quis suadente. 17. q. 4. Et quid si cum sponsa inueniatur.

23. Filij clerici sacrorum ordinum spurij dicuntur, quamuis patrem certum habeant. Et de Etymologia verbi, spurius, & de duplici illius significatione agitur. Et remissiuè de spurijs.

24. Filijs presbyterorum cum patribus suis cohabitare interdicitur.

25. Clerici spurios suos alere debent, si aliunde non habent vnde alantur, etiam de reditibus præbendarum, si bona alia patrimonialia non habent ad filios alendos.

26. Presbyterorum filij ex quocunque coitu suscipiantur, ex damnabili & punibili coitu suscipiuntur, & ideo nec matri succedere possunt.

A.R.

ARTIC. XI.

De honestate Clericorum.

POstquám singulos fęminarũ status percurrimus, de honestatis iure quod ad masculos pertinet, agendũ nunc est; &, vt ab honestioribus, & in quibus maior requiritur honestas, incipiamus, clericos pręponimus.

1. Sunt enim clerici in sortem Domini vocati; vnde & nomen, *cleros*, seu, *clericus*, venit, quod latinè, *sors*, vel, *hæreditas*, dicitur; vel quia clerici de sorte Domini sunt, vel quia Domini partem habent, vt ex D. Isidor. lib. 7. etymologiar. c. 12. habetur in c. cleros, distinct. 21. ad quos est illud Principis Apostolorum. 1. c. 2. *Vos autem genus electum, regale sacerdotiũ, gens sancta, populus acquisitionis, &c.* Sed & nomen ipsum, *clericus*, altissimam & nobilissimam trahit originem à Mathia Apostolo, qui sorte electus fuit, & primus per Apostolos ordinatus, vt in d. c. cleros. Hic ergo tã electus, ac Deo dilectus hominũ status summã exigit honestatem, quã in illis sũmè cõmendat Imperat. in Auth. quomodò oporteat episcop. in princ. collat. 1. vbi sic ait, *Ideoquè nihil sic erit studiosum Imperatoribus, sicut sacerdotum honestas; cùm vtiq; & pro illis ipsi semper Deo supplicent*: Et paulò post, *Nos igitur maximã habemus solicitudinem circà vera Dei dogmata, & circà sacerdotũ honestatem, quã illis obtinẽtibus, credimus, quòd per eam maxima nobis dona dabuntur à Deo, & ea quæ sunt, firma habebimus; & quæ non dũ hactenus venerũt, acquiremus.* Qui ergo tam sublimem á Deo statũ adepti sunt, á cuius superna clemẽtia sacerdotium est, & imperium, vt idem Imperat. ait d. Auth. quomodò oport. episcop. in init. sacerdotiũ pręponens, vt imperio ipso præstantius ac honorabilius,

hone-

honeſtatē promunere ſuo colere, & obſeruare sūmè debēt; & ſecūdùm Specul. in repertor. titul. de vita & honeſtat. cleric. in omnib' ſui corporis mēbris á vertice capitis vſq; ad plantā pedis ſacerdotes debēt honeſtatem oſtendere, ita vt honeſtatis exēplo alijs ſint, & honeſtatē ipſam præ ſe ferāt habitu, geſtu, inceſſu, ſermone, atq; tota vitę cōuerſatione, pro vt deſcribitur in c. clerici, de vit. & honeſtat. clericor. & in ſacro Cōcil. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. de reformat. Circà veſtes ſanè, inquit Bald. in rubr. nu. 9. extr. de vita & honeſtat. clericor. quód á ſordidis abſtineant, quia veſtes ſordidę inducūt pudorem l. veſtem ſordidam. ff. de iniur. & è contrá, quòd debēt abſtinere à veſtibus nimis pretioſis, ſed mediocribus indui debēt, & pompas veſtiū dimittere, de quo ſcriptum èſt. d. Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 6. de reformat. quòd, etſi habitus nō facit monachū, oportet tamen, clericos veſtes proprio cōgruentes ordini ſemper deferre, vt per decentiam habitûs extrinſeci, morum honeſtatem intrinſecam oſtendant; aliàs præcedente epiſcopi admonitione, & nō obtemperantes grauiter puniuntur vt ibi, quia milites Dei ſunt, non ſeculi. Et in propoſitum honeſtatis quæ requiritur in clericis plura congerit Azeued. in l. 1. titul. 19. libr. 8. recopil. ex num. 1. In ijs, itaque, vt principalis virtûs, deſideratur honeſtas, & verecundia, quæ quidem ſororizant, & vtraque caſtis moribus perſeuerat, ſecundùm Bald. d. rubr. num. 8. dicitur enim honeſtas implementum bonorum morum ad vitam mūdam faciendam l. 37. in init. titul. 6. part. 1. Ideo, ſuſpectas fęminas apud ſe retinere non debent clerici; adeò, vt, etſi de ijs ſint, de quibus propter ſanguinis coniunctionem naturale fędus nihil permittit ſæui criminis ſuſpicari, tamen ſi ſuſpectæ ſint, in propria domo reti-

retinendę non sunt, iuxta text. in c. 1. de cohabitat. clericor. & mulier. iuncta expositione gloss. 2. ibi cōmuniter receptę secūdùm Abb. ibid. num. 2.

2. Notandus veró est tex. ille, quatenus nec cum matre suspecta filio clerico habitare permittitur, & intelligitur de suspecta erga filium ipsum; quia, instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur, vt ibi dicitur. Sanè B. Augustinus nec cum sorore de qua nulla suspicio erat, habitare consensit, dicens, *Quę cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt*, vt habetur in c. legitur 81. distinct. ex quo notatur iuxta gloss. ibi, quód etiam à licitis debemus abstinere, si eorum occasione peruenitur ad illicita; licita enim per se est, cum propria sorore, de qua nulla est suspicio, cohabitatio, & cum propinquis alijs, iuxta c. á nobis, de cohabitat. cleric. & mulier. & d. c. 1. eod. titul. iuncta gloss. ibi cōmuniter recepta. Quod tamen de propinquis alijs, sic est accipiendū in transuersalibus, vt vltra contentas in d. c. 1. & c. interdixit dist. 32. & c. cum omnibus 81. distinct. non extendatur; quæ enim vlterioris gradus sunt, pro extraneis habebuntur, quarum, & si suspectæ non sint, contubernium clerico licitū non est, vt in pręcitatis locis, & l. eum qui C. de episcop. & cleric. & cum illis habitantes anathematizantur Cōcil Bracarens. 1. (quod celebratum est circá tempora Honorij Pap. 1.) c. 1. Canon. 15. Si tamen senilis ętas omnē omnino suspicionem excludit, retineri licitè possunt pro familiari ministerio; quanuis nec in isto casu extranearum mulierum cohabitationē clerico licere, teneat Bermond. in commentar. ad titul. de public. concubinar. verb. tenent, concl. 6. subdens pro ratione, quia magis frequenter delinquitur, vbi á suspicione delictum potest esse tutum. Quod tamen durum est, nec

nec vsu recipitur, contrariumquè videtur permittere tex.in d. c. interdixit, in fin. ibi, *aut etiam eas idoneas personas quæ fugiant omnes suspiciones.*

3. Non solùm autem clericorum cum mulieribus cohabitatio prohibita est, sed etiam accessus ad eas illis prohibetur, & solũ cum sola loqui, c. clericus, & c.clerici 81.distinct. quamuis commatres sint, nam & cum commatribus conuersationem illis interdici debere,tradit Farinac. in praxi 4.part. titul. de delict. carn. quæst.138. num.74.in fin. ex Decian. ab eo relato in tract. crimin. libr. 6. c.21. rubr. de concub. cleric. num. 41. sæpe enim compertũ fuit, vt dicit Ioan. Andr. ab eo ibid. relatus in c. sicut, de homicid. quòd clerici impraegnauerũt suas commatres. Nec illis licet sanctimonialium monasteria sinè manifesta & rationabili causa frequentare, c. monasteria, de vit. & honestat. clericor. vbi etiam laicis hoc interdicitur; & glossa 2. ibi dicit, ex duabus vicibus frequentationem induci;quod non placet Hostiens. qui secundùm communem loquendi vsum, determinandum hoc censet; sed Ioann. Andr.quem sequitur Abb. ibi num. 5. sentit, quód si post admonitionem accesserit, habeat locum dispositio text. & ante admonitionem pęna de qua ibi non incurritur; iuxta text. cum gloss. final. ibid.

4. Quia veró, castitas summa, & innumerabilis honestas requiritur in clerico sacris insignito,matrimonium contrahere prohibetur c.1.c.sanè 2.de cleric.coniugat.&,si de facto contrahat, vltra alias iuris pęnas, de hæresi suspectũ videri, scripsit Bermond. in commentar. de public. concubinar. verb. & alios non publicos concubinarios, num. 4. quod tamen intelligitur secundùm Decian. d. tract. crimin. lib. 6. cap. 22. rubr. de cleric.

contrahent. matrimon. nu. 11. relatum & secutum à Farinac. d. quæst. 138. num. 95. quando contraxit putans id sibi licere. In minoribus autem constitutus contrahens, beneficio, si quod habet, ipso iure priuatur, retenta vxore d. cap. 1. c. quod à te, eod. titul. tradit Farinac. d. quęst. 138. num. 101. cum sequentib. & innumeris citatis probat Sanch. de matrim. lib. 7. disput. 42. num. 4. & de hoc copiosum edidit tractatum, de cælibatu sacerdotum non abrogando inscriptũ Marquard. de susanis, vbi multa in propositum adducit, reperitur tom. 14. tractatuum iuris, & ibi 1. part. cap. 7. in fin. ait, quòd licèt ingens sit flagitium concubinatus, & fornicatio clericorum in sacris constitutorum, tamen secundùm Patrum sententias, sceleratiores sunt nuptiæ eorum, subditquè, quòd nulla vnquam fuit controuersia apud aliquã nationem in populo Christiano, nec vnquam permissum, sacerdotem ordinatum vxorem ducere; quòd ipsum ante eum obseruauit Bermond. de public. concubinar. in pręfation. nu. 19.

5. Et intelligitur de Occidentali Romana Ecclesia; in Orientali, namque, de qua loquitur text. in c. cùm olim, de cleric. coniugat. vxorati ordinari permittuntur vxore retenta; si verò sacris initiantur, contrahere deinde non possunt, sed castitatem seruare tenentur, tradit Salzed. in addit. ad Bernard. in pract. cap. 8. liter. A. post eum Farinac. d. quęst. 138. num. 90. Sanch. de matrimon. d. lib. 7. disput. 28. numer. 3. cum duob. sequẽtib. post Azor. ab eo citatum lib. 13. institution. moral. c 12. quęst. 3. & 5. quod ait Bermond. d. præfat. num. 20. esse contra plurimos, qui fronte inexcogitata afferunt, presbyteros Græcos posse contrahere matrimonium, quibus apertè repugnat

pugnat tex. in d. cap. cùm olim, & in c. si quis eorum 32. distinct. vbi gloss. idem notauit per tex. ibi contra contrarium asserentes; & ad tex. in c. aliter, distinct. 31. qui pro illis facere videtur, respondendũ erit iuxta gloss. ibi verb. copulantur, quòd verba illa, *matrimonio copulantur*, referenda sunt ad copulam post susceptum sacrum ordinem habendam cum vxore antea ducta. De permissione verò ista, eiusquè causa in Orientali illa Ecclesia agit Marquard. d. tract. de cælibat. sacerdot. non abrogand. 2. part. c. 9. Et de causa & rationibus propter quas clericis sacrorum ordinum, in Romana Ecclesia, matrimonio vti, est prohibitum cum perpetuę castitatis vinculo, fusissimè per eundem in toto ferè tractat. pręsertim in 1. & 2. illius parte, & Bermond. d. præfat. num. 22. Et de hoc est antiquissimus Apostolorum Canon cap. 27. aliás 25. sub init. tom. 1. Concil. general. cuius verba sunt, *Innuptis autem qui ad clerum prouecti sunt, præcipimus, vt si voluerint vxores accipiant; sed lectores, cantoresquè tantummodò.* Et Concil. Toletan. 9. cap. 10. statutum fuit, filium clerici in sacris ordinibus constituti ex libera muliere susceptum sub specie matrimonij scienter contracti, ipsius ecclesię cui pater inseruit, seruum fieri; habetur in c. cùm multæ 15. quęst. 8. eius meminit Couar. de sponsal. 2 part. c. 8. §. 5. num. 17. vbi Roman. notat, vt nimis largè Canonem illum trahentem ad omnes clericorum filios etiam qui sub specie matrimonij suscepti non fuerint, singul. 520.

6. Fornicatio autẽ, quæ simplex in laicis in foro contentioso non punitur, in clericis punibilis est: & grauiter quidem ab initio Ecclesię primitiuæ; habetur enim Canon. Apostolorum 25. *Episcopus, aut presbyter aut diaconus qui in fornicatione, aut periurio; aut*

furto captus est, deponatur; refertur in c. presbyter, aut diaconus 81. distinct. Sed quia hodie de qualitate pęnæ variant Doctor.vt videre est apud Abb. in c. at si clerici,num.35. de iudic.ibidem num. sequenti iudicis arbitrio eam relinquit, æstimandam ex circunstantijs,& scandalo inde oriente, & consuetudine etiam patriæ, monens tamen,quòd semper in isto delicto iudex inclinet in mitiorem partem, quod dixit propter criminis assiduitatem; quę tamen ratio contrarium suadere poterat ad compescendum delictũ; sed regulare illud est in quacunque pęnali accusatione, quia melius est,propter misericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatẽ c. alligant 26.quæst.final. & hãc sententiam cõmunem refert,& sequitur Bermond. d.verb.Et alios non publicos concubinarios, nu. 10. cum sequẽtib. Marquard. d.tract. 3.part. c.2. num.2. Paul.Grillandin. tract. de pęn. omnifar. coit. illicit. quæst.7. nu. 2. & quæst. 9. nu.3.Menoch.de arbitrar. lib.2. cent.5. cas.418.nu.3. & ex alijs communem refert, & sequitur Bernard. Diaz in pract. criminali Canonic. c.78. & Salzed. Complutensis in addit.ad eum ibid.Ioan. Azor.institut.moral.2.part.lib.6.c.7. quæst.12. vbi Abb. opinionem cõmuni consensu receptam dixit, ac sibi magis placere, & quia mitior, & benignior est in pęnis, & pluribus citatis Farinac.d. titul.de delicto carn. q.137. nu.16. cum sequentib.

7. Non minor verò dubitatio est, an presbyteri cũ soluta fornicatio alia secum crimina inuoluat. Et primó,de adulterio cõtrouertitur; quidã enim affirmant, alij verò negant, vt videre est apud Felin.d. c. at si clerici num.14. vbi negantes sequitur, tenetquè, presbyterum cum soluta simplicem tantùm committere fornicationẽ, idẽ tenet Bermond. d. verb. & alios non publicos concubina-

cubinarios, nu. 12. vbi pro hac sententia citat text. in c. quia circá, de bigam. & in c. presbyter, ibi, *quòd fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit*, dist. 28. eamquè post citatos ab eo limitat in episcopo, & religioso, sequitur Marquard. d. tract. de cælibat. sacerdot. non abrogand. 3. part. c. 1. nu. 13. in fin. Grilland. d. tract. de pœn. omnifar. coit. quæst. 15. (quæ est vltim. illius tractatus) num. 2. Balçot. de noth. & spur. c. 16. num. 14. communem tradit, & sequitur Clar. in §. fornicatio, nu. 18. Farinac. d. titul. de delict. carn. quęst. 146. num. 30. vbi scripsit, quòd verior, & magis recepta est Doctorum sententia, quòd clericus cum soluta non committit, nisi simplicem fornicationem; cum quibus in hoc cōuenio per iura sup. dicta, excepta sacrilegij causa, de quo infr. tametsi idem Bermond. d. commentar. de public. cōcubinar. in prefation. n. 23. contrarium tenuisse videatur, vbi scripsit; & probare intendit, sacerdotem fornicando incidere in adulterium, stuprum, incestū, sacrilegium, & peccatum contra naturam, quem eo in loco citat, & sequitur Menoch. de arbitrar. d. cas. 418. nu. 7. cum duob. sequentib.

8. De incestu est glossa penult. in l. 2. C. de episcop. & cleric. quę conceptos filios post sacros ordines susceptos, incestos vocat; quam gloss. commendat ibi Bart. & sequitur Bald. vltim. notab. Palat. in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 39. num. 6. & communem Legistarū tradit Grilland. d. quęst. final. num. 3. de quo latè Cald. tract. de nominat. emphyteut. quæst. 19. nu. 51. cum duob. sequentib. Sed contra gloss. tenet Cyn. in d. l. 2. versicul. Quæro hic, & omnes qui simplicem tantùm fornicationem committi, dicunt; & in specie contra glossam illam tenet Bermond. de public. concubinar. rubric. de incestu, nu. 30. & illàm acriter reprehen-

prehendit Anan. in c. significauit, nu. 4. versicul. Tu considera, de adulter. vbi scripsit, quód glossa illa est periculosa, & plusquàm periculosa, quia si esset verum, quód sacerdos pro simplici fornicatione cōmitteret incestū, non posset absolui nisi ab episcopo, per id quod notat glos. in c. 2. de pœnitent. & remission. libr. 6. & subdit, quòd illa gloss. debet ab radi per sacerdotes, quia est nimis periculosa; ita Anan. quem refert, & sequitur Marquard. d. c. 1. n. 4. communem refert, & sequitur Clar. in §. fornicatio, versi. Cum presbytero, Salzed. ad Bernard. in practic. c. 79. verb. Audire diuina, versicul. Sunt quidā. Cald. d. quęst. 19. num. 53. in fin. vbi opinionem istā contra gloss. benigniorem vocat, & eam sequitur Couarr. de sponsalib. 2. part. c. 8. §. 5. num. 14. Rojas in epitom. success. c. 20. num. 35. vbi glossam illam ex Salyc. ibi, & alijs communiter reprobari, tradidit. Et sanè, contra gloss. tenendū est, quia incestus non cōmittitur nisi cum consanguineis, & affinibus, carnalibus, aut spiritualibus, vt explicat Bermond. d. rubr. de incestu, nu. 1. cum duobus sequentib. porrò, inter sacerdotē, eo quòd sacerdos est, & fęminas aliunde illi non colligatas nulla cognatio spiritualis reperitur contracta, igitur incestus non committitur inter eos.

9. De stupro multò minus est dubitandum attenta diffinitione illius, quam ponit tex. in c. lex illa 36. quæst. 1. vbi dicitur, quód stuprum propriè, virginū est illicita defloratio; quę sanè defloratio carnalis est, & spiritualiter considerari non potest. Et multó minus peccatum contra naturam dici potest simplex presbyteri fornicatio, nisi appellatione naturæ, ius naturale intelligatur, quod simplex etiam laicorū fornicatio offendit.

10. Superest ergo sola sacrilegij despectio, in quo

maior

maior dubitatio versatur; quia clerici sacrorum susceptione Deo se deuouēt, eiusquè mundo ac sancto ministerio, ad quod quia summa corporis & mentis castitas & munditia desideratur, eam saltem implicitè vouere visi sunt, quasi antecedens ad illud necessarium, iuxta reg. l. 2. ff. de iurisdict. omn. iud. l. ad rem mobilem. l. ad legatum. ff. de procurator. Atque ita videtur, quòd per quemlibet coitum sacrilegi efficiantur, quasi eo ipso peccantes in sacrum ministeriū cui se addixerunt, quod probat Azor. institution. moral. 2. part. lib 6. cap. 7. quæst. 12. versic. Sed dubiæ, & pro constanti ponit, & commune Theologorum dicit Petr. de Ledesma in summ. 2. part. tract. 27. c. 14. conclus. 2. Contrarium nihilominus probat Bermond. de public. concubinar. rubr. de sacrilegio, nu. 1. constituta differentia inter seculares clericos, & personas religiosas quę castitatem expresse vouent, eandem cōstituit Grillandin. d. quæst. 15. n. 2. Paleot. d. c. 16. nu. 14. & sequenti, tenet Clar. d. §. fornicatio num. 18. quę opinio & si æquior sit, verior tamē cōtraria videtur, quæ cōmuniter tenetur, per ea quæ dicta sunt, & quia secularis sacerdos, sacrata etiā persona est, quę commixtione carnali violatur; ex quo causatur vna sacrilegij species quam primo loco posuit Caietan. in sūm. verb. sacrilegium, in princ. vbi, prope fin. scripsit, quòd sacrilegium est si sacerdos fornicetur, quia sanctificatus est ad castitatem; non autem si blasphemet, quia non est ad eius oppositum directè sanctificatus. Vtcunque veró sit, illud constat, quód clerici fornicatio, etsi vt simplex reputetur, attenta persona mulieris cum qua committitur, tamen, tam propter ipsius clerici personā Deo dicatā, quàm propter aliorum scandalum, graue crimen est, & iudicis arbitrio punibile. Cautus verò iu-

dex esse debet, ne temerè condemnet, quem sacer vitæ status commendat, vnde maius scandali inde surgentis damnum oriatur; in manifestum ergo fornicatorem strictè animaduertat, non manifestũ manifestari, non sinat, memor eius quod de Constãtino Imperatore legitur, cuius infra mentionem faciemus.

11. Malum, itaque, est, clericum fornicatoré esse vago concubitu, vt ex prædictis constat, sed concubinam habere peius est, quod & clerici nomine dicitur indignum, Concil. Trident. sess. 25. cap. 14. de reformatione, grauiterquè Concilio ipso, & Pontificio iure crimen hoc punitur vsque ad depositionis ab officio & beneficio pęnam sacro ipso Concilio statutam. d. c. 14. vbi non abstinentes se ad primam Superioris monitionem, tertia parte fructuum, obuentionum, ac prouentuum beneficiorum suorum, & pensionũ ipso facto priuantur, quę fabricæ ecclesiæ, aut alij loco pio, arbitrio episcopi applicatur. Intelligitur veró de priuatione duratura, quandiu ille in turpi conuersatione perdurat. Si verò, secundæ deinde monitioni non pareat, fructus omnes, prouentus beneficiorum, & pensiones eo ipso amittit, similiter applicandos; & insuper suspensionis pęnã incurrit ad Ordinarij arbitrium; quæ suspensionis pęna, cùm ad Ordinarij arbitrium sit imponenda, vt ibi, ipso iure non incurritur, in casu isto, sed lata sententia. Post quam, quasi sententia ipsa tertię, ac postremæ monitionis loco sit, si adhuc in crimine perseuerет, in perpetuum priuatur ab officio, & beneficio, & pensionibus quibuscunque ecclesiasticis, atque inhabilis in posterùm, & indignus redditur, donec post manifestam vitæ emendationem, á Superiore cum eo ex causa, visum fuerit, dispensandum? Semper tamen clerico

rico concubinario ex reditibus beneficij alimenta præstari debere ad vitæ subsidium, si aliunde non habeat vnde se alat, tradit Salzed. ad Bernar. in pract. d. cap. 79. verb. Audire diuina, versicul. Nec huic clerico, vbi pro hac sententia citat Bermond. de public. concubinat. verb. à perceptione fructuum, nu. 11. qui data concubinarij contumacia oppositū censet ibi in num. sequenti; Salzedum verò refert, & sequitur Petr. de Ledesm. in summ. 2. part. tract. 27. c. 18. dub. 1. versicul. Digo lo segundo; qui consequēter agit, an etiam in casu isto pęna Concilij in quotidianis distributionibus locum habeat, & affirmatiuè respōdet secutus Nauarr. ab eo citatum lib. 5. consilior. titul. de verbor. significat. cons. 6. in quam sententiam alios nouissimè citat eosdem secutus Lusitanus noster vir bene eruditus Barbos. Vimaranensis in remissionib. ad Concil. super d. c. 14. n. 4.

Atque ita discrimen inter hunc, & præcedentes casus in eo consistit; quòd in primo, pęna amissionis fructuum, prouentuum beneficiorum & pensionum non extenditur vltra tempus delicti; idcircò, concubina verè dimissa, pęna hæc cessat, nec de vitæ alia emendatione necesso est edocere; in secundo, etiam vltra tempus delicti extenditur pęna, iuxta Superioris arbitrium cui cōmittitur; in tertio verò & vltimo, quia pęna in perpetuum irrogatur, dispensatione opus est, vt dicitur d. cap. 14. ad cuius impetrationem, nō solùm concubinæ dimissio, sed manifesta etiam vitæ emēdatio præcedere debet. Atque ita, duo copulatiuè requirūtur, vt dispenset episcopus, nempe, concubinæ dimissio, & manifesta vitæ emendatio; explicat Bermond. verb. vsque quo cum eis, &cæt. & ibi ex nu. 4. quando ad hoc manifesta vitæ emendatio dicatur. Sin autem post con-

concubinam semel dimissam, intermissum consortium repetant, vel alias huiusmodi scandalosas mulieres sibi adiungant, præter prædictas pęnas excõmunicationis gladio plectuntur. d. c. 14.

Et additur, quòd nulla appellatio, aut exemptio prædictam executioné impediat, aut suspẽdat; quod Salzed. ad Bernard. d. c. 79. verb. ab officio, & beneficio, versicul. Est tamen, interpretatur, vt procedat, quando iudex superior nõ iustificata appellatione, nec visis actis processus inferiorem inhibere contendit, aliàs secus; quod æquè obseruat ad interpretationem eiusdem Cõcilij sess. 24. c. 10. de reformatione, vbi de visitatione, ac morũ correctione agitur, cum facultate exequendi episcopis commissa, appellatione, aut exemptione vlla nõ obstante; & cum illo remissiuè transit Farinac. in praxi d. titu. de delict. carn. quęst. 138. nu. 80. in fin. & alijs citatis ad interpretationem Concilij d. cap. 10. obseruat Vimaranẽsis Barbos. in remissionib. ad locũ ibi, nu. 3. qui nu. sequenti tradit, appellationis inhibitionem, de qua ibi, de suspensiua intelligi, & non de deuolutiua secutus Lusitanum item virum doctũ Thom. Valasc. allegation. 70. nu. 5. tom. 1.

Dubitari autem potest, an pęna ista excommunicationis ob repetitũ turpe cõsortium tantùm habeat locum in casu vltimo, an etiam in præcedentibus, nempe, si ad primam, aut secundam monitionem semel dimissam concubinã, postea repetant, aut aliam teneant. Et videtur, quód ad hos etiam priores casus excommunicationis pęna post vltimũ scripta sit referenda; quia ratio omnes comprehendit, & verba nullum excludunt. Clerici verò beneficia ecclesiastica & pensiones non habẽtes, iuxta delicti, & contumaciæ perseuerantiam, & qualitatem puniuntur pęna carceris, suspensionis, & in-

& inhabilitatis, vt in d. c. 14. versicul. Clerici verò; & ibi vltimò de episcopo subditur. Quas pęnas sacro Tridentin. Concil. declaratas d.c.14. in alijs etiã antea Concilijs ferè per omnia sancitas fuisse, recenset Menoch. de arbitr. cent.5.cas.418.nu.12. & de ijs agit Decian. tract. crimin.lib.6.c.21.sub nu.5. & 6. in discursu, & nu. 25. & 32. Farinac. quæst.158. ex nu.35. cum multis sequentib. & ante eos latissimè Bermond. de public. concubinar. verb. postquám præsentes, & in sequentib. ad explicationem similis constitutionis, de qua ibi; & quòd habeat locum in quocunque clerico etiam minoribus insignito, & prima tantùm tonsura, tradit ibid.verb. Clericus, pro quo facit verbum illud, *quibuscunque*, de quo in d.c. 14. ibi, *prohibet sancta Synodus quibuscunque clericis, &c.* quod vniuersale verbũ nihil excludit, & omnia includit, vt per eundem Bermond. verb. quòd quicunque; & quòd nuncupatum Concilij decretum saltem de clericis sacrorum ordinum intelligatur, etsi presbyteri nõ sint, probat frat. Petr. de Ledesm. in summ. 2.part.tract.27. c.18. conclus. 1. quanuis aliás leges de concubinis clericorum, vel beneficiatorum loquẽtes non intelligantur de concubinis illorum qui in minoribus sunt, & beneficium non habent, vt tradit Thom. Valasc. cũ alijs quos refert, allegat.34. nu. 6.d.1.tom.

12. Quanuis autem pęnæ de quibus sup. locũ non habeant nisi præmissis superioris monitionibus, vt ibi, tamen nõ intelligitur, quòd clericus antequám admonitus sit, impunè cõcubinam tenere possit; si enim nec simplex eius fornicatio impunibilis est, sed arbitrio superioris punitur, vt sup. traditum est, multó magis pro concubinatu puniendus erit, nõ quidem pęnis de quibus sup. nisi post monitiones si illis non obtemperet; ante eas

eas verò, pęnis á sacris Canonibus, vel statutis ecclesiatum impositis puniri debent, & ita pręcipit sacra Trident. Synodus d. c. 14. de reformat. in princ. Ideo, etsi suspensionis, & depositionis pęnæ huic crimini antiquis etiam Canonibus sint impositæ, ad eas tamẽ hodie deueniendum non erit antequàm monitiones præcedant, sed pęnis alijs plectẽdus erit clericus cõcubinarius, vel etiam iudicis arbitrio, iuxta Abb. sententiam in c. at si clerici, nu. 36. de iud. vbi de pęna fornicationis, & concubinatus simul loquitur, cum communi de qua sup.

15. Dubitari verò potest, an hodie ad pęnam suspensionis incurrendam monitio etiam necessaria sit in notorio concubinario; talis enim à beneficio, & omni ordinis officio absque aliqua monitione suspensus manet secundùm antiquos Canones c. præter, dist. 32. tradit Innocẽt. in c. vestra, in fin. & ibi Abb. nu. 7. & 8. de cohabit. clericor. & mulier. idem Abb. in c. ex parte. 3. notab. extra de testib. & in c. cùm non liceat, num. 4. de præscript. vbi cõmunem opinionem dixit, probabiliorem dicit Azor. institutio. moral. 2. part. lib. 6. cap. 7. quæst. 5. & rursus idem Author. 3. part. lib. 3. c. 6. versicul. Secundò notandum, communem etiam tradit, & sequitur Bermond. de public. concubinat. verb. postquàm præsentes, & sequitur idem Author verb. & alios non publicos concubinarios, nu. 5. & 6. vbi tradit, quòd suspensio durat, quandiu in vitio perseuerat, &, si interim celebrat, efficitur irregularis ad dispensationem Papæ, idem tradit Nauar. in manual. Latin. c. 25. num. 76. & sequenti, & rursus c. 27. nu. 154. sequitur Farinac. d. quæst. 138 nu. 58. Azor. d. c. 7. quęst. 5. in fin. & d. c. 6. versicul. Secundò notãdum, communem dicit, & secundùm eam iudicatum fuisse, refert Marquard. de cælibat. sacerdot. 3. part.

c. 2.

c. 2. nu. 4. vbi addit, hoc locum habere, etiam si ordo ecclesiasticus, sit de minoribus, vt puta, Acolytus, exorcista, aut alius similis; debet enim clericus, si manifestus concubinarius est, abstinere à ministerio illi ordini deputato, &, si illi se immiscet, efficitur irregularis, & ita esse cõmunem sententiam, affirmat, per Abb. & alios in c. 2. de cleric. excommunicat. vltra quos, etiam in initiatis minoribus ordinibus idem tenet Nauar. cum Arch. & Turrecrem. ab eo citatis d. c. 25. nu. 76. in fin. & cũ alijs Bernard. in practic. c. 79. num. 2. quos sequitur Azor. d. versicul. Secundò notandum. Dicitur verò manifestus, seu notorius concubinarius, quando de crimine conuictus apparet per sententiam, vel cõfessionem ipsius in iudicio factam, vel per facti euidentiam quæ nulla tergiuersatione celari potest, secundùm Abb. d. c. vestra, notab. 7. id est, vt explicat Azor. d. 2. part. lib. 6. c. 7. quæst. 5. & d. 3. part. lib. 3. cap. 6. versicul Quartó, & Marquard. d. c. 2. nu. final. quando publicè tenet cõcubinam, sicut vxorem, & nutrit filios, ita vt diffiteri non audeat, nec vlla sit negatio, & remittit ad Hostiens. de notorio iuris, & facti latissimè agentem in summ. titul. de cohabitat. clericor. & mulier. §. quid sit notorium; fusè in propositum Bermond. d. commentar. verb. publici autẽ intelligendi sunt, & sequẽtib. Palat. in repetit. c. per vestras §. 21. incip. Ex his patet; á num. 15. cum sequentib. de donat. inter vir. & vxor. vbi tradit, non sufficere, concubinam in delicto deprehendi, vt legibus de publicis concubinarijs loquentibus comprehendatur, sed aliunde debere constare de publicitate, putà, quia videntibus & scientibus vicinis à concubinario tenetur, & ab eo alimenta recipit, & illum refert, & sequitur Auiles in cap. pretor. c. 47. verb. Mãceba publica, n. 1.

14. Cùm, itaque, notorius concubinarius, secundùm antiquos Canones eo ipso sit suspensus ab officio, & beneficio absque aliqua monitione, ita vt si ordinis ministerio se immisceat, maneat irregularis, iuxta communem sententiam (quam tamen, quod ad irregularitatem attinet, tametsi cōmunem fateatur, duram nimis vocat Couar. in Clem. furiosus de homicid. 1. part. §. 1. num. 5. vbi dixit, quód non auderet, secundum eam iudicare quemquam irregularem esse, tametsi consuleret, vt absolutio, aut dispensatio á Romano Pōtifice impetraretur; & pro vtraque sententia varios Authores allegat, & post eum Salzed. in addit. ad Bernard. in pract. d. c. 79. verb. irregularis, vbi posteriorem hanc sequitur) dubitari potest, an hodie post Concil. Trident. d. c. 14. vbi suspensionis pęna ad Superioris arbitrium nō imponitur nisi bina monitione p ęcedente, rigor ille antiquus sit obseruandus. Et in primis, quòd per contrariam consuetudinem sit abrogatus, testatur Gutierr. Canonicar. c. 1. num. 43. & alij citati à Stephan. de Auila tractat. de censur. ecclesiastic. 3. part. disputat. 5. dub. 2. versicul. Sit prima conclusio, & 2. part. cap. 6. disputat. 2. dub. 5. versicul. Hinc sequitur, & ita testantur communiter Moderni, secundùm eum ibi. Deinde, idem Author loco priùs citato tenet, quòd etiam si ius illud antiquum contraria consuetudine non esset abrogatum, hodie sublatum maneret Trident. Concil. d. cap. 14. de reformat. quia loquens de clericis concubinarijs, suspensionis pęnam non imponit nisi monitionibus de quibus ibi præcedēribus; quinimò (quod plus est) nec ex antiquis decretis clericum notorium concubinarium suspensionis pęnam ipso iure incurrere, verius censet, & latè probare contendit

tendit doctissimus Hispanus Pater Francisc. Suar. (qui tantus vir, toto orbe Christiano famosissimus propter insignem sacræ Theologiæ peritiam, quarta abhinc retro die id est 25. Septembris anno Domini millesimo sexcentesimo decimo septimo, in Vlyssipponensi domo D. Rochi Societatis IESV, è qua ille erat, mortali hac vita functus est; & iam requiescit à laboribus suis, quorum laudabile testimonium in toto orbe terrarum prædicant plurima ab eo elaborata literarum volumina in publicum edita cum magno Christianæ Reipublicæ commodo) is, inquam, vir in tract. de censur. disputat. 31. sect. 4. numer. 10. cum sequentib. verius censuit, clericum etiam propter notorium concubinatum pœnam suspensionis ipso iure non incurrere secundùm ius antiquum, probabile tamen contrarium dixit, quod commune est, vt ex supra dictis constat. Mihi sanè hac in re videtur, quód consuetudini, vbi illa viget, standum sit; sed illa non extante, sententiam hanc, quam mitior interpretatio commendat, probabilem censeo, quanuis in stricta disputatione cõtraria defendi posset ex eo, quia Concil. decretum in concubinario loquitur, quem sacrorum Canonum pœnis plecti iubet, & quia de manifesto expresè non loquitur, in eo quod de monitionibus subijcit, de manifesto non videtur intelligendum, vt ita, communi sententia stante de suspensionis pœna secũdùm antiquos Canones, antiqui iuris correctio, in casu non expresso non introducatur; præsertim quia monitio necessaria non videbatur in manifesto, quem muta etiam labia, & tota vicinia satis monent, & frustra satis.

15. Concubinam autem clerici, vt sacrilegã in vtroque foro posse puniri, sentit

tit Felin. in c. cùm sit generale, nu. 14. de for. compeтent. contra Aret. & Frederic. de Senis conſ. 167. Mulier accuſata, in fin. ab eo citatos, & gloſſ. & Doctor. in c. eos, per text. ibi 32. diſtinct. tenentes, ſolius eccleſiaſtici fori eam eſſe; quem tamen tex. pro contraria ſententia retorquet Felin. quam etiam probat Marian. Socin. d. c. cùm ſit generale, nu. 23. verſic. Tu verò latiùs, ex eo quia tali coitu committitur ſacrilegium, & ſacrilegium mixti fori eſt, iuxta text. ibi, vbi idem Socin. notat num. 4. notab. 7. l. ſi quis in hoc genus C. de epiſcop. & cleric. & iuribus alijs citatis tradit Paul. Grilland. tract. de pœn. omnifariam coitus illiciti, quæſt. 1. nu. 2. vnde infert Socin. d. nu. 23. quòd ſi laicus monialem cognoſcat, criminis punitio in laico propter ſacrilegium ad vtrumque forum pertinet, & præuentioni locus eſt; & quòd concubinæ clericorum mixti fori ſint, tenet Luſitanus Thom. Valaſc. ſecutus alios quos refert, allegat. 34. num. 4. tom. 1. Alij veró diſtinguunt inter concubinam clerici manifeſtam, & occultam, vt manifeſta vtriq; foro ſubdita ſit, occultam verò laicus iudex punire non poſſit, ita Anchar. cōſ. 196. Magnifice, dub. 2. quem refert, & ſequitur Anan. in rubr. de adulter. nu. 5. Bermond. de public. concub. verb. penitus arcere, num. 5. & ſequentib. vbi communem dicit, & ſequitur Palat. in repetit. c. per veſtras. d. §. 21. nu. 3. Auiles d. c. 47. verb. O clerigo, nu. 1. & alijs citatis Salzed. in addit. ad Bernard. d. c. 79. verb. Audire diuina, verſicul. Et non ſolùm.

Mihi quidem prior opinio indiſtinctè tenenda videtur, ex ratione illius, quæ eſt, ſacrilegij crimen, quod tam manifeſtam, quám nō manifeſtam clerici concubinam ligat, & vtrique foro ſubdit; intelligendo de non manifeſto, quod tamē occultum ita non eſt, vt de illo inquiri non poſſit, nec

iudicialiter cognosci; quia latentia peccata non habent vindictam, vt dicitur in c. Christiana 32. quęst. 5. quem tex. citauit Anch. & eum secutus Anan. & Bermond. qui etiam adducũt illud quod de Constantino Imperatore legitur, quem, fertur, dixisse, quód si proprijs oculis vidisset sacerdotem Dei peccantem, chlamide sua cooperiret eum, ne ab aliquo videretur; quod de occultè peccante intelligitur, vt non occultè verba illa ostendunt, *ne ab aliquo videretur*, c. in scripturis, 96. dist. vbi hoc habetur; per quod datur intelligi, Anch. cùm dicit, occultam clerici concubinam per secularem iudicem puniri non posse, ne inde sequatur, clericum ipsum diffamari, vnde alia mala pullulant, de illa sensisse, contra quam nec ecclesiasticus iudex procedere debeat, eandem ob causam. Iuxta quæ nulla videtur constituenda differentia inter manifestam, & occultam clerici concubinam ad vtrumque forum? Quam sanè lex nostra non constituit lib. 5. titul. 30. vbi, quasi priorem opinionem de qua sup. secuta, clerici concubinam nõ facta distinctione inter manifestam, ac nõ manifestã, per seculares iudices puniri pręcipit pęnis de quibus ibi; quinimò, si lex bene attẽdatur, manifestè de non manifesta etiã loquitur ibi.

16. De incestu clerici sequens se offert disputatio; qui quidem incestuosus coitus, detestabilis est, etiam in laicis, multis de causis, vt videre est apud D. Thom. 2. 2 quęst. 154. articul. nono in corpore, vbi triplicem assignat rationem, præter quartã ex philosopho 2. politic. adductã, propter quas incestus specialiter est prohibitus, vt determinata luxurię species; & varijs vtroq; iure plectitur pęnis, de quibus fusè agit Bermond. de public. concubinar. rubr. de incestu, ex nu. 6. cum sequentib. Paul. Grilland.

de pœn. omnifar. coit. illicit. quæst. 2. cum trib. sequentib. Couar. de sponsalib. 2. part. cap. 6. §. 8. ex nu. 2. cum sequentib. Bernard. in practic. criminal. c. 84. nu. 2. & eius Additionator ibid. verb. deponatur, Clar. in §. incestus, nu. 1. versicul. Sed quæro, Farinac. in praxi criminal. 4. tom. titul. de delict. carnis quæst. 149. vbi de incestu latissimè per eum in tota illa quæst. Committitur autem cum cõsanguineis, & affinibus intra gradus prohibitos, & hoc Cæsareo, & Pontificio iure.

17. Sed Pontificio etiã spiritualis cognatio reperitur, quam ius ciuile non cognouit. Vnde tradit Bermond. & vt singulare notandum monet d. rubr. num. 32. quòd pœnæ iure ciuili impositæ huic incestus criminij, non habent locum in illa incestus specie quam ius canonicum introduxit, sed solummodò in incestu quẽ ius ciuile cognouit, quia pœnalis constitutio non est extẽdendã. Sed hoc inter Doctor. controuersum est, vt videre est apud Bernard. d. c. 84. n. 3. & citatos á Salzed. in addit. ad eum ibid. verb. á iure canonico, Clar. d. §. incestus, nu. 3. vbi communes contrarias refert; hanc tamen vt mitiorem, & benigniorẽ sequitur, quam & in puncto iuris veriorem credit; &, quód negari non possit, quin ista sit magis communiter receepta, dixit Farin. d. q. 149. nu. 120. post plurimos citatos in duob. numer. præcedentibus, hanc, & illam communem dicẽtes; secundùm quam, quia punitio incestus, quando inter laicos res agitur, pertinet ad secularem iudicẽ, & non ad ecclesiasticum, vt per eundem Bermond. d. rubric. num. 33. sequitur, quòd si laicus spiritualem filiam cognouit, aut matrẽ eius, eam, inquam, aut matrem eius, quam de sacro fonte leuauit, vel tenuit ad sacramentum confirmationis, quo spiritualis etiã cognatio contrahitur cap. final.

final. de cognat. spiritual. lib. 6. Concil. Trident. sess. 24. c. 2. in fin. de reformat. matrim. ciuilibus incestus pœnis plectendus nō erit; atque ita pro tam graui crimine impunitus manebit apud secularem iudicem. Quod tamē accipiēdum sic censeo, vt lex loquens in eo qui filiam suā cognouit, non intelligatur de eo qui spiritualem filiam cognouit; arbitrio tamen iudicis erit hic puniendus, vel secū.. ùm Canonicas sanctiones etiam in seculari foro, pro crimine incestus, quod omni iure punibile est. Et sic vtraque sententia ad concordiam reduci potest.

18. Quod veró attinet ad clericos sacerdotes, nō solùm cognationem hanc spiritualis filiationis contrahunt cum ijs quas baptizant, & parentibus earū, aut de fonte sacro suscipiunt, aut tenent ad confirmationem, quod laicis ęquè commune est, sed cum ijs etiam quas audiunt in pœnitentiario foro, nam & hæ spirituales etiam eorum filiæ sunt, æquè vt in baptismate susceptæ; sic enim dicitur in c. omnes quos 30. quæst. 1. tradit Bermond. d. rubric. de incestu nu. 3. & 23. Farinac. in praxi criminal. 4. tom. titul. de delict. carn. quæst. 137. nu. 27. & quęst. 149. nu. 53. nouissimè illustrissim. dom. Roderic. á Cunha Episcopus Portulagrensis super Bulla de confessarijs solicitantib. mulieres in confessione, quæst. vltim. num. 2. vbi alios citat. Contrariam veró sententiam, sacerdotē, scilicet, crimen incestus non committere cum ea quam de cōfessione audit, cum Sot. in 4. dist. 42. q. 1. art. 2. tenet Azor. instit. moral 3. part. lib. 3. cap. 9. quęst. 5. eamquè intrepidè, & constanter tenet Petr. de Ledesma in summ. 2. part. tract. 27. cap. 13 conclus. 4. versicul. A esta dificultad, vbi ait, quód hanc docent, & docere debent Doctores omnes; & mouetur, quia nulla spiritua-

O 2 lis

lis cognatio, secundùm eum, ex sacramento confessionis iure introducta est, sicut ex sacramento baptismatis; in quo Vir doctus loquutus est contra tex. expressum in d. c. omnes quos, vbi, quod attinet ad inducendam spiritualem filiationem, hoc & illud sacramentum æquiparantur: *Omnes quos*, inquit, *in pœnitentia suscipimus, ita nostri sunt spirituales filij, vt & ipsi quos, vel nobis suscipientibus, vel sub trina mersionis vocabulo vnda sacri baptismatis regenerauit*; & paulò post, *Omnes quos in pœnitentia accipimus, ita filij nostri sunt, vt in baptismate suscepti.* Quod tamen accipiendum sic est, vt spiritualis ista filiatio non ita perpetua sit, vt illa quę oritur ex sacramento baptismi, & chrismatis, quæ manet in perpetuum; quæ verò causatur ex pœnitentiæ sacramento; mutatione loci, seu personæ extinguitur, ita vt, si alium mulier eligat, cui confiteatur, priore derelicto, spiritualis filiatio cum illo contracta extinguatur; vnde, si prior sacerdos cum illa deinceps fornicetur, non dicetur coire cum filia spirituali.

19. Quanuis autem graue peccatum sit, cum filia spirituali ex hac aut illa causa suscepta coire, propter quod sacerdos dignitate, officio, & beneficio priuatur, & post duodecim annorũ peregrinationẽ in monasteriũ perpetuó detruditur, vt in d. c. omnes, cũ duob. sequentib. 30. q. 1. grauius tamẽ, & detestabilius multò est, in ipso confessionis actu pœnitẽtialis filiã suã ad rẽ veneream solicitare, propter iniuriã sacramento irrogatã; ex quo non videtur de illo rectè sentire, & vt de hæresi suspecto Inquisitores Apostolici de eo apud nos inquirunt, & contra culpabiles procedũt, ac puniũt, prout res exigit, ex Apostolica cõmissione Pauli V. Ecclesiã nunc feliciter regentis, Bulla ad id nuper speciali-

ter

tet emissa, cui similis in Regno Castellę iam antea erat; quam varijs exornat quęstionibus reuerēdissim. Portulagrens. Lusitaniæ nostrę vir literis, & morū probitate, ac sanguinis etiā splendore perspicuus; inter quas, vna est de solicitanribus pauló ante, vel statim post confessionem, quam quinto loco subiecit; & ad hos etiam Pontificiam illam constitutionē pertinere, probat secutus alios quos retulit ibid. d. quęst. 5. nu. 6. Quam sanè sententiam in parte, *ante*, intelligo de confessario ad audiendas cōfessiones parato, & mulierem eius rei gratia ad eum accedētem, ante inchoatum pęnitentiale iudicium ad rem veneream instigante; hic enim incidit in bullam, quia sacramento, cuius administrandi causa sedet, æquè abutitur ac ille, qui mulierem solicitat postquā illā audire cępit; quòd si non sedens, nec paratus ad audiendas confessiones inuentam mulierem solicitat, & illa rem turpem detrectans, eum pro sacra confessione roget, quanuis illam ita rogatus statim, & in continenti audiat, constitutione Pontificia non tenebitur eò quód paulò ante solicitasset; quia nec susceptam ad cōfessionem solicitauit, nec suscipiendi animo, nec sacramento abutens, cui tunc, non intendebat; atque ideo suspectus censeri non debet de eo, quod non cogitabat, cùm mulierem solicitabat, & cessant verba, & mens Pōtificis. In altera verò parte, quæ spectat ad solicitationem post peractum pęnitentiale iudicium, intelligenda est sententia prædicta de solicitatione post confessionis actum absolutum in continenti adhibita; huc enim tendunt quę pro ea Dom. Cunha adducit; alioquin, si post absolutam mulierem confessarius ad extraneum alium actum diuertit, quāuis eam statim post solicitet, in cō. tinenti solicitasse, non dicetur; & per consequens

constitutione de solicitantibus mulieres in cõfessione non comprehendetur, quia cõfessionis actus, tũc, cùm turpis solicitatio obrepsit, iam non erat verè, nec interpretatiuè; solùm què in his terminis cõfessarius incestus crimen cũ filia spirituali attẽtasse, videbitur; quod ad Inquisitorũ tribunal nõ pertinet, vt cũ Nauar. cons. 2. de hęretic. & alijs tradit idem Author d. q. 5. nu. 14.

20. Quia verò clericus propter incestum ab ordinibus perpetuò deponitur, vt tradit Grillãd. tract. de pęn. omnifar. coit. q. 3. nu. 3. Couar. de sponsal. 2. part. c. 6. §. 8. num. 3. & ex communi Clar. in §. incestus, n. 1. versic. Sed quęro, Farinac. d. quæst. 149. n. 34. & nu. 53. & sequentib. vbi de incestu cũ filia spirituali, & commatre, multò magis propter adulteriũ eandẽ perpetuæ depositionis pęnã sustinere debet; quia grauius est crimen; quod omnibus peccatis esse grauius, dicit tex. in c. quid in omnibus 32. q. 7. quod ad detestationẽ criminis dictum est, vt explicat glos. 1. ibi; deteriora enim alia, & peiora multò sunt; & cum matre concumbere, peius est, quám cũ aliena vxore, vt dicit tex. in c. adulterij malum 32. quæst. 7. satis tamen malum, & turpe est adulterij crimen, illo enim matrimoniũ fędatur, quod est res sancta, & sanctè tractandum, vt dicitur Cõcil. Trident. sess. 24. c. 10. in fin. de reformat. matrim. atrox iniuria marito infertur, filij quoque, & parẽtes adulteræ, ac etiã consanguinei illius grauiter iniuriantur, & denique, sacramentum hoc magnũ est, secundùm Apostol. ad Ephes. 5. quod adulterio violatur, vt tradit Bermõd. de public. cõcubinar. rubric. de adulter. nu. 23. & sacrilegij crimen adulterio committi, dicit ibid. nu. 25. probat l. quãuis 2. in fin. C. ad leg. Iul. de adulter. vbi adulteri, sacrilegi nuptiarũ appellantur. Ex quo ad vtrumque forũ eius cognitio pertinet, vt

per

per Bermond. d.num. 23. Salzed. in addit. ad Bernard.in practic.c.85.verb. detruditur, versicul. Punirȷ & sacrilegij pęnam esse adulterijs indicendam,tradit ibid. verb. grauitatem, ex Coras. ab eo relato in Arrest. Tholos. anno 85. vbi de grauitate delicti, eiusquè pęnis per vtrumque agitur,per Authorem, inquã,& Additionatorem.

21. Inter quas pęnas, in clerico depositionis pęna est cũ perpetua in monasterio clausura,vt in c. si quis clericus 81. dist. communem dicit Bermond.d. rubr.num.25. & sequenti, vbi, etsi rigurosam appellet,ab ea tamen in iudicando & consulendo nõ fore recedendum, hortatur, quia communis est, communem etiam tradit Bernard.d.c.85.nu.2. & pluribus citatis Additionator ad eum ibi d.verb.detruditur, Clar.in §.adulterium, nu.7.versic.Clericus autẽ, & Canonistarum communem, á qua in iudicando non sit recedendum, fatetur Grillandin. d. tractat. quęst. 2.num.3. versicul.Et licèt ista, tametsi ibi, contrariam de iure veriorem esse,censeat dubius tamen, & magis æquam,& probabilem dicat, de quo latiùs per eundem quæst. 6. ex num.1.cum sequentib. vbi contra communem latè contendit, & tandem n.11. quanuis nimis rigurosam appellet, scripsit, tutius esse, in consulendo, & iudicando eam tenere;quam ex pluribus, quos refert, communem tradit Farin. d. titul. de delict. carn. quęst.141.nu.29.Abb.verò in c.vt clericorum,num.8. de vit. & honestat. clericor.communem securè tenet; nec quidem rigurosam reputat pęnam depositionis in clerico propter adulterium, citans tex. in c.cùm non ab homine, de iudic.subdit enim, *& nimirùm, cùm laicus veniat decapitandus l. quanuis.C.de adulter.*

22. Clerico autem in adulterio deprehẽso occiso à marito,aut patre,excõ-

municationis pęna de qua in c. si quis suadente 17. q. 4. non incurritur, tradit Bermond. d. rubr. de adulter. nu. 19. Gom. communem dicens l. 80. Taur. nu. 55. Clar. in §. homicidium, nu. 48. & sequenti; de quo est tex. in c. 3. versic. Nec ille, de sentent. excommunicat. vbi dicitur, quód nõ est compellendus ad sedẽ Apostolicam venire, qui in clericum cum vxore, matre, sorore, vel filia propria turpiter inuentum manus iniecerit violentas; vbi gloss. verb. cum vxore, idem tenet, si cum sponsa de præsenti fuerit inuentus; atque ita contrarium sentit in ea quæ de futuro est; quam gloss. ab omnibus approbatam dicit Couar. de sponsalib. 1. part. c. 1. num. 12. Subdit tamen, quód ratione iniuriæ quæ sponso infertur, excusari debeat, & satis sit, ab episcopo absolui, & eum secutus idem tenet Clar. d. §. homicidium nu. 49. versic. Quod tamen.

23. Adeó autem clerici in sacris constituti cum qualibet muliere coitus iure damnatus & odibilis est, vt non solúm in propria, sed etiam in filiorum persona, si qui ex tali coitu nascãtur, punibilis sit; spurij enim dicũtur, c. ad abolendam, de filijs presbyteror. tradit Bermond. de public. concubin. verb. qui etiam filios num. 1. Marquard. de cælibat. sacerdot. non abrogand. 3. part. c. 4. num. 2. Ludouic. de sardis tract. de naturalib. liber. ac success. cor. 2. part. §. de spuriorũ appellatione nu. 2. Ioan. Baptist. Caccialup. in repet. l. si qua illustris, num. 1. C. ad senat. cons. Orfician. Quanuis enim patrem certum habeant, & secundùm verb. etymologiam traditam à Iustinian. in §. si aduersùs, versicul. Nam nec hi, instit. de nupt. spurij dicantur, quorum pater incertus est, quasì sinè patre filij, ad eandem tamen etymologiam pertinet presbyteri spurius; perinde est enim patrem certum demonstrare non posse,

posse, vel talem habere, quem habere non licet; vnde & filius istius, spurius appellatur, secundùm Modestin. Iurisconsult. in l. vulgò. ff. de stat. homin. Aliam eiusdem verbi etymologiam adducit Bermond. loco proximè citato, scilicet, á verbo, *spurcitia*, quod significat immũdiciam, vnde, *spuriè*, aduerbium, id est, turpiter, atque immundè; cui concinit Cagnol. l. si qua illustris num. 2. C. ad Orfician. vbi inquit, quòd potest etiam dici spurius, quasi sporcus, à verbo *spurcare*, quod significat fędare, & inquinare l. si seruus seruum §. cum eo ff. ad leg. Aquil. Et aliam adducit Bermond. loco citato ex Plutarch. in problematib. quam etiam refert Caccialup. d. l. si qua illustris, num. 2. Couar. de sponsalib. 2. part. c. 8. §. 5. num. 1. in princ. post alios Pichard. in princ. instit. de hæredit. quæ. abintestat. deferunt. §. 7. nu. 7. & probat Gregor. Tholosan. in Syntag. lib. 10. c. 3. nu. 18. vt scilicet, spurius dicatur à duabus primis literis S. P. quasi filius sinè patre; pro vt moris erat Romanis, nomina scribere; qua significatione etiam legitimis liberis patre orbatis verbum istud conuenit; & hãc illius originem ex eodem Plutarch. explicat Paleot. & ex Cicerone, Liuio, & alijs comprobat, tract. de noth. & spur. c. 18. num. 3. & sequenti. Alias eiusdem verbi etymologias adducit Ioan. de Rojas in epitom. success. c. 19. nu. 2. cum sequenti. Itaque, presbyteri filius, spurius est, quia, etsi patrem certum habet, eiusmodi est, quem habere iure non licet, quia ex reprobato coitu est, atque ideo spurius est, attenta generali spuriorum appellatione; specialis enim ad vulgò quæsitos refertur, qui, inquam, de facto certum non habent patrem; & ita duplicem hanc spuriorum appellationem tradit, & explicat Ludouic. de Sardis d. §. de spuriorum appellatione, num. 1. cum duob.

duob. ſequentib. Palæot. d. tract. de noth. & ſpur. c. 16. nu. 4. latè Rojas d. c. 19. ex num. 4. cum ſequentib. aliter, non tamen ita bene, ſed terminos confundens, duplicem ſpuriorum ſpeciem declarat Surd. tract. de aliment. titul. 1. quęſt. 10. num. 30. cum duob. ſequentib. Atque ideo, ad presbyterorum filios quocunque coitu ſuſcepti ſint, tanquàm ſpuriorum appellatione comprehenſos, pertinent omnia quæ de ſpurijs iure traduntur; de quibus vltra alios, fusè agunt Bermond. d. verb. qui etiam filios, per tot. Marquard. de cælibat. d. 3. part. c. 4. cum trib. ſequentib. Ludouic. de Sard. d. §. de ſpuriorum appellatione, & 3. part. eiuſd. tract. §. de ſucceſſione ſpuriorum, vſque ad fin. tractatus, Caccialup. d. l. ſi qua illuſtris à nu. 1. & ex nu. 68. cum ſequentib. vſque ad fin. fuſiſſimè Palæot. in tract. illo de noth. & ſpur. pręſertim ex c. 40. cum multis ſequentib. fuſiſſimè item, & poſt eos Rojas d. c. 19. cũ ſequentib. Imó, natos ex Sacerdote ſpurijs alijs odioſiores eſſe, ſcripſit Surd. d. q. 10. n. 28. citans Angel. conſ. 401. n. 7. Cephal. cõſ. 410. nu. 26. Palæot. d. tract. c. 16. nu. 16. Sed hoc de religioſorum filijs eſt intelligendum, qui ex odioſiori multó & deteſtabiliori coitu producuntur, quàm qui ex ſeculari ſacerdote ſunt, vt per Palæot. d. nu. 16.

24. Illud in filijs preſbyterorum peculiare eſt, vt cũ patribus ſuis habitare non poſſint, vt tradit Bermond. de public. concubinar. verb. apud patres ſuos, vbi ſcripſit, grauiſſimã hãc eſſe pęnam patrũ presbyterorũ, quód cohabitatio ſuorum filiorum eis interdicatur; videtur tamen, quòd hoc non tam pęnæ cauſa, quám cauſa & fauore honeſtatis inductum fuiſſet, quia ſpuriorum cũ patre presbytero cohabitatio generat ſcandalum in clero, & prębet malum exemplum in populo, vt ſcripſit idem Bermond.

loco

loco citato; est enim spurius paternæ turpitudinis assiduus testis; ob quã causam, dicunt Theologi, paruulum illũ, quem ex adulterio suscepit Dauid, immatura morte sublatũ fuisse, Deo sic præordinante, ad auferendũ subditorum scandalum in præeminẽti Regis persona.

25. Quanuis autẽ clericorum filijs, cũ patribus habitare, non permittatur, à parentibus tamen alendi sunt, si aliũde nõ habeant, vnde alantur, sicut spurij alij à patribus suis aluntur, iuxta tex. c. cũ haberet, de eo qui dux. in matrim. quã poll. per adulter. cum receptissima per eum sentẽtia; in tantùm, vt & de reditibus præbendarum ali debeant, secundùm Abb. in c. 1. nu. 4. in fin. de cohabitat. clericor. & mulier. vbi pro ratione subdit, quód licèt clericus malè fecerit, ex quo sunt geniti, non sunt perdendi, sed eis tanquàm pauperibus est subueniendum, & allegat tex. in d. c. cùm haberet, sequitur Surd. de aliment. tit. 1. q. 10. nu. 29. Idem tradens circá dotem spuriæ sacerdotis, cum lup. in repetit. c. per vestras 3. notab. §. 23. nu. 13. & Duenh. reg. 367. nu. 3. ampliat. 3. in fin. relatis ab eo; hoc tamen intelligendum est, quando alia bona patrimonialia ad filios alendos clericus non habeat, & in his terminis loquitur Bermond. d. verb. qui etiam filios, num. 54. versicul. Ampliate, & nu. sequenti, vbi dicit quòd ab hac sententia in iudicãdo, & consulendo, non recederet, & pro ea refert Anton. de Butr. Panorm. Dec. & Nicol. de Vbald. in locis ab eo citatis.

26. Apparet, itàque, ex supradictis, presbyterorũ filios, ex quocunque coitu suscipiantur, ex damnato & punibili coitu oriri; nam & fornicatio eorũ cũ soluta simplici punibilis est saltem extraordinaria pęna ad iudicis arbitrium, iuxta Abb. sententiam in c. at si clerici, nu. 36. de iudic. cum communi, de qua sup. & quia

quia sacrilegij crimen secum inuoluit, quod mixti fori est, in muliere quoque fornicaria, punibilis est apud vtrumque iudicem, vt etiam sup. traditum extat; satis est autem, coitum extraordinaria pęna punibilem esse, vt damnatus & punibilis dicatur, vt explicat Palæot. de noth. & spur. d. c. 16. num. 5. & eo, atque alijs citatis tradit Valasc. cons. 29. num. 10. tom. 1. & apud nos est lex Regia lib. 4. titul. 93. quæ, clerici filios, ex damnato, seu punibili coitu esse, declarat, ad casum de quo ibi, qui est de reciproca fratrum vterinorum successione, & quòd cognatis alijs ex linea materna succedere possint; non tamen parentibus, nec è contra parentes illis, vt circá filiũ sacerdotis ex soluta susceptum, etiam quæ concubina non erat, quòd matri succedere non posset tanquám ex punibili coitu procreatus, apud nos iudicatum fuisse, refert Gam. decis. 136. n. 2. & sequenti; idquè tã attento Cæsareo iure, quám Regio Castellæ, constanter probat Cóuar. de sponsalib. 2 part. c. 8. §. 5. num. 17. contra Gregor. l. 3. titul. 21. part. 4 in gloss. final. vbi contrariam sententiam & ciuili, & Hispano iure latè defendit, quam & alij tenuerunt; contra quos tamen est cõmunis Hispanorum resolutio teste Mena in addit. ad Gam. d. decis. 136. & alijs citatis probat Rojas in epitom. succession. cap. 27. á nu. 2. cum sequentib.

ARTIC. DVODECIMI. summaria.

1. *PVblicos ministros, honestos esse conuenit, & maximè ergà mulieres coram illis muneris sui causa comparentes; & contrarium facientes seuerè leges puniunt. Et intelligitur ord. lib. 5. titul. 20. & l final. ff. de concub. nu. 2.*

3. *Ampliatur ord. Regia d. titul. 20. quatenus pęna priuationis muneris, & exilij tempo-*

temporis punit officialem qui mulierem muneris causa coram eo agentem carnaliter cognoscit, vt procedat etiam in illo qui volentem & se offerentem cognoscit.

4. *Ampliatur secundò, vt procedat etiamsi mulier ab officiali cognita, talis sit quæ alijs se præbere consueuerit.*

5. *De custode carceris mulierem carceratam cognoscente, & de tutore cognoscente pupillam.*

Intelligitur tex. in l. vnic. C. si quis eam cuius tutor fuer. ibid. versicul. Tex. tamen.

ARTIC. XII.

De publicis Ministris.

1. QVI alijs munere publico pręsunt, moratos esse, oportet, ex officio enim suscepto non licentiã peccandi, sed necessitatem bene viuendi se nouerint assecutos, vt aliás dicitur in c. 1. in fin. 40. dist. præcipuèquè à mulieribus illos muneris sui causa conuenientibus abstinere debẽt, ne, dũ ad eos, quasi ad populi pastores vadunt, lupos rapaces inueniant, & inde nascatur iniuria, vnde iura nasci oportuerat. Vnde, Joan. Andr. in c. quorundã, de elect. lib. 6. in nouell. quẽ refert Auiles in capit. prętor. c. 47. verb. mãceba publica, nu. 5. dicit, quòd non solúm prętoris manus à pecuniæ lucro, sed etiam oculi à libidinoso áspectu continentes esse debent. Quarè, officiales cũ fęminis sibi subditis, seu coram illis muneris causa compaŕẽtibus coeuntes seuerè leges puniunt: & pęna priuationis muneris, atq; inhabilitatis ad alia deinceps obtinenda, ex cõstitutione Nicolai 6. eos puniri, tradit Bajard. in addit. ad Clar. in §. fornicatio, versic. Item in officiali, nu. 5. quem refert Farin. in praxi 4. part. titul. de delict. carn. q. 137. nu. 39. Cui concinit ord. nostra lib. 5. tit. 20. quæ talibus pęnã priuationis officij imponit cũ annali exilio.

Loqui-

Loquitur veró in officiali carnaliter cognoscẽte mulierem apud eum agẽtem; & sic non satis est, vt legi locus sit, mulierem esse, de iurisdictione illius, sed apud eum agere, necesse est; si enim nec agat, nec conueniatur coram eo, cognoscens illam non incidit in legem.

2. Iuxta quòd accipiendus est tex. in l. final. ff. de concubin. vbi habetur, quòd, concubinam ex ea prouincia in qua quis aliquid administrat, habere potest; per quem tex. dixit Paris de Put. tract. de syndicat. verb. adulterium, fol. 43. num. 8. quòd officialis potest habere cõcubinam in ciuitate quam regit, monet tamen iudicem Auiles d. nu. 5. vt eam non habeat, & ab hoc peccato recedat, adducens illud Ioan. Andr. de quo sup. & quod scripsit Bald. in l. 2. §. & cùm placuisset. ff. de origin. iur. vbi per tex. ibi notauit, quòd amor puellarũ subuertit rectũ iudicium. Sed de hoc potiorem aliã authoritatem, & metuendum cunctis exemplum, præcipuèquè magistratibus omnibus ante oculos habendum, in Salomone Rege habemus 3. Regum c. 11. Tex. itaque, in d. l. final. si iuxta prędictos terminos accipiatur, iure nostro correctum non dicimus.

3. Procedit autem leg. nostræ dispositio d. titul. 20. etiam in officiali mulierem sponte volentem cognoscente, id est, non seductam, neq; inductam; quamuis Boer. decis. 317. incipit. Et primó, nu. 15. & sequenti distinguat inter cognoscentem mulierem sponte volentem, & ad id inductam promissione sententiæ pro ea ferendæ, vt primo casu impunè iudex agat, in secundo priuatione muneris puniatur; quã distinctionem ord. nostra nõ admittit, tam quia verba eius generalia sunt, & vtrumque casum æquè cõprehendunt, quàm quia loquitur etiam in officialibus iudicandi munus non haben-

habentibus, putá, in aduocato, & alijs de quibus ibi; atque ita videtur, quòd legis ratio non consistit in illata mulieri iniuria sub iniqua promissione, quam considerat Boer. sed potiùs in ipsa exequendi muneris rectitudine, quam lex de eo non confidit, qui mulierem coram se muneris sui causa cōparentem carnaliter cognoscit; etenim amicitia duplex est, honesta, scilicet, & inhonesta, & vtraq; á testimonio testē, & multò magis iudicem à iudicando repellere, sufficiens est, vt ex Bald. qui in teste loquitur in l. affectionis gratia. ff. de donat. tradit Boer. d. nu. 15. Denique, certùm est, quòd iudex in munus suū delinquit vtendo rebus litigantis coram se tametsi ab eo sponte sibi oblatis; cur ergo non dicemus, delinquere eum abutendo persona mulieris coram se litigantis, tametsi ab ea illi sponte ad id oblata?

4. Ex qua ratione infertur secunda ampliatio ad leg. Regiam, vt procedat quanuis mulier ab officiali cognita, honesta aliás non esset, sed quę alijs se præbere consueuerit; nam & in hac specie, in qua cōtrarium post multa per eū adducta probat Boer. d. decis. 317. nu. 14. militat superior ratio de rectitudine in exequendo munere; & verba etiam ord. quia generalia sunt, hunc quoque casum comprehendūt. Et sanè, in iudice saltem tenendum ita videtur propter muneris superioritatē, & maius damnū insurgens ex iniqua illius administratione, quod lex potissimū præcauere intendit.

5. Vndè, in quæstione de meretrice carcerata à carceris custode voluntate illius cognita, à pęna legis excusandus ille erit, secundùm sententiam, quā contra Parid. de Put. tract. de syndicat. verb. Adulteriū, nu. 5. versicul. Tamen ego, multis probat, cōmunem dicens Boer. loco citato ex nu. 7. cum sequentib. Est autem pęna custodis carceris

ceris dormientis cum muliere carcerata, vltimum supplicium apud nos, per leg. Regiam lib.1. titul.33. §.4. Quam pœnam in casu isto, consuetudinariã esse, tradit Fab. in §. item lex Iulia de adulterijs, nu. penult. instit. de public. iudic. & eam probat argumento eius, quod tradit gloss.final.ibi in tutore pupillam sibi commendatam stuprante, per l. vnic.C.si quis eam cuius tutor fuer. corruper.vbi Cyn.notauit per text. ibi, quòd, ab eo cui plura committuntur, plura exiguntur; cui simile est quod ad D.Matth.Euãgelium c.25. eleganter obseruauit Doctor optimus, Ecclesiæ sanctę lumẽ,beatus Gregor. diuinę legis amator,homilia 9. in Euãgel.vbi, *cùm*, inquit, *augentur dona, rationes etiam crescunt donorum.* Tex. tamen in d.l. vnic. tutorem mortis supplicio nõ punit, sed deportationis pęna, cum bonorum publicatione. Et quanuis loquatur in tutore qui pupillam quondam suam corrupit, non inde inferendum est ad vltimi supplicij pęnam in tutore, qui eam stuprauit, cuius tunc tutor erat, quia legũ pœnæ interpretatione potiùs molliendæ sunt,quám exasperandę l. interpretatione ff.de pęn.& ideo tex. ille communiter intelligitur etiam in tutore pupillã stuprante non dum finita tutela, secundùm Gom. l. Taur.80.nu.24.Clar.in §. fornicatio, nu.23. & pluribus citatis tradit Farinac. in praxi 4. part. titul. de delict. carn. quæst.147.nu. 16. idquè verius & cõmunius esse,tradit Boer.d.decis.317.nu.4. in fin.qui n.1. ibi ex alio non probat argumentationem de tutore ad cõmentariensem,captã mulierem cognoscentem, & tandem nu. 15. probat, eum,sicut & iudicem, non teneri, quando sponte volentem; nec quouis modo conquerentem cognouit,quia volenti & consentienti non fit iniuria. Quæ ratio in casu isto non est concludens,quia in eo leges

ges non intendunt punire mulieris iniuriam, sed prauum officialis vsum, seu ab vsum muneris sui.

Negari tamen non potest, quòd vltimi supplicij pęna pro delicto hoc, quādo mulier per vim non cognoscitur, rigurosa nimis est; idquè Legislatores nostri in constitutione illius planè sentierūt, dum, eius, executionem fieri, lege ipsa non permittitur, antequàm Rex certior fiat, quasi qui supra legem est, legalis pœnæ duritiem arbitrio suo tēperare queat pro casus euentu, eiusquè circunstantia.

ARTICVLI XIII.

Summaria.

1. *Crimina nobilium & illustrium personarum, grauiora reputantur, quàm si ab alijs eadem perpetrentur; & per contrarium, talium personarum virtus præclarior est, & fructuosior propter bonum exemplum.*

2. *Castitatis virtus, Regia est, & magis desideratur in sublimibus personis, quàm in alijs.*
Papa dispensante cum genito ex coniugato, qui comes erat, aut princeps aliquis, non facta de hoc mentione, an teneat dispensatio. Ibid. versic. Nostri verò.
Imperatores potestatem legitimandi spurios cōcedentes, communiter excipiunt filios principum, & nobilium personarum. d num. 2. versic. Addit verò.

3. *In maioribus, & nobilibus fœminis maior requiritur castitatis obseruatio.*
Mouetur difficultas ex ratione scripta ab Imperat. in l. si qua illustris C. ad Orfician. ad decisionem de qua ibi. Ibid. versic. Quæ sanè. Respondetur nu. 5.

4. *Cum communi traditur, spurios, quando ex punibili coitu suscepti non sunt, materna successionis capaces esse, & vnà cum legitimis, matribus succedere.*
Et Mater eos instituere in legitima tenetur, aliàs sinè causa exhæredati, aut præteriti,

per inofficiosi testamenti querelam testamentum rũpere possunt. Ibid. versic. Et adeò.

5. Ius de successione spuriorum in hæreditate materna limitatum est ab Imperat. in l. si qua illustris. C. ad Orfician. quando mater illustris est cui liberi legitimi supersunt.

6. An spurij ex coitu nõ punibili suscepti illustri matri cui soboles legitima superfit, succedant, quãdo proles ipsa legitima matris hæres nõ est, vel quia nolit, vel quia ritè exhæredata est. Negatiuè resoluitur in versicul. Hæc tamen.

Spurius matris illustris cui legitimi liberi nõ supersunt, ex coitu non punibili susceptus, hæres eius est secundùm ius antiquum, quòd in casu isto correctũ non est. d. n. 6. versic. Qua itẽ ratione.

7. Ampliatur constitutio d. l. si qua illustris, in muliere quæ propter viri nobilitatem illustris effecta est, & illo prædefuncto cum legitima sobole, postea facta vidua spurium edidit, qui cum legitimis non succedet matri.

8. Contrarium traditur in plebeia muliere quæ antequàm illustri viro nupsisset spuriũ genuit; qui cum legitimis susceptis ex nobili viro cui postea nupta est, matri succedet.

9. Si plebeia ex marito eiusdẽ conditionis liberos suscepit, & illo prædefuncto nobili copulata est, & postea vidua denuo facta spuriũ genuit, is cum legitimis prioris tori quanuis ex plebeio patre, & plebeia matre susceptis communi matri non succedet.

10. Ampliatur rursus d. l. si qua illustris, in successione maternorum auorum, quibus spurius matris illustris prædefuncta non succedet extantibus filijs legitimis eiusdem matris.

11. Si matris illustris soboles legitima nõ extabat, spurius illius maternis auis succedet vnà cũ legitimis illorũ liberis, siue ex illis, siue ex alio filio, filiaue alia procreatis.

12. Contrarium traditur in casu quo mater filios legitimos reliquit, & spurium tempore mortis suæ, & matris

tris legitimi non extabant auita mortis tempore.

13. Declaratur, quando alia legitima auorum proles extabat, si enim nulla extabat, succedet spurius auis in casu prædicto.

14. Et an nepos spurius illustris matris filius, maternis auis qui illustres non sunt, vnà cum legitimis succedat, tres casus distinguuntur.

15. Ius successionis intestatæ mutuum, & reciprocum est; & ideo mater illustris cui legitimi liberi supersunt, spurio suo prædefuncto non succedit.

16. Succedit verò si tempore quo spurius moritur careat legitima sobole, quãuis postea ei nascatur, etiam ante aditã spurij hæreditatem. Et declaratur, quando extranei hæredis capacitas tempore aditæ hæreditatis requiratur.

17. Inter spurium, & collaterales ex parte patris nulla datur successio abintestatò, quia nullum inter eos agnationis ius est. Datur verò inter eum & collaterales ex parte matris, quãdo ex coitu non punibili susceptus est: secũdùm receptas traditiones.

18. Anceps proponitur quæstio de successione inter spurium ex punibili coitu susceptum, & transuersales ex latere materno, & cõtraria in illa referuntur opiniones, & nu. sequenti.

19. Communis opinio affirmatiua est, & iure Regio Lusitano approbata; & pro ea expenditur l. si spurius in 2. pare ff. vnde cognat.

20. Secundùm cõmunem sententiam, inter spurium qui matri succedere nequit quia illustris est, & legitimam sobolem, & collaterales ex parte illius reciproca datur successio abintestatò. Idem traditur, etsi matri nequeat succedere quia ex punibili coitu suscepit eum; & differentiæ ratio assignatur inter collaterales maternos, & paternos.

21. Inter spuriũ, & collaterales ex parte patris testamẽtaria successio licita est, & etiã donatio, sicut inter extraneos.

22. Nepos spurius ab auis paternis institui potest, etsi ex punibili coitu susceptus sit; & tra-

& traditur, quod appellatione parentum in materia pœnali primi tantùm intelliguntur, non vlteriores ascẽdentes, ad intellectum tex. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt sui § final. collat. 7.

23. *Nepos legitimus ex filio spurio abintestatò auo paterno succedere non potest.*

24. *Ex communi sententia traditur, nepotem legitimũ ex filio spurio institui posse ab auo paterno tribus concurrentibus. Idem traditur circà nepotem illegitimum ex filio spurio.*

25. *Naturalis filius matris illustris succedit illi vnà cum legitima eiusdem sobole, perinde ac si illustris non esset.*

26. *Quæritur, appellatione filij naturalis, vt matri illustri succedat vnà cum legitima sobole, quis intelligatur, & Cagnoli opinio refertur, intelligentis de illo qui ex concubina suscipitur.*

27. *Traditur, concubinario coitu, quanuis iure ciuili punibilis nõ sit, castitatem tamen offendi, etiam eiusdem iuris constitutione inspecta.*

28. *Probatur, filium illustris fœminæ ex fornicario coitu susceptum, qui meretricius non sit, vnà cum legitima sobole matri succedere, intellecto tex. in l. si qua illustris, in 1. & 2. part. C. ad Orfician.*

29. *Assignatur differentiæ ratio inter priorem, & posteriorem partem tex. d. l. si qua illustris.*

30. *Agitur de ord. Regia lib. 4. titul. 92. secundùm quam naturalis filius plebeij illi succedit cum legitimis, filius verò nobilis à patris successione excluditur; & traditur, legem Regiam in materna successione locum non habere, ad quã naturalis filius admittitur, & si mater nobilis sit, & illustris, iuxta iuris ciuilis constitutionem.*

31. *Illustres personæ quæ dicantur, traditur; & quæ illustris mulier, ad casum d. l. si qua illustris.*

32. *Quæ nobilitas in patre requiratur secundùm ius Regium, ad excludendum filiũ naturalem à successione illius; ad quod referuntur, & ex-*

& explicantur verba legis d.titul.92.§.1.
Præsumitur vnusquisque plebeius, & nõ nobilis, quãdiu contrarium non edocetur. Ibid. versicul. Vnusquisque.

33. Iure communi nouiore naturales filij patri abintestatò succedunt in duabus vncijs quando legitima proles non extat, nec vxor; antiquo verò iure à paterna successione prorsus repellebantur.

34. Iure nostro Regio nec in duas illas vncias filius naturalis patris nobilis illi succedit, quanuis legitima proles non adsit, nec coniux legitima. Plebeij verò filij naturales fauorabiliores sunt iure nostro, quàm communi, ad paternam successionem.

35. Plebeij filius naturalis etiã cuius pater duas simul habebat concubinas, illi succedit, ex ord. lib. 4. titul. 92. in princ. cuius verba declarantur.

36. Susceptus à plebeio soluto ex propria, aut aliena ancilla, postea liber factus illi succedit perinde ac naturales alij. Idem traditur secũdùm commune ius, & Regium; in filio liberæ solutæ suscepto ex alieno seruo, & non ex proprio.

37. Notatur circà hoc differentia inter ius Regium nostrum, & Cæsareum, quia secundùm ius nostrum filius ex ancilla susceptus, liber postea factus patri plebeio succedit vnà cum legitimis, at verò secundũ Cæsareum ius, extantibus legitimis nõ succedet patri.

38. Intelligitur tex. in princip. instit. de seruil. cognation. in versicul. final.

39. Agitur de validitate legis Regiæ quatenus naturales, & etiam ex ancilla susceptos, ad patris plebeij successionem admittit vna cum legitimis liberis, & Valasc. iudicium refertur iniquam legem arbitrantis, quam alij fauorabilem existimant.

40. Lex Regia defenditur, & probatur, nutritiuam peccati non esse, nec diuino, aut naturali iuri contrariam, qua parte statuit, naturales filios, & etiam ex ancilla susceptos, vnà cum legitimis ple-

plebeio patri succedere. & nu. 42.

41. Explicantur verba tex. in l. final. versicul. filijs enim, ibi, quia vitium paternū refrenandum esse existimauerunt. C. de naturalib. liber.

42. Concluditur, legem Regiā de naturalium successione in bonis plebeij patris solo ciuili iuri aduersari, quod absque iniquitate fieri potuit.

43. Assignatur ratio ad leg. Regiam cum ratione discriminis quod statuit inter filios plebeij, & nobilis, ad paternam successionem. Et quòd patris nobilitas in filios legitimos transit, sed nō in naturales.

44. Quæritur, an filius plebeij ex ancilla susceptus, succedat matri postea manumissa, & cum legitima sobole morienti, & resoluitur, quòd non, secundùm ius Cæsareum in hoc à nostro non correctum.

45. Nepos naturalis, aut legitimus ex filio naturali, an, & quando succedat auo paterno, ex iure Regio.

46. Traditur, in quo ius nostrum à communi deuiet, & in quo cum illo conueniat, circà testamentariam naturalium filiorum successionem.

47. Pater legitimos habens liberos de portione extra legitimam illis debitam liberè potest in extraneos disponere, non verò in filios suos naturales; & cur ita.

48. Quod dicitur in filijs naturalibus, extenditur ad nepotes naturales, aut legitimos ex filio naturali natos; & quòd appellatione filiorū nepotes intelligantur.

49. Naturales filij præteriti contra paternum elogium iure communi nunquam admittuntur. Et quid de iure nostro Regio in patre plebeio.

50. Declaratur præcedens resolutio, vt respectu alimentorum non intelligatur; illa enim naturalis filius qui nō habet aliunde vnde alatur, etiam secundùm iuris ciuilis constitutionem petere potest contra paternam voluntatem.

51. Pater naturali filio eatenus

nus succedit, secundùm omnes, quatenus illi filius.

52. *Pater quamuis legitimos liberos habeat, aut vxorem, filio naturali sinè his decedenti in duas vncias abintestatò succedit. Mulier verò illustris cui legitima proles extat, filio suo spurio sinè illa morienti non succedit.*

53. *Nobilis non succedit abintestató filio suo naturali, de iure nostro Regio, sicut nec filius illi; plebeius verò succedit filio naturali sinè liberis morienti.*

54. *Parentes vtriusque sexus in pari gradu existentes legitimis liberis æqualiter succedunt cum fratribus, aut sororibus vtrinque coniunctis, secundùm ius Authent.*

55. *Si mater, & pater concurrant in successione filij naturalis, mater in decem vncias succedet, & pater in duas. Et in tutela filij naturalis præfertur mater.*

56. *Et quid de iure nostro Regio circà successionem naturalis filij ad quam mater, & pater concurrunt.*

57. *Inter naturales, & transuersales ex latere paterno ius succedendi abintestatò non datur; datur verò cum transuersalibus maternis.*

58. *Si vnus naturalis alicuius filius moriatur cum fratre vtrinque coniuncto, & altero vterino tantùm, æqualiter illi ambo succedent. Et traditur, quód antiqua agnationis & cognationis differentia à Iustiniano sublata, etiam hodie durat in illegitimis.*

59. *In quæstione, an secundùm ius Regium quo naturalis filius plebeij patris illi succedit, ius succedendi abintestató detur inter illum, & collaterales ex parte patris, negatiua opinio, vt probabilior defenditur.*

60. *Eadem opinio tenetur in susceptis ex ancilla, secundùm communem.*

ARTIC. XIII.

De honestate nobilium, ac illustrium personarum.

1. Honestè viuere, prçceptum iuris est quod omnes ligat, arctiús

arctiùs verò nobiles & illustres personas, sicut enim istarum personarũ crimina conspicua magis sunt, & deteriora reputantur, quàm si eadem ab alijs inferioris ordinis hominibus perpetrarentur, iuxta illud Iuuenal. Satyr. 8. cuius meminit gloss. in c. 2. §. sanè, de translat. episcop. verb. tanquám maiores.

Omne animi vitium tantò conspectiùs in se
Crimen habet, quātò maior qui peccat habetur.

Cui concinit illud quod ex D. Ioan. Chrysost. habetur in c. homo Christianus; in fin. ibi; *aut propter altitudinem dignitatis*, iuncta gloss. ibi, 40. distinct. ita per contrarium primorũ virtus præstantiùs elucet, & fructuosiùs operatur, propter bonũ, quo alios ad idē trahit, exemplum: in quē sensum, D. Ambros. interpretatur illud Sponsę ad Sponsum in cantic. canti. cor. c. 1. *Trahe me, post te curremus in odorem vnguentorũ tuorum*, quasi dicat, si trahis me, post te curram, nec tamen sola curram, sed aliæ simul mecum, ego quidem allecta odore vnguentorũ tuorum, illę exemplo meo excitatæ; ad hunc quoque sensum, *Docebo*, inquit Propheta Rex, *vias tuas*, Psal. 50. intelligens vt explicat Nicol. de Lyra ibi, & alij communiter, de doctrina exemplo edocta, quę populi Principes & Reges maximè decet, & in subditos operosiùs agit; quod attendens Apostolus. 1. ad Timoth. c. 2. obsecrationes, & orationes pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt fieri, rogat, & statim subdit, *vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate*, innuens, scilicet, quòd regũ, ac sublimium personarum virtus, per exemplum subditis prædicatur, & ita prędicata illis communicatur.

2. Sed Apostoli verba quatenus virtutem castitatis exprimunt; pressiùs ad propositum nostrũ sunt ob ser-

obseruanda, quasi per ea significare voluisset, castitatis virtutem, regiam esse, ac sublimium personarũ; in quem sensum nonnulli interpretantur illud Dauidicum Psalm. 50. *Et spiritu principali confirma me*; quem locum, etsi frequentiùs accipiatur de Spiritu sancto quem sibi postulat Propheta, alij tamen, de spiritu humano intelligi posse, arbitrantur, vt refert Lusitan. Blas. Viegas super Apocalyps. c.14. cõmentar. 1. sect. 3. nu. final. vbi spiritũ per Vatem Regium ibi à Deo postulatum, pro spiritu castitatis & continentiæ interpretatur, qui iure optimo principalis spiritus appellatur, quia dignus est principe; quasi dicat Dauid; *Cùm adulterium perpetraui, Domine, è sublimi regiæ dignitatis culmine ad infimũ & abiectum quendam ordinẽ delapsus sum, oblitus me Principem, ac Regem esse; ergo deinceps confirma me spiritu castitatis, quo rursus Regem ac Principem referam*: Hæc ille.

Nostri verò ad ciuiles etiã moralesquè actiones, castitatis virtutẽ, vt á personis excellentibus magis debitam ac requisitam obseruare solent; hinc enim tradunt in c. final. de filijs presbyteror. quód si Papa dispensat cum genito ex coniugato & soluta, & cõiugatus erat Comes, Baro, vel Princeps aliquis, non teneat dispensatio si de eo in literis expressa mentio facta non reperitur; quia adulterium, & coitus reprobatus, in principe maius est peccatum, quám in alio d.c. homo 40. distinct. & ideo difficiliùs in casu isto dispensatio impetraretur; ita refert, & probat Caccialup. in repetit. l. si qua illustris num. 68. C. ad senat. consf. Orfician. & eũ secutus Cagnol. ibi nu. 25. & 27. in fin. quod tamẽ alijs non placet, nec de stylo curiæ seruatur secundùm eos, vt patris nobilitas, aut dignitas exprimatur, vt refert Valasc. noster cõs. 80. num. 2. tom. 1. Addit verò Caccialup. quòd Imperatores, qui fuerunt clementissimi

tissimi in communicando multis potestatem legitimandi spurios, vt videre est in Comitibus Palatinis, communiter tamen semper excipiunt filios Principum, Comitum, Baronũ, & nobilium personarum, quia difficiliùs cũ illis dispẽsatur; quòd scripsit Bart. in l. ex facto §. si quis rogatus. 1. n. 1 ff. ad Trebellian. subdens pro ratione, quia in nobilibus illam sobolem magis abhorret Imperator. In proposito verò, nobilium appellatione omnes intelligi, qui secundùm communem æstimationem nobiles reputãtur, tradit Paul. cõs. 107. Quãtùm ad primũ, nu. 1. lib. 2.

3. Sanè illustrium fęminarũ præcipuum esse debitum, castitatis obseruationem, ait Imperat. Iustinian. in d. l. si qua illustris C. ad Orfician. vbi Cyn. leg. hanc bonam vocat, & ad hoc notat, quód in maioribus, & nobilibus mulieribus maior requiritur castitatis obseruatio, idem notat Angel. Salyc. & Corn. ibi num. 1. & Caccialup. in repetition. num. 68. Hieronym. Cagnol. ibid. n. 24. Ioan. Rojas in epitom. successîon. c. 26. n. 11. & sequenti, & tex. illũ ad hoc allegari, dicit Bermond. de public. concubinar. verb. qui etiã filios ex tali cõcubinatu procreatos, nu. 75. in princ. Ex quo sanciuit ibi Imperat. spurios illustrium fęminarũ, legitimis earundem liberis existẽtibus, nihil ab illis capere posse, neq; ex testamento, neq; ab intestato, neque ex liberalitate inter viuos habita.

Quæ sanè constitutio, quatenus restricta est ad casum quo liberi legitimi extent, difficultatẽ patitur ex eo, quia ratio illius ibidem scripta tã militat, vbi illustriũ mulierũ liberi legitimi nõ extant, quàm vbi extant; semper, namque, tã in illo, quam in isto casu, ingenuis & illustribus fęminis castitatis obseruatio præcipuum debitũ est; quę est ratio ab Imperatorę scripta ad constitutionem

do

de qua ibi, subditquè, *& nominari spurios, satis iniuriosum, satisquè acerbum, & nostris temporibus indignum esse iudicamus; & hanc legem ipsi pudicitiæ, quam semper colendam censemus, meritò dedicamus*: quę verba nõ magis ad vnum, quàm ad alterum casum pertinent; videbatur ergo, quód constitutio illustrium fœminarum pudicitiæ dedicata, in vtrumque indistinctè ferri deberet; & ita contra tex. ibi opponit Cagnol. ibid. nu. 43. in fin. Matien. l. 7. titul. 8. gloss. 6. nu. 2. lib. 5. recopilat. vbi Gom. reprobat tex. illũ accipientem, etiam legitima sobole matri illustri non extante, in l. 9. Taur. num. 10. quem etiam Tell. ibid. in princip. in hoc reprehendit, & meritò reprehendi, dicit Rojas. d. c. 26. num. 73. vbi d. l. 9. Taur. vt expressam contra Gom. sententiam expendit.

4. Pro solutione dicendum est, spurios maternæ hæreditatis capaces esse, & matribus succedere vnà cum legitimis §. nouissimè, iuncta gloss. ibi verb. hæreditatem, instit. de Senat. Cons. Orfician. l. hac parte, versic. itaque l. Modestinus. ff. vnde cognat. l. 1. §. sed & vulgò quæsiti ff. ad Senat. Cons. Tertull. gloss. in §. vulgò quęsitos, verb. itaq; omnibus, instit. de success. cognator. & in d. l. si quá illustris, verb. cũ legitimis, vbi, & in d. §. nouissimè, verb. admitti, hoc intelligit in spurijs qui ex coitu punibili nõ sint, qui enim ex tali sunt, etiam ad maternã hæreditatẽ insuccessibiles sũt, iuxta tex. quẽ in his dũtaxat, nõ veró in illis intelligit, in Auth. quib. mod. natural. efficiũt. sui §. final. collat. 7. idẽ tenuit gloss. in Auth. ex cõplexu, verb. paternę. C. de incest. nupt. quas tres glossas magistrales vocat Bermond. d. verb. qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, num. 75. versicul. si verò spurius, vbi hoc ipsum tradit, & exemplificat, vt ibid. per eũ, sequuntur Cyn. Bart. Bald.

Salyc. nu. 1. & 3. in d. l. si qua illustris, & ibi Corn. col. 2. in princip. vbi commune dicit, licèt in disputando defendi posse contrarium, tenet, cum Hostiens. ab eo citato, Caccialup. ibi, d. nu. 75. vbi ait, quòd in hoc conueniunt omnes Iuristæ vtriusque iuris, & ab omnibus receptum tradunt. Ludouic. de Sard. tract. de naturalib. liber. 3. part. §. de successione spuriorum, nu. 3. Palęot. de Noth. & spur. c. 41. num. 3. Hieronym. Cagnol. d. l. si qua illustris, n. 45. vbi gloss. ibi, multùm notabilem & famosam vocat, & cum citatis ab eo tradit Couar. de sponsalib. 2. part. c. 8. §. 5. conclus. 3. nu. 15. Rojas d. c. 26. nu. 18. Valasc. cons. 29. ex num. 2. tom. 1. Et quando coitus damnatus, seu punibilis dicatur, Couar. d. conclus. 3. num. 16. cum sequentib. Cagnol. d. l. si qua illustris, num. 13. Et adeò maternæ successionis spurij capaces sunt, quando ex tali coitu suscepti sunt, qui accusari non potest, vt non solùm ex testamento, & abintestatò succedere possint pariter cum legitimis si extent, vt est communis Doctor. assertio, quam tradit Caccialup. in repetit. d. l. si qua illustris, num. penult. Palæot. d. c. 41. nu. 3. versic. Quód si, sed etiam mater eos instituere in legitima teneatur, & aliás sinè causa exhęredati, vel pręteriti, per inofficiosi testamenti querelam testamentũ rũpere possunt. l. si suspecta, versic. de inofficioso. ff. de inofficios. testament. vbi gloss. & communiter Scribent. ibid. & in d. l. si qua illustris, secũdùm Caccialup. ibi nu. 94. Cagnol. nu. 44. Bermond. d. verb. qui etiam filios, &c. nu. 74. in princ. Marquard. de cælibat. sacerdot. non abrogand. 3. part. c. 7. num. 4. Matien. d. l. 7. titul. 8. gloss. 7. nu. 3. Rojas d. c. 26. ampliat. 1. nu. 41. vbi fusè per eum sequentib. num.

5. Hoc autem successionis ius spurijs competẽs in bonis matris, quando ex non punibili coitu suscepti

cepti sunt, limitauit Imperat. Iustinian. in d.l. si qua illustris. C. ad Orfician. in illis quorũ mater illustris est cui liberi legitimi supersunt, vt cum illis spurij & si ex punibili coitu suscepti non sint, succedere nequeant, & ita esse communem opinionem asserit Bermond. d. nu. 74. in fin. Quanuis verò obseruandę castitatis ratio etiã ad illas pertineat quæ legitimam sobolem non habent, in illis tamen intactum ius reliquit Imperat. tum vt antiquum generale ius de successione spuriorum in bonis matris minus correctum maneret, quod legislatores attendere solent, vt respondet Matien. d. l. 7. titul. 8. gloss. 6. nu. 2. tum quia ad excludendos spurios á successione matris illustris, maior erat ratio cùm liberi legitimi extant, propter eorum fauorem, quám illis non existentibus. Et hoc modo ad propositam sup. difficultatem respõdet Cagnol. d.l. si qua illustris, nu. 43. in fin.

6. Ex quo dicendũ videtur pro limitatione d. l. si qua illustris, quòd, & si matri illustri filij legitimi supersint, qui tamen ab ea ritè & rectè exhæredati sint, spurius ex non punibili coitu susceptus illi succedat; cessat enim tunc propositus legitimorũ fauor, & ius antiquum manet incorrectum; quod extantibus legitimis liberis qui matri succederent, Iustinian. correxit, vt innuit in tex. ibi, *quemadmodũ materna res ad eos perueniant, siue tantummodò ad liberos iustos, siue etiam ad spurios, dubitabatur*; quæ sanè verba clarè significant, quęstionem de spuriorum successione in bonis matris, quãdo illa illustris est, tum demum incidere, quando naturales & legitimi simul filij extarent, cum quibus spurius matri succedere contendit; atque ideo, si legitima soboles succedere nequeat propter exhæredationem ritè factam, videtur, quód dubitationi, de qua ibi, locus non sit, sed ius

ius antiquum maneat incorrectum. Qua ratione idem probandum videtur in casu vulgaris substitutionis, si, videlicet, mulier illustris legitima sobole instituta spurium quem suscepit ex nõ punibili coitu vulgariter substituat, poterit enim ex vulgari substitutione, legitima sobole repudiante, vel prædefuncta antequám adeat, spurius succedere, quod, vt nouum, in casu isto tradidit Benedict. de Barzijs tract. de fil. non legitimè nat. nu. 28. versicul. Ex quo inferas, dicens, per Doctores non tentatum.

Qua item ratione dicẽdum videtur, vt etiã absq; vulgari substitutione spurius matri illustri succedat extantibus legitimis, si hi matri hęredes non existãt, vel quia nolint, vel quia ante agnitam hæreditatem præmoriantur; quo casu successio abintestatò proximioribus deferetur, omnibus tamen spurius prędefunctæ filius, pręferendus erit; cui non obstabit, maternæ mortis tempore legitimũ extitisse filium, cùm is matris hæres non fuisset; atque ita, spurius in his casibus cum legitimis ad maternam successionem non concurrit, sed solus is inuenitur qui hęres esse possit; & ideo res perinde habenda erit, ac si legitima soboles non extaret; quo casu spurius matri hæres est, & si illa illustris sit, vt probat tex. in d. l. si qua illustris, per argumentum à contrario sensu, & communis sententia secundùm Cagnol. ibid. nu. 20. cũ glossa ibi, glossa in §. nouissimè, verb. hęreditatem, instit. de Senat. cons. Orfician. quæ ex eo cõfirmatur, quia etsi stemus in sensu directo d. l. si qua illustris, secũdùm eum, ius antiquum de spuriorũ successione in bonis maternis, solùm correctũ legitur in casu quo matri illustri naturales & legitimi liberi supersunt; atque ita, his non extantibus alius ab illo deprehenditur casus, ad quẽ correctoria lex non debet extendi,

extendi, sed remanet sub antiqui iuris dispositione, iuxta vulgares traditiones. Porrò, ad rem de qua agitur, perinde esse videtur, legitimã sobolem non habere, ac eam habere, quæ matris hęres nõ sit, vt sup. expensum est.

Hæc tamen quę vt ad limitationem d.l.si qua illustris, notãda scripsimus, sinè dubio nõ transeunt, nec sanè paruã patiuntur difficultatẽ ex eo, quia etsi filij legitimiá materna se abstineant hęreditate, aut exhęredati proponantur, nõ parùm tamen iniuriantur spuriorum illustris matris appellatione; quos & illi hęredes esse, tãquàm eiusdem filios, ignominiosum legitimis esset, & acerbum valde: atque ita, si castitatis obseruatio, quæ fęminas illustres magis arctat, quàm alias, cũ legitimorum liberorũ fauore constitutioni antiqui iuris correctoriæ causam dedit, vtrumq; hìc reperitur, etsi legitimi maternam hæreditatem non adipiscantur; nec quidem verba text. in decisionẽ scripta ab hoc sensu abhorrẽt; ibi, *iustis liberis existẽtibus aliquid penitus ab illustribus matribus ad spurios perueniat*; quę verba, iustorũ liberorũ existentiam indistinctè respiciunt, eosquè comprehendunt, etsi matris hęredes non sint; & quãuis ea quę in serie dubitationis præponuntur sup. citata eos dũtaxat cõprehendãt, qui ad maternam venirẽt successionẽ, cũ quibus & spurius concurrere tentaret; magis tamen ad decisionis verba debet attendi, quæ omnes cõprehendunt; tã quia in lege, decisiua potiùs, quàm narratiua verba sunt attendẽda; quàm quia legis ratio his æquè cõuenit. Ex quibus, in tribus illis propositis speciebus probabiliorẽ hãc duco sententiã, quã nec verba legis negãt, et ratio strictè suadet.

7. Amplianda verò est d. Imperatoris cõstitutio, vt procedat etiã in fęminã quę propter mariti nobilitatem illustris effecta est, quãuis origine sua ignobilis sit

sit & plebeia; si enim viro vita functo susceptis ex eo liberis, spurium deinde vidua suscipiat, cum eo ad matris successionem perinde agendum erit, ac cum spurio matris illustris cui legitimi supersunt; quia vidua illustris viri, nobilitatem ex mariti persona sibi quęsitam retinet. Nec obstabit, si dicatur, priuilegia nobilitatis ex persona mariti viduæ competentia, eo ipso quo stuprũ vel semel admittit, eam amittere, vt sup. tradidimus articul. 5. atque ita videtur, quòd, cùm spurium in viduitate suscipit, iam radijs mariti non coruscat vnde nobilis effecta est; respondetur enim, eam quidem admisso stupro, nobilitatis priuilegia, quæ ex persona mariti prædefuncti competebant, perdere, illa, scilicet, quę fauore & commodo ipsius illi competebant; ad quę non pertinet pręsens casus de spurij exclusione à successione illius; nec enim spurij á parentum suorũ successione repelluntur propter fauorem ipsorum parentum, quos potiùs leges in hoc punire intendunt; atque ideo, spurius in casu isto à materna successione repellendus erit, quasi nobilis matris spurius, præsertim, quòd ex contrario euentu legitima soboles ius sibi competens ad matris successionem perderet stupro illius, quod satis iniquum esset.

8. Dubitari autem posset, an hæc resolutio locũ etiam habeat, vbi mulier plebeiæ conditionis spurium suscepisset ex nõ punibili coitu, non dũ nupta, & postea cum viro illustri matrimonio contracto superstites filios ex eo reliquisset, cum quibus & spurium ante genitum; si enim tempus quo mater moritur spectemus, illustris matris filius, spurius deprehenditur; si conceptionis, aut natiuitatis illius tempus, ignobili matre genitũ agnoscimus. Et sanè, si legis mentem, ac rationem scrutemur, apparebit, quód

quòd tempus cõceptionis attendere debeamus; lex enim illustriũ fœminarum pudicitiæ prospicere intẽdit, tãquàm quibus obseruatio illius, debitũ præcipuum sit; porrò, quę fornicatur plebeiæ conditionis mulier, ex quo spuriũ genuit, quanuis pôstea contingat, eam fieri illustrem, debitam ab illustri muliere pudicitiam nõ offendit ex eo quod ante gessit; atque ita cessat in illa mens & ratio legis. Et pro sentẽtia ista apud nos optimũ præstat argumentũ lex Regia, qua statutũ est, vt naturalis filius plebei patris, illi hęres sit, non verò si ex equestri ordine pater sit; an verò huius, an illius cõditionis pater sit, tempus quo filius nascitur, iubet lex attendi, ita vt, si eo tẽpore plebeius erat, naturalis filius illi cum legitimis hæres sit, quanuis postea pater nobilis efficeretur; sic lege Regia nostra cauetur lib. 4. titul. 92. §. 1. de qua infra agemus; quæ pro parte ista in casu proposito optimũ, vt dixi, præstat argumentum.

9. E contrariò verò, si mulier plebeię cõditionis viro sibi coæquali nupsit, ex quo legitimã prolẽ suscepit, ac deinde vidua illius, nobili copulata est, quo præmortuo absque liberis, spuriũ in viduitate genuit, spurius iste cũ legitimis prioris tori filijs ad maternã successionem nõ erit admittendus: ille enim propter matris nobilitatẽ, quã ex persona secũdi viri acquisiuit, ab illustri muliere genitus apparet, vt tradidimus, cuius, tẽpore delatę successionis illius, legitima extat proles; quæ duo simul requiruntur, & nõ aliud, in d. l. si qua illustris, ad spurij exclusionẽ; atque ita casus hic verbis legis cõprehẽsus apparet.

10. Ampliatur rursus d. l. si qua illustris, vt procedat etiã in aui, auiæq; successione, videlicet, si mulier illustris filio vulgò quæsito, atq; legitimis simul & naturalib⁹ liberis relictis prædecedat patre, aut matre superstitibus, ad illorum enim successionem nepos spu-

spurius cum vterinis legitimis non debet admitti; qui enim matri succedere non potest, multò minus auis eiusdem matris parẽtibus succedet, argum. tex. in princip. versic. Sed cùm hoc, instit. de Senat. consf. Orfician. & ita in his terminis tradit Caccialup. in repetit. d. l. si qua illustris, nu. 73. versic. Subdit etiã, secutus Mathesil. tract. de succession. abintestat. ab eo citatũ, & ex alijs Surd. tract. de aliment. titul. 1. q. 16. nu. 10. versic. Intelligendo tamen.

11. Dubitari verò potest, an, si mater spurij, legitimã prolem non reliquisset, & defunctis deinde matris parẽtibus filij legitimi supersint, cum illis nepos spurius debeat admitti ad auitam successionẽ: videtur enim; quòd & in casu isto præcedens ampliatio sit recipienda; vt, qui propter legitimos auiæ maternæ nepotes, ab eius successione repellitur, multó magis repellendus sit propter eiusdem auię filios naturales & legitimos, tãquàm illi propinquiores. E diuersò veró contrariũ illud maximè suadet, quia spurius matris illustris illi succedit perinde ac si legitimus esset, quãdo legitimus nõ inuenitur, vt cũ cõmuni sentẽtia ad d. l. si qua illustris, sup. traditũ est; iuxta quã, in proposito casu spurius maternę successionis capax est; ex quo & auitæ ex parte matris capax est cẽsendus, ad quam iure antiquo admittitur l. Modestinus. ff. vnde cognat. quod in hac parte correctum non inuenitur. Qua ratione idem probandum censeo, etsi auiæ in casu proposito non extent filij naturales ac legitimi, sed nepotes ex filio, aut filia alia legitimè suscepti; nã, & multò magis cũ his admitti debebit nepos spurius, qui matris suę ob legitimorum defectum hæres fuisset, aut esse potuisset. Et nõ obstat ratio pro contraria parte adducta; concludit enim in casu, quo spurius maternę successionis capax non esset propter legitimorũ eiusdẽ

matris

matris existentiam, quo casu propter eorundem existentiam ad auitam successionem non erit admittendus ex persona matris, á cuius successione repellitur quasi pro nõ filio habitus; at verò præsens casus diuersę speciei & rationis est; in quo spurius maternæ successionis capax proponitur; ergo & auitę ex parte matris, cuius personã repræsentat, capax censeri debet, quãuis auia legitimam sobolem reliquisset, siue ex se, siue ex filio, aliaue filia susceptam.

12. Solùm itaque præcedens ampliatio recipiẽda erit casu, quo spurius, matris hęres esse non potuisset, propter legitimorũ eiusdẽ matris existentiam tẽpore mortis illius; idquè siue illi matri hęredes extitissent, siue non; nã & in casu isto spurius ab illius hęreditate repellitur, vt tradidimus sup. ergo, quãuis tẽpore, quo maternus auus, auiauè moritur, vterini fratres spurij nõ extent, qui tẽpore maternæ mortis extabãt, id satis erit ad spurij exclusionem á successione maternorũ auorũ legitima alia eorundẽ sobole existente.

13. Quód si legitima illis soboles nõ supersit, maior dubitatio erit, an in casu etiam isto à successione illorũ repellendus sit spurius nepos, qui matris suę hæres esse nõ potuit propter existentiam tũc tẽporis legitimæ sobolis illius postea prædefũctæ; quæ ratio illũ excludere videtur á parentũ matris successione. Admittendũ tamẽ censeo, quia in casu isto nullus legitimorũ liberorum qui in rerũ natura nõ sunt tẽpore delatæ successionis, ad spurij exclusionẽ fauor cõsiderari potest; & verba d. l. si qua illustris, loquuntur in casu, quo tẽpore delatę successionis extat legitima soboles defũctę matris; atq; ideo, legis nouæ decisio, & ãtiqui iuris correctoria nõ est extẽdenda ad casũ quo nõ loquitur, sed magis in illo, antiquo iuri stare oportet, iuxta quod, nepos ex filia vulgó quæsit⁹ auiæ maternæ succedit, d. l. Mod. ff.

vnde cognat. Quòd si dicatur, nec de auiæ successione in casu aliquo esse verba d.l. si qua illustris, & tamen de illa quoq; intelligi extante legitima sobole in casu prędictæ ampliationis, vt cũ Caccialup. d. n. 73. & Mathesil. ab eo citato probauim⁹; facilis est responsio, si aduertatur, legem de matre expresse loquentem, de eiusdem matris parentibus cõprehensiuè, tametsi implicitè, loqui datis eisdem terminis, & eadem existẽte ratione, prout euenit in casu propositę ampliationis.

14. Dubitari rursus potest, an ampliatio eadẽ retinenda sit casu, quo auia, mulier illustris nõ est, sed plebeia, & filia eius spurij mater, illustris esset aliũde, fortè propter viri prędefuncti cõiugium, quo casu spurius ab ea in viduitate susceptus cũ legitima sobole in successione illius non cõcurrit, vt sup. tradidimus; ex quo, & ab auiæ successione, cuius legitimi extant liberi, repellẽdus videtur. Distinguẽdos tamẽ híc tres casus puto; vnus est quando spurius ad materni aui, auiæuè successionem cõtendit cũ legitimis matris suæ liberis, propter quos à materna successione exclusus fuit; & in casu isto indubitanter á successione auorũ excludendus erit. Alius casus est, cũ spurius cõtendit cũ legitimis maternorũ auorũ liberis, qui eorũ retinẽt cõditionem; & tũc spurius cũ illis admittendus erit, iuxta d.l. Modestinus, in casu isto nõ correctã per d.l. si qua illustris, nec secundùm verba, nec secũdùm mentẽ illius. Tertius & vltim⁹ casus est, cùm spurius cõtendit cõcurrentibus legitimis auorũ liberis, illustribus aliunde effectis, nõ susceptis ex filia ex qua spurius est; qui quidem casus dubitãdi ratione pręcedẽtes superat, sed decidendi ratio ad secundum, hunc illi magis adęquat, quem ideo iuxta eum decidendum censeo. Quę omnia apud Nostros non inueni, & pro ornatu d.l. si qua illustris notanda duxi.

15. Quia

15. Quia verò quotiescunque spurius maternæ successionis capax nõ est, nec illi mater succedere potest, sicut & è contra, quia ius successionis intestatę mutuum & reciprocũ est, vt per Bermond. de public. concubinar. verb. Qui etiam filios ex tali cõcubinatu procreatos, num. 76. & 77. Ludouic. de Sard. tract. de naturalib. liber. 5. part. §. de successione spurior. nu. final. Palçot. de noth. & spur. c. 41. num. 3. versi. Et hæc omnia, Gom. in l. 9. Taur. num. 51. versic. & in specie, & alijs citatis cõmunẽ tradit Caccialup. d. l. si qua illustris, nu. 77. & Valasc. noster cons. 29. Quidam coniugatus, nu. 3. tom. 1. quam probat text. loquens in naturalibus, & ibi gloss. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. in quibus enim casibus, collat. 7. si spurius non succedit matri, quia illustris est, & iusta prole relicta decessit, consequens est, vt eiusmodi mulier prædefuncto spurio filio suo succedere nequeat; quòd tenuit gloss. in §. final. instit. de Senatus cõsult. Tertull. cui tamen succederet, si tempore quo ille moritur, illa iustos liberos non haberet, quanuis eos deinde suscepisset; quia propter susceptos posteà liberos hęreditas semel legitimo iure acquisita auferẽda nõ est. Et hoc sanè facilę transit, quãdo post aditam spurij hæreditatem legitimus nasceretur.

16. Sed an idem probandum sit nato filio legitimo post mortem spurij ante agnitam illius hæreditatem, in difficili est, ex eo quia hæredis extranei capacitas, etiam, atq; præcipuè hęreditatis aditę tẽpore spectatur l. si alienum §. in extraneis. ff. de hæred. instit. §. in extraneis, instit. de hæred. qualitat. & different. porrò, mater ad filij successionem, nedum spurij, sed etiam naturalis atq; legitimi, extranei hæredis personam gerit; atq; ideo videtur, quòd & cùm adit hæreditatem, sinè legitima

prole esse debeat, vt adeundi capax existimetur. Contrarium tamen in nostro casu tenendum puto, quia in illo succedendi ius inter matrē, & filium suum spurium, reciprocū est, & æquale vtrinque, ita vt capacitas vnius ad succedendum alteri, reguletur secūdum capacitatem istius ad succedendū illi; vnde, cùm spurius perfectū capacitatis ius ad succedendū matri acquirat mortua illa absq; legitima sobole, iuxta d. l. si qua illustris, cū cōmuni ad eam interpretatione, ita & mater non habens iustos liberos quo tēpore spurius eius moritur, perfectum ad illius successionē ius aequirit, vt æqualitas vtrinq; seruetur; quo iure per susceptos postea liberos ante agnitam hæreditatem priuari nō debet. Et ad iura, quibus cauetur, etiam aditæ hæreditatis tēpore, extranei hæredis capacitatem inspici debere, respondendum erit, id in illis intelligi, quorū capacitas á propria eorū persona, aut illorū sub quorū potestate sunt, dependet, vt euenit in condemnatis, quibus testamenti factio actiua, & passiua, pęna aufertur; non verò in illis, in quibus ius capacitatis secundùm ius alterius regulatur propter æqualitatem vtrinque seruandā, nam in his si in vno ex correlatiuis solò mortis tēpore capacitas inspicitur, in altero quoque hoc solo tempore debet inspici, vt æqualitas vtrinque seruetur.

17 De spurij autem cū transuersalibus successione cōtrouerti solet inter Doctor. & vt certa à dubijs separemus; inter omnes cōstat, spuriū transuersalibus ex latere paterno, nō succedere abintestatò, nec illos illi, quia cū spurio nullū agnationis ius est. l. si spurius. ff. vnde cognat. §. vulgò quæsitos, instit. de success. cognator. tradit Caccialup. d. l. si qua illustris, n. 71. & sequēti, & nu. 74. versic. Primo casu, & n. 79. in princ. vbi ait, quòd in hoc omnes cōueniunt, & ab omnibus, receptū in d. l. si spurius, per tex. ibi, asserit

asserit Couar. de sponsalib. 2.p.c.8.§.5.cõcl.final. versi. Vnde naturales, & alijs citatis tradit Gom.l.9.Taur. n.4. Gam. decis.3.nu.1. qui circà naturales tãtùm filios ad successionẽ trãsuersaliũ ex parte patris idem æquè probãt, nouissimè pluribus citatis Mena in addit. ad Gam.d.decis.3.n.1. vbi dicit, quód hæc est cõmunis, & vera omnium resolutio. Per contrariũ veró, certũ quoq; inter omnes est, spuriũ trãsuersalibus ex latere materno abintestatò succedere, & illos illi, secundũ proximitatis ordinẽ; quia successio transuersaliũ ex parte matris, ad cognationẽ pertinet, quæ in spurio conseruatur, & ita probat tex.in l. hac parte versi. Itaquè, & d.l. si spurius ff. vnde cognat. tradit Caccialup. d.n.74. versi. Secũdo casu, Rojas in epitom. successio. d.c.26.ampliat.4.n.46. Et hoc, quãdo spurius ex coitu nõ punibili suscept⁹ est.

18. Quãdo autẽ susceptus est ex punibili, cõtrouersia est, an, quẽadmodũ matri succedere nequit, iuxta cõmunẽ sup. traditã, nec mater illi, ita neq; inter eũ, ac trãsuersales ex parte matris, successio vnde cognati detur. Quã quęstionẽ fusè ad vtrãq; partẽ disputat Caccialup. in repetit. d. l. si qua illustris, cõcl. 9. ex n.79. vbi ait, quód quæstio hęc nõ est facilis, & quòd in illa excellentissimi Doctores fuerũt contrarij; in quã Ille, vt cõijcitur ex scriptis per eũ ibidẽ, negatiuã partẽ veriorẽ de iure sentit, ait enim n.83. quòd Pręceptoris sui opinionẽ vellet omni ingenio defẽdere, si maiestatẽ veritatis nõ lęderet; & opinio Pręceptoris sui, qui fuit Ioan. Petrucius, affirmatiua est, quã retulit n. 80. pluribus pro ea adductis ex eodẽ Petrucio, de quo scripsit ibidẽ, quòd sępe eam tenuit legendo, & consulendõ, & quòd in illa perseuerauit per quadraginta annos, & vltra; & tandem, post multa hinc inde adducta, & Doct. vtriusq; partis citatos, n.87. nõ exprimit, quæ opinio sibi magis placeat quasi meliùs fũdata, reuerẽtia disside-

dentium Doctorum, & maximè nuncupati Præceptoris sui, adducēs illud Gell. lib. 1. noct. Atticar. c. 18. in fin. vbi, *In hac re*, inquit, *de viro tam excellentis doctrinæ non meum iudiciū est*; quo in loco de Varrone loquitur, qui furē á furuo, id est, atro, seu nigro appellari, scripserit; aliamquè eiusdem verbi Gell. etymologiam adducit á Greco vocabulo; quæ, & aliæ scriptæ sunt in l. 1. ff. de furt. & transcriptæ in §. 1. versic. furtū autem, instit. de obligation. quæ ex delict. nascunt. sed Gell. qui magis furem, dici putauit, á Greco vocabulo, an hoc Varronem latuerit, an potiùs consultò tacere id voluerit existimans, aptiùs & cohæretiùs furem á furuo, id est, nigro, appellari, Gell. inquā, hoc, aut illud de illo iudicare non est ausus propter excellentem Viri peritiam; ceterùm, inter contrarias Doctissimorum sententias propriū depromere iudicium, Scriptoribus nostris in vsu est, & ad scribēdi munus pertinet. Et in hac ipsa quæstione de successione inter spurium ex punibili coitu susceptum, & transuersales ex latere materno, negatiuam quoque partē alij tenuerunt vltra citatos à Caccialup: quos refert, & sinè controuersia sequitur Palæot. tract. de noth. & spur. c. 43. num. 2. probat Cagnol. Alex. præcipuè authoritate fretus, vltra alios quos refert d. l. si qua illustris, nu. 46. versic. Sed non est recedendum; & nemine citato probat Bermond. de public. concubinar. verb. qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, nu. 77. Marquard. de cælibat. sacerdot. non abrogand. 3. part. c 7. nu. 5. & 6. Gom. l. 9. Taur. nu. 51. versic. Sed teneo. Rojas d. c. 26. nu. 26.

19. Contrariam verò sententiam, nempe, eiusmodi spurios ex damnato, seu punibili coitu susceptos collateralibus maternis abintestatò succedere, & illos illis, vltra citatos à Cac-

Caccia sup. d. nu. 87. tenet, ac latè defendit Philipp. Corn. d. l. si qua illustris col. 2. ex versicul. In eadẽ, vbi alios pro hac sententiã refert, & dicit, quòd hęc videtur communis opinio; quam item ex eod. Corn. cons. 21. vol. 1. communem dicit, & sequitur Couar. alijs pro vtraque opinione citatis, de sponsal. 2. part. c. 8. §. 5. nu. 19. magis communem dicit eandem secutus Mena ad Gam. d. decis. 3. num. 2. vbi ait, quòd Regnicolę omnes pro spurio tenuerunt, cõtra Gom. & quòd hæc opinio seruãda est in iudicando, & cõsulendo; secundùm quam in Neapolitano Concilio ter iudicatum fuisse, refert Vincent. de Franch. decis. 238. incipit, Dubitabilis est quæstio, vbi in fin. Venetijs etiam sic fuisse iudicatum, licèt punctus disputabilis esset, refert ex Peregrin. tract. de iur. fisc. c. 18. nu. 43. Apud nos quidem disputatio cessat, & altercatio, quia legem Regiam habemus, quæ hanc sententiam expresè secuta est lib. 4. titul. 93. Et sanè pars hæc optimo nititur fundamento, quod præstat l. si spurius in 2. part. ff. vnde cognat. vbi probatur, inter spuriũ, & matrem eius, vterinosq; fratres, cognationis, seu proximitatis iura manere, & idcircò sibi inuicem ab intestatò succedere; & quod ibi dicitur de vterinis fratribus, in vlterioribus etiam coniunctis ex latere materno æquè obtinet; porrò, spurij appellatione, non solùm venit vulgò quæsitus ex coitu nõ accusabili, sed etiam qui ex nefario, incestuoso, & punibili alio coitu nascũtur, vt ex gloss. final. in l. vulgò ff. de stat. homin. tradit Ludouic. de Sard. tract. de natural. liber. 2. part. §. de spurior. appellatione nu. 2. At veró d. l. si spurius, nouiori iure in collateralibus correcta nõ inuenitur; sed solum modó respectu matris, quãdo illa illustris est, & legitimam sobolem relinquit, vt in d. l. si qua illustris, vel, quãdo ex punibili coitu

coitu spuriũ suscepit, Auth. quib. mod. natural. efficiũt. legitim. §. final. collat. 6. &, quib. mod. natural. efficiunt sui §. penult. collat. 7. vnde desumpta est Auth. ex cõplexu C. de incest. nupt. cum cõmuni de qua sup. quę intelligitur de coitu punibili ex parte matris, vt ex Bart. in l. final. n. 4. ff. de his quib. vt indign. & alijs tradit Valasc. poster. cõs. 29. nu. 10. tom. 1. Cùm, itaque, antiquũ ius de successione spurij quod ad lineam maternã attinet, tantùmmodo nouiori iure correctum inueniatur respectu matris in illis duob⁹ casibus, & nunquã respectu collateralium maternorũ; dicendum est, quòd iuris correctio, ad hos nõ est extendenda, in quibus nouũ ius non loquitur, sed quód maneant sub antiquo iure, iuxta vulgares traditiones.

20. Et sanè, quod ad collaterales attinet ex parte matris cui spurius succedere non poterat, quia illustris erat, & legitimam prolẽ habebat, omnes cõmuniter reciprocam successionẽ admittunt, secundùm Corn. d. l. si qua illustris col. 2. versic. In ead. vbi inquit, quòd cum hoc trãseunt concorditer omnes, & probat Caccialup. ibi n. 74. versic. Secundo casu. Pariquè ratione probandũ idem est, etsi spurius matri succedere non posset, quia ex punibili coitu susceperat eũ; cùm ius antiquũ in illa correctũ, ad collaterales extẽdi nõ debeat, vt dictum est; præsertim, quód prohibitionis ratio quæ militat in matre, cessat in trãsuersalibus; mater enim filio spurio quẽ suscepit ex cõplexu nefario, aut incesto, seu aliàs punibili, non succedit, nec spurius illi, ob suũ ipsius peccatum, quod leges odio habent, adeò vt & in persona filij, matrem propter peccatũ hoc puniant prohibita illi in casu isto successione materna, sicut & patrẽ in simili, iuxta tex. in l. final. versi. Filijs enim. C. de natural. liber. & in d. Auth. quib. mod. natural. efficiũt. legitim. §. fina. ibi,

ibi, *sed sit supplicium etiã hoc patrũ*; quæ ratio cessat in trãsuersalibus qui nõ peccauerũt. Et nõ obstat, si dicatur, quòd iuxta hoc, etiã cum trãsuersalibus ex latere paterno successio intestati esse debuisset, quia nec illi peccauerũt in spurij procreatione; etenim differẽtię ratio stat in eo, quia intestati successio collateralibus ex parte patris, nullo alio iure cõpetit, quã agnationis iure, quod ius agnationis inter spurium, & collaterales paternos non datur, quia á patre oritur, quẽ, ille reputatur, nõ habere l. si spurius 1. p. ff. vnde cognat. §. vulgó quæsitos, instit. de success. cognator.

21. Concludit veró præfata ratio, quòd, etsi spurius propter odiũ paternum à patre in testamẽto institui nõ possit, nec è cõtrà, quia hæc odij, ac peccati vnde illud proficiscitur, ratio cessat in collateralibus ex parte patris, & hi illum, & ille eos instituere possint, & tam ex testamento, quám per actũ inter viuos libera illis facultas, & cõmunicatio bonorũ sit, sicut inter extraneos; quod verũ est, & vt receptũ ex Bar. & alijs in l. si is qui ex bonis. ff. de vulgar. & pupillar. tradit Marquard. de cælibat. non abrogãd. 3. p. c. 4. n. 7. Gom. l. 9. Taur. n. 51. ad fin. versic. ex testamẽto, Cou. de spõsalib. d. c. 8. §. 5. n. final. versi. Ex quibus, vbi alios citat; & in fortioribus terminis, nẽpe, cúm pater filiũ spuriũ filio impuberi pupillariter in legitima illi debita substituisset, obseruauit Cost. in c. si pater 2. p. verb. bona omnia, n. 11. vers. His ce argumẽtis, de testa. li. 6.

22. Nec tantùm inter spurium, & collaterales illius ex parte patris testamentaria successio admittitur; sed etiam à paternis auis spurius nepos institui potest, eo modo quo potest extraneus, cui testamẽti factio inest; vt tradit Marquard. de cælibat. d. 3. p. c. 6. n. 5. Ludouic. de Sardis tract. de natural. liber. 3. p. §. de successione spuriorũ n. 11. Palæot. de noth. & spur.

& spur. c. 53. in fin. Gam. decis. 136. in fin. & Additionator ad eum decis. 23. nu. 1. versic. Tertius casus; vbi hoc limitat, vt procedat dummodò nepos spurius non sit natus ex coitu damnato. Cui limitationi, quam vt ab alijs probatam inculcat, assentire non potui; quia spurius, quocunq; ex coitu susceptus sit, respectu successionis paternæ tam abintestatò, quàm ex testamento, semper est incapax; hæc, namque, distinctio inter susceptũ ex coitu punibili, vel non punibili, ad maternam successionem tradunt cõmuniter Doctor. Atque ideo, cùm de auita successione ex parte patris agitur, non est cur ea adhibenda sit, quę circà ipsius, qui eum genuit, personam nõ attẽditur; sed distinctio debet esse inter successionem ex testamento, & abintestató, vt ab hac, quę agnationis iure defertur, spurius nepos repellatur, quia nullũ agnationis ius cum paternis ascendentibus contrahit; ad illam verò admittatur quasi extraneus hæres institutus ab auo, cui extraneus reputatur. Et non obstat tex. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. final. collat. 7. vbi, loquẽs de susceptis ex nefario & punibili complexu, dicit tex. quòd nec à parentibus est alendus, & sic videtur, quód eiusmodi spurius eãdem patiatur incapacitatem respectu aui paterni, qua laborat ad ipsius patris successionem, quia parentum appellatio vlteriores ascendentes comprehendit vltra patrẽ, & matrem; responderi enim potest, id non procedere in pænali materia, in qua parentum appellatio de primis tantùm est intelligenda, præsertim, cùm odij ratio quę militat in illis, in vlterioribus cesset, & ita respõdet Ludouic. de Sard. d §. de successione spuriorum, nu. 11.

23. Per contrariũ veró; anceps & assidua quæstio est apud Scribentes, de nepote legitimo ex filio spurio

spurio ad aui paterni successionem. Et controuersia præcipuè versatur circà testamentariam successionem; abintestató enim nepotem auo succedere non posse, communis est conclusio, quam tradunt Doctor. per tex. ibi, in l.final. versicul.final. C. de naturalib. liber. Dec. cons. 85. incip. pro tenui facultate, num. final. Bermond. de public. concubinar. verb. qui etiam filios ex tali cõcubinatu procreatos, n.65. Gam.decis. 11. num.5. vbi Additionator eius, num.2. in fin. alios citat, & veram ac communem resolutionem ita esse, scripsit.

24. De successione veró ex testamento ambigua & frequens est quæstio inter Antiquos, & Recentiores; de qua Bart.& alij in l. Gallus §. quid si is ff. de liber. & posthum. & cons.118. incip. Oducius; latè disputãt ad vtramque partem Bermond. loco citato, ex num. 66. Ludouic. de Sardis de naturalib. liber.3.part.§.de successione spuriorum ex num. 5. Palæot.de noth.& spur.c.53. per tot.vbi num.4 pro nepote hodie rem absque dubio esse, censet, per nouam Iustiniani constitutionem in d. l. final. de natural. liber.ita vt miretur, controuersiam hãc inter tot grauissimos Doctores vsque ad hęc tempora manasse, cuius decisio, inquit, minimè ampliùs dubia esset, Marquard. d. tractat. de cælibat.non abrogand.3.p. c.6. Rojas in epitom. success.c.20. ex nu.22. Cald. tract.de nominat. emphyteut. quęst.19.à nu.35.cum sequentib. Ex quibus constat, affirmatiuam sententiam, quam tenuit Bart. in d.§ quid si is, & d.cons.118. communem esse, ac veram tribus cõcurrentibus; primum est, quòd legitimã proles non extet, illa enim extante non poterit nepos legitimus ex filio spurio ab auo institui, per d. l. final. C. de naturalib. liber. vbi nepos ex filio naturali, qui minori labe afficitur, ab auo institui non potest legitima

gitima sobolo extante; & ita pluribus citatis communem tradit, & sic intelligit Surd. cons. 177. num. 21. cum sequentib. tom. 2. Secũdum est, quòd nepos spurij filij contemplatione institutus non sit, quod in dubio non præsumitur, sed magis ipsius nepotis contemplatione censetur institutus, vt ex Bart. & communi tradit Cald. d. q. 19. n. 44. Surd. d. cõs. 177. n. 10. vbi ex alijs cõmune dicit, ex quo quicquid illi ab auo relinquitur, aduentitium est, nec vsusfructus patri spurio quæritur tametsi sub illius maneat potestate, quia spurius á patre suo vnde prouenit, capere nõ potest, sed penes ipsum nepotem remanet, secundúm Bart. d. §. quid si is, in fin. & d. cons. 118. quem cæteri cõmuniter sequuntur; vt constat ex Matien. qui alios refert, & Bar. sententiam veriorem & receptiorem esse, dixit, in l. 6. tit. 8. gloss. 8. nu. 25. lib. 5. recopilat. Surd. d. cons. 177. n 5. Cald. d. quæst. 19. num 47.

Tertium est, quòd nepos ex spurio incesto susceptus non sit, hoc enim casu ab auo institui nõ potest, etsi legitima proles illi non supersit, secundùm Bald. in l. si quis incesti, per tex. ibi C. de incest. nupt. cuius sententiam alijs citatis cõmunem dicit, & sequitur Rojas d. c. 20. n. 30 cũ sequẽtib. Cald. d. q. 19. n. 49. Et ita predictam Bart. sententiam, vltra sup. citatos cõmunem dicunt, & probant Couar. de Sponsalib. 2. part. c. 8. § 5. nu. 13. Gom. l. 9. Taur. num. 17. Pinel. in l. 3. num. 20. C. de bon. matern. & obiter sequitur Gam. decis. 11. nu. 5. & decis. 136. num. final. & eius Additionator ad decis. 23. nu. 2. versicul. Quartus casus, ac pluribus citatis tradit Matien. d. l. 6. titul. 8. gloss. 8. num. 21. cum sequentib. Secundúm quos idem est dicendum, etsi nepos ex spurio non sit legitimus, sed naturalis, aut etiã spurius; quibus enim casibus nepos legitimus institui ab auo potest, potest

test & illegitimus; imò in illegitimo,cõmunis sententia in legitimo probata,securiùs procedit secundùm Pinel.d.l.3.n.22.ex ratione de qua per eum ibid.

25. Quia verò in superioribus egimus de successione spurij matris illustris, qui á successione illius repellitur extante illi legitima sobole, ex ratione de qua in l. si qua illustris C. ad Orfician. secũdùm quã maior castitas requiritur in fœmina illustri, quám in illa quę illustris non est; sciendum est, ius hoc in naturalibus locum nõ habere; ij enim matri illustri, perinde ac non illustri,pariter cum legitimis & naturalibus simul liberis succedunt, vt probatur in d.l. si qua illustris,versic.finali, iuncta gloss. ibi, verb. concubina, & tenet Cagnol. sic intelligens tex.ibi num. 33. & sequenti, vbi singularem dixit, & est communis omnium intellectus secundùm Caccialup. ibid. eundem secutũ n.68.versi. Nota ex hac lege, & num. sequenti; quod dicit notãdum, & alijs citatis tradit Rojas in epito. successiõn. c.26.n.70.& c.14.n.3.& 4. post omnes Pichard.in tit. instit. de hæreditatib. quæ abintestat.deferũt.in princip.§.6. nu.27.

26. Naturalis veró filij appellatio hìc propriè ac strictè accipitur,de illo,in quã,qui ex vera suscipitur cõcubina, de qua loquitur tex. in d. versicul. final. ad quod multa requiruntur, de quibus sup. articulo 8. vbi de concubina egimus. Vnde,si mulier illustris cũ aliquo, cuius concubina nõ sit, rem habeat, susceptus inde filius, tametsi parentes inter se matrimonium cõtrahere licitè possent,non pertinebit ad dispositionẽ tex. d. vers.final. sed magis, ad priorem tex. partẽ pertinere, videbitur, ita vt, si matri legitima proles supersit, illi nõ succedat, quasi spurius; quod pro cõstãti ponit Cagnol. d.n.34.vers. sed oppositũ. Sed quia ista quę semel aut iterũ cũ aliquo cõcubuit, minus

rio coitu caſtitas lęditur, quod negari non poteſt, etiam attenta iuris ciuilis conſtitutione; conſequenter venit, vt multò magis læſam illo dicamus, quàm fornicario alio inter ſolutos habito; hoc enim caſu ſemel, aut iterũ fragilitate carnis caſtitas offenditur, in illo pluries & obdurato animo.

28. Ex quibus, perſuadere mihi non potui, filium iſtius deterioris cõditionis eſſe ad maternã ſucceſſionẽ, quã illius; ſi enim huius rei diffinitio à maternę caſtitatis offẽſa pẽdet, maior reperitur in illa, quàm in iſta. Atque ita, filiũ in caſu iſto vnà cũ legitima matris ſobole illi ſuccedere debere, mihi perſuaſi. Et ad tex. in d.l.ſi qua illuſtris, cuius prior pars ad ſpurios pertinet, poſterior ad naturales ex cõcubina ſuſceptos, reſpondendum erit, hunc de quo agimus, ſub priore quidẽ tex. parte nõ cõprehendi, planè enim tex. ibi loquitur de ſpurio illo cuius pater incertus eſt, vt ſatis clarè verba illa oſtẽdũt, *& alterũ ſpuriũ habuerit, cuius pater incertus ſit*, propter quę verba gl.1. tex. ibi intelligit de meretrice, quæ, inquã, etſi in lupanari proſtituta nõ ſit, modò tamen intrat vnam domũ, modó aliam, vt explicat ibi Angel. & Corn. eum ſecutus n.1. huius enim filius incertũ habet patrem, & ideo vulgò quęſitus dicitur; ſecus ille, cuius mater ſex menſibus ſtat cũ vno, & ſex cũ alio, qui etſi ſpurius ſit, nõ tamẽ eſt vulgó conceptus, quia pater demõſtrari poteſt, vt declarat Bald.d.l.ſi qua illuſtris, nu.penult. Ad hũc ergo, ſicut ad illum de quo agimus, qui eiuſdẽ conditionis eſt, nõ pertinet tex. ille in priore parte, qua de ſpurio loquitur, cuius pater incertus eſt; nec itẽ pertinet ad illũ poſterior tex. pars; quæ loquitur de naturali ex cõcubina nato. Reliquũ eſt ergo, vt dicamus, pręſentẽ caſum tanquã lege illa omiſsũ ſub iuris antiqui diſpoſitione manere, ſecundùm quã, ſpurius, qui

ex damnabili & punibili coitu non est, matri succedit vnà cum legitima sobole, distinctione inter illustrem, & non illustrem omissa, quę á Iustinian. nouiter inducta fuit, in d.l. si qua illustris, ad casum de quo ibi, vt cum communi tradidimus sup.

29. Quia verò prædicta distinctio, castitatis causa introducta est, cuius obseruatio ingenuis & illustribus mulieribus pręcipuum est debitum, vt ait Imperat. ibi, videbatur, propter eandem castitatis causam, & debitam obseruationem, ad posteriorem quoque tex. partẽ extendi debere, vt ita, naturalis filius ex illustri concubina procreatus illi nõ succederet extante legitima sobole, cuius contrariũ statuit Imper. d. versicul. final. de quo miratur Cagnol. ibid. d. nu. 33. & respondet sicut ad præcedentem casum, id inde prouenire, quia concubinatus ciuili iure licitus est. Quæ responsio difficultatem non tollit, quia etsi ciuili iure concubinatus licitus esset, eo tamen, vt sup. diximus, castitatem lędi, negari non potest. Quarè, pro ratione differẽtiæ dicendũ censeo, eam quæ corpus suum multis prostituit, maiorem multó impudicæ fęminæ notã incurrere, quã quæ sub vnius contubernio viuit; idcircò, quãuis & hęc castitatẽ lædat, quia magis multò lędit illa, maior ratio erat in illius persona, quã in istius, ad inhibendã liberorũ successionẽ, obseruandę castitatis causa; quã idcircò in illa statuit Imperat. non in ista, vt ita ius antiquũ constitutione sua minus corrigeret. Atque ita ex supra dictis apparet, maternã nobilitatẽ nocere filio vulgò concepto, non verò naturali suscepto ex cõcubinario coitu cũ homine liberæ conditionis; nec itẽ illi, cuius pater certus est, & ex punibili coitu non suscipitur, vt sup. tradidimus. Et hoc secundùm iuris ciuilis constitutionem in d. l. si qua illustris.

30. Iure

30. Iure autem nostro Regio dubitari potest, an ad naturalium exclusionẽ conditio matris attendenda sit, vt, si nobilis sit, filius illi non succedat correcto communi iure per ord. lib. 4. titul. 92. in princip. & §. 1. quæ in persona patris statuit, vt si plebeius esset tempore quo naturalis filius nascitur, illi vná cum legitimis succedat, si nobilis, abintestató nequaquã, sed nec ex testamento legitima sobole extante, vt in § final. ibid. Quæ distinctio in persona quoq; matris, in qua maior requiritur castitas, quàm in parẽte masculo, recipienda videbatur, vt ita lex castitatis causa & fauore in nobilibus specialiter statuta, qüanquám non sola hæc legis ratio est, sed alia etiã, quã inferiùs assignabimus; in fęminis quoque seruaretur. Sed, quia iuris correctio non est in dubio inducenda; adeó vt nec ex identitate rationis lex correctoria ad casũ nõ expressum extendi debeat, iuxta celebrẽ glossæ sententiã in Auth. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles. vbi receptũ id esse, tradidit Ias. nu. 21. etiã si in casu omisso eadẽ aut maior ratio vigeat, nobis nõ licet, legẽ Regni in patre loquentẽ, ad matrẽ extendere correcto cõmuni iure, quo attẽto naturalis filius matri succedit vnà cũ legitima sobole, etsi nobilis illa & illustris sit d. l. si qua illustris, vers. final. eo maximè, quòd antiquo, & nouo iure facilior est illegitimis liberis successionis aditus ad maternã hæreditatẽ, quã ad paternã; cũ matri succedãt ne dùm naturales, qui ad maternã successionẽ tã ex testamẽto, quàm abintestató, nihil prorsus à legitimis differũt, de quo Palæot. de noth. & spur. c. 38. n. 6. & alijs citatis Surd. de alimẽt. tit. 8. priuil. 81. n. 5. cũ sequẽt. sed spurij etiã, qui ex punibili coitu nõ sũt; quos tamẽ, constat, hæreditatis paternę esse incapaces. Mirũ ergo reputare nõ debem⁹, si, quos lex nostra á paterna prohibet

successione nō prohibeatà materna; quando, cōmuni iuri hoc cōsonare, videm⁹.

31. Secundó, & principaliter notandū erit, ad legem nostrā d. tit. 92. §. 1. paternā nobilitatē ad naturalium liberorū exclusionē, nō sic excellenter requiri, vt ad exclusionē spuriorū requiritur in persona matris eorū in d. l. si qua illustris; ad quā satis non erit, quælibet matris nobilitas; sed requiritur, quòd mulier illustris sit. Appellatione autē illustris ad casū de quo ibi, ea venit secūdùm Cagnol. ibid. nu. 15. quæ est ex nobili & antiqua familia, & quę in loco, magno in honore, & reputatione habetur; sed tandē concludit, quòd, cùm hoc iure diffinitū nō sit, iudicis arbitrio relinquetur, iuxta regul. l. 1. in fin. ff. de iur. deliberād. sicquè generaliter, quę sint personæ illustres, iudicis arbitrio relinqui, tradit Tiraq. in l. si vnquā, verb. omnia, vel partē aliquam, n. 31. versic. Proinde C. de reuocand. donat. ex gloss. sententia in c. vltim. verb. illustriū, statim post princip. de re iudicat. lib. 6. quam, vix hoc sentire, dixit Menoch. de arbitr. cētur. 1. cas. 68. nu. 2. ex quo loco plures enumerat personarū dignitates, in quibus diffinitū hoc, iure reperitur; de quo per Ias. in l. 1. á nu. 7. cum sequētib. ff. de offic. eius cui mandat. est iurisdict. Rojas in epitom. succession. c. 26. nu. 4. cum sequentib. Alij veró strictiùs hoc inculcāt, qui, illustres propriè eos esse, dicūt, qui plures regunt prouincias, vt tradit Anton. Corset. tract. de potestat. Regia 5. p. n. 13. ex Bald. in l. 1. ff. de offic. præfect. prætor. vbi n. 3. Cardinales, illustres esse, dixit, item & Patriarchas, qui redacti sunt adinstar regum qui multas regunt prouincias.

Sed quod attinet ad pręsens institutū, si ad tā sublimis dignitatis normā mulieris conditio regulanda esset, inanis ferè redderetur Iustiniani constitutio de spurio mulieris illustris

in d.

in d.l. si qua illustris. Quarè, mulierem illustrem ad casum de quo ibi, eam esse censeo, quam generis nobilitas, aut prędefuncti mariti qualitas commendat, quæ, inquam, siue ex mariti persona, siue ex propria generosæ familię radijs coruscat; eiuscemodi enim secũdùm mores hominũ, & communem existimationem illustres reputãtur, & appellantur; de quibus, idcircò, Imperatorem intellexisse, censeo.

32. Iure veró nostro, ad excludendos filios naturales á successione parentum propter nobilitatem eorum, generosa nobilitas non exigitur, nec scripta in libris regum; sed sufficit illa quæ hominem à plebeiorum ordine seponit propter nobilẽ vitæ vsum, vt verba legis ostendunt d. titul. 92. §. 1. ibi, *E se ao tempo que os taes filhos nascerem o pay for caualleiro, ou scudeiro, ou de outra semelhante condiçāo que costume andar a cauallo, nāo sendo o qae assi costuma andar a cauallo official mechanico, nem hauido & tratado por piāo, nāo herdarāo os taes filhos, &c.* quæ verba satis ostendunt, originariam nobilitatem in patre non requiri, vt naturalis filius à successione illius repellatur, sed satis esse, eam in ipsius parentis persona incipere, dummodò, cùm nascitur filius, nobilis iam effectus esset; siue quia nobilium numero ascriptus erat in libris Regijs, siue quia nobilium vsu vitam ducebat; quanuis in hoc vltimo contrarium sentiat Gam. decis. 322. num. 4. in fin. & sequenti. Differentia tamen est inter vtrumque casum; quia in priore, equo opus non est ei quem Rex clientelę suę titulo honorat, id est, vulgari nostro, *com foro de caualleiro, ou scudeiro*; in posteriore veró sic, id enim ad nobilem vitę vsum & institutum pertinet; atque ita verba illa, *que custume andar a cauallo*, ad proximè præcedentia duntaxat sunt referenda, illa nempe, *ou de outra semelhante condiçāo*; quæ verba

vitę consuetudinē important, qua homo ijs assimilatur qui á Rege in nobiles assumūtur, ad quos pertinent antecedentia illa, *cavalleiro, ou scudeiro.*

Vnusquisque autē, quādiu contrarium nō edocetur, nobilis non præsumitur, sed plebeius, vt tradit Gam. decis. 86. nu final. & decis. 322. nu. 3. Cabed. decis. 73. num. 10. tom. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 60. num. 2. & sequentib. vbi alios refert, Gars. de nobilitat. Hispan. gloss. 11. num. 51. & gloss. 12. num. 5.

33. Tertiò notandum est, ius nostrum d. lib. 4. tit. 92. in multis á communi deuiare, circà naturalium filiorum in bonis patris successionem tam ex testamento, quàm abintestatò. Primò enim ius nostrum differentiam constituit inter filios plebeiorū, & eorū qui altioris ordinis sunt, vt illi patribus succedant, & pariter cum legitimis, isti verò nō; quā differentiam ius cōmune non agnoscit, quod successibilem, seu insuccessibilem omniū causam pariter & eadem sanctione determinat, statuēs, vt intestato patri, cui legitima soboles, nec vxor legitima superfit, in duabus tantùm vncijs naturales filij succedant, Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. si quis autem defunctus, collat. 7. Auth. de trient. & semiss. §. consideremus, collat. 3. Auth. licet C. de naturalib. liber. tradit Benedict. de Sard. tract. de naturalib. liber. 3. part. §. de naturalium successione, numer. 2. Palæot. de noth. & spur. cap. 38. num. 5. Caccialup. in repetition. l. si qua illustris, numer. 54. C. ad Orfician. Valasc. consf. 94. nu. 8. tom. 1. Gars. de Hispanor. nobilitat. gloss. 20. nu. 25. Et hoc, nouiore iure, antiquo enim cōmuni iure á successione paterna prorsus repellebantur, vt ex gl. Batt. & alijs in l. humanitatis C. de naturalib. liber. tradit Gars. d. glo. 20. n. 18, Pichard. super princip. tit.

instit.

instit. de hęreditatib. quæ abintestat. deferunt. §. 6. n. 20. Et an in nepotibus naturalibus ad successionem aui abintestatò idẽ ius obtineat, quod in naturalibus filijs á Iustinian. nouiter statutum fuit, latè disputat Caccìalup. loco citato ex num. 55.

34 Sunt autem duæ hę vnciæ, duę partes è duodecim quibus totus as, seu vniuersa hęreditas constat §. hæreditas, instit. de hære. dib. instituend. In quas duas vncias iure nostro naturalis filius patris nobilis illi non succedit, etiam si legitima proles illi nõ extet, nec coniux legitima, sed vniuersa hęreditas iure agnationis proximioribus defertur d. lib. 4. titul. 92. §. 1. versicul. E fallecendo. Atq; ita naturales filij patris nobilis, deterioris conditionis reperiuntur secũdùm ius nostrum ad paternam successionem, quàm secundúm commune; quã. uis qui ex plebeio patre sunt, fauorabiliores iure nostro sint, quàm cõmuni. Cùm quibus & in eo fauorabiliùs actum est iure nostro Regio, quód naturalium nomine & iure æstimantur, qui ex parentibus orti sunt, inter quos matrimonium consistere potuit, tametsi mater, patris eorum cõcubina nõ esset, nec liberę conditionis mulier; quod iure communi aliter se habet; necesse est enim, vt cõcubina sit, vnica & libera, vt filij ex ea suscepti, tãquám naturales in duas illas vncias succedant, iuxta præcitata iura.

35. Sed, cúm lex nostra concubinę vnicæ mentionem faciat, vbi agit de successione filiorum in bonis plebeij patris d. titul. 92 in princ. ibi, *ou teuer hũa sò mãceba, &c.* videtur, quód si pater duas eodem tempore concubinas haberet, filij ex eis, aut ex vna illarum suscepti, á successionis beneficio, de quo ibi, maneãt exclusi, sub iuris communis dispositione remanentes. Sed contrarium est dicendum; nam lex, vt filij

succedant plebeio patri, hoc tantùm exigit, quòd inter parentes impedimẽtum nullum subsit ad contrahendum matrimoniũ; &, cùm de concubina vnica loquitur, alternatiuè loquitur ad præcedentia immediatè verba illa, *houuer ajuntamento com algũa mulher solteira*, post quę sequuntur illa, *ou teuer hũa sò manceba*; & ij de quibus agimus, prioribus comprehenduntur, sunt enim verè ex soluta muliere suscepti; quæ tamen, quia vnica non est, concubina nõ est, secundùm verum ac proprium significatum, vt tradidimus sup. artic. 8. priora ergo verba ad eos pertinent qui ex soluta muliere sunt, tametsi illa concubina nominetur secundùm latam & impropriam verbi significationem; posteriora ad concubinę filios. Quòd si dicatur, & hos prioribus contineri, qui verè ex soluta muliere suscepti sunt, vt ita posterior pars alternatiuæ dispositionis in lege, otiosa appareat; respondebitur, legem vtrumque casum ęquè determinare voluisse, & ideo de vtroque expresè locutam fuisse, non contentam priori dispositionis parte, ne fortè, concubinę veræ filius dum non expressus reperitur, vt omissus haberetur propter diuturnius, atque idcircò odibilius in populo Christiano parentum peccatum.

36. Notanda deinde est lex Regia d. princip. in fin. vbi statuit, susceptos à plebeio homine non vxorato ex muliere seruilis conditionis propria, aut aliena, si tempore quo pater moritur, liberi inueniuntur, ei succedere perinde ac naturales alij de quibus in d. princip. Et sanè, in susceptis ex propria, in ord. antiqua cautum id ita erat lib. 4. titul. 71. in princip. vbi quia de susceptis ex aliena ancilla lex non loquebatur, exorta non semel dubitatio fuit inter Nostrates, an in his etiam lex intelligi deberet, vt videre est apud Gam. decis. 86. 167. & 312.

&312. qui affirmatiuã partem secũtus semper est, & in senatu præualuisse, testatur, arbitratus, legem in propria ancilla locutam fuisse ratione frequentioris vsus, vt inde argumentum á contrario sensu in aliena sumi non deberet. Hęc veró dubitatio iam hodie cessat, & lege noua sublata est d.lib.4.titul.92. in fine principij, quo in loco in susceptis á plebeio ex ancilla propria, & aliena idem pariter & eadem oratione dispositum extat. Et conuenit cum Imperat. constitutione de qua in princip. instit. de seruil. cognation. vbi è conuersò idem traditur, si libera mulier ex seruo filium susceperit, vt is patri libero deinde effecto, & matri succedat. Quod tamen de alieno seruo est intelligendum, & non de proprio; nam coitus cum proprio acerrimè punitur: & filij inde nati, patri, & matri succedere, prohibentur, l. vnic. C. de mulierib. quæ se seru. propr. iunxer. Atq; ita, iuxta hęc, lex nostra Regia loquens in susceptis à plebeio ex aliena ancilla, intelligenda est & amplianda in filio liberæ solutæ ex alieno seruo suscepto, qui postea libertatem adeptus est; illi, namquè, filius succedet, quasi naturalis plebeij patris filius, vt d. tit. 92. in princip. & d. princip. instit. de seruil. cognation.

37. Circá hoc tamen notanda quoque differentia est inter ius nostrum, & Cæsareum, de quo in d. princip. quia secũdúm ius nostrum d. titul. 92. in princip. filius plebeij ex ancilla susceptus succedit patri vnà cum legitima illius prole; at veró, secundùm ius Cæsareum, filius ancillæ, cum prole legitima patri succedere nunquã potest; nec enim melioris conditionis contra liberos iustis nuptijs quæsitos esse debuit filius ancillæ cũ qua iure illo matrimonium consistere non poterat, l. cum ancillis. C. de incest. nupt. nec vetus

con.

concubinatus, quám filius ex concubina libera susceptus, qui patri intestató defuncto cum legitimo nō succedit, Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. si quis igitur habens filios, collat. 7. Quanquàm, qui ex seruili consortio prodiere, melioris conditionis esse, quám naturales ex libera susceptos, probet Mathesil. tract. de successionib. abintestat. artic. 1. memb. 2. nu. 4. versicul. secundo casu, subdens pro ratione differentię inter hos, & naturales ex liberis susceptos, quia secundùm leges inter seruos matrimonium consistere non poterat, & lex pręsumit, quód, si contrahere possent, contraxissent, vt ita non sic illis imputari debeat in naturalium susceptione, sicut alijs qui matrimonium liberè contrahere possunt, ex quo naturales simul ac legitimos liberos suscipere potuissent; sequitur Angel in d. princip. instit. de seruil. cognat. col. final. Caccialup. in repetit. l. si qua illustris num. 60. cùm duob. sequentib. C. ad Orfician. Palæot. de noth. & spur. cap. 38. in fin. Sed prædicta ratio non est idonea ad tale inter hos, & illos constituendum discrimē, præsertim hodie stante Pontificio iure, quo inter seruos legitimum cōtrahitur matrimonium.

38. Et tex. in d. princip. instit. de seruili cognation. in versicul. final. vbi habetur, in seruitute susceptos, si liberi postea efficiantur, parentibus vnà cum alijs succedere, sic semper accipiendus est, vt de communi cum liberis legitimis successione non intelligatur. Et non obstant verba in fine scripta, quæ in aliquibus codicibus sic reperiuntur, *siue ex eodem patre, siue ex eadem matre, siue ex alijs nuptijs, &c.* nam verior est litera quæ in recentioribus & emendatioribus sic legitur, *siue ex eodem patre, vel eadem matre, siue ex alijs, qualicunque copulatione nati sunt.*

sunt. Quę verba, *qualicunque copulatione*, nec de coniugali sunt intelligenda, vt præcedens euitetur incōueniens, nec de damnabili & punibili; quia, qui inde nascuntur, parentibus succedere, iure prohibentur, iuxta communes traditiones de quibus sup. sic ergo, tex. ibi accipiendus ita est, vt, etsi generaliter loquatur, suppositis terminis habilibus intelligatur, prout vulgare est, l. qui testamento ff. de testament. l. 1. iuncta gloss. 1. ibi, & communi interpretatione C. de sacrosanct. eccles.

39. Atque ita apparet, quòd differentia est inter ius nostrum, & Cæsareum; nam iure nostro filij plebeio patri nati ex seruili cōsortio, si liberi inueniuntur cùm pater moritur, illi succedunt cum legitima eiusdē parētis prole. Quod sanè in difficili est, & iniquum videtur, vt filius ancillæ, hęres sit cum filio liberæ ac legitimæ vxoris, iuxta illud Saræ ad Abraham, Genes. 21. *nō enim erit hæres filius ancillæ cū filio meo Isaac*, & Apostol. ad Galat. 4. *non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ*; c. dicat aliquis 32. quęst. 4. eò maximè, quòd nō dum in filio ancillæ, sed in naturali ex libera suscepto, non valere statutum eum admittens, pręsertim legitima prole extante, communis est Scribētium opinio, vt constat ex citatis à Valasc. cons. 94. num. 9. tom. 1. qui illi adeó assentit, vt ibid. nu. sequenti scripserit, quòd semper optauit, vt lex nostra quasi non minimum Reipublicę scandalum generans, corrigeretur, sperans, ita in noua legum Regiarum compilatione futurum; & rursus idem Valasc. valdè iniquam ausus est appellare cons. 151. nu. final. tom. 2. & tamen voti compos non extitit in noua legum compilatione, qua, non solùm antiqua lex abrogata nō est, sed magis ampliata, aut declarata ampliùs fuit pro filijs ex aliena etiam ancilla

concubinatus, quám filius ex concubina libera susceptus, qui patri intestató defuncto cum legitimo nõ succedit, Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. si quis igitur habens filios, collat. 7. Quanquàm, qui ex seruili consortio prodiere, melioris conditionis esse, quám naturales ex libera susceptos, probet Mathesil. tract. de success. sionib. abintestat. artic. 1. memb. 2. nu. 4. versicul. secundo casu, subdens pro ratione differentię inter hos, & naturales ex liberis susceptos, quia secundùm leges inter seruos matrimonium consistere non poterat, & lex pręsumit, quód, si contrahere possent, contraxissent, vt ita nõn sic illis imputari debeat in naturalium susceptione, sicut alijs qui matrimonium liberè contrahere possunt, ex quo naturales simul ac legitimos liberos suscipere potuissent; sequitur Angel in d. princip. instit. de seruil. cognat. col. final. Caccialup. in repetit. l. si qua illustris num. 60. cũm duob. sequentib. C. ad Orfician. Palæot. de noth. & spur. cap. 38. in fin. Sed prædicta ratio non est idonea ad tale inter hos, & illos constituendum discrimẽ, præsertim hodie stante Pontificio iure, quo inter seruos legitimum cõtrahitur matrimonium.

38. Et tex. in d. princip. instit. de seruili cognation. in versicul. final. vbi habetur, in seruitute susceptos, si liberi postea efficiantur, parentibus vnà cum alijs succedere, sic semper accipiendus est, vt de communi cum liberis legitimis successione non intelligatur. Et non obstant verba in fine scripta, quæ in aliquibus codicibus sic reperiuntur, *siue ex eodem patre, siue ex eadem matre, siue ex alijs nuptijs, &c.* nam verior est litera quæ in recentioribus & emendatioribus sic legitur, *siue ex eodem patre, vel eadem matre, siue ex alijs, qualicunque copulatione nati sunt.*

sunt. Quę verba, *qualicunque copulatione,* nec de coniugali sunt intelligenda, vt præcedens euitetur incõueniens, nec de damnabili & punibili; quia, qui inde nascuntur, parentibus succedere, iure prohibentur, iuxta communes traditiones de quibus sup. sic ergo, tex. ibi accipiendus ita est, vt, etsi generaliter loquatur, suppositis terminis habilibus intelligatur, prout vulgare est, l. qui testamento ff. de testament. l. 1. iuncta gloss. 1. ibi, & communi interpretatione C. de sacrosanct. eccles.

39. Atque ita apparet, quòd differentia est inter ius nostrum, & Cæsareum; nam iure nostro filij plebeio patri nati ex seruili cõsortio, si liberi inueniuntur cùm pater moritur, illi succedunt cum legitima eiusdẽ parẽtis prole. Quod sanè in difficili est, & iniquum videtur, vt filius ancillæ, hęres sit cum filio liberæ ac legitimæ vxoris, iuxta illud Saræ ad Abraham, Genes. 21. *nõ enim erit hæres filius ancillæ cũ filio meo Isaac,* & Apostol. ad Galat. 4. *non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ;* c. dicat aliquis 32. quęst. 4. eò maximè, quòd nõ dum in filio ancillæ, sed in naturali ex libera suscepto, non valere statutum eum admittens, pręsertim legitima prole extante, communis est Scribẽtium opinio, vt constat ex citatis à Valasc. cons. 94. num. 9. tom. 1. qui illi adeó assentit, vt ibid. nu. sequenti scripserit, quòd semper optauit, vt lex nostra quasi non minimum Reipublicę scandalum generans, corrigeretur, sperans, ita in noua legum Regiarum compilatione futurum; & rursus idem Valasc. valdè iniquam ausus est appellare cons. 151. nu. final. tom. 2. & tamen voti compos non extitit in noua legum compilatione, qua, non solùm antiqua lex abrogata nõ est, sed magis ampliata, aut declarata ampliús fuit pro filijs ex aliena etiam

ancilla

ancilla habitis, vt diximus sup. legemque nostram, non odiosam, nec nutritiuam peccati, imò naturę fauorabilē esse, dixit Gam. decis. 167. nu. final. versic. Non obstat, & decis. 312. nu. 3. versicul. Pars tamen, fauorabilem quoque reputat Cabed. decis. 100. nu. 10. tom. 1.

40. Ego quidem in naturalibus ex libera susceptis legem valere, facilè admitto, idquè ex eo saltem persuasum mihi est, quòd tales vná cū legitimis matri succedunt secundùm ius commune, de quo non dubitatur, qua ergo ratione id in materna successione constitutum probatur, eadē, vel alia quę iusta sit secundùm temporum mores, in paterna cōstitui, posse, non est improbandum, prout apud nos circà plebeiorum filios lege cōstitutum videmus, quę in iudicijs sinè controuersia seruatur. Quòd veró attinet ad natos ex seruili cōsortio, quia inferioris conditionis hi sunt, & illis literaliter obstat illud de quo sup. *non erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ*, de validitate legis dubitari magis potuit, sed non vsque adeò, vt iniquam dicamus, quæ doctissimorum Virorū consilio sub catholico Principe lata est. Sustinenda ergo lex erit; & primó, quod attinet ad verba illa sacrę paginę, per allegoriā dicta sunt, vt Apostolus ipse testatur ad Galat. d. c. 4. & non important præceptum aliquod diuini, aut naturalis iuris de non admittendo ancillæ filio cum filio liberæ ad paternā successionem. Deinde, lex eiuscemodi filios, aut etiā naturales ex concubina libera susceptos admittens, vt nutritiua peccati reputari non debet; quod vel ex eo saltem ostenditur, quia patri legitima sobole carenti, naturales filios sibi instituere hęredes, licet, secundùm ius Authenticorum, Auth. licet C. de natural. liber. & in corpore vnde sumitur, quib. mod. natural. efficiunt. sui §. si

verò

verò filios non habuerit, collat. 7. quod ius, iniquũ dicere, necesse esset, si lex statuens, vt naturales filij patribus succedant, nutritiua peccati censeretur; vltra quám, quod eadem iniquitas ac peccati nutritio reperiretur in legibus disponentibus, vt tales filij matribus succedant; quod communi iure antiquo, & nouo cautum sæpe legimus. Non est ergo dicendum, quód lex nostra nutritiua peccati sit, quatenus, naturales ex concubina, & etiam ex ancilla habitos, ad plebeij patris successionem, perinde ac si legitimi essent, vnà cum illis admittit.

41. Et non obstat tex. in l. final. versicul. filijs enim C. de naturalibus. liber. ibi, *quia vitium paternũ refrænandum esse, existimauerunt*; quæ verba prout iacent, iunctis præcedentibus, nihil aliud sonare videntur, quám constitutionibus, quarum ibi meminit Imper. non licere patribus, quantum vellent, filijs naturalibus relinquere, vt liberæ erga eos dispositionis facultate prohibita, à coitu vitioso cohiberentur; quæ tamen ratio ad talem prohibitionem manca satis & debilis apparet; quotus enim quisque est, qui illicitis se commiscet amplexibus futuræ prolis intuitu, & non magis concupiscentia carnis illectus? iam veró, qui á talibus se abstineat, quia futuram prolem, si fortè inde sibi nasci cõtingat, hæredem sibi futuram nõ fore, in animo proponat, propter legis prohibitionem, Rara auis in terra, nigroquè simillima cygno. Dicendum est ergo, paternum vitium his amplexibus ac copulationibus verè semper inesse, idemquè postea apparere in sobole inde suscepta; filius, namque, ex illicito coitu habitus paternum vitium, quo susceptus est, secum portat, & paternæ turpitudinis testis est. cap. dicat aliquis 23. quæst. 4. &, cùm dicitur, quòd prohibita libera

bera disponendi facultate erga filios naturales, paternum vitium constitutiones refręnandū existimauerunt, non est intelligendum, quòd prohibitione illa refręnare intenderunt coitus vitium; id enim si intendissent, inaniter intédissent; sed refrænatio illa bonorū elargitionem cōcernit, quę dum coarctatur, paternum vitium refrænatur, id est, vitium patris, quod cernitur in filio, non ita diffunditur, nec ita alijs innotescit coarctata bonorum dispositione, sicut innotesceret effusa in illū bonorū elargitione ad ipsius patris arbitrium.

42. Itaque, lex quæ filios naturales, & etiam ex ancilla susceptos ad bonorū paternorū successionē vnà cum legitimis vocat, nec naturę iuri, nec diuino contraria est; solùm ergo superest, vt, legitimorū liberorū iuri aduersari, dicamus, quibus naturaliū cōmunione minor legitimę portio continget; sed hoc ciuile ius respicit, quo legitimæ portio taxata est; & variè quidē secūdùm varia locorū statuta; Igitur, lex, cuius fuit, certam legitimæ portionē liberis legitimis diffinire haud quaquám ex maiori liberorum numero augendā, potuit vtiq;, eandem statuere cū naturalibus filijs viriliter partiendam, vt pro plebeiorū naturalibus lex nostra statuit.

43. Cuius legis ratio, in eo, quantùm conijcio, cōsistit, vt, in successione bonorū paternorū filij legitimi à naturalibus nō discernerentur, quādo patris cōditio ęquales omnes efficit; tā enim legitimi, quám naturales plebeij hominis filij, ad plebeiorū ordinem pertinēt patris conditionē pariter in hoc secuti; quod in filijs nobiliū lōgè aliter se habet; nobilitas, nāque, patris bene in filios legitimos deriuatur, sed non in naturales, seu bastardos, de quo Palęot. de noth. & spur. c. 59. cū duob. sequēt. tradit Tiraq. qui plures refert, de nobilitat. c. 15. à nu. 10. & ex cōmuni sententia, & plu-

& plurimis ab eo citatis Rojas in epito. succession. c.15.nu.1.& 2. Atque ita, cùm naturalis filius in honore, & nobilitate patris non succedat, longèq; disparem à legitimo sortem in hoc subeat, in successione bonorũ cũ eo cõcurrere non debere, Legislatoribus nostris visum est, cõstituta differentia inter plebeij filios,& nobilis; quam & illud adiuuat, quód nobili, magis quàm ignobili ignominiosum est, illegitimos habere successores, vt argumento l. si qua illustris.C. ad Orfician. tradit Alex.in l.ex facto §.si quis rogatus nu. 3. ff. ad Senat. consf. Trebell. Hac ergo de causa prędicta differentia inter nobilium,& plebeiorũ filios naturales lege nostra inducta est, simul vt hoc ipso probaretur, legibus odibilius esse nobiliũ, quàm aliorũ hominũ, contra castitatem peccatum.

44. Sed dubiũ est circà eandem ord..d.titul.92. in princip.qua parte ex ancilla susceptos ad plebeij patris successionem cum legitimis admittit, an & ad matris hęreditatem admitti debeant illa postea manumissa, & cum legitima prole moriente. Qui casus, cùm lege expressus non sit, tanquàm omissus sub iuris communis dispositione manet, l. commodissimè ff.de liber.& posth. quo iure, quia ne dũ naturalis matri succedit pariter cum legitimis, sed & spurius qui ex punibili coitu non est susceptus, vt sup. tradidimus, cuiusmodi est is de quo agimus, qui ex punibili coitu nõ est susceptus, & quia in seruitute conceptus est, pro spurio habetur, l. ex libera C. de suis & legitim.hæredib. & ex cõmuni sententia tradit Alex.d.§. si quis rogatus, n. 2. videtur, quòd ille matri, quæ postea ad libertatem peruenit, hæres sit. Accedit, quòd omni iure facilius est & largius illegitimorum ius ad maternam successionem, quàm ad paternam; cùm ergo ad paternam liber sit aditus

iure nostro in casu proposito, videtur, quòd multò magis ad maternam esse debeat.

Contrarium tamen tenendum, puto, quia, si ius ciuile antiquum attendimus, huiusmodi filij cognationis iure matrem nō attinguunt; vnde eo iure insuccessibiles illi sūt, quāuis omnes postea libertatem adipiscantur, vt probat. tex. in princip. instit. de seruil. cognat. qui sic exorditur, *Illud certum est, ad seruiles cognationes illam partem edicti qua proximitatis nomine bonorum possessio promittitur, non pertinere; nam nec vlla antiqua lege talis cognatio computabatur.* Et loquitur ibi tex. vt patet in sequentibus, etiam in filio á serua muliere ex libero concepto, inter quos nullum cognationis ius computabatur, quo, illis postea ad libertatem peruenientibus, alter alteri succedere posset; quod ius antiquū Iustinian. constitutione de qua ibi, æquitatis causa temperauit, mutuum successionis ius inter eos introducens, sic tamen intelligendum, vt tales filij in seruitute concepti cum legitimis non succedant, vt tradidimus, sup. Iuxta quā obseruationem, filius ex serua muliere natus patri plebeio succedet vnà cum legitimis, si liber inueniatur tempore quo moritur pater, matri veró non succedet illa postea manumissa cum prole legitima moriente.

Et non obstat, spurios etiam cum legitimis matri successibiles esse, qualis reputatur is de quo agimus, & latiús patere illegitimis maternam successionem, quám paternam; id enim ex ea parte edicti prouenit, qua cognationis iure proximioribus successio defertur; sunt enim mater, & filius tametsi spurius, sibi inuicem cognati, & ideo cognationis, seu proximitatis iure sibi inuicem succedunt l. hac parte, versic. Itaque, l. si spurius. ff. vnde cognat. §. vulgò quęsitos, versicul. Tantùm, instit. de success.

succeſſ. cognator. vnde, quia ſeruilis cognatio ad leges non pertinet, vt in d.princip. inſtit. de ſeruil. cognat.l.1.§.1.ff.vnde cognat. l. Iuriſconſultus §. inter ff.de gradib.ſecundùm leges antiquas filius ſeruæ mulieris hoc cognationis, proximitatiſuè iure ſuccedere illi nunquam poterat, poteſt verò ex noua Iuſtiniani conſtitutione, de qua in d.princip.legitima prole non exiſtente, intelligẽdo prout ſup. ſecundùm quã Imperat. conſtitutionem caſus præſens, quia lege noſtra non reperitur expreſſus, apud nos determinandus erit; & ſic eueniet, quòd filius in eo melioris conditionis exiſtet ad paternam, quám ad maternã ſucceſſionẽ. Quod eſt notandum.

45. Lex autem noſtra quanuis in nepotibus non loquatur, ex quo, tanquám iuris correctoria, de quo in l. final. verſic. final. C. de natural.liber.in illis locum non habere, videbatur, vt, nẽpe, nepos naturalis plebeio auo nõ ſuccederet ab inteſtató, tamen contrariũ ſæpe in ſenatu iudicatum fuit, vt conſtat ex adductis per Gam.deciſ.312.nu.4.& pro hac parte iudicatũ in ſenatu fuiſſe, teſtatur Cabed. deciſ. 100.n.13.in fin. tom.1.vbi diſputat, & vtriuſq; partis fundamẽta adducit; & ita de ſtylo eſſe, aſſerit idẽ Author areſt. 88. tom.eod.ſiue nepos legitimus ſit ex filio naturali, ſiue naturalis ex legitimo. Addo, idẽ æquè fore probandũ, etſi nepos naturalis ſit ex filio naturali; quia eadẽ ratio omnes hos caſus ęquè amplectitur ad eandẽ in omnib9 iuris deciſionẽ. Quod tamẽ in priori caſu ampliandũ eſt, vt procedat etiam in nepote, cuius pater nobilis eſſet, tẽpore natiuitatis ſuę, cùm auus adhuc eſſet plebeius; is enim patre prædefũcto ſuccedet auo.& ratio eſt, quia nepos in caſu iſto, tãquàm legitimus patris ſui filius, hæres eius eſt; & filius, tametſi naturalis eſſet, patri ſuo hæres eſſe potuit, quia

plebeius erat; atque ita, nihil est quod impediat, nepotem ex patris sui persona, quam repręsentat, auo posse succedere. In alijs verò casibus, in quibus proponitur nepos naturalis ex filio legitimo, aut naturalis ex naturali, aliter est dicẽdum pro limitatione prædictę sentẽtiæ; si enim auus tempore quo nepos nascitur, plebeius erat, & filius eo iam tempore nobilis aliunde effectus esset, nepos auo succedere nõ poterit propter paternã nobilitatẽ, propter quã patri suo prędefuncto succedere nõ potuit; vnde ad auitam successionẽ ascendere non poterit, quasi medio impedito, per quod ascensus erat. Per contrariũ quoq;, si auus nobilis esset, & filius plebeius, (quod euenire, nõ raró potest, præsertim in filio naturali, in quẽ paterna nobilitas nõ transit, vt dictum est supra) nepos qui patri suo succedere potuit, nõ succedet auo; quia nõ debet potiori iure gaudere ad auitam successionem, quàm ad paternam, à qua, si pater esset nobilis tẽpore natiuitatis illius, repelleretur; & nõ minor ad repellendũ eum ratio, imò maior in aui persona reperitur, cùm non debeat qui remotior est, melioris conditionis esse, quàm sit proximior, Bart. in l. 2. §. videndũ, nu. 1. ff. ad Tertyll. sed proximior, id est, filius, patri suo qui nobilis erat tẽpore natiuitatis suæ succedere nequit, ergo, nec nepos qui remotior est, succedere illi poterit; & ita in non dissimili specie argumẽtatur Surd. cõs. 177. nu. 20. in fin. & sequenti, tom. 2.

46. Circà testamentariam quoquè naturalium successionẽ ius nostrum à communi discrepat; quia iure cõmuni pater cui legitima soboles extat, potest in testamento suo naturalibus filijs vnã vnciam relinquere, id est, duodecimam totius assis partem l. 2. C. de naturalib. liber. Auth. quib. mod. naturales efficiunt. sui, §. ne igitur

collat.

collat. 7. de quo tam circá antiquum, quám nouũ ciuile ius, post alios Pichard. in princip. tituli instit. de hęreditat. quæ abintestat. deferunt. §. 6. ex numer. 8. Quam dispositionis metam ius nostrum non nouit; sed, aut naturalis pariter cum legitimis in legitima est instituendus, si pater plebeius est, aut prorsus repellendus, si nobilis est; á pari enim apud nos procedit naturalium filiorum successio ex testamento, & abintestató, adhibita semper distinctione inter filium plebeij seu peditis, & filium nobilis. Vbi veró legitima proles non existit, ius nostrum qua parte de nobilium filijs disponit, cum communi conuenit; eo enim iure, si pater ascendentes habeat, legitima illis derelicta, reliquam bonorum suorum partem naturalibus filijs relinquendi licentiam habet; quód si nec ascendentes quibus legitimam debeat, habuerit, in vniuersa hæreditate naturales instituere potest d. Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. si veró filios, & §. si verò habuerint, Auth. licet C. de natural. liber. quod in vtroque membro circá nobilium naturales iure nostro æquè statutum est. d. lib. 4. titul. 92. §. final.

47. Atque ita notandũ est, quòd, vbi legitima proles non extat, adsunt verò ascendentes, potest pater de parte quę est extra legitimam illis debitã liberè disponere, tam, inquam, in naturales liberos suos, quàm in prorsus extraneos; vbi verò legitima proles adest, de parte extra legitimam illi debitam constituta, non ita libera disponendi facultas patri competit; quam enim totã extraneis relinquere potest, naturalibus filijs non potest. Quod durum videtur; sed lex filijs legitimis prouidere intẽdit, ne bonis paternis aliàs illis obuẽturis priuarẽtur, propter naturalẽ parẽtũ erga filios naturales amorẽ; quia testa-

tor pręsumitur, ita diligere naturales, sicut legitimos, vt scripsit Surd. de aliment. titul. 2. quęst. 15. nu. 43. citans tex. in l. ex facto §. si quis rogatus. 1. ff. ad Trebell. qui tamen tex. hoc ita non probat; sed natura ipsa parentum amorē erga filios naturales quemquam satis docet, quia illa communis est omnibus filijs, tam legitimis, quám naturalibus l. hos accusare §. omnibus, versic. sed cùm natura ff. de accusation. cum adductis per Tiraq. in. l. si vnquam, verb. donatione largitus, nu. 288. C. de reuocand. donation; quę propensi amoris ratio cessat in extraneis, quibus pars extra liberorum legitimam constituta relinqui liberè potest.

48. Ex quo videbatur, legem in filijs loquentem, ad nepotes non d ee re extendi; vt si naturales sint, aut legitimi ex filio naturali, tales, inquam, quos auus instituere, necesse non habeat, possit nihilominus illis eam bonorum partem relinquere, quæ est extra iustę sobolis legitimam, sicut extraneo cuilibet eandem relinquere, liberè potest; lex enim nostra, quæ hanc liberę dispositionis facultatem arctat, in filijs duntaxat loquitur, non in nepotibus, in quibus illa propensi amoris ratio non ita viget, vt in filijs proprijs quos quis genuit; & cùm verba legis deficiant, quę loquitur in filijs, ad nepotes non videbatur trahenda, in quibus minor est ratio. Sed contrarium est tenendum per tex. in l. final. versicul. Ea enim C. de naturalib. liber. vbi Iustinian. etsi tradat, nepotes naturales, cùm proles legitima non extat, melioris conditionis esse secundùm veteres leges ad auitam successionem, quám filios ad paternam, (& loquitur de successione testati) tamen illa subsistente, in naturalibus filijs statutum ad nepotes extēdit, id est, vt vnam tantúm vnciam ex testamento aui,

cui

cui supersunt liberi legitimi, accipere possint, secũdùm dispositionem tex. in l. 2. C. de naturalib. liber. Et ita tradit Ludouic. de Sard. tract. de naturalib. liber. 3. part. §. de successione naturalium, num. 3. & alijs citatis Surd. cons. 177. nu. 26. cum sequent. tom. 2. Iuxta quam Imperatoris constitutionem, quia apud nos filius naturalis patris nobilis cui legitimi liberi supersunt, ex testamento illius nihil capere potest, nec etiam capere quicquã poterit naturalis nepos ex aui testamento cum legitima sobole morientis. Et non obstat, legem in filijs loqui; quia iuris interpretatione appellatione filiorum veniunt nepotes in materia ista, vt constituit Iustinian. d. l. final. versicul. Ea enim. Et cùm legis finis sit, legitimis filijs prouidere, quorum fauore cõstitutum est, ne pater filijs naturalib⁹ relinquere possit in testamento suo, quod potest extraneis, vt pro ratione illius expendimus, nimirùm, si appellatione filiorum nepotes quoque intelligantur; quod nouũ non est, siue ex propria vocabuli significatione id eueniat, vt voluit glo. verb. appellantur, in §. final. instit. qui testament. tutor. dar. poss. siue ex interpretatione extentiua, vt tenet, & multis probat Bart. in l. liberorum, nu. 10. & sequẽti, ff. de verbor. significat. Bald. in l. maximum vitiũ nu. 9. C. de liber. præterit. quod vltimum probat tex. in d. l. final. versic. Ea enim, ibi, *& in nepotibus extendimus*, & l. iusta, ff. de verbor. significat. vbi dicitur, quód iusta interpretatione recipiendum est, vt filij appellatione nepos comprehẽdi videatur; & de hoc, quãdo filiorum appellatione nepotes cõprehendantur, latissimè agit Peregrin. de fideicommiss. art. 22. ex n. 44. cum multis sequentib. & Surd. tract. de aliment. titul. 9. quæst. 36. ex nu. 8. Valasc. noster. cons. 140. per tot. tom. 2.

149. Nunc, postquàm de

successione filiorum naturalium abintestatò, & ex testamento diximus ad ius commune, & Regium nostrum, peropportunè se offerebat quæstio de successione contra testamentum paternum. Sed, quia iure communi expeditum est, naturales liberos si prętereantur, patris testamentum non rumpere, qui contra paternam voluntatem quicquam vt patris hęredes capere non possunt, tradit gloss. in l. 1. verb. naturales, & ibi Bart. versic. Quæro vtrùm, vbi gloss. ibi notabilem dicit, ff. de bonor. possess. contra tabul. Marquard. de cælibat. Sacerdot. 3. part. cap. 4. num. 10. Palæot. de noth. & spur. cap. 38. num. 7. Surd. de aliment. titul. 7. quęst. 11. nu. final. & quęst. sequenti, num. 2. & latiùs titul. 8. priuileg. 81. num. 1. cum duob. sequentib. Valasc. noster cons. 94. numer. 4. tom. 1. vbi de iure Regni latè & eleganter disputat circa naturales plebeiorũ, & resoluit, eos non posse annullare, nec rescindere patris testamentum, si pręterea ntur, aut iniquè exhęredentur, sed debitam sibi legitimę portionem, testamento in reliquo manente, tantummodò posse petere, in quæstione hac non immoror his contentus quę apud doctissimum Virũ eo in loco videri possunt, vbi nu. final. addit. tales plebeiorum liberos, nõ solùm legitimam portionẽ ex paterna hæreditate vẽdicare sibi posse iure nostro, sed & à parẽtibus alienata in fraudẽ illius, posse post obitum eorum, per inofficiosę donationis querelam reuocare instar legitimorum.

n 50. Quod autẽ dicimus, contra paternam voluntatem ac dispositionẽ naturales liberos iure cõmuni quicquã capere non posse, quod & secundùm ius nostrum obtinet in his qui patre nobili nati sunt, sic semper accipiendum est, vt de acquisitione hæreditario titulo intelligatur, salua,

ſalua, ſcilicet, ſemper alimentorum cauſa, quæ de bonis patris filio naturali qui non habet aliunde vnde alatur, etiam iure ciuili debentur, probat text. in Auth. de trient. & ſemiſſ. §. conſideremus, ibi, *& nutrimentum damus eis*, collat. 3. & in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. ſui §. ſi quis autem defunctus, & §. ſi quis igitur habens, collat. 7. Auth. licet, in fin. C. de naturalib. liber. tradit Paleot. d. cap. 38. numer. 4. & 5. Surd. de aliment. titul. 1. quæſt. 9. numer. 1. qui alios citat, & ampliat in numer. ſequentib. de quo per eundem titul. 7. quæſt. 10. & ſequenti, vbi poſt Palæot. loco proximè citato agit, an filius naturalis vltra vnam illam vnciam quam ex patris teſtamento capere poteſt, & duas, quas capit abinteſtatò quando legitima proles non extat, alimenta petere poſſit.

Atque ita, ſecundùm ius ciuile, inter naturales, & eos qui ex damnato ſunt coitu, etiam circà alimenta differentia eſt, quæ notatur d. Auth. licet, in fin. & in corpore vnde ſumitur, quanuis Pontificio iure omnes alantur, vt in cap. cùm haberet, in fin. de eo qui dux. in matrimon. quam poll. per adulterium, cum communi ſententia, & intellectu. Et quanuis prædicta iura quæ, naturalibus alimenta præſtari, iubent, loquantur in caſu, quo pater illorum abinteſtatò moritur, eadem tamen ciuilis conſtitutio accipienda eſt etiam inuitis parentibus, ſi, videlicet, cum teſtamento moriantur nulla de naturalibus liberis facta mentione, erunt enim, ſi aliunde non habeant, vnde alantur, de bonis patris alendi, quos & pater ipſe dum ſuperſtes erat, alere tenebatur, vt tenet gloſſ. in d. §. ſi quis igitur habens, verb. legitimis, & in l. ſi quis à liberis §. Idem reſcripſit, verb. iuſtè ff. de liber. agnoſcend. & pluribus citatis

tatis tradit Surd. d. quæstione nona, numero 1. qui num. sequenti ampliat cum citatis ab eo, non posse patrem testamento prohiberi, alimenta naturalibus filijs præstari; nec id statuto caueri potest, vt per eundem ibid. nu. 3. & hanc quidem sententiam iuuat tex. in d. Auth. licet, ibi, *huiusmodi enim naturales filios pasci boni viri arbitrio, est necesse, siue legitimi extant, & succedunt, vel coniuge viua quilibet alij sunt hæredes*; si enim naturales pasci, necesse est, vt ibi dicitur, aduersùs hanc iuris necessitatem pater testamẽto suo præcipere non potest, quia nemo potest facere, quin leges in testamento suo locum habeant l. nemo potest. ff. de leg. 1.

51. Illud inter omnes constat, patrem filio natuli eatenus succedere, quatenus illi filius, Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. in quibus enim casibus, collat. 7. tradit Mathesil. qui tex. illum optimũ dixit, de successiõ. abintestat. art. 2. memb. 2. nũ. 8. & sequentib. & Bolognin. in additione ad eum ibid. Ludouic. de Sard. de natural. liber. 3. part. §. de successione naturalium, nu penult. Palæot. de noth. & spur. c. 39 num. 1. Gom. l. 9. Taur. nu. 8.

52. Ex quo infert Mathesilan. loco citato, num. 10. quòd, sicut filius naturalis inrestato patri, cui legitima proles extat, aut coniux legitima, in nihilũ succedit, ita & è cõtra pater illi prædefuncto non succedet, si tempore quo filius moritur, pater ipse legitimos habeat liberos, aut vxorem, idem probat Nicol. de Vbald. tract. de successiõ. abintestat. 2. p. num. 23. versic. Sed posset dubitari, Angel. mirabile reputans, in §. præferũtur, nu. 6. versicul. Ex quo infertur mirabiliter, instit. de Senat. cons. Tertillian. Sed Bolognin. in addit. ad Mathesilan. num. 11. de sententia hac multùm dubitat, & quanuis cogitandũ relinquat, in contrariam

magis

magis inclinat; quam expreſsè probat Palæot. d.c. 39. nu. 3. ſucceſſionum viciſſitudinē admittens ſpectatis paribus terminis in perſona illius cui ſuccedirur, & non in perſona ſuccedentis, vt, videlicet, quēadmodum naturalis filius ſuccedit abinteſtatò in duas vncias patri, cui nec legitima proles, nec vxor ſuperſit, ita pater in eaſdē ſuccedat filio naturali cui nec legitima proles extat, nec vxor, quanuis pater ipſe tunc temporis legitimos habeat liberos, aut vxorem; qui non oberunt illi, naturali filio ſuccedere volenti; & contrarium aſſerere, abſurdum reputat Palæot. Ego illi aſſentio; ſic enim ſucceſſionis viciſſitudo æqualiter vtrinque ſeruatur; quia quemadmodū propria legitima proles naturali filio non obeſſet, quòminus patri ſuo ſinè liberis legitimis, & vxore morienti, in duas illas vncias ſuccedere poſſet: ita èconuersò: legitima proles, & vxor non dēbet obeſſe patri, quòminus naturali filio abſque illa prędecedenti in eaſdem vncias ſuccedere poſſit. Sic etiam videmus, quód frater qui legitimos liberos habet, ſuccedit abinteſtatò fratri illis carenti; & tamen ſi hic illi ſuperuiueret, propter liberorum eius exiſtētiam á ſucceſſione illius repelleretur; quod pro eadē opinione adducit Palęot. d. nu. 3. Et quanuis videam, pro contraria non parum vrgere, eam, quam ſup. nu. 15. probaui ad reciprocam matris illuſtris cū filio ſuo ſpurio ſucceſſionem, à qua matrem legitimā prolem habentem repellendam dixi, quia eo caſu ſpurius illi prędefunctæ non eſſet ſucceſſurus, iuxta l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfician. differentię tamen ratio in eo eſt, quia illuſtri fęmina legitimam ſobolem habente indignum reputauit Imperat. ſpurios nominare; quæ quidem ratio fortior eſt ad illam repellendam à ſpurij filij ſucceſſione, quā ad repellendum ſpurium à ſuc-

à successione illius, si ergo spurius repellitur propter existentiam liberorũ illius d. l. si qua illustris, multò magis illa ex ratione ibidem expressa repelli debebit, seruato sic in casu isto reciprocę successionis vsu. Quem tamen hoc in casu non admittit Mathesil. d. art. 2. membr. 2. nu. 4. in fin. vbi scripsit, matrem illustrem filio spurio abintestatò succedere, etsi ipsa legitimos & naturales filios habeat, quãuis spurius illi prædefũctæ in casu isto non succederet, & ita tenuit Mathesil. ibi, contrarium, absurdum esse, dicẽs, idem tenet Angel. d. §. pręferuntur, nu. 6. contra glos. in §. final. instit. illo titul. de Senat. consult. Tertyll. qui tamen vicissitudinarię successionis ius in casu isto probare magis debuissent ex ratione scripta in d. l. si qua illustris, & non in illo de quo agimus, in quo pręd icta ratio non reperitur, nec alia quę patrem, cui legitima proles extat, à naturalis filij sinè illa decedẽtis successione repellat.

53. Et iuxta prędicta dicendum est, iure nostro patrem nobilem intestato filio naturali in nihilũ succedere, quemadmodũ, nec filius illi succedit; per contrarium veró plebeium, seu peditẽ, naturalis cui legitima proles non extat, vniuersalem esse hæredẽ, tradit Gam. decis. 3. nu. 3. & 4. Et quanuis filius plebeio patri succedat vná cum legitimis eiusdem patris liberis, non inde sequitur, patrem filio naturali posse succedere vnà cum legitimis eiusdem filij liberis, cùm nec legitimus ac naturalis simul pater filio succedat cui legitimi extant liberi; semper enim vicissitudinariũ hoc & mutuum succedendi ius, accipiendum sic, & seruandum est, vt ex eo absurdum non sequatur; quod sequeretur, si cum descendentibus prædefuncti filij, ascendentes concurrerent ad successionem illius; quod verò dictũ est de naturali filio defuncto cum prole legitima ad exclu-

exclusionem plebeij patris, æquè procedit in filio cui naturales tãtúm liberi supersunt, qui patris hæredes sunt, si & ille plebeius erat tempore natiuitatis eorum.

54. Illud constat, quód, parentes vtriusq; sexus filio legitimo æqualiter succedunt, siue pater, & mater sint, siue vlteriores cùm in pari gradu existunt, cũ quibus semper fratres aut sorores vtrinquè coniuncti in virilem admittũtur portionem; & hoc secundúm nouissimum ius de quo in Auth. de hęredib. abintestat. venient. §. si igitur defunctus 1. collat. 9. Auth. defuncto C. ad Senat. consult. Tertyllian. antiquiori enim 12. tabularũ iure multò melioris cõditionis erãt ad successionem legitimi descendentis pater, & aui paterni., quàm mater, & maternę lineæ ascendẽtes, adeó, vt à successione filij repelleretur mater extantibus ascendentibus paternis cuiuslibet gradus, aut etiam agnatis, vt in princ. instit. de Senatus consult. Tertyll. & postea decreto Senatus illius benigniùs cũ matre actum est, nõ tamen vsque adeó quin á patre præcederetur vsq; ad Iustinian. tempora l. 2. §. sed neque auus ff. ad Senat. cõsul. Tertyllian. §. præferuntur, versicul. pater verò, instit. eod. titul.

55. Per contrarium veró ad filij naturalis successionem mater & aui materni potiore iure fruuntur, quàm pater; illi enim totius assis capaces sunt; & in totũ succedũt, secũdùm gradus prerogatiuam, quo iure fruuntur & in filij spurij successionẽ, dummodó ex punibili coitu susceptus nõ sit, vt ex cõmuni traditũ est sup. at veró pater ex intestata filij naturalis hæreditate amplius quã duas vncias capere non potest. Vnde euenit, quód si ad eiuscemodi filij successionem pater, & mater concurrant, mater decem vncias capiet, pater duas tantùm, in quas solùm modò succedere potest, vt tradit Mathesil.

Mathesil. d. tract. de successión. abintestat. artic. 2. memb. 2. nu. 15. Angel. in §. preferuntur, nu. final. vers. Item ex his, instit. de Senat. cōsult. Tertill. Palçot. de noth. d. c. 39. num. 3. in fin. quanuis Ludouic. de Sard. de natural. liber. 3. p. §. de successione natural. num. penult. tenuerit, in casu isto matrem in vniuersam hæreditatem succedere excluso patre, motus ex eo, quia eodem modo defertur tutela, quo & successio, Auth. de hçredib. abintestat. venient. §. ex his, collat. 9. sed mater præfertur in tutela filij naturalis, secundúm Bart. in l. si quis sub conditione, nu. 8. ff. de testamentar. tutel. ergo, & in successione prçferri debet. Sed hoc argumentum nō conuincit, patrem in casu proposito à duabus illis vncijs per matrem repelli debere, tū, quia etsi in illas succedat, semper verum est dicere, quód mater illi præfertur in filij successione, vtpote, quç decem capiat vncias, & sic in vniuersam ferè hæreditatem succedit; tū, quia mater totius hçreditatis capax est, & in tota simpliciter succedit, absolutè loquendo, non veró pater; quo argumento sic vtitur ad tutelæ onus Bart. d. nu. 8.

56. Apud nos sanè, si pater nobilis erat, cùm filium suscepit, mater in totam hçreditatem succedit; imò, ea non existente, hi qui per lineam eius proximiores sunt prçdefuncto filio, cognationis iure succedent excluso patre; qui, & consanguinei ex parte illius, extranei prorsus naturali filio reputantur, Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. filium veró, collat. 7. Si veró pater plebeius erat, tunc simul & cum matre æqualiter succedet, & perinde res habenda erit, ac si de legitimi filij successione tractaretur, illa quidem, ascendenti proximiori siue ex vno, siue ex altero latere, delata; nec fratrum, sororumuè vtroque latere coniunctorum,

rum, iure nostro ratio vlla habetur ascendentibus superstitibus.

57. Nunc vltimò se offerebat disputandi occasio de naturalium successione cum collateralibus, & ècontra; sed, quæ sup. nu. 17. dicta sunt circá spurios tam ad paternorum, quám ad maternorũ collateralium successionem, & in naturalibus ęquè obtinẽt; quia inter eos, & consanguineos patris nulla reperitur agnatio; sed extranei prorsus reputantur, vt in d. Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. filium verò; idcircò nullum inter eos successionis intestatę ius datur; datur verò cum transuersalibus ex parte matris ex capite cognationis, quam inter se seruant l. hac parte, versic. Itaque, & l. si spurius ff. vnde cognat. tradit Mathesil. de succession. abintestat. artic. 3. membr. 2. numer. 3. Caccialup. in repetit. l. si qua illustris, nu. 66. C. ad Orficıan. Palęot. d. c. 39. nu. 5. Gom. l. 9. Taur. num. 47. & sequenti, versicul. Ex parte verò.

58. Ex quo, contra Mathesil. d. art. 3. membr. 2. num. 12. versicul. Tertiò, quid si superuiueret, quem secutus est Bolognin. in addit. ad eũ ibid. & Gom. d. l. 9. nu. 50. infert Palæot. d. cap. 39. num. 6. quód, si Mæuius decedat duobus relictis fratribus naturalibus ambobus, cùm vnus vterinus, alter vtrinque cõiunctus esset, pariter succedent; quia duplex vinculum non consideratur in vtrinque coniuncto; quando, quod ex patre est, quia nulla illo cõtrahitur agnatio, quæ ex patre proficiscitur, pro nullo habetur; tantùm ergo, in casu proposito attenditur necessitudinis vinculum, quod ex matre est, & quia illud in ambobus fratribus æquale est, ęqualiter ambo prædefuncto succedent. Quod ius etiam hodie post sublatam á Iustinian. agnationis, & cognationis differentiam, in Auth. de hæredib. abintestat. venient. §.

nullam

nullam verò, collat. 9. durare, tenet Palæot. d. c. 39. nu. final. existimans, differentiam inter agnatos, & cognatos, à Iustiniano sublatam fuisse in legitimè natis, non verò in naturalibus, secutus in hoc Fabr. quem ingeniosissimum vocat, in §. repetitis num. 5. instit. de seruil. cognat. & eundẽ ibid. sequitur Caccialup. illustrẽ Doctorem vocans d. l. si qua illustris, numer. 67. versicul. Sed Ioan. Fab. Gom. d. l. 9. nu. 47. versicul. Præterea etiam.

59. Quia verò iure nostro Regio naturalis filius pedite patre natus, vná cũ legitimis eidem patri succedit, & pater illi, ex correlatiuorum natura, dubium est, an inter eos, & collaterales ex parte eiusdem patris successionis ius detur? In qua quæstione olim contrarias in Senatu nostro fuisse Senatorum opiniones, refert Gam. decis. 3. qui affirmatiuam amplectitur; cùm tamen pro negatiua non parùm vrgeat, quód lex Regia libr. 4. titul. 92. in princ. quę naturalem filium ad plebeij patris successionẽ vnà cum legitimis vocat, correctoria iuris est; vnde ad collateralium successionẽ de qua non loquitur, extendenda non est, sed tanquàm casus omissus, sub iuris communis dispositione manere debet; iuxta vulgares traditiones.

Nec quidem correlatiuorum ius, ac ratio hìc locũ sibi vendicat; quia lex loquitur de filij successione in bonis patris; & ideo, correlatiua, seu reciproca successio patrem respicit ềrga filij bona: ad collaterales veró nullatenus pertinet, quod & ipsum probat text. in Auth. quib. mod. natural. efficiunt. sui §. filium verò, collat. 7. vbi naturalis filius legitimatus genitori suo succedit, non tamen consanguineis illius, qui, legitimatione nõ obstante, extranei ei nihilòminus reputantur. Denique, nec respectu vnciarum duarum, in quibus natu-

naturalis filius, successibilis est patri suo, iuxta terminos Auth. licet C. de natural. liber. ius succedendi habet cum paternis collateralibus, vt inter omnes constat, & Gam. fatetur d. decis. 3. nu. 4. atque ita apparet, quòd successionis ius, & capacitas inter collaterales ex parte patris, non pendet à iure, & capacitate ad paternam successionem.

60. Ex quibus sententiam hanc, probabiliorem duco. Quæ etiam in susceptis ex ancilla tenenda est: quanuis enim tex. in princip. instit. de seruil. cognat. in his mutuam successionem excluso patrono probare videatur, vt tenuit Gam. d. decis. 3. num. final. secutus Guliel. Benedict. ab eo citatum, in c. Raynutius, verb. & vxorem Adelasiam, num. 144. de testament. tamen gloss. d. princip. verb. in alterius successionem, Ioan. secuta contrariam opinionem magis probat, quæ communis est secundùm Angel. ibi, col. 2. qui eam sequitur, & præstantiorem vocat Fab. eandem secutus ibid. in fin.

ARTICVLI XIIII.

Summaria.

1. *VIdua quæ à mariti hæredibus est alenda cum quibus honestè habitare non potest, non tenetur habitare cum illis.*
2. *Traduntur casus in quibus mariti hæredes ex legis dispositione vxorem illius alere tenentur.*
3. *An alimentarius, in domo alere debentis, alimenta sibi debita percipere teneatur. Et quando vidua priuilegium honestatis causa circà hoc locum habeat.*
 Si testator vxori alimenta relinquat in loco certo præstanda, & mulier in illo honestè manere non possit, alibi præstanda erunt. Ibid. versic. Caterùm.
4. *Conditio morandi cum hæredibus adiecta alimentorũ legato vxori relicto, si adolescentula*

lescentula illa est, vel aliàs pulchra, & hæredes extranei sunt, quanuis boni aliàs nominis, & honesti, vt turpis reijcitur.

5. Viduæ propter honestatem hospites recipere non tenentur, si tamen sunt diuites nō excusantur à pecuniaria cōtributione hospitij causa indicta; à qua excusantur qui dignitatis priuilegio, hospitij onere sunt exempti.

6. Quanuis vidua potiùs eligat hospitem recipere, quàm de patrimonio contribuere, nō est audienda. Et quod in vidua dicitur, æquè procedit in illa quæ nunquā nupsit, & in coniugata, cuius vir abest.

Honestatis ius & priuilegium, tanquàm ius publicū, priuatorum consensu tolli non potest. Ibid.

7. Etiam mulier inhonestè viuēs hospitem recipere cogenda nō est. Et simultanea cohabitatio maris atque fœminæ, quanuis honesti sint, turpis iudicatur.

8. De impuberibus qui mulieres grauidas effecerunt.

Puella in scholis puerorum edoceri non debent. Ibid. versicul. Vnde puellas.

9. Veteres Romani nocturna sacrificia mulieribus inhibuerunt honestatis causa; & nocturnos cætus vrbe agitare, lege duodecim tabular. prohibitum erat.

De antiquis in ecclesia vigilijs, & ieiunijs earum loco subrogatis. ibid. versicul. Quem morem.

10. Mares, & fœminæ Romanæ nō conueniunt in eodem templo eadem die ad stationes quadragesimales ex instituto Romanorum Pontificum honestatis causa.

11. De loco mulierum distincto à viris in templo ex antiquo Hebræorum more, & quòd euntibus ad templum, & redeuntibus festorum tēporibus distincta via erat, qua fœminæ seorsum á maribus incederent.

12. Antiquum est, aut etiam Apostolicum institutum, vt mulieres in templis seorsum à viris sint, quod interiecto ligneo pariete in aliquibus fieri consueuit seruanda honestatis causa.

ARTIC. XIIII.

De fæminarum separatione à masculis honestatis causa.

1. QVòd vidua cùm à mariti hæredibus est alenda, cum illis habitare non teneatur, quando cum eis habitare honestè non possit, tenuit Speculat. lib. 4. titul. Qui filij sint legitimi, num. 30. quem sequuntur Bald. in l. diuortio, in princip. col. 2. versicul. Sed hîc quęro, quando vidua ff. solut. matrimon. & ibi Paul. numer. 9. qui ponit exemplum in hæredibus extraneis, qui possent mulieris pudicitiæ insidiari, cum alijs ab eo relatis Menoch. de arbitr. libr. 2. cas. 170. numer. 12. Barbos. in l. 2. in princip. 1. part. nu. 29. in init. ff. solut. matrimon.

2. Tenentur autem mariti hęredes vxori illius alimenta pręstare ex legis dispositione, quando prægnans relicta est l. curator ff. de ventr. in possess. mittend. tradit Surd. de aliment. titul. 1. quęst. 44. nu. 51. vel quando inops est, & durat annus, quo mariti hæredes mobilia dotis, ex lege retinent; hoc enim casu inopem defuncti vxorem alere tenentur, vt tenet Specul. d. titul. qui filij sint legitimi, num. 29. & ex communi sententia cum pluribus ab eo citatis tradit Barbos. eandem secutus d. 1. part. l. 2. nu. 21. versicul. succedit igitur, & numer. sequenti, & quando ad hoc mulier dicatur inops, ibid. per eum, num. 23. & sequenti; & de materia latè Surd. d. quęst. 44. per tot.

3. Et tunc quidem quādo alimenta debentur ex legis dispositione, alimentorum debitor regulariter extra propriam domū pręstare ea non tenetur; quādo veró debentur ex dispositione hominis, vt putá, si alicui in testamento relicta sint, legatarius cohabi-

habitationi hęredis astrictus non est; & ita distinguit Paul. d. l. diuortio, in princ. num. 9. intelligens tex. in l. 4. §. final. ff. de aliment. & cibar. legat. secundúm posteriorem distinctionis casum, & sequitur Barbos. d. l. 2. in princ. 1. part. nu. 27: versic. Adde & aliam, & nu. sequenti. Qua sententia stante præsens priuilegium honestatis, locum habet; quia viduæ quæ aliunde non habet, vnde alatur, ex legis dispositione intra annum alimenta debentur, secundùm prædictam communem opinionem; ex quo in domo hæredum ea recipere tenetur; si tamen, cum illis habitare honestè, non possit, honestatis causa & priuilegio seorsum illi præstanda sunt, facta tamen compensatione operarum, quas, qui ex legis dispositione alitur, debet alenti, vt tradit Barbos. d. l. 2. in princip. 1. part. num. 27. & num. 29. in princip.

Alij verò indistinctè tenent alimentarium non teneri, alimenta percipere in domo alere debentis, sed extra eam sibi præstari, petere posse, tam vbi ex dispositione legis, quàm vbi ex dispositione hominis illa debentur; idquè commune ita esse, tradit Ias. in l. diuortio, in princ. num. 24. & sequenti ff. solut. matrim. & pluribus citatis Surd. de aliment. titul. 4. quęst. 14. num. 16. & numer. 19. communem dicit, & sequitur. Qua cõmuni retenta, priuilegium honestatis in hoc non reperitur, quando ex legis dispositione alimẽta viduę debentur, cùm mulier, etsi in domo hæredum recipere ea honestè possit, ordinario iure secundùm communem petere possit, vt seorsum moranti præstentur. Cęterûm, cùm ex hominis dispositione debentur, videlicet, quia testator vxori alimẽta reliquit, priuilegio locus esse poterit, si alimentorũ legato certus adiectus est locus; hoc enim casu, mulierẽ in loco àtesta-

à testatore designato alimenta percipere debere, cõmuniter tenent omnes; limitatur tamen, nisi, honestè ibi manere, non possit, quia tunc alibi præstabuntur spreta loci adiectione, vt notat Bart. per tex. ibi, in l. Caio §. Impetor, num. 2. ff. de aliment. & cibar. legat. Bald. in l. 1. nu. 9. & 10. C. de legat. post alios Ias. d. l. diuortio, in princ. num. 25. vbi ex Anchar. cons. 254. Super primo quęsito, tradit, mulieri incumbere probãdi onus, quod alijs citatis tradit Menoch. d. cas. 170. n. 13. & ibi n. 15. scripsit ex Paul. cons. 388. aliàs 425. viso casu supra scripto, col. vltim. versicul. de alimentis veró, lib. 2. in nouis, iudicis arbitrium in hoc versari, vt ex personarum qualitate iudicet, an verisimiliter subsit futuræ turpitudinis suspicio, vel intolerabilis sæuitia.

4. Ego quidem, quod ad honestatis causam attinet, cùm inter extraneos res agitur, & vidua adolescentula est, vel aliàs pulchra, leue probationis onus, facileque pro ea esse debere iudicis arbitrium, duco; idque etiam si defuncti hęres honesta persona sit, & probatę opinionis; vt loquens in vidua pulchra, cui legata alimenta sunt adiecta conditione morandi cum hęredibus, respondit Bald. d. l. 1. numer. 10. C. de legat. vbi scripsit, eo casu conditionem vt turpem fore remittendam, etsi hęredes boni sint, & honesti, quia, inquit, habere malum nomen, & malam famam, est turpe l. facta §. si in danda ff. ad Trebell. conueniunt tradita per Surd. de aliment. d. titul. quarto, quęstio. 15. numer. 31. cum duob. sequentib. vbi alios allegat.

5. Ad pręsens etiam priuilegium spectat quod de hospitij exemptione notauit Mutius Surgens in adnotation. ad fratrem suum Mart. Anton. Surg. lib. 1. de Neapol. illustrata,

pag. in lib. meo, 412. vbi tradidit, viduas, honestatis causa, onere hospitij exemptas esse. Subdit tamen, quód diuites mulieres, quæ viris carent, tametsi à recipiendis domo militibus excusentur, tamen à pecuniaria contributione non excusantur; quia onus hospitij, patrimonij est onus, nõ personæ, vt habetur in l. 3. §. munus hospitis ff. de munerib. & honor. l. 3. C. de munerib. patrimonior. libr. 10. idcircó patrimonij ratio, quæ in diuidendis hospitibus est habenda, viduas diuites saluo honestatis iure, & priuilegio comprehendit. Quod secus est in alijs, qui speciali priuilegio dignitatis causa indulto, hoc onere sunt exempti, de quibus in l. final. §. final. ff. de muner. & honorib. ij enim nec hospites recipere tenentur, & à pecuniaria contributione hospitij causa indicta, eiusdem priuilegij iure eximuntur; aliás enim indulto priuilegio plenè non fruerentur, sed illo potiùs per indirectum fraudarentur; at verò viduę priuilegium nõ datur illius personæ causa & honore, sed propter honestatem cui plenè satisfit, si non admisso hospite onus patrimoniale supportet per pecuniariam cõtributionem.

6. Quinimó, etsi illa potiùs, hospitem admittere, quàm de patrimonio suo contribuere, eligat, audienda non erit quasi proprio renũtians priuilegio; quia honestatis ius, cuius causa vidua istius oneris immunis est, publicum est, quod idcircò priuatorum consensu tolli nequit l. ius publicum ff. de pact. tex. optim. in propositum in l. non aliter ff. de vsu, & habitat. vbi habetur, quòd mulier, cui vsus domus competit, non potest in ea hospitem recipere, nisi is sit, qui honestè cum ea habitaturus sit. Quod autem in vidua dicimus, etiam in illa quæ nunquam nupta est, æquè

æquè procedit, pariterquè in cōiugata cuius vir absens est.

7. Sed & si talis mulier sit, quæ inhonestè viuat, & meretricio etiam more, adhuc hospitem recipere cogenda non erit; cùm nec meretrix ipsa in lupanario publico constituta, ab aliquo compelli possit ad secum coeundum pretio dato, vt cum Couar. lib. 3. var. c. 14. nu. 2. & Menoch. qui alios refert, de arbitr. cent. 6. cas. 535. nu. 29. tradidimus sup. art. 9. ad fin. Et non obstat, priuilegium honestatis causa concessū, propter inhonestum viuēdi modum amitti, vt tradit Gregor. in l. 42. titul. 18. part. 3. verb. Vsare del mal, ad fin. & ita generale est, secundùm eum ibid. vt, qui delinquit in illud cuius causa priuilegium concessum est, priuilegium amittat; respondetur enim, mulieri virum non habenti, hospitij immunitatem nō competere, quia honesta est, sed ne ex contrario euentu inhonestum quid sequatur; ita vt, si inhonesta est, nouæ turpitudinis illi occasio non detur, si honesta, honestatis periculū, notamuè aliquā non patiatur. Porrò, hominū saltem opinione inhonestum esse, & turpe, viduam cum milite sub eodem tecto pernoctare, nemo non videt; vltra quám, quòd periculosum id valde sit, ita, vt qui malè suspicatur, sępe culpandus non sit; cúm & in bonis etiā & honestis simultanea cohabitatio, turpis iudicetur, secundùm Bald. in l. 1. nu. 10. C. de legat. in propositum vide multa notatu, & obseruatione digna ex sanctis Patribus, & Ecclesię Doctoribus adducta per Petr. Canis. in commentar. de Maria virgine lib. 2. c. 13. versicul. Verùm enim veró, vbi eleganter, & piè. Et nec impuberem apud eum oportet morari, vel educari, qui pudicitiæ illius possit insidiari l. penult. ff. vbi pupill. educar. deb. vbi notandus est tex. qui in impubere loquitur, quasi & in his sinistræ

ſuſpicioni locus eſſe poſſit.

8. Nec mirum, cùm & maſculos impuberes, mulieres pręgnantes reddidiſſe, hiſtorijs proditũ ſit; vt de illo qui cùm nouem annorum eſſet, nutricem ſuam grauidam effecit, teſtimonio D. Gregor. in Dialog. traditum extat, vt refert gloſſ. in ſumm. 20. quæſt. 1. cuius Doctores plurimi meminerũt, quos refert Tiraq.l.6. cõnubial. nu.37. vbi tamen addit, in Dialog. D. Gregor. iſtud omnino non reperiri, vt etiam aſſerunt Card. Flor. & Joan.de Anan.in c.1.nu. 5.de delict. puer or. vbi dicit, quòd ſatis mirandũ eſt, quomodo hoc gloſſ. illa poſuerit, & quód iſtud nullus perpẽderit, niſi d.Flor. De alio veró decem annorum, refert D. Hieronym. in epiſtola ad Vitalem, nutricem propriam concepiſſe, cuius etiam meminit Anan.d.c.1. num.6. & D. Hieronymi verba tranſcribit Tiraq.d. nu. 37. vbi ex eodem in eadem epiſtola tradit, Salomonem, & Achaz Reges, cúm eſſent vndecim, aut decem annorum, filios genuiſſe, illum, ſcilicet, Roboam, hunc, Ezechiam, & ipſos reges; quod item refert Anan.d. nu.5.& Coraſ. Miſcel. lib. 6. c.23. nu.4. vbi, hiſtoria, inquit, prodit, Salomonẽ, non dum decem annos natum, ſuo complexu, nutricem, filio Roboam, grauidam feciſſe, & Achaz in vndecimo anno filiũ ſuum Ezechiam genuiſſe, vt teſtatur D. Hieronym. in 2. part. epiſtol. ad Vitalem presbyterum. In fœminis ſanè, in quibus acceleratior eſt gignendi facultas, crebriùs hoc eueniet. Vnde, puellas, etſi minores duodecim annorum ſint, nõ debere edoceri in ſcholis virorum, tradidit Hiſpan. Munnoz de Eſcobar tract. de ratiocin. adminiſtrator.c.27.nu.39. vbi inquit, ſatis indecorum, & inuerecundũ eſſe, pueros ſimul cum puellis immiſceri, cùm & in minoribus duodecim, & quatuordecim

cim annorum luxuria vigere possit sufficiens ad generandum. Periculosa, itaque, maris & fœminæ sub eodem tecto pernoctatio est, & satis est, periculosam esse, vt turpem dicamus; qui enim amat periculum, in illo peribit, Ecclesiastic. 3. Quarè, si perire non vis, non maneas, sed fuge; nec fugam erubescas, gloriosa enim est quam præcipit Apost. 1. ad Corinth. 6. *fugite*, inquit, *fornicationem*, Nota verbum Apostolicum, non dixit, *resistite*, sed, *fugite*; sanè Petrus Apostolus cùm loquitur de aduersario nostro diabolo, qui tanquàm leo rugiens circuit quærens quem deuoret, non dicit, *fugite*, sed, *resistite, cui resistite*, inquit, *fortes in fide*. 1. c, 5. quasi, periculosius sit cum carne propria certamen, quàm cum diabolo; huic enim resistere, illud fugere, iubent Principes Apostolorum.

9. Eiusdem rei gratia, ne, inquam, quoduis honestati offendiculum præberetur, veteres Romani nocturna sacrificia mulieribus inhibuerunt: quippe quòd eo tempore magna daretur occasio peccandi: nec tantúm in materia de qua agimus, sed in alijs etiam: vnde lege alia duodecim tabular. cautũ erat, ne quis in vrbe cætus nocturnos agitaret. Quẽ morem imitata est Ecclesia in solennibus Sanctorũ: priùs enim, cultus causa, præcedente nocte vigilare in tẽplis, mos erat, quod postea honestatis causa sublatum est, in locum vigiliarum sacris ieiunijs institutis ac subrogatis, quæ Sanctorũ vigilias appellamus, antiquarum vigiliarum nomine retento: quod testatur Bapt. Mant. in Febr. sequentibus versibus.

Id quoque, nam scitu locus est dignissimus, addam,
Quòd nostri in templis atavi vigilare solebant,
Excubiasquè pati, solennia mane sequenti
Festa recepturi; morem noua sustulit ætas.

 Nam,

Nam, quia nox sceleri solet esse occasio, & illud
Obseruant, qui furta volunt committere, tempus,
Ieiunare diem, visum est sapientius, illam
Quæ prait, & clauso noctem dormire cubili.

10. Ad præsens item honestatis ius & priuilegium spectat vsus vrbis Romæ in quadragesimalibus stationibus: non enim eadẽ die mares & fœminæ, indulgentiarum causa in eodem templo conueniunt ad effundendas Deo preces statis illis indulgentiarũ diebus, vnde stationum nomẽ vsurpatũ est: sed distincti masculis & fœminis in vnumquodque stationum templum dies sunt: quod satis prouidè & salubriter Summi Pontifices decreuerunt, vt, dum sanctũ hoc separatim agitur, salua honestatis causa sanctiùs peragatur.

11. Nec ab his dissimile est, quod de mulierum à viris in templo discretione, ex more Iudæorum tradit Ioseph. de bello Iud. lib. 6. c. 6. cuius verba refert Card. Baron. annal. Ecclesiast. tom. 1. sub anno Christi 12. nu. 3. Ex quibus, inquit, probè intelligi potest, tam in ingressu templi, quàm etiam intra templum, & portis diuersis, & parietibus interpositis mulieres à viris fuisse distinctas: porrò, puerulos innocentes, de quibus nulla posset esse peccati suspicio, matres sequi, si vellẽt, non erat vetitum, quibus etiam liberum esset, si voluissent, magis patribus inhærere. Beda in Luc. c. 2. quem retulit idem Baron. nu. sequenti, eandem, dicit, apud illos fuisse consuetudinem, vt ad festa venientes, vel redeuntes in patriã, seorsum viri à mulieribus choros ducentes incederent: atque ex hac, aut illa causa, perditi pueri IESV occasionem fuisse, quorundam est opinio; quam tamen Baron. non probat, qui aliam assignat loco citato nu. 5.

12. Sed, quod ad propositum nostrum attinet, anti-

antiquus ille Hebræorum mos circà loci distinctionem inter masculos, & fęminas, tâ in templo, quàm in via ad illud, festorum tẽporibus, honestatis causa introductus est. Ob quam etiam apud nos in templis aliquibus, præsertim cęnobitarum, mulieres ab hominibus diuidũtur ligneo pariete interiecto, ita vt inuicem non videantur dũ deputato sedent loco; idquè Neapoli interpositis inter vtrosque linteis, aut simili quopiam, passim obseruari, testatur Anton. Surgen. de Neapoli illustrata lib. 1. c. 9. nu. 27. Sed res hęc ab antiquo est; nã ex D. Chrysostomo hom. 74. in Matth. refert Petr. Canisius Theologus Societatis IESV, lib. 2. de Maria virgine c. 13. vers. Quid, quód adeó, viros olim á mulieribus, cùm in ecclęsia conueniunt, ligneis parietibus fuisse secretos; & ex Clemẽte Romano tradit ibid. Apostolicum hoc esse institutũ, vt viri á mulieribus, & virgines ab alijs seorsum in templis versentur; & alia ibid. in propositum adducit doctissimus Canis.

Quibus apparet, pręsertim ex antiqua illa Hebræorum consuetudine, etiam ipso maritali iure, honestatis ius hac in parte maius esse; quia secundùm consuetudinem illã, vxores á viris in templo, & in itinere secernebantur honestatis causa; nec id quidem mirum, quando & in nuptijs, ac matrimonialibus coniunctionibus, non solùm quod liceat, sed & quod honestum est, seruari debeat, l. semper in coniunctionibus ff. de reg. iur. l. semper ff. de rit. nuptiar.

ARTICVLI XV.

Summaria.

1. *Filius, potiùs præsumitur legitimus, quàm adulterinus, quanuis mater eodem tempore adulterium commisisse probetur; & quanuis ipsa asseueret,*

ret, ex adultero filium concepisse; & tempore mortis sua id ita affirmet, filius illi credere non tenetur.

2. Delictum in dubio nõ præsumitur, & actus potiùs præsumitur factus tempore, & loco licito, quàm illicito.

Filius potiùs præsumitur genitus ex marito, quàm ex adultero, propter præsumptionem quæ potiùs pro possibili honesto sumenda est. Ibid. versic. Caeterùm.

3. Quæsita per vxorem, à viro ad eam peruenisse, præsumuntur, fauore honestatis, quæ præsumenda potiùs est, quam turpis acquisitio.

4. De mariti confessione asserentis, quæsita per vxorem ab eo illi non obuenisse, an valeat, & an turpis quæstus præsumptionem elidat.

5. Quæ acquisiuit mulier negotiatrix, aut quę honestam aliquam lucratoriam artem exercet, non præsumuntur, à viro illi obuenisse, sic limitata l. Quintus ff. de donat. inter vir. & vxor.

6. Acquisita per viduam intra annum luctus, ex bonis prædefuncti mariti præsumuntur acquisita ad euitandam turpis quæstus suspicionem.

7. Idem traditur in filia, quæ sub parentum cura & administratione est, vt acquisita per eam, ex bonis parentum acquisiuisse præsumatur. Et quid in filio sub patria potestate constituto.

8. In quæstione de acquisitis per concubinam, an, ab amasio acquisiuisse, præsumatur vxoris argumento, contraria referuntur opiniones, & negatiua probatur. Et nu. 19.

10. Præsumptio iuris perfectã facit probationem, & probandi contrariũ onus transfert in aduersarium.

11. Tormentorum vsus, subsidiarium est remediũ ad veritatem indagandam, quo iudices vti non debent quãdo modo alio de delicto contra reum constat. Et intelligitur tex. in l. 1 §. ipsas C. de naturalib. liber. cum Alc. constituta differentia inter iuris, & hominis præsumptionem.

12. In dispositione legis, & dispositione hominis de muliere honesta

honesta loquentis, mulier præsumitur honesta. Quod notatur ad leg. Regiam qua viduis honestis fori priuilegium conceditur.

13. *Honestatis qualitas à muliere allegari debet. Et idem traditur ex communi regula circà bonæ fidei præsumptionem, & quācunque aliā iuris præsumptionem, vt allegari debeat ab eo pro quo præsumitur. Et sufficit allegari etiam post conclusionem in causa.*

ARTIC. XV.

Quòd pro honestate præsumptio in dubio sumenda sit.

1. QVód in dubio præsumendum potiùs sit quod est possibile honestū, quám possibile inhonestum, notauit Bald. per tex. ibi in l. filium eum diffinimus, nu. 11. versicul. Item nota ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur. Ex quo infert, filium, potiùs legitimum præsumi debere, quám adulterinum, tametsi eodem tempore mater, adulteriū cōmisisse, probetur; & Bald. refert, & sequitur Menoc. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 54. num. 22. & 24. idem Author de arbitr. lib. 2. cas. 89. nu. 23. Et in tantúm procedit hęc præsumptio, quòd etsi mater ipsa affeueret, filium illū, non ex marito, sed ex adultero concepisse, talis confessio filio non noceat, vt tenuit gloss. in l. etiam ff. de probat. & in l. final. in fin. iuncto tex. ibi, eod. tit. nec si mortis tempore mater id affirmet, dicēs, quòd pro exoneratione conscientiæ suæ hoc declarat, filius illi credere tenetur, vt cū Cyn. & Iacob de Aret. tradit Bart. d. l. filium, nu. final. & pluribus citatis Menoch. d. casu 89. nu. 27. cum sequentib. Quanuis enim negari non possit, quòd matris assertio, præsertim cùm in extremis agit, aliquam faciat præsumptionem, illa tamen eliditur alia tanquám potiori, quæ honestatis causa

pro-

pro filio iure inducta est. Vnde inquit Bald. in l. 1. num. 34. C. de his qui accusar. non poss. quòd honesta coniectura inhonestam pręsumptionem excludit fauore innocentis, per text. in l. miles §. quæ propter, in fin. ff. de adult. repetit Menoch. d. præsumpt. 54. nu. 22.

2. Sed videtur, quòd nullum honestatis speciale in hoc consistat, sed potiùs præsumptio ista ad generalem iuris regulam, ac conclusionem spectet, secundùm quam, delictum in dubio non pręsumitur, sed potiùs actus licitus, vt est communis omnium ac frequens assertio per tex. in l. meritò ff. pro Soc. & vltra ordinarios latè Alc. tract. de pręsumption. regul. 3. præsūpt. 1. Mascard. de probat. conclus. 495. Menoch. d. tract. de præsumpt. lib. 5. pręsumpt. 2. per tot. vbi num. 20. & in pręsumpt. sequenti num. 120. & 121. ex Bart. in l. nō solùm §. sed vt probari, nu. 3 ff. de oper. nou. nuntiat. post Alciat. & alios quos refert, tradit, quòd actus qui certo loco, aut tēpore potuit esse licitus, alio verò illicitus, potiùs tempore & loco licito gestus, à lege pręsumitur, vt euitetur delictum. Atque ita, cùm filij generatio effici potuisset coniugali coitu, aut adulterino, quo per idē tempus mater vtebatur, ex generali illa iuris regula, ac conclusione absque vllo speciali fauore, honestatis causa inducto, ad cōiugalem potiùs pertinere, credendus erit. Ceterum, vt proposita conclusio de possibili honesto potiùs pręsumendo, in subiecto legitimæ filiationis exemplo verificetur, aduertendum erit, in exemplo illo probationē delicti in dubium non verti; pręsupponitur enim, matrem per illud tempus, quo, filium genuisse, dicitur, & cum viro proprio cohabitasse, & cum alieno cubasse; atque ita, quòd filius ex illo potiùs, quàm ex hoc coitu natus pręsumatur, non eò

pertinet,

pertinet, vt materá delicti præsumptione liberetur, de cuius probatione non dubitatur; sed vt filij conceptio, quæ hoc, aut illo tempore, & hoc, aut illo actu effici potuit, honesto potiùs, quàm inhonesto causata præsumatur, iuxta Bart. doctrinam d. l. non solùm §. sed vt probari, nu. 3. & aliorum de quibus Alciat. d. regul 3. præsump. 1. num. 2. & Menoch. locis proximè citatis. Quòd si adhuc dicat aliquis, nec sic in proposito exemplo fauorem honestatis reperiri, sed ipsius filij causa & fauore, natum potiús ex matrimonio præsumi, quàm ex adulterio; id enim important verba Bald. in l. 1. n. 34. C. de his qui accusar. non poss. vbi scripsit, quòd honesta coniectura inhonestam præsumptioné fauore innocentis prolis excludit, respódendum erit, hunc quidem filij fauoré, quem in hoc agnoscimus, filiũ ipsum honestatis causæ & iuri acceptum referre debere; idcircò, namque, fauor hic filio impertitur, vt matrimoniali potiùs, quã adulterino coitu editus præsumatur, cùm in ambiguo sit, hoc, aut illo conceptus fuisset; quia honesta coniectura inhonestam præsumptionem excludit, vt Bald. inquit, quasi sic filij in hoc fauor ab honesta pendeat coniectura, id est, à coniectura quã suadet honestas.

3. Rursus, ad eandem radicem pertinet præsumptio de qua in l. Quintus Mutius ff. de donation. inter vir. & vxor. vbi Iuriscõsult. ait, verius, & honestius esse, quæsita per vxorem, à viro ad eam peruenisse, præsumi, vt turpis quæstus præsumptio euitetur; cui conuenit l. etiam, in fin. & ibi gloss. C. eod. titul. notauit gloss. in l. cùm oportet, verb. ex eius substantia, versic. sed in vxore C. de bon. quæ liber. & ibi Bald. num. 12. & alij communiter secundùm Corn. ibid. col. final. prope fin. Alciat. de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 26. & pluribus citatis

tatis tradit Mascard. de probation. conclus. 30. nu. 1. vbi latè prosequitur, & rursus cõclus. 210. & cõcl. 1080. nu. 42. fusè item Menoch. de præsumption. lib. 3. præsumption. 51. vbi n. 3. scripsit, quód etsi pręsumptio ista aliás mulieri damnosa videatur, tenenda tamen est tanquàm eidem vtilis, quia vtilius videri debet, quod est honestius; si enim dicimus, mulieri ab alio vtiliter donatum esse, inhonestæ alicuius donationis suspicio quædã oboriretur. Et in tantùm pręualet pro honestate præsumptio, vt, etsi dicatur, maritum non donasse vxori res penes eam repertas, præsumi potiús debeat, furtiuè ab eo illam subtraxisse, quàm ab alio acquisiuisse, vt tradit Aretin. cons. 51. incip. Considerata, col. penult. versicul. Ad secundum, quem sequitur Alc. d. reg. 3. præsumpt. 6. num. 3.

4. Nec quidem cõtraria mariti assertio, præsentem elidit præsumptionẽ, quanuis cõtrarium vt certum, & commune probet Menoch. d. pręsumpt. 51. num. 27. cum sequentib. vbi in quęstione illa, an cõfessio mariti asserẽtis, quęsita per vxorem, ab eo illi non obuenisse, probet, res ipsius mulieris esse, duo considerat, vnum, an talis mariti confessio, turpis quæstus suspicionem tollat, de qua in d. l. Quintus, & eam tollere, affirmat pluribus ab eo citatis, ex quibus hanc esse receptam opinionem, asserit; aliud, an eiusmodi confessio probet, rem mulieris esse ad tollendum obstaculum donationis prohibitæ inter virum, & vxorem; &, nisi alię adsint præsumptiones, solam mariti confessionem ad id non valere, tradit, quia confessio inter personas aliás prohibitas, censetur simulata, & in fraudem legis facta l. qui testamentum ff. de probat. & ita intelligit contrariam aliorum sententiam quos refert ibid. numer. 28. non tamen omnino

omnino probans distinctionem circá hoc ab Alciat. traditam d. pręsumptio. 26. num. penult. & vltim.

Ego quidem in quæstione hac censeo, solam mariti confessionem, non solúm contra ius donationis inter coniuges prohibitorium non valere, propter fraudulentę cõfessionis inter personas prohibitas pręsumptionem, de qua in d.l. qui testamentũ, sed nec elidere turpis quęstus suspicionem de qua in d. l. Quintus; cùm enim maritus ait, res ab vxore quęsitas, suas ipsius non esse, nec à se vxori obuenisse, quid aliud dicit, quã ab alio ad illam peruenisse? porró, turpis quæstus suspicio, de qua in d.l. Quintus, non in alio, quàm in hoc ipso consistit, dũ, quæ á marito mulier non habet, ab alio turpiter habere, existimatur. Cæterùm, si maritus declaret, ab honesta aliqua persona rem vxori suæ donatam fuisse, credendum illi erit ad euitandam turpis quęstus suspicionem, propter honestam acquisitionis causam ab eo expressam, non tamen si alia non adsint adminicula, ad euadendam prohibitę donationis præsumptionem; atque ita, in casu isto communem sententiam accipio, cum traditis per Menoch. loco citato.

5. In muliere autem negotiatrice, aut quæ honestam aliquam lucratoriam artem exerceat, turpis quæstus præsumptio cessat, & ideo quę eiusmodi mulier acquirit, à viro illi obuenire, non pręsumuntur, sic limitata communi traditione, & pręsumptione d. l. Quintus; & est communis limitatio, quam tenuit Bald. in l. cùm oportet, num. 12. in fin. C. de bon. quæ liber. quem sequitur Alc. d. regul. 3. præsumpt. 26. versicul. Sextò non procedit, numer. 10. & 11. & alijs citatis Mascard. d. conclus. 30. numer. 15. & 18. & conclus. 214. num. 11.

num. 11. Menoch. d. pręsumpt. 51. nu. 32. & sequēti. Et est aduertendum, quòd sola ipsa mulieris honesta negotiatio, & artis exercitium turpis quęstus suspicionem excludit, & prohibitæ inter coniuges donationis præsumptionem, ita vt, quicquid acquirit, industria sua honestè acquisitum præsumatur.

6. In vidua intra luctus annum, idem probant omnes vnanimiter, quod in coniugata, vt ex bonis prędefuncti mariti præsumatur acquisiuisse ad turpis quæstus suspicionem eui tandam, quæ facilè suboriretur, si, intra breue tēpus post viri mortē, aliunde quàm ex bonis illius acquisiuisse, diceretur; & ita tradit Alc. d. præsumpt. 26. versic. Secundó declara, nu. 4. & pluribus citatis Menoch. d. præsumpt. 51. num. 14. & sequenti, & receptissimam esse nostrorū sententiam, scripsit Mascard. d. conclus. 30. nu. 4.

7. Pariquè ratione, in filia quæ sub parentū cura, & administratione est, id idem probandum erit. Et, sanè, in quæsitis á filio sub patria potestate constituto gloss. Ioan. secuta in l. cùm oportet; verb. ex eius substantia, versic. Itē quid si dubitetur. C. de bon. quę liber. scripsit, qualitatem personarum debere attendi, ita vt, si filius industriosus non sit, & pater diues sit, ex re patris acquisita præsumantur; è contra veró, si filius industriosus sit, & pater pauper, quæ acquisiuit, aduentitia præsumantur; sequuntur Bart. ibi nu. penult. in fin. & alij secūdùm Mascard. de probat. cōclus. 221. Bald. verò ibid. num. 11. distinguit inter filium qui paternū patrimonium administrabat, & eum, cuius negotiatio de re patris non erat; quā distinctionē sequitur Menoch. d. lib. 3. pręsumpt. 50. nu. 1. & 3. & ibi nu. 5. & 6. duos alios casus subiungit, quorum vltimus est, quando verè sumus in dubio, & hoc casu, inquit, præsumitur pro possessore,

& quia

& qui agit, probare debet, secundùm gloss. d. verb. ex eius substantia, in fin. In filia verò quę habitat in domo parentum, pręsumptio alia vehementior est, honestatis causa inducta, illa, inquam, quam in coniugata probat Iurisconsult. d. l. Quintus. ff. de donat. inter vir. & vxor. quia eadem ratio de suspicione turpis quæstus vitanda militat in filia. Quarè, etsi sui iuris illa sit, si non doceat, aliunde sibi obuenisse, quæ possidet, æquè præsumptioni huic locus erit; nec id quidem ęgrè ferre debet, quasi in re pecuniaria sibi damnosum, cùm, quod honestius est, vtilius sibi reputare, debeat, vt in coniugata scripsit Menoch. d. præsumpt. 51. nu. 3.

8. Circà concubinam veró, quęrunt Doctores, an eadem præsumptio locum habeat, vt, quæsita per eam, ab amasio accepisse, præsumatur; quod in illa, vxoris exemplo, seu argumento ęquè probat Bald. d. l. cùm oportet, num. 12. versicul. Idem puto, & in l. 1. num. 1. C. de naturalib. liber. cuius dictum ibi, sequitur, & singulare reputat Fräcisç. Cremens. singul. 6. incip. Tuscis, & sequuntur alij, citati à Mascard. d. conclus. 30. num. 3. ampliat. 1. & á Menoch. d. libr. 3. præsumpt. 51. ampliat. 2. num. 7. vbi pro hac sententia ponderat tex. in d. l. 1. §. ipsas. C. de natural. liber. quo illam satis sibi probari, scripsit, eamquè ibid. numer. sequentib. latè defendit aduersùs Alc. d. regul. 3. præsumpt. 26. num. 2. & 3. & Paris. cons. 80. numer. 23. lib. 1. ab eo citatos; cum quibus sentit Mascard. Alc. solùm citato d. conclus. 30. num. 3. in fin. & clariùs conclus. 340. nu. 2. cum sequentib.

Nec sanè posterior hęc opinio displicet, attenta ratione, qua in vxore præsumptio acquisitionis honestatis causa inducta est; hæc enim ratio, non solùm cessat in concubina,

 sed

suspicioni locus esse possit.

8. Nec mirum, cùm & masculos impuberes, mulieres prægnantes reddidisse, historijs proditũ sit; vt de illo qui cùm nouem annorum esset, nutricem suam grauidam effecit, testimonio D. Gregor. in Dialog. traditum extat, vt refert gloss. in summ. 20. quæst. 1. cuius Doctores plurimi meminerũt, quos refert Tiraq. l. 6. cõnubial. nu. 37. vbi tamen addit, in Dialog. D. Gregor. istud omnino non reperiri, vt etiam asserunt Card. Flor. & Joan. de Anan. in c. 1. nu. 5. de delict. pueror. vbi dicit, quòd satis mirandũ est, quomodo hoc gloss. illa posuerit, & quòd istud nullus perpẽderit, nisi d. Flor. De alio veró decem annorum, refert D. Hieronym. in epistola ad Vitalem, nutricem propriam concepisse, cuius etiam meminit Anan. d. c. 1. num. 6. & D. Hieronymi verba transcribit Tiraq. d. nu. 37. vbi ex eodem in eadem epistola tradit, Salomonem, & Achaz Reges, cúm essent vndecim, aut decem annorum, filios genuisse, illum, scilicet, Roboam, hunc, Ezechiam, & ipsos reges; quod item refert Anan. d. nu. 5. & Coras. Miscel. lib. 6. c. 23. nu. 4. vbi, historia, inquit, prodit, Salomonẽ, non dum decem annos natum, suo complexu, nutricem, filio Roboam, grauidam fecisse, & Achaz in vndecimo anno filiũ suum Ezechiam genuisse, vt testatur D. Hieronym. in 2. part. epistol. ad Vitalem presbyterum. In fœminis sanè, in quibus acceleratior est gignendi facultas, crebriùs hoc eueniet. Vnde, puellas, etsi minores duodecim annorum sint, nõ debere edoceri in scholis virorum, tradidit Hispan. Munnoz de Escobar tract. de ratiocin. administrator. c. 27. nu. 39. vbi inquit, satis indecorum, & inuerecundũ esse, pueros simul cùm puellis immisceri, cùm & in minoribus duodecim, & quatuordecim

cim annorum luxuria vigere possit sufficiens ad generandum. Periculosa, itaque, maris & fœminæ sub eodem tecto pernoctatio est, & satis est, periculosam esse, vt turpem dicamus; qui enim amat periculum, in illo peribit, Ecclesiastic. 3. Quarè, si perire non vis, non maneas, sed fuge; nec fugam erubescas, gloriosa enim est quam præcipit Apost. 1. ad Corinth. 6. *fugite*, inquit, *fornicationem*, Nota verbum Apostolicum, non dixit, *resistite*, sed, *fugite*; sanè Petrus Apostolus cùm loquitur de aduersario nostro diabolo, qui tanquàm leo rugiens circuit quærens quem deuoret, non dicit, *fugite*, sed, *resistite, cui resistite*, inquit, *fortes in fide*. 1. c, 5. quasi, periculosius sit cum carne propria certamen, quàm cum diabolo; huic enim resistere, illud fugere, iubent Principes Apostolorum.

9. Eiusdem rei gratia, ne, inquam, quoduis honestati offendiculum præberetur, veteres Romani nocturna sacrificia mulieribus inhibuerunt: quippe quòd eo tempore magna daretur occasio peccandi: nec tantùm in materia de qua agimus; sed in alijs etiam: vnde lege alia duodecim tabular. cautū erat, ne quis in vrbe cætus nocturnos agitaret. Quē morem imitata est Ecclesia in solennibus Sanctorū: priùs enim, cultus causa, præcedente nocte vigilare in tēplis, mos erat, quod postea honestatis causa sublatum est, in locum vigiliarum sacris ieiunijs institutis ac subrogatis, quæ Sanctorū vigilias appellamus, antiquarum vigiliarum nomine retento: quod testatur Bapt. Mant. in Febr. sequentibus versibus.

Id quoque, nam scitu locus est dignissimus, addam,
Quòd nostri in templis ataui vigilare solebant,
Excubiasquè pati, solennia manè sequenti
Festa recepturi; morem noua sustulit ætas.

Nam, quia nox sceleri solet esse occasio, & illud
Obseruant, qui furta volunt committere, tempus,
Ieiunare diem, visum est sapientius, illam
Quae prait, & clausa noctem dormire cubili.

10. Ad presens item honestatis ius & priuilegium spectat vsus vrbis Romae in quadragesimalibus stationibus: non enim eadẽ die mares & foeminae, indulgentiarum causa in eodem templo conueniunt ad effundendas Deo preces statis illis indulgentiarũ diebus, vnde stationum nomẽ vsurpatũ est: sed distincti masculis & foeminis in vnumquodque stationum templum dies sunt: quod satis prouidè & salubriter Summi Pontifices decreuerunt, vt, dum sanctũ hoc separatim agitur, salua honestatis causa sanctiùs peragatur.

11. Nec ab his dissimile est, quod de mulierum à viris in templo discretione, ex more Iudeorum tradit Ioseph. de bello Iud. lib. 6. c. 6. cuius verba refert Card. Baron. annal. Ecclesiast. tom. 1. sub anno Christi 12. nu. 3. Ex quibus, inquit, probè intelligi potest, tam in ingressu templi, quám etiam intra templum, & portis diuersis, & parietibus interpositis mulieres à viris fuisse distinctas: porró, puerulos innocentes, de quibus nulla posset esse peccati suspicio, matres sequi, si vellẽt, non erat vetitum, quibus etiam liberum esset, si voluissent, magis patribus inhaerere. Beda in Luc. c. 2. quem retulit idem Baron. nu. sequenti, eandem, dicit, apud illos fuisse consuetudinem, vt ad festa venientes, vel redeuntes in patriã, seorsum viri à mulieribus choros ducentes incederent: atque ex hac, aut illa causa, perditi pueri IESV occasionem fuisse, quorundam est opinio; quam tamen Baron. non probat, qui aliam assignat loco citato nu. 5.

12. Sed, quod ad propositum nostrum attinet, anti-

antiquus ille Hebræorum mos circà loci distinctionem inter masculos, & fęminas, tâ in templo, quàm in via ad illud, festorum tẽporibus, honestatis causa introductus est. Ob quam etiam apud nos in templis aliquibus, præsertim cęnobitarum, mulieres ab hominibus diuidũtur ligneo pariete interiecto, ita vt inuicem non videantur dũ deputato sedent loco; idquè Neapoli interpositis inter vtrosque linteis, aut simili quopiam, passim obseruari, testatur Anton. Surgen. de Neapoli illustrata lib. 1. c. 9. nu. 27. Sed res hęc ab antiquo est; nã ex D. Chrysostomo hom. 74. in Matth. refert Petr. Canisius Theologus Societatis IESV, lib. 2. de Maria virgine c. 13. vers. Quid, quód adeó, viros olim á mulieribus, cùm in ecclęsia conueniunt, ligneis parietibus fuisse secretos; & ex Clemẽte Romano tradit ibid. Apostolicum hoc esse institutũ, vt viri á mulieribus, & virgines ab alijs seorsum in templis versentur; & alia ibid. in propositum adducit doctissimus Canis.

Quibus apparet, pręsertim ex antiqua illa Hebræorum consuetudine, etiam ipso maritali iure, honestatis ius hac in parte maius esse; quia secundùm consuetudinem illã, vxores á viris in templo, & in itinere secernebantur honestatis causa; nec id quidem mirum, quando & in nuptijs, ac matrimonialibus coniunctionibus, non solùm quod liceat, sed & quod honestum est, seruari debeat, l. semper in coniunctionibus ff. de reg. iur. l. semper ff. de rit. nuptiar.

ARTICVLI XV.

Summaria.

1\. *Filius, potiùs præsumitur legitimus, quàm adulterinus, quanuis mater eodem tempore adulterium commisisse probetur; & quanuis ipsa asseueret,*

ret, ex adultero filium concepisse; & tempore mortis sua id ita affirmet, filius illi credere non tenetur.

2. *Delictum in dubio nõ præsumitur, & actus potiùs præsumitur factus tempore, & loco licito, quàm illicito.*

Filius potiùs præsumitur genitus ex marito, quàm ex adultero, propter præsumptionem quæ potiùs pro possibili honesto sumenda est. Ibid. versic. Caterùm.

3. *Quæsita per uxorem, à viro ad eam peruenisse, præsumuntur, fauore honestatis, quæ præsumenda potiùs est, quam turpis acquisitio.*

4. *De mariti confessione asserentis, quæsita per uxorem ab eo illi non obuenisse, an valeat, & an turpis quæstus præsumptionem elidat.*

5. *Quæ acquisiuit mulier negotiatrix, aut quę honestam aliquam lucratoriam artem exercet, non præsumuntur, à viro illi obuenisse, sic limitata l. Quintus ff. de donat. inter vir. & uxor.*

6. *Acquisita per viduam intra annum luctus, ex bonis præ- defuncti mariti præsumuntur acquisita ad euitandam turpis quæstus suspicionem.*

7. *Idem traditur in filia, quæ sub parentum cura & administratione est, ut acquisita per eam, ex bonis parentum acquisiuisse præsumatur. Et quid in filio sub patria potestate constituto.*

8. *In quæstione de acquisitis per concubinam, an, ab amasio acquisiuisse, præsumatur uxoris argumento, contraria referuntur opiniones, & negatiua probatur. Et nu. 19.*

10. *Præsumptio iuris perfectã facit probationem, & probandi contrariũ onus transfert in aduersarium.*

11. *Tormentorum usus, subsidiarium est remediũ ad veritatem indagandam, quo iudices uti non debent quãdo modo alio de delicto contra reum constat. Et intelligitur tex. in l. 1 §. ipsas C. de naturalib. liber. cum Alc. constituta differentia inter iuris, & hominis præsumptionem.*

12. *In dispositione legis, & dispositione hominis de muliere honesta*

honesta loquentis, mulier præsumitur honesta. Quod notatur ad leg. Regiam qua viduis honestis fori priuilegium conceditur.

13\. *Honestatis qualitas à muliere allegari debet. Et idem traditur ex communi regula circà bonæ fidei præsumptionem, & quãcunque aliã iuris præsumptionem, vt allegari debeat ab eo pro quo præsumitur. Et sufficit allegari etiam post conclusionem in causa.*

ARTIC. XV.

Quòd pro honestate præsumptio in dubio sumenda sit.

1\. QVód in dubio præsumendum potiùs sit quod est possibile honestũ, quám possibile inhonestum, notauit Bald. per tex. ibi in l. filium eum diffinimus, nu. 11. versicul. Item nota ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur. Ex quo infert, filium, potiùs legitimum præsumi debere, quám adulterinum, tametsi eodem tempore mater, adulteriũ cõmisisse, probetur; & Bald. refert, & sequitur Menoc. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 54. num. 22. & 24. idem Author de arbitr. lib. 2. cas. 89. nu. 23. Et in tantùm procedit hæc præsumptio, quòd etsi mater ipsa asseueret, filium illũ, non ex marito, sed ex adultero concepisse, talis confessio filio non noceat, vt tenuit gloss. in l. etiam ff. de probat. & in l. final. in fin. iuncto tex. ibi, eod. tit. nec si mortis tempore mater id affirmet, dicẽs, quòd pro exoneratione conscientiæ suæ hoc declarat, filius illi credere tenetur, vt cũ Cyn. & Iacob de Arer. tradit Bart. d. l. filium, nu. final. & pluribus citatis Menoch. d. casu 89. nu. 27. cum sequentib. Quanuis enim negari non possit, quòd matris assertio, præsertim cùm in extremis agit, aliquam faciat præsumptionem, illa tamen eliditur alia tanquám potiori, quæ honestatis causa pro

pro filio iure inducta est. Vnde inquit Bald. in l. 1. num. 34. C. de his qui accusar. non poss. quód honesta coniectura inhonestam prçsumptionem excludit fauore innocentis, per text. in l. miles §. quæ propter, in fin. ff. de adult. repetit Menoch. d. præsumpt. 54. nu. 22.

2. Sed videtur, quòd nullum honestatis speciale in hoc consistat, sed potiùs præsumptio ista ad generalem iuris regulam, ac conclusionem spectet, secundùm quam, delictum in dubio non prçsumitur, sed potiùs actus licitus, vt est communis omnium ac frequens assertio per tex. in l. meritò ff. pro Soc. & vltra ordinarios latè Alc. tract. de prçsumption. regul. 3. præsũpt. 1. Mascard. de probat. conclus. 495. Menoch. d. tract. de præsumpt. lib. 5. prçsumpt. 2. per tot. vbi num. 20. & in prçsumpt. sequenti num. 120. & 121. ex Bart. in l. nõ solùm §. sed vt probari, nu. 3 ff. de oper. nou. nuntiat. post Alciat. & alios quos refert, tradit, quòd actus qui certo loco, aut tẽpore potuit esse licitus, alio verò illicitus, potiùs tempore & loco licito gestus, à lege prçsumitur, vt euitetur delictum. Atque ita, cùm filij generatio effici potuisset coniugali coitu, aut adulterino, quo per idẽ tempus mater vtebatur, ex generali illa iuris regula, ac conclusione absque vllo speciali fauore, honestatis causa inducto, ad cõiugalem potiùs pertinere, credendus erit. Cçterum, vt proposita conclusio de possibili honesto potiùs prçsumendo, in subiecto legitimæ filiationis exemplo verificetur, aduertendum erit, in exemplo illo probationẽ delicti in dubium nòn verti; prçsupponitur enim, matrem per illud tempus, quo, filium genuisse, dicitur, & cum viro proprio cohabitasse, & cum alieno cubasse; atque ita, quòd filius ex illo potiùs, quàm ex hoc coitu natus prçsumatur, non eò pertinet,

pertinet, vt materá delicti præsumptione liberetur, de cuius probatione non dubitatur; sed vt filij conceptio, quæ hoc, aut illo tempore, & hoc, aut illo actu effici potuit, honesto potiùs, quàm inhonesto causata præsumatur, iuxta Bart. doctrinam d. l. non solùm §. sed vt probari, nu. 3. & aliorum de quibus Alciat. d. regul 3. præsump. 1. num. 2. & Menoch. locis proximè citatis. Quòd si adhuc dicat aliquis, nec sic in proposito exemplo fauorem honestatis reperiri, sed ipsius filij causa & fauore, natum potiús ex matrimonio præsumi, quàm ex adulterio; id enim important verba Bald. in l. 1. n. 34. C. de his qui accusar. non poss. vbi scripsit, quòd honesta coniectura inhonestam præsumptionē fauore innocentis prolis excludit, respōdendum erit, hunc quidem filij fauorē, quem in hoc agnoscimus, filiū ipsum honestatis causæ & iuri acceptum referre debere; idcircò, namque, fauor hic filio impertitur, vt matrimoniali potiùs, quā adulterino coitu editus præsumatur, cùm in ambiguo sit, hoc, aut illo conceptus fuisset; quia honesta coniectura inhonestam præsumptionem excludit, vt Bald. inquit, quasi sic filij in hoc fauor ab honesta pendeat coniectura, id est, à coniectura quā suadet honestas.

3. Rursus, ad eandem radicem pertinet præsumptio de qua in l. Quintus Mutius ff. de donation. inter vir. & vxor. vbi Iuriscōsult. ait, verius, & honestius esse, quæsita per vxorem, à viro ad eam peruenisse, præsumi, vt turpis quæstus præsumptio euitetur; cui conuenit l. etiam, in fin. & ibi gloss. C. eod. titul. notauit gloss. in l. cùm oporteret, verb. ex eius substantia, versic. sed in vxore C. de bon. quæ liber. & ibi Bald. num. 12. & alij communiter secundùm Corn. ibid. col. final. prope fin. Alciat. de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 26. & pluribus citatis

catis tradit Mascard. de probation. conclus. 30. nu. 1. vbi latè prosequitur, & rursus cōclus. 210. & cōcl. 1080. nu. 42. fusè item Menoch. de præsumption. lib. 3. præsumption. 51. vbi n. 3. scripsit, quód etsi pręsumtio ista aliás mulieri damnosa videatur, tenenda tamen est tanquàm eidem vtilis, quia vtilius videri debet, quod est honestius; si enim dicimus, mulieri ab alio vtiliter donatum esse, inhonestæ alicuius donationis suspicio quædā oboriretur. Et in tantùm pręualet pro honestate præsumptio, vt, etsi dicatur, maritum non donasse vxori res penes eam repertas, præsumi potiús debeat, furtiuè ab eo illam subtraxisse, quàm ab alio acquisiuisse, vt tradit Aretin. cons. 51. incip. Considerata, col. penult. versicul. Ad secundum, quem sequitur Alc. d. reg. 3. præsumpt. 6. num. 3.

4. Nec quidem cōtraria mariti assertio, præsentem elidit præsumptionē, quanuis cōtrarium vt certum, & commune probet Menoch. d. pręsumpt. 51. num. 27. cum sequentib. vbi in quęstione illa, an cō-fessio mariti asserētis, quę-sita per vxorem, ab eo illi non obuenisse, probet, res ipsius mulieris esse, duo considerat, vnum, an talis mariti confessio, turpis quæstus suspicionem tollat, de qua in d. l. Quintus, & eam tollere, affirmat pluribus ab eo citatis, ex quibus hanc esse receptam opinionem, asserit; aliud, an eiusmodi confessio probet, rem mulieris esse ad tollendum obstaculum donationis prohibitæ inter virum, & vxorem; &, nisi alię adsint præsumptiones, solam mariti confessionem ad id non valere, tradit, quia confessio inter personas aliás prohibitas, censetur simulata, & in fraudem legis facta l. qui testamentum ff. de probat. & ita intelligit contrariam aliorum sententiam quos refert ibid. numer. 28. non tamen omnino

omnino probans distinctionem circá hoc ab Alciat. traditam d. præsumptio. 26. num. penult. & vltim.

Ego quidem in quæstione hac censeo, solam mariti confessionem, non solúm contra ius donationis inter coniuges prohibitorium non valere, propter fraudulentę cōfessionis inter personas prohibitas pręsumptionem, de qua in d.l. qui testamentū, sed nec elidere turpis quęstus suspicionem de qua in d. l. Quintus; cùm enim maritus ait, res ab vxore quęsitas, suas ipsius non esse, nec à se vxori obuenisse, quid aliud dicit, quā ab alio ad illam peruenisse? porró, turpis quæstus suspicio, de qua in d.l. Quintus, non in alio, quàm in hoc ipso consistit, dū, quæ á marito mulier non habet, ab alio turpiter habere, existimatur. Cæterùm, si maritus declaret, ab honesta aliqua persona rem vxori suæ donatam fuisse, credendum illi erit ad euitandam turpis quęstus suspicionem, propter honestam acquisitionis causam ab eo expressam, non tamen si alia non adsint adminicula, ad euadendam prohibitę donationis præsumptionem; atque ita, in casu isto communem sententiam accipio, cum traditis per Menoch. loco citato.

5. In muliere autem negotiatrice, aut quæ honestam aliquam lucratoriam artem exerceat, turpis quæstus præsumptio cessat, & ideo quę eiusmodi mulier acquirit, à viro illi obuenire, non pręsumuntur, sic limitata communi traditione, & pręsumptione d. l. Quintus; & est communis limitatio, quam tenuit Bald. in l. cùm oportet, num. 12. in fin. C. de bon. quæ liber. quem sequitur Alc. d. regul. 3. præsumpt. 26. versicul. Sextò non procedit, numer. 10. & 11. & alljs citatis Mascard. d. conclus. 30. numer. 15. & 18. & conclus. 214. num. 11.

& qui agit, probare debet, secundùm gloss. d. verb. ex eius substantia, in fin. In filia verò quę habitat in domo parentum, pręsumptio alia vehementior est, honestatis causa inducta, illa, inquam, quam in coniugata probat Iurisconsult. d. l. Quintus. ff. de donat. inter vir. & vxor. quia eadem ratio de suspicione turpis quæstus vitanda militat in filia. Quarè, etsi sui iuris illa sit, si non doceat, aliunde sibi obuenisse, quæ possidet, æquè præsumptioni huic locus erit; nec id quidem ęgrè ferre debet, quasi in re pecuniaria sibi damnosum, cùm, quod honestius est, vtilius sibi reputare, debeat, vt in coniugata scripsit Menoch. d. præsumpt. 51. nu. 3.

8. Circà concubinam verò, quęrunt Doctores, an eadem præsumptio locum habeat, vt, quæsita per eam, ab amasio accepisse, præsumatur; quod in illa, vxoris exemplo, seu argumento ęquè probat Bald. d. l. cùm oportet, num. 12. versicul. Idem puto, & in l. 1. num. 1. C. de naturalib. liber. cuius dictum ibi, sequitur, & singulare reputat Fráciśc. Cremens. singul. 6. incip. Tuscis, & sequuntur alij, citati à Mascard. d. conclus. 30. num. 3. ampliat. 1. & á Menoch. d. libr. 3. præsumpt. 51. ampliat. 2. num. 7. vbi pro hac sententia ponderat tex. in d. l. 1. §. ipsas. C. de natural. liber. quo illam satis sibi probari, scripsit, eamquè ibid. numer. sequentib. latè defendit aduersùs Alc. d. regul. 3. præsumpt. 26. num. 2. & 3. & Paris. cons. 80. numer. 23. lib. 1. ab eo citatos; cum quibus sentit Mascard. Alc. solùm citato d. conclus. 30. num. 3. in fin. & clariùs conclus. 340. nu. 2. cum sequentib.

Nec sanè posterior hęc opinio displicet, attenta ratione, qua in vxore præsumptio acquisitionis honestatis causa inducta est; hæc enim ratio, non solùm cessat in concubina,

 sed

ſed contrarium potiùs in illa ſuadet; ideo, namque, vxor à marito acquiſiuiſſe, prçſumitur, vt turpis acquiſitionis præsũptio euitetur, quæ eſt ratio d. l. Quintus; modó verò, ſi vxoris argumẽto dicimus, quòd præſumitur, cõcubinã ab amaſio acquiſiuiſſe quæ concubinatus tẽpore acquiſiuit, nõ ſolùm turpis quæſtus præſumptionem euitamus, ſed eam potiùs apertè introducim⁹; quid enim aliud eſt dicere, cõcubinã à concubinario ſuo acquiſiuiſſe quæ lucrata eſt, quã turpia lucra, & turpẽ quæſtũ dicere? quarè, ſi in quæſitis ab ea, honeſtatis cauſam prætendimus, quę in dubio præſumẽda eſt, ipſa nos cogit dicere, quãdiu contrariũ nõ edocetur, quòd ab amaſio ad illã non peruenerunt; nec arctanda eſt mulier poſſeſſionis ſuæ titulũ edocere, ſeu edicere, ſed ſufficit ei, dicere, poſſideo, l. cogi. C. de petition. hęreditat. l. fin. C. de rei vendic. bonus tex. in l. ſi deſũctus C. arb. tutel.

9. Et non obſtat Menoch. conſideratio d. præſumpt. 51. nu. 8. & ſequẽtib. vbi ſcripſit, eandẽ rationẽ militare in concubina, quę in vxore; ſi enim cõcubina ab amaſio acquiſiuiſſe non prçſumitur, ab alio turpiter acquiſiuiſſe, prçſumetur, vt igitur hæc turpis quęſtus prçſumptio euitetur in illa, quę maritali retinetur affectu l. cõcubinã, & ibi Bart. & reliqui ff. de concubin. & à lege honeſtæ perſonæ loco habetur l. Maſſurius, vbi Alc. ff. de verbor. ſignificat. quæſita per eam concubinatus tẽpore, ab amaſio perueniſſe, præſumendum eſt ex eadẽ illa ratione, quã in vxore conſiderat Iuriſconſult. d. l. Quintus. Sed omiſſa reſpõſione Alc. d. præſumpt. 26. num. 2. vbi dixit, legem faciliús turpem quæſtum præſumere in concubina, quám in vxore, quaſi in illa quæ turpiter viuit in concubinatu, inconueniens non ſit, ſi ab alio turpiter acquiſiuiſſe, præſumatur, dũ non præſumitur á cõcubina-

cubinario ipso acquisiuisse; hac, inquam, responsione omissa, quę turpis quęstus pręsumptionem vndequaque secum inuoluit, respondendum erit, diuersam omnino esse ratioñe in vxore, & concubina; quia in vxore, dum à marito accepisse, præsumimus ad euitandam turpis quæstus pręsumptionem, honestã acquisitionis causam reperimus; at verò si in concubina eandem recipimus præsumptionem turpis quæstus euitãdi gratia, hac ipsa præsumptione, qua turpis quęstus pręsumptionem declinare intendimus, in turpem quæstum certò incidimus; nõ est ergo talis admittenda pręsumptio, quę contrariũ eius quod illa aliàs intẽditur, in cõcubina effectum operatur.

10. Tex. veró in d. l. 1. §. ipsas, non ita vt visum est Menoch. contrariã sentẽtiã probat, qui potiùs pro ista retorqueri potest; dum enim, concubinã negantẽ ab amasio obtinere quę possidet, tormẽtis subijci, iubet, planè ostendit, pręsumptionẽ legis contra eã nõ adesse, si enim talis pręsumptio adesset, ad plenã rei probationẽ tormentis opus nõ esset, ipsa, nãque, legis, seu iuris præsumptio vbi adest, perfectam facit probationẽ, vt alia opus nõ sit, & liquidissima dicitur probatio, iuxta glo. final. in fin. in l. si tutor. C. de pericul. tutor. quã vt notabilẽ commendat Ias. post alios quos refert, in l. licèt Imperator, nu. 8. ff. de leg. 1. Alc. de pręsumpt. in pręludijs. 3. p. n. 3. & alijs citatis tradit Mascard. de probat. cõcl. 1222. ampliat. 3. & ibi n. 2. tradit, quòd præsumptio iuris, releuat ab onere probãdi, illudq; in aduersariũ trãsfert, vt respondit Dec. cõs. 32. col. penult. in fin. & sępe alibi, quẽ & alios refert ibid. ac deniq;, quòd eiusmodi præsũptio, dicatur vera & propria probatio, pluribus citatis tradit Menoc. d. tract. de pręsũpt. li. 1. q. 36. n. 5. vbi n. 8. subdit, quòd rectè Interpretes nr̃i

vno ore scribunt, præsumptionem iuris facere probationem euidentem, claram & manifestam.

11. Cùm ergo cõmuni calculo ita tradatur, bene infertur, præsumptionem, de qua in d. §. ipsas, legis præsumptionẽ non esse; si enim eiusmodi esset, tormẽtis in cõcubinæ persona opus nõ esset ad perfectã acquisitorũ probationẽ eliciendã; si quidem, tunc demũ iudices tormẽtis vti debent, quãdo alijs probationibus delictũ nõ probatur, nõ verò cùm alijs probationibus de illo cõstat, vt ex cõmuni Interpretũ sentẽtia tradũt Cou. pract. c.23.nu.5. post.init. versic. Quibus profectó, Iul. Clar. in pract. criminal. quæst. 64. nu.5. est enim tortura subsidiarium quoddam remedium indagandę veritatis, ad quod non est deueniendum, nisi cęteri modi probationum deficiant, & contra reum indicia vrgeant, l. item apud Labeonem §. quęstionem ff. de iniur. post alios tradit Mascard. conclus. 1386 num. 3. Atque ita, tex. in d. §. ipsas, vbi concubina negans, ab amasio acquisiuisse, tormentis subijcitur exquirẽdę veritatis causa, non est intelligendus de præsumptione legis, quæ sola per se aduersús negantem liquidissimã faceret probationem, vt alia opus non esset, iuxta sup. dicta, quicquid de legis pręsumptione, aduersús Alc. d. regul. 3. præsumpt. 26. nu. 3. text. illum intelligat Menoch. d. lib. 3. præsumpt. 51. nu. 7. versic. Nec repugnat; meliús enim intelligitur de præsũptione hominis, seu coniectura, quę arbitratu iudicis posset esse ita efficax, quòd faceret sufficiẽs indicium ad torturã, vt intelligit Alc. d. nu. 3. quem secutus est Mascard. d. cõclus. 340. num. 6. & 7. hæc est enim differentia inter pręsumptionem iuris, & pręsumptionem hominis, quód illa, vera & propria dicitur probatio; hæc verò probationem sola non operatur, sed con-

iecturam in arbitrio iudicis positam, vt explicat Menoch. differentiam hāc ita tradens lib. 1. d. quæst, 36. nu. 10. cum sequentib.

12. Denique, ad eandē principalem cōclusionem pertinet generalis in quacunque dispositione pro honestate pręsumptio; semper enim, siue legis, siue hominis dispositio de muliere honesta loquatur, pro honestate mulieris, in dubio pręsumendum erit; vt tradit Mascard. de probat: conclus. 1066. nu. 3. & conclus. 1080. num. 41. vbi addit, mulierum virginitatem præsumi, secundùm Doctor. in c. 1. de adulter. & Paris. cons. 160. num. 28. vol. 4. Atque ita, vbi lex de muliere honesta loquitur, quia legis præsumptio pro muliere est, quód honesta sit, onus probandi contrarium aduersario incumbit; Mascard. locis citatis, vbi tradit, ex quibus mulieris inhonestas, & meretriciū probetur, de quo post eum fusè Farinac. in praxi criminal. tom. 4. titul. de delict. carn. quæst. 136. cap. 5. per tot. Quod est notandū ad leg. nostram qua viduis honestis, & mulieribus honestis quæ nunquā matrimonium contraxerunt, fori priuilegium cōceditur, de quo diximus sup. art. 4. sufficit enim, cōstare, mulierem, viduam esse, aut nunquam matrimonium contraxisse, vt legi locus sit, quanuis de honestate testes non deponant, dummodò cōtrarium non probetur.

13. Sed dubium est, an necesse sit, honestatis qualitatem simul cum viduitate allegare; videtur enim, quód omissio illius nō noceat; si quidem, dum se viduam proponit, quod probare, necesse habet, honestam esse, ipsa legis pręsumptione docet, ita vt alia qualitatis istius assertione, aut probatione non egeat. In contrarium veró, quòd honestatis qualitas necessariò alleganda sit, probatur ex communi traditione, qua asseritur, quód pręsumptio iuris

alleganda semper est, vt colligitur ex l. si adulteriũ cum incestu §. ijdem Pollioni, ibi, *vtique si error allegatur.* ff. de adulter. & ita esse regulam generalem, & notabilem, quę colligitur ex illo tex. quem singularem dixit, tradit Balb. in repetit. l. Celsus 3. part. nu. 4. versicul. Ex quo tex. ff. de vsucapion. secundùm quam regulam procedit, quod ibid. latè tradidit circà bonę fidei pręsumptionem; nam etsi illa in dubio pręsumatur, iuxta gloss. in c. si diligenti, verb. bona fides, de præscript. & Innoc. in c. vigilanti, eod. titul. & communem quã tradit Couar. in regul. possessor 2. part. §. 8. num. 2. de regul. iur. lib. 6. & pluribus citatis Surd. consi. 73. Quia Iacobus num. 50. vol. 1. hęc tamen communis conclusio intelligitur, dummodò bona fides à possidente allegetur, vt per Balb. d. nu. 4. vbi refert Bald. & Angel. in l. super longi, col. 3. C. de præscript. long. tempor. aduocatum de hoc admonentes, & Cepol. tract. de seruit. vrbanor. prędior. c. 20. col. 2. dicentem, quòd in hoc vidit multos errare, & alia ibi in propositum adducit d. numer. 4. cum sequentib. Iuxta quam regulam, & communem conclusionẽ, dicendum est in casu nostro, quòd etsi honestas in dubio præsumatur præsumptione iuris, alleganda tamen sit vbi à lege qualitas hęc requiritur. Sufficit verò, illam allegari etiam post conclusionem in causa, vt loquens in bonę fidei præsumptione, & quauis alia præsumptione iuris ex facto insurgente, cũ Alex. in d. §. ijdem Pollioni, in apost. ad Bart. & in l. 1. col. 2. C. vt quę desunt aduocat. & Panorm. per tex. ibi in c. dudum, col. 2. de elect. tradit Balb. loco citato, nu. 8.

ARTICVLI XVI.

Summaria.

1. Q*Vod honestum est præferri debet nõ ho-*

honesto, vt in legato pauperibus mulieribus relicto, & pro virginibus maritandis, ad quod praeligenda erunt, quae honesta sunt.

2. Legatum monasterio religiosarum relictum, cùm duo sunt in ciuitate, alterum virginum, alterum conuersarum, traditur, cui potiùs applicari debeat.

3. Honestatis fauore, ad legatũ pro virginibus maritandis relictum, ex honestis ea potius sunt assumenda quarũ honestas sub maiori est discrimine; idquè singulari S. Nicolai exemplo comprobatur.

4. Si vnus ex socijs communis domus eam locare vult personæ honestæ, alter inhonestæ; præferendus est qui honestæ locare vult, etiam si inhonesta pinguiorem vltra iustam offerat pensionem. Limitatur, si domus in lupanario sita est. ibid. in versicul. In casu verò.

5. Cum communi traditur, spurios, & naturales etiam, ad emphyteusim ecclesiasticam nominari non posse.

6. Ampliatur, vt procedat etiã si nominandi facultas concedatur per verba liberam omnino voluntatem importantia, contra Gam. & alios. Et respondetur ad l. cùm quidam ff. de leg. 2. quæ pro contraria opinione mouentur. nu. 7.

8. Traditur, quòd illegitimorum exclusio ab emphyteusi ecclesiastica, non pendet à iuris potestate, sed à voluntate ecclesiæ concedentis, ex Bart. & communi, contra Valasc.

9. Inhonesta persona, quæ, scilicet, in cõcubinatu, aut aliàs luxuriosè viuit, ad emphyteusim ecclesiasticam nominari non potest.

10. Explicatur Regia ord. Lusitana lib. 4. titul 36. §. 4. quatenus naturalem filium admittit ad successionem emphyteusis paternæ in casu de quo ibi, spurium verò non, & differentiæ ratio inter vtrumque assignatur.

11. An lex Regia d. §. 4. habeat locum in emphyteusi ecclesiastica, contrariæ opiniones referuntur, & contrariæ in senatu sententiæ; & pars nega-

negatiua vt verior probatur.

Limitatur ord d. §. 4. etiam in emphyteusi priuata, quãdo in concessione actũ fuit, vt naturalis in illam non succederet. ibid. in versicul. Caterùm.

12. *Legitimè natus ex naturali, aut spurio, ad emphyteusim ecclesiasticam nominari potest, etsi à radice infecta procedat; quanuis ad maioratus successionem non admittatur qui procedit à radice infecta; & assignatur ratio differentia inter unũ, & alterum casum.*

13. *Si emphyteuta ecclesia moriatur nulla facta nominatione, relicto filio naturali, & nepote legitimo, ex illo, aut ex filio alio naturali susceptо, succedet nepos in emphyteusim patre, & patruo exclusis, secundùm ius Regium ord. lib. 4. titul. 36. §. 4.*

14. *Idem traditur in emphyteusi priuata, vt nepos legitimus ex filio naturali, patri praferatur, in terminis ord. d. §. 4.*

15. *Quaritur an naturalis nominari possit ad emphyteusim quam nobilis aliquis, aut in dignitate constitutus concessit cum libera nominandi facultate. Affirmatiuè respondetur nu. 18.*

16. *In quastione, an filius naturalis substitutum excludat, testatoris qualitas attenditur, & illa praualet ipsius grauati conditioni.*

17. *Contrarium traditur in maioratus successione, ad quam non admittitur naturalis, quanuis à plebeio homine maioratus institutus fuisset.*

18. *Probatur, naturalem ad emphyteusim priuatam libera nominationis nominari posse, quanuis dominus qui in emphyteusim dedit, nobilis sit, aut quauis dignitate praditus.*

Limitatur in emphyteusi pro filijs recepta. ibid. vers. Nec obstat.

19. *Naturalis iure Regio succedit in emphyteusi priuata libera nominationis, quanuis dominus qui concessit, nobilis esset.*

20. *Illegitimi ad honores & dignitates promoueri non possunt,*

possunt, secundùm communem sententiam.

21. *Illegitimi ad gradum doctoratus, & magisterij in sacra Theologia absque dispensatione promoueri possunt. Et nu. 23.*

22. *Doctoratus est dignitas; & traditur, quid sit personatus in ecclesia.*

23. *Intelligitur tex. in c. final. de filijs presbyteror.* • *Dictio*, alia, *similitudinis implicatiua est, ibid. versic. Tertiò.*

ARTIC. XVI.

De honesto præferendo.

1. LVxuria non debet aliquid amplius habere castitate. l. h[1]s solis, in fin. C. de reuocand. donat. Auth. de restitut. & ea quæ parit in vndecim. mens. §. final. collat. 4. & quia honestas & castitas sororizant, & per contrarium, luxuria & inhonestas, dicendũ item erit, quód inhonestas non debet aliquid amplius honestate habere, sed, quod vbicunque huius & illius causa concurrat, præferenda hęc sit. Exemplum sit in legato decem mulieribus pauperibus distribuendo ex testatoris pręscripto; ad quod pręeligendę erũt, quæ honestè viuũt, tametsi in alijs eiusdem loci quæ honestatis metam trãsgrediuntur, paupertatis qualitas á testatore expressa reperiatur. Et idem in relicto dotis nomine pro virginibus maritandis; nam, etsi omnes virgines sint, & dotis relicto egeant, vt nubere possint, eæ tamẽ pręferri debent, quas cum virginitatis flore decor honestatis magis commendat.

2. Nec his obstat quod tradidimus in commentar. l. 1. C. de Sacrosanct. eccles. 1. part. in init. nu. 47. circà legatum monasterio simpliciter relictũ, cúm duo, aut plura in ciuitate sint, nec appareat, de quo magis senserit testator; quo casu, si monachi cum monialibus ad legati petitionem

nem concurrant, monialiũ potiùs monasterio cæteris paribus fore applicãdum legatum, tradiderunt Cyn. quęst. vlt. Bald. Angel. & Salyc. in l. cùm multæ C. de donat. ante nupt. & alij quos retulimus loco citato num. 46. Quod quia propter muliebris sexus fragilitatem sic tradiderunt, consequenter addidimus in nu. sequẽti, quód si similis oriretur quæstio inter religiosas fœminarũ domos, alteram virginum Deo dicatarum, alteram mulierum post ante actam vitam malè perditam ad Deum conuersarum, harũ potiùs domui, quám illarum, in ambiguæ voluntatis quæstione, relictum applicari, debere, idquè, non quia aliquid amplius habere debeat castitate luxuria, sed quia maior est istarum, quàm illarum infirmitas. Quam sanè traditionem, acceptam volo in casu, quo legatum expediat ad conseruationẽ mulierum in ea vitæ professione, ad quàm se receperunt, vel ad conuersionem aliarum; huc enim spectat infirmioris status ratio ad quam respeximus; atque ideo, illa non existente, virginum cœnobium pręferendum in legato existimo cæteris paribus, propter virginitatis prærogatiuam, sic declarans opinionem illam meam, quam scripsi d. nu. 47.

3. Et hac stante declaratione apparet, illam non pugnare cum ijs quæ sup. scribimus; quę potiùs prędicta sententia sic declarata coadiuuantur, tam cùm virgines admittũtur, vt re ipsa patet, quám cùm conuersæ mulieres in casu quem explicuimus; nam, etsi eæ in casu illo virginibus præferantur, cùm præferuntur, in statu honestè viuendi, sicut illæ, reperiuntur; & ipsius honestatis fauor, cuius periculum subest in casu proposito, has potiùs vocat, quã illas quę in tuto sunt; ijs enim succurrendũ potiùs est, honestatis fauore sic exigente, quarũ honestas

maius

maius patitur discrimen. Quod insigni illo ac præclaro D. Nicolai exemplo edocemur, qui, cùm cognouisset, conciuem quendam suum tres filias iam nubiles, quas habebat, matrimonio collocare non posse, quia pauper erat, & de illarum pudicitia prostituenda cogitasse, singulari quodam modo omnibus competente dote succurrit, qua tres illæ virgines honestis viris in matrimonium datæ sunt; dubitare verò non licet, plures alias virgines, & honestas quidem per idem illud tempus in ciuitate illa indotatas & egenas extitisse, idquè nõ latuisse pium Adolescentem, de quo legitur, quòd parentibus orbatus facultates suas pauperibus distribuit; & tamen, vt insigne Christianę benignitatis exemplum, illud in legenda illius specialiter commemoratur, & in officio eiusdem Sancti laudat Ecclesia, quod egit erga tres virgines illas, quarum pudicitiam pater earũ prostituere cogitabat; quia, scilicet, cautiùs agi debuit, & celeriùs occurri, vbi maius honestatis vertebatur discrimen. Quo argumento, ad legatum pro virginibus maritãdis relictum, inter honestas pręferendę eæ erunt quę maius amittendæ honestatis periculum patiuntur, siue á domesticis custodibus, siue à lasciuis amatoribus, aut, aliunde periculum hoc eas pati, contingat.

4. Ad eundem etiam honestatis fauorẽ, ac prærogatiuam pertinet, quod scripsit Angel. in l. 1. col. 2. versic. Si verò quis C. qui testament. facer. poss. & eum secutus Socin. in l. serui electione §. labeo ait, num. 5. ff. de leg. 1. nempe, quòd si ex duobus cõmunis domus socijs vnus eam personæ honestæ locare intendat, alter inhonestæ, in locatione illius præferendus sit, qui vult locare honestæ; sequitur Gom. 2. tom. var. c. 3. nu. 14. versic. Vnum tamen est. Quod ampliandum est, vt procedat

dat etiam si inhonesta persona pinguiorem offerat pensionem, adhuc in locatione domus preferendus est socius qui honestæ iusta consuetaque pacta mercede locare vult; turpe enim lucrũ censeri debet, quod supra iustum consuetũque pretium ab inhonesta persona offertur, vt honestę in domus cõductione preferatur. Vltra quám, quòd quę inhoneste viuit, ad habitationem domus inter honestos vicinos constitutæ admitti non debeat, & admissa etiam è vicinia expelli possit; de quo scripsimus sup. ar. 9. Quarè, quod scripsit Angel. loco citato de prælatione pinguiorem pensionem offerentis, de inhonesta persona intelligens, vel est accipiendum in locatione domus lupanario destinatæ de qua ante immediatè ibi loquitur; vel, si de locatione domus in loco honesto sitæ intelligit, non est probandum; cùm in casu isto, qui locare vult honestæ personæ iustam mercedẽ offerenti præferri debeat. In casu veró, quo domus lupanario destinata est, inhonestę personæ locanda potiùs est, nedum si pinguiorem offerat pensionem, sed etiã si eandem, quam honesta persona promittit; tum, quia domus in lupanario sita, inhonestarum mulierum habitationi deputata est, & ideo socius qui illi locat, re communi vtitur in destinatum vsum; tum etiam, quia honestati magis expedit, vt mulier honesta inter inhonestas non habitet, nec cum illis conuersetur.

5. Ad eandem honestatis causam pertinet, quod communiter traditur, spurios, & naturales etiam ad emphyteusim ecclesiasticam nominari non posse; quæ fuit Bald. traditio in l. generaliter §. cùm autem nu. 2. C. de institut. & substition. vbi loquitur in bastardis, & addit, in feudo, & emphyteusi ecclesiastica non includi etiam si legitimati sint, qũia nõ sunt legitimè nati; sequitur

Salyc.

Salyc. ibi col. 1. versic. Hinc est, Ias. nu. 9. qui nu. sequẽti limitat nisi essent legitimati per subsequens matrimonium, & Dec. ibid. n. final. idem Dec. in c. in præsentia, nu. 47. de prob. vbi hoc, vt commune tradit ex Bart. & alijs in l. ex facto §. si quis rogatus, ff. ad Trebell. vbi Bart. nu. 8. in fin. scripsit, quód ecclesia de his non cogitat, nec præsumendũ est, quód cogitauerit propter dignitatem suam, & quia tales naturales non possunt haberi sinè peccato mortali, Gam. decis. 2. nu. 1. vbi inquit, quód tales naturales ecclesia odio habet quia impudicè nati sunt, & in confirmationem adducit illud Bald. in Auth. si quas ruinas, num. 3. in fin. C. de Sacrosanct. eccles. vbi dixit, quòd non licet in loco honesto inhonestas personas collocare, idem Gam. decis. 149. num. 2. & decis. 377. n. 2. communem tradunt Palæot. de noth. & spur. c 31. in princip. Clar. in §. emphyteusis, quæst. 30. & sequenti, Mena in addit. ad Gam. d. decis. 2. & pluribus citatis Corbul. tract. de causis ex quib. emphyteut. iure suo priuatur c. 12. titul. de caus. priuationis ob lineam finitam, num. 54. & 76. qui contra communem idem probare contendit etiam in emphyteusi á priuato recepta, ex nu. 56. vbi laté prosequitur; in ecclesiastica veró idem pluribus relatis cum communi tradit Valasc. cons. 134. nu. 7. & cõs. 147. nu. 10. tom 2. Cald. de eligend. potestat. c. 13. nu. 1. versicul. Et videtur, & do nominat. emphyt. quęst. 7. nu. 39. latissimè idem Author eod. tract. quæst. 19. à nu. 28 cum sequentib. & quæst. sequenti ex nu. 1. vbi nu. 3. cum citatis ab eo, cõtra Bald. & alios quos refert, & sequitur Gam. d. decis. 2. num. 8. idem probat etiam in casu quo ecclesia à principio spurio, aut naturali emphyteusim concessisset; quod plerique probant, vt fatetur Palæot. d. cap. 31. num. 4, quamuis ipse

ipse cum Bald. teneat.

6. Cuius receptissimæ sententię ratio fundamentalis in honestate cōsistit, quā diligit ecclesia, & per contrarium, concubinariam commixtionem, ac simplicem etiam fornicationem, sinè qua illegitimi filij suscipi non possunt, odio habet; idcircò in cōcessione emphyteusis cum nominandi potestate non intelligitur de nominatione illius, qui concedenti odibilis est, iuxta tex. quē in propositum Doctor. adducunt, in l. Lucius §. Lucius Titius Damam ff. de leg. 2. Ex qua ratione infertur primò, quòd, etsi nominandi facultas concedatur per verba liberā nominantis voluntatem importantia, adhuc illegitimus illa non includitur, quia non est pręsumendum, quòd ecclesia de illo cogitauerit, qui sinè peccato mortali haberi non potest; quæ est ratio quam scripsit Bart. in d. l. ex facto §. si quis rogatus num. 8. cuius dictum ibi, notabile vocat Abb. & singulariter notandum monet in cap. in pręsentia, num. 25. in princip. de probat. Et sanè nuncupata ratio pręsentem etiam casum comprehendit; vnde & pro eo Bart. mentem esse, fatetur Gam. d. decis. 2. num. 3. atque etiam decis. 149. numer. 3. licèt vtrobique, & rursus decision. 377. numer. penult. contrarium magis probet in generali concessione facta per verba liberam omnino voluntatem importantia, vt puta, si dicatur, quòd nominare possit emphyteuta quem voluerit; qua in specie idem tenet Afflict. decision. 386. in causa petitionis, num. 6. Cald. d. quęst. 19. numer. 27. & sequenti, & numer. 64. & quæst. sequenti nu. 8. contra quos est mens Bart. in ratione ab eo scripta d. §. si quis rogatus, nu. 8. quæ hunc casum sinè dubio cōprehendit.

7. Nec obstat l. cùm quidam 24. in princip. ff. de leg. 2. ex qua Doctor. com-

cōmuniter colligūt, quòd vbi eligendi facultas datur per verba, *Quem volueris*, etiam indignus, & testatoris inimicus eligi potest; cuius tex. argumento ad casum præsentem pro cōtraria sententia mouentur, qui eam probant. Sed respondendum est, differentię rationem dari inter liberam eligendi facultatem ad rem suā à testatore datam, & liberam nominandi ad emphyteusim potestatem ab ecclesia concessam; priori enim casu etiam indignus, & testatoris inimicus eligi potest, tanquàm verborum proprietate comprehensus, iuxta quam mens testatoris intelligitur in rei suæ dispositione; & quia è testatoris mente id venit, quæ cessat in inimicitijs post factum testamentum contractis l. 3. §. final. ff. de adimend. legat. etiam ex liberæ electionis commissione non poterit eligi is qui post testamentum cōditum de testatore male meruit, vt tenuit Bald. d. l. cùm quidam, quęstion. 1. quem refert, & sequitur Paul. ibi numer. 2. notabilem reputans limitationem ad text. illum; at verò in ecclesia hęc voluntatis erga naturales ratio cessat; quia enim ecclesia honestatis cultrix maxima est c. innotuit, de elect. etiam si concessionis verba liberam importent nominandi facultatem, secundùm proprium significatum, non sic accipienda sunt, vt dicatur, voluisse ecclesiam, inhonestam personam in loco honesto collocari, contra id quod dixit Bald. in Authent. si quas ruinas, numer. 3. C. de sacrosanct. eccles. per tex. in l. si qua C. de spectacul. libr. 11. quod de illa præsumendum non est, vt notabiliter dixit Bart. d. l. ex facto §. si quis rogatus, numer. 8. Sunt ergo cōcessionis verba quantumcunque liberam nominandi facultatem ex proprio significatu importent, sic accipienda, vt

vt saluum semper maneat honestatis ius & causa, propter præsumptam ecclesiæ concedentis mentem, quæ verbi proprietati præpōderare debet, nec hoc mirum, quando & ad speciem d. l. cùm quidam, priuati mens præualet cōtra verbi proprietatem, vt cernitur in limitatione de qua sup.

8. Sanè Valasc. noster cons. 134. n. 18. versic. Item non obstat, & nu. sequenti tom. 2. hanc, quam tuemur sententiam probat, diuersa tamen ratione; existimat enim, naturalium, ac spuriorum exclusionem non pendere ab ecclesiæ concedentis volūtate, sed potiùs á iuris Pontificij potestate, secundùm quod, illegitimi in emphyteusi ecclesiastica succedere prohibentur quasi incapaces illius; atque ita secūdùm eum de concessionis verbis curandum non est; & idem censet, licèt non ita explicitè cons. 147. nu. 16. & final. in fin. d. 2. tom. In quo cum illo non conuenio, illiquè apertè refragatur Bart. ratio communiter recepta d. l. ex facto §. si quis rogatus, nu. 8. secundùm quam, illegitimorum exclusio ab emphyteusi ecclesiastica ab ecclesię concedentis voluntate pendet, quæ non præsumitur de talibus cogitasse; & ita ex Bart. & cōmuni tradit Cald. d. quęst. 20. nu. 7. Nec quidem contraria ecclesiæ voluntas præsumenda ex eo est, quód nominandi potestatem concesserit per verba liberæ voluntatis, vt tradidimus.

9. Secundò & principaliter ex eadem communis sentētię ratione infertur, quòd ad emphyteusim Ecclesiasticam nominari non poterit inhonesta ac turpis persona, quę, in quā, in concubinatu, aut aliàs luxuriosè viuit; si enim naturalis nominari non potest iuxta communem traditionem, quia ecclesiæ odibilis est, & ideo odibilis, quia inhonesto & luxurioso complexu, in quo non ipse, sed parentes eius peccauerunt,

cauerunt, susceptus est, profectó multó magis odibilis, & de ecclesia malè meritus existimandus est qui proprium portat peccatum luxuriosè viuens; non est ergo is ad emphyteusim ecclesiasticam assumendus ex mente cõmunis cum ratione illius. Et sanè sententiam hanc confirmat illud quod scripsit Bald. d. Auth. si quas ruinas, numer. 3. in fin. vbi ait, quòd licèt quis possit, recipere emphyteusim ecclesiæ pro se, & vxore, secus tamen videtur in concubina, pro ratione subiungens, quia non licet in loco honesto personas inhonestas collocare d. l. si qua C. de spectacul. libr. 11. quod dictum cum ratione illius pręsenti casui bene conuenit, multóquè propriùs huic, quàm præcedenti prędicta ratio adaptatur; qui enim turpem vitam agit in concubinatu, vel aliás luxuriosè viuendo, inhonesta persona verè ac propriè est, verèquè ac propriè inhonestæ personæ nomine notatur, multò magis, quã ille qui non propriam, sed alienam, parentum, scilicet, suorum inhonestatem secum portat; si ergo hic qui inhonesta persona quodammodo censetur, in loco honesto collocandus non est, multò minus collocari debebit qui inhonesta persona verè ac propriè est, ac proptereà rei domino detestabilior illo.

10. Tertiò infertur ad ius nostrum Regium, quo statutum extat, naturalem filium, cuius pater habet emphyteusim ecclesiasticam, illo abintestatò mortuo, legitima sobole non extante, nec aliquo nominato, succedere in eam, quasi à parente ipso tacité nominatum, ord. lib. 4. titul. 36. §. 4. quod in antiquis habebatur libr. 4. titul. 62. §. 4. Notanda verò est lex Regia, vt hoc obiter annotemus, quæ hoc ita statuit in naturali, ne dum ex plebeio patre nato, sed etiam cuius pater nobilis

X esset,

esset, ita vt ei abintestató hæres esse non posset secundùm ius ipsum Regium ord. libro quarto, titul. 92. §. 1. de quo scripsimus sup. artic. 13. atque ita eueniet, quód patre nobili decedente absque legitima sobole & nulla facta nominatione, naturalis filius succedet in emphyteusim, cúm alij, proximiores, inquam, abintestatò patris hęredes sint. In spurio veró diuersum ius traditur, qui non capit emphyteusim, præterquàm si à Rege legitimatus ita sit, vt patri abintestató succedere possit, vt habetur d. titul. 36 §. 4. in fin. atque ita non sufficiet legitimatio, vt patri ex testamento succedere possit, quæ apud nos est communis legitimationis forma, & dispensationis vice fungitur. Et diuersitatis ratio inter naturalem, & spurium ad emphyteusis successionem ex iure Regio in casu prędicto, ex eo est, quia spurius nec communi iure, nec nostro capere quicquam potest ex testamento patris præter alimenta, & hæc, quando aliunde non habet vnde alatur; at verò naturalis ex nobili patre natus ex testamento illius capere potest, si legitima proles non extat, vt d. titul. 92. §. final. huic igitur, qui paternæ successionis nō adeó est incapax, emphyteusis defertur in casu prædicto; spurio verò non, tanquàm paternæ successionis prorsus incapaci iure ipso, etsi ad illam ex testamento sit habilitatus dispensatione Principis. Atque ita tam diuersimodè circà naturalem, & spurium iure nostro cautum est d. titul. 36. §. 4.

11. Circá quam ord. dubitatum sæpe est, an illa in emphyteusi etiam ecclesiastica locum habeat; & pro parte negatiua, testatur Cald. tract. de nominat. emphyt. quæst. 7. num. 39. pluries senatum nostrum iudicasse, emphyteusis ecclesiasticę successio-

cessionem filijs naturalibus negantem, tanquàm exosis, & ecclesiæ inimicis, & ibi hanc sententiam tenet,& rursus quæst. 19. numer. 31. eod. tract. secundúm quam multoties iudicatum fuisse, testatur etiam Valasc. cons. 134. numer. final. tom. 2. vbi tamen fatetur, quòd his temporibus magis recepta est in praxi contraria opinio, vt lex Regia procedat & practicetur etiam in emphyteusi ecclesiastica, quoad naturales tantúm, subditqùè, quód ipsi viderint, quantum hoc iuri consonum sit, planè significans, priorem sententiam veriorem esse; quam ibidem latè defendit etiam in specie emphyteuticæ inuestituræ cum libera nominandi facultate; qui tamen hac in specie contrarium respondit, cons. 147. d. 2. tom. id intelligens ibid. numer. penult. quando ecclesia nominationi filij naturalis nō resistit; quod tamen non satis conuenit cum eo quod dixerat d. cons. 134. numer. penult. & repetit. d. cons. 147. numer. 16. nempe, naturalium exclusionem ab emphyteusi ecclesiastica, non pendere à voluntate ecclesię concedentis, sed potiùs à iure ipso Pontificio, quod odio habet, & respuit eiuscemodi filios; si enim, semota ecclesię voluntate, iure ipso prohibentur, in emphyteusi ecclesiastica succedere, vt ille existimat, profectó nihil refert, an nominationi filij naturalis ecclesia resistat, aut consentiat, quòminus pro nulla habeatur quæ de persona inhabili facta appareat, iuxta sententiam quam nūcupatus Author indistinctè probauerat d. cons.134.

Contrariam veró sententiam, quòd lex Regia naturales admittens ad emphyteuticam successionem, in ecclesiastica etiam locum habeat, tuetur

Gam. decis. 2. num. 5. & 6. vbi pro hac multoties fuisse iudicatum refert, & eandem tenuit decis. 149. numer. 6. vbi etiam pro ea iudicatum fuit in vtroque senatu in causa de qua ibi; semperquè eo motus est fundamento, quia vtile dominiũ quod habet emphyteuta, seculare reputatur, & secularis principis iurisdictioni subiectũ, vt statuere possit circà illud, sicut circá personam ipsius secularis emphyteutę; quod vltra citatos á Gam. tenuerunt plures, quos retulit, & secutus est Valasc. de iur. emphyt. quæst. 17. numer. 12. & d. cons. 134. numer. 15. vnde lex Regia loquens de naturalis filij successione in emphyteusi paterna, in ecclesiastica etiam est accipienda, quam statuto suo concludere lex potuit, vt vltra citata loca tenuit etiam idem Senator Regius Gam. decis. 377. num. final.

Ceterùm, prior sententia tenenda est; nam, etsi demus, vtile dominiũ emphyteusis ecclesiasticæ, laicũ censeri propter possidentis personam, non satis hoc est, vt de eo lex Regia intelligatur resistẽte ecclesiæ voluntate in ipsa emphyteusis inuestitura; cùm nec aduersús priuati laici voluntatem lex Regia practicari debeat; ponamus enim, quód laicus rem suam in emphyteusim dedit cũ pacti conuentione, ne naturalis filius in illam succedere posset; sanè valere conuentionem, quæ bonos mores nullatenus offendit, dubitare non licet, & per consequens, naturalis filius deficiente prole legitima, in emphyteusi non succedet, limitata sic ord. d. titul. 36. §. 4. non quidem, quia dominus rei, siue vtile, siue directum simul dominium spectemus, de iurisdictione Principis legislatoris non sit, sed quia aduersùs iustam & honestam

nestam cõtrahentium voluntatem statuere voluisse, credendum non est; sic ergo in casu ecclesiasticæ emphyteusis, demus, vtile dominium, secularis Principis iurisdictioni subesse, non id satis est, vt ex lege Regia naturalis filius in illam succedat in casu de quo ibi, propter tacitam ecclesię voluntatem in cõtrarium in concessione rei suę legitima præsumptione subintellectam, secundùm Bart. communiter receptum in d. l. ex facto §. si quis rogatus, nu. 8. ff. ad Trebell. quod enim expressa operaretur voluntas, operatur & tacita, iuxta reg. l. cùm quid ff. si cert. petat. Atque ita, si cõmunis sententia ex ratione quam scripsit Bart. d. nu. 8. & probant communiter Doctor. tenenda est, vtique, & ad ius nostrum Regium probanda hæc erit.

12. Quartò infertur, legitimè natum ex naturali, aut etiam ex spurio, ad emphyteusim ecclesiasticam nominari posse; quod tenuit Cald. de nominat. emphyteut. quęst. 19. num. 53. versicul. Quod ego, contra Gozadin consi. 46. nu. 15. & Ruin. libr. 1. consi. 158. num. 7. ab eo relatos ibid. num. 35. Nec obstat, quòd eiusmodi nepos á radice infecta, & repulsa procedit, idcircó, ipse quoque quanuis legitimus sit, repellendus videtur, vt ad maioratus successionem communiter obseruatur, ad quam, exclusa radice, & omnes qui ex ea procedunt, censentur exclusi, Gom. l. 40. Taur. num. 61. & pluribus citatis tradit Pinel. in l. si viua matre, nu. 19. C. de bon. matern. Pelaez de maiorat. 2. part. quæst. 6. à nu. 52. Molin. de primogen. Hispanor. lib. 3. c. 5. nu. 41. & sequenti; respondetur enim, non valere argumentum de maioratu, qui conseruandę familiæ causa instituitur, ad emphyteusim liberæ nominationis, ad quam persona extranea nominari potest; in illo enim excluso naturali filio, aut fœmi-

na quia per eos familia nõ conseruatur, & omnes qui ex illis procedunt, ex eadẽ ratione meritó censentur exclusi; at veró in emphyteusi ecclesiastica libera, naturalis excluditur ex tacita ecclesiæ concedentis volũtate, quia sinè peccato non suscipitur, secundùm Bart. d. l. ex facto §. si quis rogatus, num. 8. & quia nõ licet, personam inhonestã in loco honesto collocare, secundúm Bald. in Auth. si quas ruinas, nu. 3. in fin. C. de sacrosanct. eccles. quæ quidem ratio in idem tendit, quod prior; & siue hoc, siue illo modo eam spectemus, in eo qui legitimè natus est tametsi ex naturali, aut spurio susceptus sit, non inuenitur; qui enim legitimis nuptijs procreatur, sinè peccato quidem, & honestè suscipitur; ex quo inhonesta persona dici, nullo modo poterit do potest, nec vt exosus, & ecclesiæ inimicus considerari potest.

13. Qua ratione sententia ista, non solùm in expressa nominatione tenẽda est, sed & in tacita, ac legali, de qua in ord. nostra lib. 4. titul. 36. § 4. si enim ecclesię emphyteuta, intestatus decedat absque legitima sobole nulla facta nominatione, relicto nepote legitimo ex naturali, aut etiam ex spurio filio suscepto, paterna incapacitas non obstabit nepoti, quominus, quasi tacita aui voluntate nominatus in emphyteusi succedat; ratio enim quam sup. expendimus ad naturalis exclusionem in terminis iuris Regij d. §. 4. nempe, præsumpta ecclesiæ volũtas in concessione emphyteusis, cessat in nepote legitimo ex filio naturali nato; atque ideo, quia ecclesię voluntas successioni istius non resistit, ad legem Regiam pertinet, siue quia vtile dominiũ, circà quod lex disponit, laicum reputatur, secundúm plurimorum sententiam, siue quia successio illa de qua lex agit, tacita nominatione venit à lege ipsa subintellecta,

lecta, cui ecclesia se conformare visa est, quandiu personæ qualitas aliud nõ suadet. Vnde, retento eodẽ themate, si emphyteuta ecclesiæ moriatur relicto filio naturali, & nepote legitimè nato ex eodẽ filio, aut ex alio naturali, succedet nepos patre, & patruo exclusis, qui ex propria persona, tacitaqué nominatione succedit, cuius illi sunt incapaces propter voluntatis defectum in ecclesia concedente, vt dictũ est sup. Nec veró mirum videri debet, vt nepos, cuius pater ad successionem emphyteusis auitæ incapax est, capax ipse sit & habilis, quando ad testamentariam successionem bonorum ipsius aui hoc reperitur, vt nepos ex filio spurio, qui à patre institui non potest, auo hęres esse possit ex testamento illius, secundúm Bart. communiter receptum in l. Gallus §. quid si is ff. de liber. & posth. de quo egimus sup. art.13 nu.24.

14. Dubitari verò magis potest, an eadem resolutio ad ius Regium tenenda sit in emphyteusi priuata. Et dubitandi ratio est, quia lex Regia d. §. 4. in terminis de quibus ibi, naturalem filium admittit ad emphyteusim, quod de priuata est intelligendum, & non de ecclesiastica, vt tradidimus sup. atque ideo, cùm naturalis filius eiuscemodi emphyteusis capax lege sit, videtur, quód filio suo sit præferendus tanquám gradu proximior. Per contrariũ verò, quód á nepote repelli debeat, vrgent maximè verba legis, quæ tum demum naturalem filium vocant, quando legitima proles non extat, vt patet in d. §. 4. ibi, *E não auendo descendente legitimo per morte do foreiro, posto que aja ascendente legitimo, hauerà esse foro o seu filho natural se o teuer, ainda que seu pay fosse caualleiro*. Atque ita, cùm adsit in proposita specie descendens legitimus, videtur, quód naturali filio locus non sit, si

 verbis

verbis legis adhærendum est; secundùm ea, namque, nepos legitimus, tametsi vlterioris sit gradus, aditū filio naturali præcludit; porró, lex non requirit, vt legitimus descendens vlterioris gradus, quem naturali filio pręponit, ex legitimo quoque parente susceptus sit, generaliter & indistinctè loquitur; quo circá sic est accipienda prout eius verba sonant, nec nos ampliùs requirere debemus; præsertim, quòd negari non potest, quòd omni iure, ad ciuiles, moralesquè actiones nepos legitimus ex naturali, aut spurio filio susceptus, melioris conditionis sit, ac fauorabilior, quám pater ipsius; quod vel saltem cōmuni illa Bart. traditione in d. l. Gallus §. quid si is, edocemur.

15. Postremó ex ijs quę dicta sunt inferri videtur, quòd si emphyteusis priuata sit concessa á persona aliquâ nobili, aut in dignitate constituta, non possit ad eam quispiam illegitimè natus nominari, ex ratione, qua ad ecclesiæ emphyteusim nominari nequit; ratio enim in illa est, præsumpta ecclesiæ volūtas inde collecta, quód, quia honestatis est cultrix, non creditur cogitasse in libera nominandi potestate de persona inhonestá, qualis illegitimè natus reputatur, quia parentū turpitudinem, qua susceptus est, secum portat; quæ pręsumptæ voluntatis ratio etiam in nobili persona locum sibi vendicat; in nobilibus enim maior requiritur honestas, vt notatur in l. si qua illustris C. ad Orfician. & tradidim⁹ sup. art. 13. atque ideo, si nobilis, seu aliàs in dignitate constitutus rem suam in emphyteusim dedit cum libera nominandi facultate, non est præsumendum, quòd de persona inhonesta cogitauerit, tanquám odibili sibi & exosa, vt in ecclesia dicitur.

16. Confirmatur hoc ex eo quod tradunt communiter Doctor. de filio natu-

naturali ad substituti exclusionem; id enim ex cōditione ac qualitate personæ testatoris conijcere solent, per tex. ibi, in l. ex facto §. si quis rogatus 1. ff. ad Trebell. vbi Bart. num. 1. inquit, quód si est homo positus in dignitate, non præsumitur de naturali filio sensisse ad substituti exclusionem, quia in hominibus positis in dignitate ista soboles magis abhorretur; quod vltra Ordinarios ibi, & in c. in præsentia, de probationib. tradit Cost. in l. Gallus. § & quid si tantùm 5. part. nu. 72. ff. de liber. & posthum. Mantic. de coniectur. vltimar. voluntat. lib. 3. titul. 1. n. 10. Molin. de primogen. Hispanor. lib. 3. c. 3. nu. 42. & 44. Aluarad. de coniectur. mente defunct. lib. 2. c. 1. §. 1. nu. 14. Cald. de nominat. d. quęst. 19. n. 32. Peregrin. de fideicommiss. artic. 28. num. 47. vbi inquit, quòd Bart. omnes indifferenter sequuntur. Quę coniectura ex dignitate, seu nobilitate testantis sumpta, adeò potens est, vt si grauati cōditio illi repugnet, quia fortè ille naturalis sit, aut aliàs ignobilis, testatoris cōditio attendi nihilominus debeat, vt probat Alex. d. §. si quis rogatus num. 4. secutus Angel. ibi, per tex. in l. generaliter §. cùm autem. C. de institut. & substitutio. quos contra Rip. d. §. si quis rogatus nu. 13. & 16. sequitur Peregrin. d. artic. 28. nu. 48. Et quod testatoris dignitas operatur, idem in hoc vitę illius honestatem operari, tradidit Bart. d. §. si quis rogatus nu. 2. vbi alij sequuntur, & notabile reputat Alex. ibid. numer. 5. Aluarad. d. c. 1. §. 1. nu. 18.

17. Prædicta veró voluntatis cōiectura sumpta ex qualitate testatoris, etiã ad maioratus succeßionẽ vti solent Nostrates, vt si institutor illius, nobilis fuisset, aut aliàs in dignitate constitutus, naturalis in illo non succedat; sed in hoc Molin. d. c. 3. nu. final. aliter tenet, & meliùs quidem, ea ratione motus, quia

quia vbicunque agitur de commodo, & honore filiorum, nunquam filiorum appellatione naturales filij comprehenduntur, secũdùm Bald. qui etiam in legitimato loquitur, in c. per tuas, n. 3. de probat. Tiraq. de nobilit. quęst. 15. nu. 11. cui rationi alia additur, nempe, maioratum ad familiæ conseruationem institui, quæ non conseruatur per naturales, quia non dicuntur esse de familia & domo, nec de agnatione, aut etiam de cognatione parentis, vt ex communi Scribẽtium traditione tradit idem Molin. lib. 1. c. 4. nu. 46. inde inferens, quód tales non succedunt in feudo, nec etiam in maioratu, nisi specialiter & expressis verbis vocati sint. Quæ ratio naturales à maioratus successione remouet etiã si institutor illius, non nobilis, sed inferioris ordinis esset. In emphyteusi veró, in qua de familiæ conseruatione nõ agitur, hęc ratio cessat; & pręcedens etiam, quia de filiorum commodo, & honore non agitur, quando libera conceditur nominandi facultas, cuius virtute & extraneus nominari rectè potest omisso filio; atque ita videtur, quód ad naturalis nominationẽ recurri debeat ad qualitatem domini concedentis, iuxta supradicta.

18. Nihilominus tamẽ, in emphyteusi priuata tenendũ est, nominari posse naturalem etiam si dominus qui dedit in emphyteusim, nobilis sit, aut quauis præditus dignitate; quia etsi nobiles magis deceat honestas, & vitium illi contrarium in illis magis abhorreatur, quám in alijs hominibus; tamen illi vitiũ hoc & peccatum non ita abhorrent, vt ecclesia, quæ honestatis & castitatis maxima est cultrix, ex quo in illa exuberat voluntatis cõiectura ad exclusionem naturalis etiam in libera nominandi facultate, vt sup. traditum est; quam cõiecturam non ita parit castitatis & honestatis amor

in nobilibus personis desideratus; vnde, quod in ecclesiastica emphyteusi, speciali quadam voluntatis coniectura optimo nixa fundamento traditum est, ad secularem, vbi illa ratio ita non vrget, trahi nō debet, sed si verba naturalem non excludunt, iuxta eorū tenorem admitti debebit.

Nec obstat communis traditio in d. §. si quis rogatus, quia loquitur, quando testator substituit honorato si sinè liberis decessisset; quo casu dubiū erat, an de naturali etiam intelligeretur ad substituti exclusionem; & in ambigua voluntate ad coniecturas recurritur; inter alias verò, pro negatiua parte sumitur ex dignitate eius qui fideicommisit, vt in d. §. si quis rogatus. Cuius tex. argumēto ad emphyteusim priuatam pro filijs receptam vti possemus, vt in illa distingueretur inter nobilem concedentem, & plebeium, facto argumēto de vltimis voluntatibus ad contractus, cum Alex. in d. §. si quis rogatus, num. 21. prope finem, versicul. Sit ergo conclusio, vbi post multa in hac eadem specie hoc vtitur argumento pro hac parte, & magis communem dicit, communem etiam fatetur Dec. licèt illi non assentiat, in c. in pręsentia, n. 46. de probat. qua de re latè Cald. d. q. 19. ex n. 9. cum sequentib.

At verò noster casus dissimilis est, quia non est de emphyteusi priuata pro filijs nominatim recepta, sed de emphyteusi libera; atque ita vltimæ voluntatis argumentum, de quo in d. §. si quis rogatus, cum ibi notat. ad pręsentē casum nullatenus pertinet. Probāda est ergo in illo affirmatiua sententia.

19. Quę sinè dubio tenenda est iure nostro Regio attento, quo indistinctè cauetur, vt naturalis filius deficientibus legitimis in emphyteusi succedat, in terminis ord. lib. 4. titul. 36. §. 4. quam aliqui ex Nostris adeò generaliter & indistinctè acceperunt,

runt, vt etiã in ecclesiastica intellexissent; quod sup. refellimus; legis verò generalitatem in sęculari agnoscimus, ita, vt etsi dominus qui concessit, nobilis esset, aut aliàs in dignitate positus, naturalis filius in emphyteusi succedat tacita nominatione, de qua in d. §. 4. & expressa etiam, iuxta inuestiturę tenorem, cùm naturales cõprehendit, sicut quamlibet aliam personã extraneam, quod illud etiam suadet, quòd etsi pater nobilis sit, cui secundùm ius idem Regium d. lib. 4. titul. 92. §. 1. naturalis filius abintestatò succedere nequit, succedit tamen in emphyteusi in terminis d. §. 4. de quo sup. egimus.

20. Vltimò, vt circà spurij, & naturalis successionem, & nominationem ad emphyteusim, ita circà honores etiam & dignitates, an ad illas illegitimè nati promoueri possint, varias Doctores nostri excitant quæstiones, vt videre est apud Bermõd. Choueron. de publicis concubinar. verb. Qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, á nu. 82. cum sequentib. Gambar. tract. de authoritat. legat. de latere lib. 7. vbi á nu. 58. cum sequentib. disputat, an illegitimus generaliter dispẽsatus, ad Cardinalatus dignitatem euehi possit, & an ad episcopatum, & alia in propositum tractat ibid. ex n. 156. latè Palæot. de noth. & spur. c. 56. cum duobus sequentib. qui d. c. 56. n. 7. in fin. de communi sentẽtia ad quascunque dignitates pro parte negatiua testatur, secundúm quam subdit, illegitimos absque speciali priuilegio doctores creari non posse, quia doctoratus, dignitas est, cuius illi sunt incapaces, iuxta communem pro qua citari solet tex. in l. honor §. de honoribus, ibi, *Item origo natalium*, ff. de munerib. & honor. cui tamẽ Palæot. ipse d. c. 56. nu. 8. non assentitur, quin potiùs cõtrarium pro certo reputat, nempe, illegitimos, ad quem-

quemlibet posse euehi honoris gradum, idquè apertè legibus nostris decisum existimat per l. generaliter §. spurios ff. de decurionib.

21. Ego modò, ne vltra propositum meum egredi videar, omissa disputatione circá honores alios, & dignitates alias, de promotione ad doctoratum specialiter agam, de quo his diebus consultus, pro parte affirmatiua respondi in persona Religiosi cuiusdã, qui non spurius, sed naturalis filius erat; & tamen, absque illegitimitatis dispensatione non posse eum ad doctoratus, seu magisterij gradum in sacra Theologia euehi, opponebatur. Quod loquens in spurio tradidit Cardinal. in proœm. Clement. in princip. col. 2. nu. 4. idem Cardin. in Clem. cúm sit, nu. 14. in fin. de Magistr. vbi in illegitimè natis generaliter loquitur; quam sentẽtiam in puncto iuris veriorem esse, existimat Bermond. d. verb. Qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos, nu. 82. vbi tamen subdit, quòd contrariam quidam probant in c. perpendimus, de sentent. excommunicat. quia doctoratus, non est honor qui competat alicui ratione publici officij, sed solùm competit spurio ratione priuati officij, & consuetudo posteriorem hanc sententiam approbat, vt idem Card. fatetur d. clem. cùm sit, nu. 14. in fin. & Pet. Lenauder. tract. de priuileg. doctor. 1. part. quæst. 21. vbi, loquens in spurijs, ait, quòd quotidie doctorantur, & quòd non seruatur, quòd doctorari non possint, & ita etiã de iure sentit idẽ Author ibid. quod nuncupatim, ac securè probat Paleot. d. c. 56. nu. 8. vbi scripsit, quód hodie passim spurijs omnibus doctorum insignia cõcedi videmus, & addidit, quód, quanuis aliqui sentiant, id consuetudine introductum esse, ipse tamẽ, ne dum consuetudine, sed & iure multò ante cautũ credit, quod consuetudo

deinde

deinde semper approbauit, quę optima dicitur legum interpres, l. si de interpretatione ff. de legib.

22. Sed obstat tex. in c. final. de filijs presbyteror. quatenus ibi prohibet Sũmus Pontifex, quemquam illegitimè natum ad dignitates, & personatus promoueri, absq, Sedis Apostolicæ dispensatione; qua prohibitione, doctoratus, & magisterij gradus comprehensus videtur, tam sub verbo, *dignitates*, de quo ibi, doctoratus enim, dignitas est, vt scripsit Bart. in rubr. de nouo Codice faciend. §. 1. num. 10. dicens, de hoc esse casum in c. quanto, de magistr. quàm sub verbo, *personatus*, de quo in d. c. final. est enim personatus, vt explicat Archidiac. in cap. 1. de consuetud. lib. 6. quædã pręrogatiua in ecclesia sinè iurisdictione, vt habere statum honorificũ in choro, in capitulo, in optionibus, in processionĩbus, in vocibus dandis, & similibus, plusquám alij ordinis sui canonici, & nõ tanquàm alij in dignitate constituti; quæ omnia religiosis sacrę Theologiæ magistris in monasterijs suis conueniunt; eo enim ipso, quod tales magistri sunt, alijs qui non sunt, in choro, capitulo, & similibus pręcedunt; atque ita videtur, prohibitionem de qua in d. c. final. ad doctoratus quoque, & magisterij gradus pertinere.

23. Contrarium tamen est tenendum, quod consuetudine receptum est; & ad tex. in d. c. final. respondetur primò, quòd, etsi doctoratus, dignitas sit, talis tamen est dignitas, quæ non prouenit ratione muneris publici, sed priuati, cuius spurius incapax non est, sed eius solùmmodò quę ratione muneris publici prouenit, ad quã, natalium originem attendi debere, pręcipit tex. d. l. honor §. de honoribus ff. de munerib. & honor. Nec quidem publicæ dignitatis, ac muneris incapax omnino spurius est, admittitur, nãque, si ex persona

sua idoneus aliás sit, & legitimum non habeat cōpetitorem. l. generaliter §. spurios ff. de decurionib.

Deinde respondetur, quód doctoratus, & magisterij gradus in scholis principaliter honoris & prærogatiuæ causa non cōferuntur, sed scientiæ & doctrinę causa, vt, inquam, quasi alijs scientia præstātiores, illo præstantioris scientiæ gradu insigniti alios edoceant, & erudiāt, ad hoc enim doctoratus gradus subordinatus est, quod & verbum, *doctor*, seu, *magister*, indicat; ideoquè, ad gradum hunc recipiuntur qui sapientes sunt, & habent docendi facundiam, & interpretandi subtilitatem, vt inter alia ad id requisita tradit Card. d. clem. cùm sit, nu. 14. de magistr. Atq; ita, cùm hoc sit, quód principaliter intenditur in collatione doctoratus, honoris & dignitatis qualitas quæ venit in consequentiam illius, & per accidens, obstare non debet, quóminus, qui dignitatis capax non est, ad eum scientiæ gradum admittatur, quo quod principaliter intenditur ex natura rei, non est dignitas, sed aliud longè diuersum; non enim principale pendere debet ab accessorio l. quod per manus ff. de iur. codicillor; sed è contrà accessorium principale sequitur, regul. accessorium, de reg. iur. lib. 6.

Tertió, & vltimó respōdetur, quód tex. in d. c. fin. planè loquitur in dignitatibus, & personatibus, qui pertinent ad ecclesiastica beneficia; loquitur enim ibi Papa cum Prælato ecclesię secularis, quæ talibus potitur beneficijs; quod verba immediatè sequentia post illa, *dignitates, & personatus*, maximè persuadent, subditur enim statim, *& alia beneficia curam animarum habentia*; etenim dictio illa, *alia*, implicat similitudinem ad præcedētia, iuxta gloss. in l. si fugitiui C. de seru. fugitiu. quā ad hoc semper allegari, ait ibi Cepol nu. 18. gloss. in c.

sedes,

sedes, de rescript. tradit Tiraq. de legib. connubial. gloss. 5. n. 28. & 48. Couar. pract. c. 25. nu. 3.

Atque ita, dum tex. vetat, illegitimè natos promoueri absque Sũmi Pontificis dispensatione ad dignitates, & personatus, & alia beneficia curam animarum habentia, planè appellatione dignitatum, & personatuum, ecclesiastica beneficia intelligit propter verba quę sequuntur, *& alia beneficia, &c.* quæ similitudinis implicatiua sunt; quod gradui doctoratus, & magisterij nequaquam conuenit, & per cõsequens, in illo tex. gradus hic non intelligitur, quia nec verba illius id important, nec iuris ratio extentionem talem patitur; si quidem prohibitio doctoratus in spurijs odiosa est, & contra publicum commodum; ad quod pertinet, At qui alijs sciẽtia excellit, scientiæ gradum adipiscatur, quo alios docere, & erudire possit; ad publicũ item commodum spectat sapientium multitudo, iuxta illud Sapient 6. *Multitudo sapientium, sanitas est orbis terrarum.*

Non debet ergo ad hũc casum, quem verba tex. nõ comprehendunt, extentio fieri; nec talis assumenda est interpretatio vnde prohibitio doctoratus viro docto indicatur, cum publicæ vtilitatis detrimẽto; sed potiùs, cùm talis prohibitio odiosa quidem, nec parùm odiosa sit, & illa in iure scripta & expressa nõ reperiatur, etiam in casu dubio non deberet admitti, cùm odia restringi, & fauores conueniat ampliari, vt dicit iuris regula.

ARTICVLI XVII.
Summaria.

1. *IMpedimentum iustitiæ publicæ honestatis, quid sit, traditur ex D. Thom. quem omnes sequuntur.*
2. *Pontificium ius de impedimento publicæ honestatis, in duobus corrigitur sacri Cõcilij Tridẽt. decreto, nempe, quia*

quia non oritur ex sponsalibus inualidis; & cùm valida sunt, non extenditur vltra primum gradum.

3. *Proponitur quæstio, an ex matrimonio clãdestino quod irritum est ob non seruatam formam S. Concilij oriatur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis.*

Pij V. Bulla refertur, qua declarauit, Concilij decretum de impedimento publicæ honestatis, in sponsalibus de futuro solummodò intelligi, & non de præsenti contractis, sed in his antiquum ius per omnia seruari debere. Ibid. versicul. Et sanè.

4. *Contra Sanch. probatur, ex matrimonio clãdestino oriri impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, secundùm ius antiquum in hoc non correctum decreto Concilij.*

ARTIC. XVII.

De impedimento Iustitiæ publicæ honestatis.

1. IVstitiæ publicę honestatis impedimẽtum, Ecclesiasticum est, Pontificio iure inductum ad impediendа, & dirimẽda sequentia sponsalia, & matrimonia contracta cũ consanguineis prioris spõsi, aut spõsæ, vt probat tex. in c. iuuenis c. ad audiendientiam, c. sponsam, de sponsalib. c. vnic. eod. titul. lib. 6. c. literas, c. duo pueri, de desponsat. impuber. Definitur autem impedimentum istud á D. Thom. in 4. distinct. 41. quæst. vnica, art. 1. quæst. 4. quem omnes sequuntur secundùm Thom. Sanch. de matrimon. libr. 7. disput. 68. nu. 1. tom. 2. sic, Est propinquitas ex sponsalibus proueniens, robur trahens ab Ecclesię institutione propter honestatem eius. Quã diffinitionem explicat Sãchez loco citato, vbi, & duabus disputationib. sequentib. de impedimento hoc fusè egit, vltra citatos ab Augustin. Barbos. Lusitano nostro Vimaranensi in Remission. ad Concil. Tridentin. sess. 24. cap. 3. de reformation. matrimo-

nij. Notanda verò sunt vltima diffinitionis verba, quæ sumpta sunt ex text. in d. cap. Iuuenis, ibi, *tum propter honestatem Ecclesiæ*; & manifestè ostendunt, solius honestatis causa & intuitu impedimentũ istud ab Ecclesia inductũ fuisse; etenim honestum erat, vt frater cum sponsa fratris sui etiam illo præmortuo matrimonium non cõtraheret; & in contrahendis matrimonijs non solùm quod liceat, sed & quod honestum est, attendi debet l.semper ff.de rit. nuptiar.l. semper in coniunctionibus ff.de reg.iur. ex quo, etiam ciuili iure ob eandem honestatis causam nec filius cum sponsa patris, nec pater cum filij sponsa matrimonium contrahere poterat l. si qua §. 1.ff.de rit.nuptiar.§.si vxor, instit.de nupt.

2. Sed Pontificium ius latiùs hoc extendit, vsque ad quartum, scilicet, consanguinitatis gradum, quo circumscribitur impedimentum cõsanguinitatis, & affinitatis causa ortum c. non debet, de consanguinitat.& affinitat. Cuius argumento idem tradit Abb. in hoc publicæ honestatis impedimento, in c.sponsam, num.4. de spõsalib. & ab omnibus ibi receptum dicit Couar. de sponsalib. 2. part. c. 6. §. 2. nu.1. & pluribus ex Theologis, & ex Iurisperitis citatis pro more suo tradit Sanch. d. disput. 68. num. 8. & num. sequenti ex plurimorum sententia id ampliat etiam cum sponsalia irrita erant, attento iure antiquo. At veró ex sacri Concilij Tridentini decreto sess. 24. cap. 3. de reformatione matrimonij, ius antiquum in duobus corrigitur; primò enim iustitiæ publicæ honestatis impedimentum sustulit, vbi sponsalia quacunque ratione valida non erunt, cùm tamen antea ex sponsalibus puris & certis, id est, nulla conditione suspensis, quanuis nulla essent, dummodo ex defectu consensus talia non essent

hoc

hoc orietur impedimentum, vt habetur in tex. d. cap. vnic. de sponsalib. lib. 6. Deinde statuit sancta Synodus, vt, cùm sponsalia valida fuerint, publicæ honestatis impedimẽtum primum gradum non excedat. Atque ita frater non poterit ducere in vxorem, fratris sui sponsam; poterit veró eam ducere, quisuis alius vlterioris gradus consanguineus; quòd si sponsalia cum priore fratre inita, quauis ratione valida non fuerint, poterit frater cũ eiuscemodi fratris sui spõsa matrimonium legitimè contrahere.

3. Vnde, quia hodie matrimonium clandestinum ex eodem Concilij decreto de reformatione matrimon. cap. 1. d. sess. 24. irritum omnino est ex formæ defectu, ita vt nec valeat in vim sponsaliorum, vt concludit Sanchez de matrimon. libr. 1. disputat. 20. numer. 3. dubium est, an iustitiæ publicæ honestatis impedimentum inde hodie oriatur; pro parte enim negatiua facit, quia Concilium sustulit impedimentum vbi sponsalia inualida sunt, cuiusmodi sunt ea quæ verbis de præsenti conceptis contrahuntur non seruata forma Concilij d. cap. 1. quod si verum est, qui clandestinè contraxit cum sorore vna quam non cognouit, liberè copulari alteri poterit, similiter & frater poterit ducere illam cum qua clandestinè contraxerat frater suus, quia affinitatis impedimentum nõ inuenitur vbi copula secuta non est, & honestatis iustitię impedimentum ex clandestino matrimonio, quod irritum omnino est ex formę defectu, non oritur; & ita tenet Sanch. d. libro septimo, disputat. 60. numero 13. quanuis, si matrimonium ratum, alia de causa irritum sit, publicæ honestatis impedimentum ex eo oriri etiam post Concilium Trident. probet ibid.

num. 5. contra Nauarr. in summ. latina c. 22. nu. 58. Couar. d. c. 6. § 2. num. 2. & Ludouic. Lopez 2. part. instructor. c. 50. ab eo citatos; cōtra quos mouetur Pij V. motu proprio edito anno 1568. qui incipit, Ad Romanum spectar, cuius verba refert, quæ satis declarant, decretum Concilij d. c. 3. in sponsalibus de futuro duntaxat procedere, nō verò in matrimonio rato, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus & gradibus, quibus de iure veteri ante prędictum decretum Concilij introductum erat.

Et sanè, si Pontificis declaratio ad Concilij decretum tenenda est, quam teneri, idem Pontifex præcipit, & de hoc dubitare non licet, tum propter Pōtificiam authoritatem, tum propter rationes quibus ad sic declarandum motus est ab eo ibidem expressas, probandum vtique est, d. Concilij decretum in sponsalibus de pręsenti, ac proinde in matrimonio rato, & non consummato, quod nihil aliud est, quám sponsalia quædam de pręsenti, intelligi non debere; id enim Pontificiæ bullę verba satis exprimunt, non solùm quæ Sanch. retulit, sed & antecedentia eorum; postquàm enim Pontifex pręmisit, multos dubitate, an dictū œcumenici Concilij decretum d. cap. 3. quo cauetur, impedimentum publicę honestatis, vbi sponsalia valida non fuerint, prorsus tolli, vbi verò valida fuerint, non excedere primum gradum, in sponsalibus de futuro duntaxat deberet intelligi, an etiam matrimonia per verba de præsenti contracta, non tamen consummata, quæ interdum sponsalia appellantur, comprehendat, ita vt etiam eo casu impedimentum inde prouenienś sublatum fuerit, quęstionem soluens, sic ait; *Nos itaque, vt omnis difficultas, dubitatioquè tollatur, atten-*

attendentes, quòd sponsaliorũ appellatione, qua dictum Concilium vtitur, non nisi impropriè matrimonium verbis de præsenti conceptis contractum continetur, quòdquè agitur de correctione iuris veteris, quo casu secundùm proprietatem verborum duntaxat procedendum est; præsertim, cùm longè maiorem rationem prohibitionis in matrimonio per verba de præsenti contracto, quàm in sponsalibus de futuro vigere, à nemine dubitetur; idcircò motu proprio authoritate Apostolica tenore præsentium declaramus, & diffinimus, decretum Concilij huiusmodi omnino intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio sic (vt præfertur) cõtracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus, & gradibus, quibus de iure veteri ante prædictum decretũ Concilij introductum erat; & ita ab omnibus iudicari debere, mãdamus, atque statuimus, non obstantibus, &c.

Hęc Summ. Pontifex in d. Bulla, quæ omnem prorsus dubitationem remouent, ita vt dubitare nõ liceat, dictum Concilij decretũ in matrimonio irrito locum non habere, sed circà illud ad ius antiquum recurri debere; quo stante, quando ex defectu consensus irritum non est, dubitare item non licet, publicę honestatis impedimentum ex illo oriri, iuxta c. vnic. de sponsalib. lib. 6. idquè ad quartum vsque gradum, iuxta Abb. sententiam in c. sponsam, nu. 4. de sponsalib. communiter receptam. Atque ita constat, quòd bene aduertit Sanch. d. disputat. 60. numer. 5. contra Nauarr. Couar. & Ludouic. Lop. ab eo citatos; nec de sententia hac dubitandũ est.

4. In eo verò quód doctissimus idem Author ibid. nu. 13. sententiam hãc limitat in matrimonio clãdestino, cui, nempe, parochi, & duplicis testis pręsentia defuit, secundùm formam Concilij d. sess. 24. c. 1. de reformat. matrim. assentire ei non potui; vel enim limitatio hæc

procedit secundùm Concilij decretum d.cap.3. vel secundúm ius vetus; non secundúm Concilij decretum; quia illnd ad sponsalia duntaxat de futuro pertinet, & non ad matrimonia, iuxta Pij V. declarationem, & determinationem in Bulla de qua sup. non secundùm ius vetus, quia secundùm illud etiam ex sponsalibus quauis ratione irritis, dummodò nõ sint irrita ex defectu consensus, oritur publicę honestatis impedimentum, vt habetur expressè in d. c.vnic.de sponsalib. lıbr.6. Atque ita apparet, quód prędicta limitatio nullo iure procedit; & per consequens præsens casus sub iuris antiqui dispositione manet, quod in matrimonio irrito dictum Concilij decretum non correxit, vt habetur in præcitata Pontificis Bulla.

Et non obstat, matrimonium de quo agitur, ex formę defectu, quam præcipit idem Concilium d. c.1. irritum esse, & nec vim sponsaliorum habere; id enim agnoscimus; cętetúm, quòd matrimonium irritum sit ex formæ defectu, nec valeat in vim spõsaliorum, non est in causa, quòminus, ex illo publicę honestatis impedimẽtum oriri, dicamus; si quidem stando iuri antiquo etiam ex sponsalibus omni validitatis robore carentibus hoc oritur impedimentũ, & sola vna ad id excipitur nullitatis causa in d.c.vnic. illa est quę prouenit ex defectu consensus; qui sanè consensus matrimonio non deest, tametsi absente parocho de facto contrahatur libera contrahentiũ voluntate; atque ita exceptio illa in casu nullitatis ex defectu consensus firmat regulam in contrarium ad omnes alias nullitatis causas, vt quacunque alia de causa spõsalia nulla sint, siue de futuro, siue de pręsenti contracta, publicæ honestatis impedimẽtum oriatur ex illis; quod & ipsa text. verba in d. c. vnic. in sensu directo satis pro-

probant; postquàm enim quasdam nullitatis sponsaliorum causas expressit, subdidit verba illa, *aut alia quauis ratione sint nulla, dummodò non sint nulla ex defectu consensus*. Denique, non tantùm verbis tex.in d.c.vnic.& Pontificiæ Bullæ, sed & perspicua etiam ratione ab ipsa honestatis iustitia deducta, vnde hoc prouenit impedimentum, sententia ista facilè cuiquã persuadere, potest; etenim, quód frater vnus eam habeat in vxorem, quã frater suus priùs de facto matrimonialiter duxerat, negari nõ potest, quin honestos offẽdat obtutus; & multò magis si pater eam cùm qua filius clandestinè contraxit, aut filius eam cum qua pater suus, postea ducat; quam honestatis offensam, nec ciuile ius apud Gentiles patiebatur. l. si qua §.1.ff.de rit. nuptiar. multò minus ergo toleranda illa erit in Ecclesia Dei, quę solius honestatis causa & intuitu impedimentum hoc introduxit, vt ex definitione illius supra in initio relata constat.

ARTICVLI XVIII.
Summaria.

1. *Beata Virgo Maria pulcherrima omniũ mulierum omnibus excelluit prærogatiuis honestatis, castitatis, & virginitatis, & duæ honestatis prærogatiuæ assignantur, & nu. 2. & 3.*

4. *Duæ castitatis prærogatiuæ eiusdem Virginis traduntur.*

5. *Singularia quinque virginitatis beatissimæ Virginis traduntur, & numer. sequentib.*

ARTICVLVS XVIII. & vltimus.

De excellentia, & prærogatiua honestatis, castitatis, & virginitatis Beatæ Virginis MARIÆ.

1. HOnestas pignus est castitatis, & ornamentũ; castitas virginitatis imago est; virginitas Angelicæ naturæ est imitatrix; *E cælo accersiuit, quod imitaretur in terris*, inquit D. Ambros. libr. 1. de virginib. & post alia, *Nemo ergo miretur, si Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur.* Tria hęc sororizant, & in vna eademquè persona interdum simul inueniuntur; felix cui eiuscemodi sors contigit; sed in beatissima Virgine Maria omnia, & singula felicissimam perpetuamquè mãsionem fecerunt singularibus insignita pręrogatiuis. Quod enim ad primum attinet, honestatis decor sic enituit in B. Virgine, vt splendor illius, honestatẽ ipsam intuentium animis infunderet, nec sineret, quemquam inhonestum aliquid cogitare ad honestissimum Virginis aspectũ; erat quidem pulcherrima, speciosissima inter filias hominũ, sic eam vocat Albert. Magnus in lib. de laudib. B. Virginis, quem refert Petr. Canis. de Maria Virgine lib. 1. c. 13. versic. Quæ omnia, prope fin. cuius pulchritudinem, vbi de illa sermo incidit, passim Theologi extollunt; quam etiam naturali ratione desumpta ex optima complexione, & proportione membrorum comprobat insignis Theologus Francisc. Suar. super 3. part. D. Tho. tom. 2. quæst. 27. art. 1. disput. 1. sect. 2. versic. Secundò colligitur, vbi etiam scripsit, quòd pulchritudo Rachel, & aliarum mulierum veteris testamenti figura fuit pulchritudinis Virginis; de qua, denique, scripsit Albert. Magnus relatus à Canis. loco proximè citato, non potuisse nõ eximia & incomparabili pulchritudine præditam esse, quæ multó rectiùs in ipsa, quã in Hester cõiuge, & Iudith viduá, vel in Rachel, & Rebecca virginibus, Mariæ typũ exprimentibus, prædicetur. Habuit, inquit, summum & perfectissimũ in pul-

in pulchritudine, quod potuit eſſe in mortali corpore ſecundùm ſtatum viæ operante natura.

2. Et tamen ex illius aſpectu, licèt eximium & admirabilem decorẽ Maria Virgo præ ſe ferret, nullũ mortalium ad fędã carnis cõcupiſcentiam ſolitum incitari, ex D. Bonauenturæ, & aliorum ſentẽtia tradit idem Caniſ. d. tract. de Maria Virgine lib. 2. c. 13. verſic. Quid verò, in fin. vbi ſubdit, ex illo venerando vultu & corpore diuinũ aliquid, & virgineum frigidumquè prodijſſe rorem, qui ad impuritatem libidinemquè omnem ſpectantium reſtringẽdam & arcendam conferret, ac quaſi Virgines germinaret, aut certè quidem ad maiorem vitæ honeſtatem prouocaret; cui conuenit, quod ex D. Tho. in 3. diſt. 3. q. 1. ar. 2. quæſtiun. 1. ad 4. & grauiſſimorum Theologorum iudicio aſſerit Suar. loco ſup. citato, talem, ſcilicet, fuiſſe Virginis pulchritudinem, vt eam intuentes non niſi ad caſtitatem & pudicitiam excitaret. Singularis ſanè honeſtatis prærogatiua, quæ ad pulcherrimum Virginis aſpectũ non ſineret adeſſe in intuentis animo cogitatum inhoneſtum; nempe, corporalis pulchritudo eximio honeſtatis decore perfuſa ita erat, vt pulchrũ ſinè honeſto non videres. Oris loquela, corporis geſtus, pedum greſſus, omnia ſuauiſſimũ ex ſe honeſtatis odorem emittebant, *Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis filia Principis?* Cãt. 7. Et D. Ambroſ. lib. 2. de Virginib. de B. Virgine loquens, *Nihil*, inquit, *toruum in oculis, nihil in verbis procax; nihil in actu inuerecundum; non geſtus fractior, nõ inceſſus ſolutior, non vox petulantior; vt ipſa corporis ſpecies, ſimulachrum fuerit mentis, figura probitatis.*

3. Adeò, vt nec lingua aliás mẽdax, nec labia doloſa ſacram vnquam eius pudicitiam attingere auderent; quod pro re magna & notabili ſacris literis de

Iudith,

Iudith, casta illa & pulcherrima vidua memoratũ est, *Et erat*, inquit Iudith 8. *hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde; nec erat qui loqueretur de illa verbum malum*; post alia ibi virtutum, ac laudũ præconia, quasi magnum hoc & mirabile vltimo loco scribitur, quód nō erat, qui loqueretur de illa verbum malum. Iudith sanè typũ gessit beatissimæ Virginis Mariæ; nec tamen ita magnũ in illa fuit, cui Vir suus reliquit diuitias multas & familiam copiosam, quód non esset qui de ea malum verbũ loqueretur, vt in Virgine paupere, & quæ filium habebat, quem opprobrijs multis, & maledictis blasphemantes inimici eius conuiciabantur; & tamē de Matre propter eximiam eius honestatem, & ipsa fronte enitentem nunquam locuti sunt verbum malum. Et quidem conuenientissimũ sic erat, vt de illa quæ honestatis ac pudicitiæ exemplar ac speculũ viuum in orbe terrarum futura erat, nec iniquus mali aliquid vnquam loqueretur; oportet enim, Sanctos & ab his testimoniũ habere qui foris sunt, vt ait S. Ambros. 2. super Luc. vbi loquitur de inuiolabili apud omnes Virginis Mariç opinione, & statim subdit, *Nec decuit sinistra virginibus opinione viuentibus velamen excusationis relinqui, quòd infamata quoque Mater Domini videretur.*

Atque ita, duo hæc singularia sunt excellentissimę honestatis quę enituit in Domina nostra B. Maria; vnum, quia intuentes eam inhonestè quicquam cogitare, non sinebat virginalis illa honestas; alterum, quia & linguas procaces à verbo mēdacij cohibebat. Sed quęret aliquis, Quod horum maius? Ego puto posterius; nec enim tam mirabile est, in cōspectu pulcherrimę Virginis, quā magis ac magis decor honestatis adornat, ipsius potiùs honestatis amore, quàm carnis concupiscentia

piſcentia allici, quàm, linguam effrænam & mendacem, á verbo iniquo refrenari. *Beatus* (inquit Eccleſ. c. 28.) *qui tectus eſt à lingua nequam, qui in iracundiam illius non tranſiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non eſt ligatus, iugum enim illius, iugum ferreum eſt, & vinculum illius, vinculum æreum eſt.* Beata eſt, ergo, Domina noſtra, quæ ſpecioſiſſimo honeſtatis velamine tecta, quaſi clypeo forti á lingua nequā tecta & protecta ſemper fuit.

4. Caſtitatis inſigne eiuſdem Virginis, ac Dominę noſtrę, inter alia in eo ſingulariter elucet, quód non ſolùm, nec minimum quoduis veniale peccatum inuentum eſt in illa, iuxta illud Canticor. 4. vnanimi Theologorū cōſenſu Mariæ Virgini attributū, *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te*; & eſt de fide, & Catholicorum omnium concors ſententia, cui concinit ſacrū Concil. Trident. ſeſſ. 6. canon. 23. dum docet, Eccleſiam tenere, B. Virginem, ex ſpeciali Dei priuilegio omnia venialia peccata vitaſſe, ſed nec vllum vnquam cōcupiſcentiæ motum qui abſque peccato obrepit, paſſa eſt. Angelicam illi vitam tribuunt catholici Scriptores, de quo pulchrè & eruditè Pater Caniſ. de B. Virg. lib. 1. c. 10. quippe qui, quam non tenuit originalis culpa, peccati fomes inde oriens non affecit, ſed à prima eius ſanctificatione extinctus in illa fuit, vt docet Pater Suar. ſuper 3. D. Thom. quæſt. 27. art. 6. diſput. 4. ſect. 5. tom. 2. Caro illa ſanctiſſima adeò ſpiritui ſubdita erat, vt nec primo vnquam motu aduersùs eum concupiſceret: omnia in illa bene ordinata erant, inferiora ſuperioribus, & ſuperiora Deo perfectiſſimé ſubiecta erant; corpus, corporeoſqué ſenſus ſumma clariſſimæ mentis ratio inceſſanter regebat, ratio mētem ipſam, vt reginam ſuſpiciebat, mens, ſeu ſpiritus.

tus beatissimæ Virginis Deo conditori suo, quem semper mente ipsa gerebat, in omnibus & per omnia promptissimè obediēs erat. Erat, itaque, prudentissima Virgo, mulier fortis, terribilis vt castrorum acies ordinata, vt de illa canit Ecclesia, terribilis, inquam, Diabolo, & agminibus eius, humano veró generi benigna & clementissima fautrix, atque aduersùs Infernorum acies tutissimũ præsidium. Hæc est, ergo, singularis prærogatiua virginalis illius castitatis. Cui & illa additur, quód supra omnem humanam creaturam castitatem dilexit, & obseruauit. De qua, vt inquit D. Ambros. de Virginib. lib. 2. sub init. velut in speculo refulget species castitatis, & forma virtutis; & idem sanctus Doctor libr. 2. in c. 2. Luc. *Discamus*, inquit, *sanctæ Virginis in omnibus castitatem, quæ non minus ore pudica, quàm corpore, argumenta fidei conferebat in corde.* Sed, cùm hoc dicimus, quid miũ, aut quid magnum dicimus de illa, qua, cùm in terra morabatur, nec ipsa Angelica creatura, quæ habitat in cœlis, purior erat.

5. De Virginitatis prærogatiuis restat vt dicamus, si fas est dicere de eo quod indicibile est; dicam tamen, non pro rei amplitudine, quæ sanctorũ Doctorũ, insigniumq; Theologorum scriptis omnibus maior est, sed pro fragilitate mea, quam pro benignitate sua adiuuet sanctissima ipsa Virgo. Prima ergo virginitatis eius prærogatiua est, quód á principio vsus rationis habuit absolutum & firmum propositum seruandi perpetuam virginitatem; de quo Suar. super 3. D. Thom. quęst. 28. artic. 4. disput. 6. sect. 1. tom. 2. ex eodem Angelico Doctore ibi, & alijs quos refert. Vsus autem actualis rationis in illa incępit cum illa, id est, ab initio sanctificationis eius in primo immaculatæ cōceptionis instanti, de quo idem

idem Author ibid. quęst. 27. art. 4. disput. 4. sect. 7. atque ita, sanctissima Domina in vtero matris, ab initio, & deinceps Virgo semper fuit, non solùm corpore, quod multis contingit, sed & mente etiam, quod solius Mariæ est, in quo Virginitatis forma & perfectio consistit, vt docet S. Thom. 2. 2. quæst. 152. art. 1. vnde meritò propriissimèquè sola, *semper Virgo*, appellata est, quæ sola ex quo esse cœpit, perfectissima Virgo corpore, & mente esse cœpit, in æternum permanens Virgo, Virgo carne, Virgo mente, Virgo professione, Virgo, denique, qualem describit Apost. 1. ad Corinth. 7. mente & corpore sancta.

6. Secunda singularis prerogatiua beatissimæ eiusdem Virginitatis in eo stat, quòd prima in orbe terrarũ ex voto Deo facto Virgo fuit, ita pluribus adductis latè Petr. Canis. de Deipara Virgine lib. 2. c. 14. ex versic. Tam consentienter, Suar. super 3. D. Tho. quęst. 28. art. 4. disp. 6. sect. 3. tom. 2. quam prerogatiuam eximiam dicit Canis. & quòd res hęc immortalem Virgini laudem parit, quòd nõ solùm perfecto virginitatis dono excelluerit, sed etiam in hoc pietatis genere nulli secũda primas omnino tulerit; ex quo, Euangelicarum Virginum Principẽ vocat ibid. De tempore autem quo votum emisit, cõmunis omnium sententia est cum D. Thom. d. 3. part. quæst. 28. art. 4. in solutione ad primum, vbi Suar. d. disput. 6. sect. 2. versic. Dicendum primò est, quód purè & absolutè vouit antequàm ab Angelo annũtiaretur, pro quo adduci communiter solet illud Luc. 1. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*, cuius in hanc sententiam meminit tex. in c. sufficiat 27. quęst. 2. & pro eadem post alios quos referunt, explicant Canis. d. c. 14. versic. Hunc germanũ, & Suar. loco proximè citato d. sect.

d. sect. 2. vbi in versic. Dico ergo secundò, cum communi Theologorum in 4. dist. 30. & aliorum quos citat, probat, B. Virginem etiam ante contractũ cum Iosepho matrimoniũ votũ hoc emisisse. Nulla verò dubitatio est de excellentia, dignitate, & perfectione voti eiusdem super vniuersa alia aliarum Virginũ vota, tum quia excellentiùs vouit, &, quod vouit, perfectiùs obseruauit, tum quia in vouendo prima fuit, vt dictum est; atque ita, B. Virgo inter omnes Virgines primatum gerit, quarum etiam ex hoc, & illo clarissimum est exemplar; post eam enim, atque ad illius exemplum Deo Virgines offeruntur, iuxta illud Prophetæ, *Adducentur Regi Virgines post eam, proximæ eius afferentur tibi, afferentur in lætitia, & exultatione, adducentur in templũ Regis*, Psalm. 44. quod D. Bernar. in sermon. *Signum magnum*, Virgini accõmodat, *Offerantur*, inquit, *Regi Virgines, sed post eam, nam primatum sola vendicat sibi.* Ex quo, conuenientissimè, *Virgo virginum*, cognominata est, & á sancta Ecclesia sic appellata, quæ, quia Virginum omnium Princeps excellentissima est, & omnium excellẽtissimum exemplar, omnium Dux, & Princeps, cognomẽ hoc merito sibi suo promeruit, & sortita sola est.

7. Tertia prærogatiua in humilitate consistit; decet, namque, virgines, humiles esse, alioquin, *Melius est*, inquit D. Augustin. in Psalm. 29. *humile cõiugium, quàm superba virginitas.* Cui conuenit quod habetur in reuelation. Sanctę Viduę Brigittę lib. 4. c. 71. vbi dicitur, *Nam acceptior est mihi coniugata humilis, & deuota, quàm virgo superba, & impudica.* Decet, itaque, virginem, humilem esse, &, vt eleganter ait: S. Antonin. Archiepiscop. Florentin. lib. 2. in Luc. *Decet, vt quãto castior virgo, tantò humilior sit. Nouerit*, inquit, *deferre senioribus, sit magistra humilitatis, in qua est professio castitatis.*

tis. Vnde D. Bernard. hom. 1. super Euang. Missus est, *Pulchra permixtio*, inquit, *virginitatis, & humilitatis, nec mediocriter placet Deo illa anima in qua & humilitas commendat virginitatem, & virginitas exornat humilitatẽ*; & post alia ibid. sermonem conuertens ad superbos Virgines, *Quid*, inquit, *dicis Virgo superbe? Maria virginem se oblita, gloriatur de humilitate; & tu negligendo humilitatem, blãdiris tibi de virginitate; Respexit* (*ait illa*) *humilitatem ancillæ suæ; quæ illa? Virgo vtique sancta, Virgo sobria, Virgo deuota; Nunquid tu castior illa? Nunquid deuotior? Aut nunquid tua fortè pudicitia gratior castitate Mariæ, vt tu, scilicet, sinè humilitate placere sufficias ex tua; quod illa nõ potuit ex sua? Denique, quanto honorabiliores ex singulari munere castimoniæ, tanto tibi tu maiorẽ iniuriã facis, quòd eius in te decorẽ fœdas permixtione superbiæ; alioquin expedit tibi, virginẽ nõ esse, quàm de virginitate insolescere. Non omniũ quidẽ est virginitas; multò tamẽ pauciorũ est cũ virginitate humilitas. Si igitur virginitatẽ in Maria nõ potes nisi mirari, stude humilitatem imitari, & sufficit tibi. Quòd si & virgo, & humilis es, quisquis es, magnus es.* Hęc sanctus Abbas, quę hic transcribere nõ piguit, tũ quia dulcia sunt & absq; fastidio melliflua, sicut omnia eiusdẽ Sãcti de B. Virgine, quã deuotissimè coluit, quibus opera illius passim abundãt, ac vt melle dulci affluenter redundãt; vnde, & melliflui cognomẽ meritó Sanctus ipse adeptus est, tũ & maximè, quia nũcupata verba prærogatiuã virginitatis cũ humilitate B. Virginis prędicãt quantũ humana valet eloquentia, & aureũ illud os quòd ex abundãtia cordis loquebatur; etsi nõ tantũ, quantũ res ipsa in se laudabilis est, & prędicabilis; id enim, nec si omniũ hominũ membra in linguas conuerterẽtur, sufficienter vnquã impleri potuisset, iuxta D. August. testimoniũ ser. 35. de Sãctis, qui est secũdus in assumpt. eiusdẽ Virginis. Est, itaq;, sũma Virg. M. humilitas,

vir-

virginitatis eiusdem insignis prerogatiua de qua S. Antonin. loco sup. citato, *Didicistis*, inquit, *Virgines pudorem Mariæ, discite humilitatem.*

8. Quarta prerogatiua est, quia sacra hæc Virginitas sacris literis significata, & præsignata sæpe est; oportebat, nempe, magnum hoc, quod apparuit in terra, multis ante seculis in ea per varios typos, & vaticinia Prophetarum multa predicari, tũ, vt antiqui illi Patres prænotione illius gauderent, iuxta illud Domini, Ioã. 8. *Abraham Pater vester exultauit vt videret diem meum, & vidit, & gauisus est*; tum & maximè, vt res mirabilis & in orbe terrarum singularis, precedentibus signis tanquám clarissimis fidei argumentis apparentiùs illustrata posteris traderetur. Rubus ardens incombustus de quo miratur Moyses Exod. 3. admirabilem B. Mariæ Virginitatẽ presignabat; Porta illa que respiciebat ad Orientem, de qua dicitur Ezechiel. 44. *Porta hæc clausa erit, non aperietur, & vir non transiet per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritquè clausa Principi, Princeps ipse sedebit in ea, &c.* quid aliud, quàm perpetuã eiusdem Virginis virginitatem ante partum, & in partu; & post partum significat? *Pulchrè*, inquit, D. Hierony. super Ezechiel. ibid. lib. 13. *quidam portam clausam, per quam solus Dominus Deus Israel ingreditur, & Dux cui porta clausa est, Mariã Virginem intelligunt; quæ & ante partum, & post partum Virgo permansit*; Hortus cõclusus, & fons signatus, Canticor. 4. ad idem pertinent, totumquè ipsum Canticorum librum, non solùm per accommodationem, sed etiam in sensu aliquo à Spiritu Sancto intento Virginem precinere, ex communi Interpretum super eum sententia testatur Pater Suar. super 3. D. Thom. in præfation. col. 2. versicul. principio ergo, tom. 2. Denique, vt alia

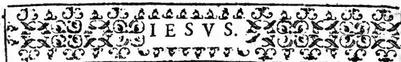
alia omittamus, quæ videri poſſunt apud Caniſ. locupletiſsimum authorem de B. Virgine lib. 2. c. 4. & eod. lib. c. 6. verſicul. pergamus autem, illud Iſaiæ. 7. *Ecce Virgo concipiet & pariet filiũ.* Virginem ipſam eiuſquè ante partum in conceptione Filij, & in partu virginitatem prędicat. Singularis itaquè, ac miranda virginitas eſt, quæ, antequám eſſet in orbe terrarũ, erat in ore Prophetarum, ſub typis & figuris in oculis Patriarcharum. Quinta, denique, ac vltima earum quas hic attingere propoſuim⁹, nã recẽſere omnes, nec mei muneris eſt, nec viriũ mearũ, eiuſdem virginitatis prærogatiua magna, excellentia humano maior intellectu, ac ſingulare maximum eſt, eſſe virginitatem cum prolis fęcunditate. A ſeculo non eſt auditum, vt aliqua ſimul mater eſſet & virgo, pręter Beatiſsimam hanc, quę nec primam ſimilem viſa eſt nec habere ſequentem, vt de illa cantat Eccleſia. *Singularis virginitas*, ait Bernard. homil. 1. ſuper Miſſus eſt, prope fin. *quam non temerauit, ſed honorauit fœcunditas; & nihilominus ſpecialis humilitas quam non abſtulit, ſed extulit fœcunda virginitas; & incomparabilis prorſus fœcunditas quam virginitas ſimul comitatur & humilitas. Quid horũ non mirabile, quid non incomparabile, quid non ſingulare?* Singulare, itaque, maximum, & præexcellens virginitatis prærogatiua, fœcunditas eſt. Iam veró ſi, cuius mater virgo iſta ſit, attendas, de materna dignitate magis miraberis, quám de fœcunda virginitate. *Quò te tua*, ait D. Bernard. loquens de hoc d. homil. 1. *ſuper eius mirabili celſitudine ducet admiratio? Non ne ad hoc, vt te videas nec ſatis poſſe mirari?* Et D. Ambroſ. de virginib. lib. 2. ſub init. *Quid*, inquit, *nobilius Dei matre? Quid ſplendidius ea quam ſplendor elegit? Quid caſtius ea, quæ corpus ſinè corporis contagione generauit?* Etenim, matrem eſſe Dei, primaria eſt laus &

prærogatiua Virginis, vt ex multis sanctorum authoritatibus latè & elegãter tradit Petr. Canis. de Deipara Virgin. lib. 3. c. 13. per tot. post eum Suar. super 3. D. Thom. quęst. 27. art. 1. disput. 1. sect. 2. tom. 2. Tanta est hæc dignitas, vt nec cor eam concipere, nec lingua valeat exprimere, & Angelici etiam transcendit capacitatem intellectus. S. Thom. 1. par. q. 25. art. 6. ad 4. & in 1. sententiar. infinitam vocat hanc matris dignitatem, quia filius, cuius est mater, Deus est, qui est infinitus. qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit & regnat per infinita secula seculorum. AMEN.

LAVS DEO.

IN-

INDEX LOCORVM IVRIS CIVILIS, PONTIFICII, ac Regij Lusitaniæ, quę in præsenti tractatu explicantur.

Ex Digesto veteri.

Ex Infortiato.

Ex Digesto nouo.

Ex Codice.

Ex Authenticis.

Index locorum iuris.

Ex institut.

Ex iure Pontificio.

Ex sacro Concil. Tridentino.

Ex iure Regio Lusitaniae.

Index locorum iuris.

INDEX

INDEX ALPHABETICO ORDINE DIGESTVS notabilium rerum præsentis tractatus.

Accusare.

Adulterium.

Index rerum.

Aduocatus.

Alimenta.

Ancilla.

Idem,

Capa-

Capacitas hæredis.

Carceris custos.

Castitas.

Clericus.

Index rerum.

Illustris.

Impedimentum iustitiæ publicæ honestatis.

Lenocinium.

Lex.

Locator.

In lo-

Mere-

Nepos.

Fallit

T.

Virgines.

Vxor.

FINIS.

